

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
Kmetijski inštitut Slovenije

Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2010

Ljubljana, junij 2011

Poročilo je pripravil KMETIJSKI INŠTITUT SLOVENIJE v okviru analitične naloge Spremljanje razvoja kmetijstva v Sloveniji v letu 2011, katere naročnik in financer je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Uredila:
Tina VOLK

PRI PRIPRAVI POROČILA SO SODELOVALI:

Kmetijski inštitut Slovenije - Oddelek za ekonomiko kmetijstva

Matej BEDRAČ (struktura kmetijskih gospodarstev; Program razvoja podeželja 2007-2013)
Maja KOŽAR (rezultati FADN)
Ben MOLJK (obseg živinoreje, ekonomski rezultati po proizvodih)
Marjeta PINTAR (zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi, poraba kmetijskih proizvodov in stopnje samooskrbe)
Miroslav REDNAK (ekonomski rezultati kmetijstva)
Tina VOLK (povzetek, makroekonomsko okolje, cene, proračunski izdatki, ukrepi kmetijske politike)
Barbara ZAGORC (obseg rastlinske proizvodnje, ekonomski rezultati po proizvodih)

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

Matevž ADAMIČ, Aleksander GOLOB, Marjetka JOŠT, Alenka KORENJAK, Tomaž REMIC, Janez ZAFRAN, Zoran PLANKO (gozdarstvo in lovstvo)
Saša BELAJ, Alenka MARJETIČ-ŽNIDER (Strokovne naloge s področja rastlinske pridelave)
Tomaž COR, Vida HOČEVAR (Program razvoja podeželja 2007-2013)
Jana ERJAVEC (raziskovalna dejavnost)
Fitosanitarna uprava RS (varstvo in registracija sort rastlin in semenarstvo, rastlinski genski viri, zdravstveno varstvo rastlin, fitofarmacevtska sredstva, mineralna gnojila)
Tomaž HRASTAR (kmetijsko šolstvo)
Inšpektorat RS za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano (Varnost in kakovost živil in krme neživalskega izvora)
David KADUNC (strokovne naloge v živinoreji)
Elizabeta MIČOVIČ (Direktorat za varno hrano – Varnost in kakovost živil in krme)
Alenka ROTTER, Anita ŽALIK, Darko SIMONČIČ, Marjeta JERIČ, Mateja POŽAR, Peter NAGODE, Silvester KRANJEC, Tine PETKOVŠEK, Tomaž PRIMOŽIČ (gospodarjenje s kmetijskimi zemljišči)
Urška SRNEC (ribištvo)
Veterinarska uprava RS (Varnost na področju živil živalskega izvora)
Majda ZAVŠEK-URBANČIČ (pomoč za odpravo posledic naravnih nesreč in zavarovanje na področju kmetijstva)

Drugi

Aleš KUHAR - Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Katedra za agrarno politiko (živilskopredelovalna industrija)
Jože OČKO - Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Sektor za kmetijsko svetovanje (Kmetijska svetovalna služba)
Mitja PIŠKUR, Nike KRAJNC - Gozdarski inštitut Slovenije (gozdni lesni sortimenti)
Anka STOPINŠEK - Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS

Kazalo vsebine

KAZALO VSEBINE	3
KAZALO PREGLEDNIC	5
KAZALO SLIK	8
KAZALO OKVIRJEV	9
POVZETEK POMEMBNEJŠIH UGOTOVITEV	10
1 STANJE V KMETIJSTVU	15
1.1 Makroekonomsko okolje in mesto kmetijstva v gospodarstvu	15
1.2 Struktura kmetijskih gospodarstev	16
1.3 Obseg kmetijske proizvodnje	20
1.4 Poraba kmetijskih proizvodov ter stopnje samooskrbe	24
1.5 Cene v kmetijstvu	26
1.6 Ekonomski rezultati kmetijstva	30
1.7 Kmetijsko knjigovodstvo po metodologiji FADN	33
1.7.1 Vzorec poročevalskih kmetijskih gospodarstev, vključenih v mrežo FADN	33
1.7.2 Rezultati FADN za obdobje 2007-2009	36
2 PRORAČUNSKI IZDATKI, POVEZANI S KMETIJSTVOM	39
2.1 Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem	41
2.2 Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko	44
2.3 Proračunska izplačila za splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	47
3 ZUNANJA TRGOVINA Z AGROŽIVILSKIMI PROIZVODI	50
4 ŽIVILSKOPREDELOVALNA INDUSTRIJA	55
4.1 Pomen živilskopredelovalne panoge v makroekonomskih agregatih in trendi v obsegu proizvodnje	55
4.2 Gibanje cen	56
4.3 Poslovni rezultati živilskopredelovalne industrije	58
4.3.1 Poslovanje živilskopredelovalne panoge	58
4.3.2 Industrijska struktura ter gospodarska gibanja po živilskopredelovalnih dejavnostih	61
5 UKREPI KMETIJSKE POLITIKE	66
5.1 Ukrepi skupne kmetijske politike EU	66
5.1.1 Ukrepi v okviru tržnih ureditev	66
5.1.2 Neposredna plačila proizvajalcem	66
5.1.3 Program razvoja podeželja 2007-2013	68
5.1.4 Drugi programi, sofinancirani z EU sredstvi	79
5.2 Nacionalni ukrepi kmetijske politike	80
5.3 Škode zaradi naravnih nesreč in zavarovanje v kmetijstvu	81
6 GOSPODARJENJE S KMETIJSKIMI ZEMLJIŠČI	83
6.1 Obseg kmetijskih zemljišč in površine z naravnimi in drugimi omejitvami rabe	83
6.1.1 Obseg kmetijskih zemljišč	83
6.1.2 Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, zavarovana območja in vodovarstvena območja	85
6.2 Zemljiške operacije	88
6.3 Varstvo kmetijskih zemljišč pred spreminjanjem namenske rabe	91
6.4 Ukrepi kmetijske zemljiške politike	93

6.5	Gospodarjenje z zemljišči v okviru Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije ..	94
7	JAVNE SLUŽBE IN DRUGE STORITVE ZA KMETIJSTVO	97
7.1	Javna kmetijska svetovalna služba	97
7.2	Javne službe in strokovne naloge s področja rastlinske pridelave	102
7.2.1	Strokovne naloge v pridelavi kmetijskih rastlin	102
7.2.2	Varstvo in registracija sort rastlin	107
7.2.3	Rastlinski genski viri	109
7.3	Strokovne naloge v živinoreji	109
7.4	Raziskovalna dejavnost in kmetijsko šolstvo	115
7.4.1	Raziskovalna dejavnost	115
7.4.2	Kmetijsko izobraževanje	117
8	STANJE NA FITOSANITARNEM PODROČJU TER VARNOST IN KAKOVOST HRANE IN KRME	120
8.1	Zdravstveno varstvo rastlin, fitofarmacevtska sredstva in mineralna gnojila	120
8.2	Varnost in kakovost živil in krme neživalskega izvora	122
8.3	Varnost na področju živil živalskega izvora	129
9	GOZDARSTVO IN LOVSTVO	134
9.1	Gozdarstvo	134
9.1.1	Površina gozdov, lesna zaloga in posek lesa	134
9.1.2	Varstvo, obnova in nega gozdov	136
9.1.3	Dela na gozdnih prometnicah	137
9.1.4	Gozdni lesni sortimenti in druge gozdne dobrine	138
9.1.5	Proračunski izdatki za naloge na področju gozdarstva	141
9.1.6	Znanstveno raziskovalno delo in izobraževanje	142
9.1.7	Gozdarstvo v EU in v svetu	143
9.2	Lovstvo	143
10	RIBIŠTVO	147
10.1	Morsko ribištvo in ribogojstvo	147
10.2	Sladkovodno ribištvo	148
10.3	Finančni ukrepi v ribištvu	149

Kazalo preglednic

Preglednica 1: Pregled gospodarskih gibanj; 2005-2010.....	15
Preglednica 2: Število gospodarstev po rabi zemljišč in povprečna velikost kmetijskih gospodarstev po vrstah rabe; 2000 in 2010.....	16
Preglednica 3: Struktura kmetijskih gospodarstev po velikosti KZU; 2000 in 2010	17
Preglednica 4: Število kmetijskih gospodarstev z živino, število živine ter povprečno število živali na gospodarstvo; 2000 in 2010	18
Preglednica 5: Povprečno število živali na kmetijsko gospodarstvo z živino; 2000-2010.....	18
Preglednica 6: Struktura kmetijskih gospodarstev po velikosti GVŽ; 2000 in 2010	19
Preglednica 7: Poraba kmetijskih proizvodov na prebivalca (kg); 2005-2010	24
Preglednica 8: Indeksi cen kmetijskih proizvodov in inputov za kmetijstvo (nominalno); 2006-2010 .	29
Preglednica 9: Osnovni agregati računa proizvodnje in dohodkov; 2006-2010.....	31
Preglednica 10: Število poročevalskih kmetijskih gospodarstev v načrtovanem in dejanskem vzorcu FADN ter v vzorčnem okviru za nabor; 2004-2009	33
Preglednica 11: Osnovni proizvodni potencial in ekonomska velikost po tipih kmetovanja (TF8); 2007-2009	36
Preglednica 12: Osnovni ekonomski rezultati FADN knjigovodstva; 2007-2009	38
Preglednica 13: Proračunski izdatki, povezani s kmetijstvom (000 EUR); 2006-2010	39
Preglednica 14: Struktura proračunskih izdatkov, povezanih s kmetijstvom, po osnovnih skupinah ukrepov in viru financiranja (000 EUR); 2006-2010	41
Preglednica 15: Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem (000 EUR); 2006-2010	42
Preglednica 16: Izplačane odškodnine in druga izredna plačila (000 EUR); 2006-2010	43
Preglednica 17: Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko (000 EUR); 2006-2010	44
Preglednica 18: Proračunska izplačila za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev (000 EUR); 2006-2010	45
Preglednica 19: Proračunska izplačila za splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva ter za gozdarstvo (000 EUR); 2006-2010	46
Preglednica 20: Proračunska izplačila za ukrepe spodbujanja razvoja podeželskih območij (000 EUR); 2006-2010	46
Preglednica 21: Proračunska izplačila za splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva (000 EUR); 2006-2010	47
Preglednica 22: Proračunska izplačila za raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve za kmetijstvo (000 EUR); 2006-2010	48
Preglednica 23: Proračunska izplačila za ukrepe, povezane z varnostjo in kakovostjo (000 EUR); 2006-2010	48
Preglednica 24: Proračunska izplačila za druge splošne storitve (000 EUR); 2006-2010.....	49
Preglednica 25: Blagovna menjava agroživilskih proizvodov; 2005-2010	50
Preglednica 26: Izvoz in uvoz agroživilstva po skupinah blaga; 2009 in 2010	52
Preglednica 27: Izvoz in uvoz agroživilstva po skupinah držav (mio EUR); 2005-2010	54
Preglednica 28: Indeks obsega industrijske proizvodnje (predhodno leto=100); 2005-2010	56
Preglednica 29: Indeksi cen pri proizvajalcih (nominalno, predhodno leto=100); 2005-2010	56
Preglednica 30: Gibanje pomembnejših kazalnikov poslovanja živilskopredelovalne industrije; 2005-2010	58
Preglednica 31: Deleži proizvodnje hrane in pijač (10+11) v predelovalni dejavnosti (C); 2005–2010	60
Preglednica 32: Osnovni kazalniki strukture živilskopredelovalne panoge v letu 2010	61
Preglednica 33: Kazalniki uspešnosti poslovanja živilskopredelovalnih dejavnosti; 2009 in 2010	63

Preglednica 34: Vrste in višina neposrednih plačil v okviru SKP; 2007-2010.....	67
Preglednica 35: Neposredna plačila po uredbah za leto 2009 in 2010 (subvencijsko leto).....	68
Preglednica 36: Črpanje razpoložljivih javnih sredstev po oseh PRP 2007-2013 (v 000 EUR)	68
Preglednica 37: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrepe prve osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2010).....	69
Preglednica 38: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrep 'posodabljanje kmetijskih gospodarstev' v okviru prve osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2010)	71
Preglednica 39: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (skupaj do 31.12.2010).....	73
Preglednica 40: Vrste in višina plačil za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost; 2007-2010	74
Preglednica 41: Izplačana izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost po uredbah 2009 in 2010 (subvencijsko leto).....	74
Preglednica 42: Vrste in višina plačil za ukrepe SKOP/KOP; 2007-2010	75
Preglednica 43: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrepe tretje osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2010)	77
Preglednica 44: Dodeljena in izplačana finančna sredstva za izvajanje četrte osi PRP 2007-2013 (do 31.12.2010)	78
Preglednica 45: Ocenjena škoda v kmetijstvu in izplačana državna pomoč; 2003-2010	81
Preglednica 46: Proračunska sredstva za sofinanciranje zavarovalnih premij, zavarovalno tehnični rezultat ter število polic in zavarovancev; 2006-2010	82
Preglednica 47: Delež zavarovanih kmetijskih površin (%); 2005 in 2008-2010	82
Preglednica 48: Delež zavarovanih živali (%); 2005 in 2008-2010	82
Preglednica 49: Površina ozemlja in pokrovnost tal po različnih virih in evidencah	83
Preglednica 50: Evidenca dejanske rabe kmetijskih zemljišč; 2006 in 2010	84
Preglednica 51: Evidenca GERK; 2006 in 2010.....	85
Preglednica 52: Obseg OMD iz PRP 2007- 2013 po podatkih iz leta 2006.....	85
Preglednica 53: Površina KZU in GERK KZU (ha) v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (stanje 22.5.2011).....	86
Preglednica 54: Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) v območjih Natura 2000 (stanje 22.5.2011)	86
Preglednica 55: Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) v zavarovanih območjih (stanje 22.5.2011)	87
Preglednica 56: Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) na vodovarstvenih območjih (VVO) (stanje 22.5.2011)	88
Preglednica 57: Podatki o komasacijah za leto 2010.....	89
Preglednica 58: Odmera nadomestila za vzdrževanje hidromelioracijskih sistemov (HMS)	90
Preglednica 59: Izvedena vzdrževalna dela na hidromelioracijskih sistemih v letu 2010	90
Preglednica 60: Predlogi sprememb namenske rabe kmetijskih zemljišč po občinah, katerih vlogo za izdajo smernic k osnutku OPN je MKGP prejelo v letu 2010 (ha).....	92
Preglednica 61: Predlogi in spremembe namenske rabe kmetijskih zemljišč po občinah po OPN, ki so stopili v veljavo v letu 2010 ter skupne površine kmetijskih zemljišč po uveljavitvi OPN (ha).....	92
Preglednica 62: Površine kmetijskih zemljišč (ha), na katerih se načrtujejo spremembe rabe po državnih prostorskih načrtih, sprejetih v letu 2010.....	93
Preglednica 63: Stanje registra osnovnih sredstev Sklada po vrstah rabe po podatkih zemljiškega katastra (ha); 2006-2010.....	94
Preglednica 64: Pregled pogodb Sklada po vrstah (stanje konec leta); 2006-2010	95
Preglednica 65: Cenik zakupnin za kmetijsko rabo zemljišč; 2006-2010	96
Preglednica 66: Prikaz časa, porabljenega za posamezne projektne naloge v letu 2010.....	99
Preglednica 67: Obseg pridelave in prodaje cepičev in podlag v Sadjarskih centrih Maribor in Bilje v letu 2010.....	103

Preglednica 68: Število rejskih organizacij v letu 2010	110
Preglednica 69: Mlečnosti kontroliranih krav (standardna laktacija) po pasmah; 2009 in 2010	110
Preglednica 70: Število rejcev in število ovc in koz v kontroli; 2009 in 2010	112
Preglednica 71: Število kobil vpisanih v rodovniške knjige po pasmah; 2006-2010	113
Preglednica 72: Število matic v rodovniški knjigi kranjske čebele, 2006-2010	114
Preglednica 73: Sofinanciranje raziskav v kmetijstvu s strani MKGP; 2009 in 2010	116
Preglednica 74: Število dijakov in študentov po izobraževalnih ustanovah s področja kmetijstva, vrtnarstva, gozdarstva, živilstva in veterine; 2009 in 2010.....	118
Preglednica 75: Število dijakov in študentov po področjih izobraževanja; 2009 in 2010.....	119
Preglednica 76: Stanje v registrih s področja varne hrane.....	122
Preglednica 77: Število in vrsta zaščitene proizvodov iz shem kakovosti	123
Preglednica 78: Število odvzetih vzorcev in rezultati po skupinah analiz na področju varnosti živil...	124
Preglednica 79: Rezultati analiz vzorcev na področju kakovosti živil	124
Preglednica 80: Število pregledov in rezultati na področju označenosti krme v letu 2010	125
Preglednica 81: Število odvzetih vzorcev in rezultati na področju varnosti krme v letu 2010	125
Preglednica 82: Število zapisnikov in ugotovljenih kršitev na področju primarne pridelave živil rastlinskega izvora po vsebinskih sklopih v letu 2010.....	126
Preglednica 83: Pregledi po kriterijih varnosti vina v letu 2010.....	127
Preglednica 84: Število pregledov in rezultati v okviru poostrenega uradnega nadzora pri uvozu v letu 2010.....	128
Preglednica 85: Rezultati uradnega vzorčenja na področju krme v letu 2010	129
Preglednica 86: Število gospodarstev in število živali pregledanih na povzročitelja tuberkuloze (TBC) in bruceloze (BRU) v letu 2010.....	130
Preglednica 87: Rezultati uradnega vzorčenja salmonelle v jatah perutnine v letu 2010.....	130
Preglednica 88: Rezultati uradnega nadzora na področju primarne pridelave živil v letu 2010	130
Preglednica 89: Rezultati uradnega nadzora v klavnicah v letu 2010	131
Preglednica 90: Rezultati uradnega nadzora v odobrenih obratih v letu 2010	131
Preglednica 91: Rezultati uradnega nadzora v registriranih obratih v letu 2010.....	131
Preglednica 92: Rezultati mikrobiološkega monitoringa v letu 2010.....	133
Preglednica 93: Rezultati monitoringa školk v proizvodnih območjih v letu 2010	133
Preglednica 94: Krčitve gozdov po vzrokih ter nezakoniti posegi v gozd (ha); 2001-2010.....	134
Preglednica 95: Sanitarni posek (tisoč m ³); 2001-2010	136
Preglednica 96: Obseg opravljenih varstvenih del v gozdovih (število dni); 2001-2010	136
Preglednica 97: Število gozdnih požarov in površina pogorišč; 2001-2010.....	136
Preglednica 98: Opravljena gojitvena dela (ha); 2001-2010	137
Preglednica 99: Struktura obnove in nege gozdov; 2007-2010	137
Preglednica 100: Gradnja in rekonstrukcija gozdnih vlak (km); 2001-2010.....	137
Preglednica 101: Struktura virov financiranja za vzdrževanje gozdnih cest; 2001-2010.....	138
Preglednica 102: Gozdni lesni sortimenti, pridobljeni v Sloveniji (000 m ³); 2008-2010	138
Preglednica 103: Zunanja trgovina z gozdnimi lesnimi sortimenti; 2009 in 2010	139
Preglednica 104: Zunanja trgovina s posameznimi kategorijami okroglega lesa; 2007-2010	139
Preglednica 105: Izvozno-uvozne cene ter odkupne cene gozdnih lesnih sortimentov na domačem trgu v letu 2010 (EUR/m ³ brez DDV)*	140
Preglednica 106: Odkup svežih gob po vrstah (t); 2001-2010	140
Preglednica 107: Poraba sadik in semena za obnovo gozdov v letu 2010.....	141
Preglednica 108: Poraba proračunskih sredstev za naloge na področju gozdarstva (000 EUR); 2008-2010	141
Preglednica 109: Pregled odstrela in ugotovljenih izgub divjadi; 2001-2010.....	145
Preglednica 110: Odstrel in ugotovljene izgube na 100 ha površine	145

Preglednica 111: Škode, ki jih povzročata rastlinojeda divjad in divji prašič ter ocena strukture škode po vrstah divjadi; 2001-2010	145
Preglednica 112: Prikaz opravljenih biotehniških del; 2001-2010	146
Preglednica 113: Ulov, iztovor in vzreja morskih rib, glavonožcev, rakov in školjk (t); 2006-2010	147
Preglednica 114: Vsa plovila v Registru ribiških plovil ter aktivna plovila po dolžini in opremi; 2007-2010	148
Preglednica 115: Ulov in vzreja sladkovodnih rib (t); 2006-2010	149
Preglednica 116: Proračunska sredstva za ribištvo; 2006-2010	149

Kazalo slik

Slika 1: Število kmetijskih gospodarstev in površina po velikostnih razredih KZU; 2000-2010	17
Slika 2: Število kmetijskih gospodarstev in GVŽ po velikostnih razredih GVŽ; 2000-2010	19
Slika 3: Število živinorejskih gospodarstev in število živali (000); 2000-2010	20
Slika 4: Indeksi kmetijske proizvodnje (2005=100); 1998-2010	21
Slika 5: Spremembe skupne površine in struktura kmetijske zemlje v uporabi	21
Slika 6: Skupna površina in setvena struktura njiv	22
Slika 7: Pospravljene površine in rastlinski pridelki v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 (%)	22
Slika 8: Število živali konec leta (000); 1998-2010	23
Slika 9: Živinorejska proizvodnja v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 (%)	24
Slika 10: Samooskrba z rastlinskimi proizvodi (%); 2005-2010	25
Slika 11: Samooskrba z živalskimi proizvodi (%); 2005-2010	26
Slika 12: Indeksi cen kmetijskih proizvodov pri proizvajalcih (realno; 2005=100); 1998-2010	27
Slika 13: Spremembe cen rastlinskih pridelkov v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 (%)	27
Slika 14: Spremembe cen v živinoreji v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 (%)	28
Slika 15: Spremembe cen inputov za kmetijstvo v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 (%)	28
Slika 16: Indeksi cen kmetijskih proizvodov in inputov za kmetijstvo v Sloveniji in EU 27 (realno; 2005=100); 1998-2010	29
Slika 17: Osnovni kazalci ekonomskega računa za kmetijstvo (realno; stalne cene 2005); 1998-2010	30
Slika 18: Povprečno število poročevalskih kmetijskih gospodarstev v dejanskem in reprezentativnem vzorcu po tipih kmetovanja (TF8) in po ekonomski velikosti (ES6); 2007-2009	35
Slika 19: Proračunska izplačila za podporo kmetijstvu (mio EUR); 1998-2010	39
Slika 20: Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem (mio EUR); 1998-2010	42
Slika 21: Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko (mio EUR); 1998-2010	44
Slika 22: Proračunska sredstva za splošne storitve za kmetijstvo (mio EUR); 1998-2010	47
Slika 23: Izvoz in uvoz ter zunanjetrgovinska bilanca agroživilskih proizvodov (mio EUR); 1998-2010	50
Slika 24: Zunanjetrgovinska bilanca agroživilstva po tarifnih skupinah (mio EUR); 2009 in 2010	53
Slika 25: Struktura izvoza in uvoza agroživilstva po skupinah držav; 2005-2010	54
Slika 26: Delež živilskopredelovalne industrije v dodani vrednosti in zaposlenosti (%); 2000-2009	55
Slika 27: Indeks obsega industrijske proizvodnje (2005=100); 2000-2010	55

Slika 28: Indeksi cen živil in pijač ter proizvodov predelovalnih dejavnosti pri proizvajalcih (realno; 2005=100); 2000-2010	57
Slika 29: Paritete cenovnih indeksov živilskih proizvodov ter kmetijskih pridelkov, energentov in plač (2005=100); 2000-2010	57
Slika 30: Produktivnost in dodana vrednost na zaposlenega v proizvodnji hrane, pijač in tobakovih izdelkov v primerjavi s predelovalnimi dejavnostmi (indeks C=100); 2000-2010	60
Slika 31: Neto dobiček/izguba živilskopredelovalne industrije po dejavnostih (mio EUR); 2009 in 2010.....	62
Slika 32: Delež dijakov in študentov po področjih izobraževanja v letu 2010	119
Slika 33: Struktura lesne zaloge po drevesnih vrstah v letu 2010.....	135
Slika 34: Gibanje poseka v gozdovih (tisoč m ³); 2001-2010.....	135

Kazalo okvirjev

Okvir 1: Cene v kmetijstvu.....	30
Okvir 2: Ekonomski računi za kmetijstvo	31
Okvir 3: FADN (Farm Accountancy Data Network)	34
Okvir 4: Klasifikacija proračunskih izdatkov, povezanih s kmetijstvom	40
Okvir 5: Zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi	51
Okvir 6: Kazalniki uspešnosti poslovanja živilskopredelovalne industrije	59

POVZETEK POMEMBNEJŠIH UGOTOVITEV

Poročilo obravnava osnovne rezultate slovenskega kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2010. Pripravljeno je na osnovi podatkov Statističnega urada RS, podatkov Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS ter drugih uradnih virov, ki so bili na voljo do 31. maja 2011. Preračuni in nekatere ocene so pripravljene na Kmetijskem inštitutu Slovenije. Vsi vrednostni kazalci so prikazani v evrih. Serije podatkov, ki so izvirno izražene v tolarjih, so preračunane v evro po povprečnem tečaju Banke Slovenije za posamezno leto.

Leto 2010 je zaznamovala oživitev gospodarske aktivnosti, čeprav gospodarske in finančne krize še ni konec. Po 8,1-odstotnem padcu v letu 2009 je bruto domači proizvod porasel za 1,2%. Razmere na trgu dela so kljub temu ostale zaostrene. Brezposelnost se je ponovno povečala, velik pa je ostal tudi javnofinančni primanjkljaj.

Stanje v kmetijstvu

Kolikor lahko sodimo po začasnih podatkih popisa kmetijstva 2010, s strukturnimi spremembami v slovenskem kmetijstvu ne moremo biti zadovoljni. Proces koncentracije sicer poteka, vendar se je zlasti pri kmetijski zemlji močno upočasnili. Kljub naraščanju števila gospodarstev v večjih velikostnih razredih (nad 20 ha KZU), se povprečna površina kmetijske zemlje na gospodarstvo po letu 2003 ni pomembneje spremenila (leta 2003 6,3 ha KZU, 2010 6,4 ha). Nekoliko živahnejši so procesi koncentracije v živinoreji, kjer se povprečno število živali na gospodarstvo povečuje dokaj enakomerno v celotnem medpopisnem obdobju, velikostna struktura pa se izboljšuje predvsem zaradi rasti števila gospodarstev v velikostnih razredih nad 30 GVŽ na gospodarstvo. Zaskrbljujoče je, da je v splošnem proces specializacije tekel hitreje v smeri opuščanja določene proizvodnje, kot pa v smeri povečevanja proizvodnih kapacitet na bolj specializiranih gospodarstvih. V splošnem proces koncentracije poteka prepočasi, da bi lahko pričakovali večje spremembe v produktivnosti kmetijstva.

Leto 2010 je bilo tudi za kmetijstvo ugodnejše od predhodnega. Obseg proizvodnje se je nekoliko povečal (+1%) in to tako v rastlinski pridelavi, kot v živinoreji. Površina kmetijske zemlje v rabi kmetijskih gospodarstev se je sicer ponovno zmanjšala, zaradi nadpovprečno dobre letine pa so bili pri večini poljščin, sadju in na travinju skupni pridelki večji kot v letu prej. V živinoreji se je nadaljeval trend zmanjševanja obsega prašičereje in rasti v perutninarstvu. V letu 2010 se je povečal tudi prirast govedi, skupna količina namolzenega mleka pa je bila ponovno manjša kot v letu prej. Močno se je zmanjšal prirast drobnice, zlasti koz, medtem ko je proizvodnja jajc ostala blizu ravni leta 2009.

V letu 2010 je pri večini rastlinskih in živalskih proizvodov zabeležena manjša poraba za prehrano kot v letu prej. Višja stopnja samooskrbe, ki je pri rastlinskih pridelkih močno povezana z letino, je bila dosežena pri pšenici, rži, ječmenu ter krompirju. Trend zmanjševanja samooskrbe z zelenjavo se je nadaljeval tudi v letu 2010. Pri večini živalskih proizvodov se je stopnja samooskrbe povečala ali ostala na podobni ravni kot leta 2009. Ponovno se je zmanjšala le stopnja samooskrbe s prašičjim mesom.

Ob večjem skupnem obsegu proizvodnje v kmetijstvu so v letu 2010 nekoliko porasle tudi cene. Cene kmetijskih proizvodov so bile na povprečni letni ravni 2,1% (realno 0,2%) višje kot v letu 2009. Cene rastlinskih pridelkov so se v povprečju povečale za 3,1% (realno za 1,2%), najbolj cene žita (za več kot tretjino), oljnic, krompirja in zelenjadnic (za okoli desetino). Močno je padla cena hmelja. Spremembe cen v živinoreji so bile manjše (v povprečju nominalno višje za 1,4%, realno nižje za 0,4%). Porasla je le cena mleka (nominalno višja za 2,1%), ki pa je zaradi izrazitega padca v letu 2009 (za več kot 20%) ostala pod povprečjem zadnjega petletnega obdobja ter cena jajc (nominalno višja za 3,1%). Pri živini za zakol so bile cene na povprečni letni ravni blizu ali pod ravni leta 2009. V letu 2010 so nominalno porasle tudi cene proizvodnih vložkov za kmetijstvo, med njimi najbolj

cene energije, vendar je bilo to povečanje na agregatni ravni manj izrazito (+1,5%) kot pri cenah kmetijskih proizvodov. Sicer neugodna cenovno-stroškovna razmerja so se zato v letu 2010 malenkostno izboljšala.

Zaradi nekoliko večjega obsega proizvodnje in dviga odkupnih cen (predvsem rastlinskih pridelkov) so se po dveh letih poslabševanja ekonomski rezultati kmetijstva na agregatni ravni v letu 2010 nekoliko izboljšali. Po začasnih podatkih ekonomskih računov je bila bruto dodana vrednost realno za 4% višja kot v letu prej, faktorski dohodek kmetijstva pa se je realno povečal za 5%. Ocene na osnovi modelnih kalkulacij kažejo, da so se ekonomski rezultati izboljšali pri proizvodnji večine rastlinskih pridelkov (z izjemo hmeljarstva in vinogradništva). Pri živinorejskih usmeritvah se ekonomski rezultati niso bistveno spremenili. Pri mleku, pitnem govedu in drobnici so bili nekoliko slabši, pri ostalih živinorejskih usmeritvah pa nekaj boljši kot v letu prej.

Proračunski odhodki za kmetijstvo

Proračunska izplačila, povezana s kmetijstvom (355,7 milijona EUR) so bila v letu 2010 12% manjša kot v letu 2009, kar je predvsem posledica spremenjene dinamike izplačil, kaže pa se tudi postopno umiranje hitre rasti, ki je bila značilna za leta po vstopu v EU. Ob tem je delež sofinanciranja ukrepov s strani EU (57%) ostal na ravni leta prej. Največ proračunskih sredstev je bilo tudi v letu 2010 namenjeno tržnim ukrepom in neposrednim podporam (46%) ter razvoju podeželja (42%), delež namenjen financiranju splošnih storitev za kmetijstvo pa je ostal razmeroma nizek (12%). V okviru prvega stebra kmetijske politike je bilo manj sredstev kot v letu prej izplačanih za neposredna plačila proizvajalcem ter ukrepe za zniževanje stroškov (zavarovanje), obseg izplačil odškodnin in drugih specifičnih podpor kmetijskim gospodarstvom pa se je močno povečal. V okviru ukrepov politike razvoja podeželja je bilo manj sredstev kot v letu prej porabljenih za izravnalna plačila, povezana z okoljem in krajino ter za ukrepe za prestrukturiranje kmetijstva, živilstva in gozdarstva, močno pa so porasla izplačila za spodbujanje razvoja podeželskih območij. Višina in struktura izplačil za splošne storitve za kmetijstvo je ostala na ravni zadnjih let.

Zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi

Po upadu gospodarske aktivnosti v letu 2009 in zaustavitvi trenda hitre rasti obsega zunanje trgovine, se je v letu 2010 skupna blagovna menjava agroživilskih proizvodov povečala za 3%, pri čemer je bil izvoz večji za 10%, uvoz pa je ostal na ravni leta prej (manjši za 0,5%). Pokritost uvoza z izvozom je porasla na 49%, primanjkljaj pa se je drugo leto zapored nekoliko zmanjšal in znašal 814 milijonov EUR (2009: 892 milijonov EUR).

Slovenija ostaja vrednostno neto uvoznik pri večini carinskih tarif agroživilskih proizvodov. Vrednostni presežek v blagovni menjavi je bil tako v letu 2010 zabeležen le pri živih živalih, izdelkih iz mesa ter pri oljnih semenih in plodovih, pri čemer se je v teh skupinah bilanca precej izboljšala. Manjši primanjkljaj kot v letu prej je bil zabeležen pri mleku in mlečnih izdelkih ter pri žitu in krmi, medtem ko se je primanjkljaj pri mesu, sadju in vrtninah povečal. V regionalni strukturi izvoza in uvoza v letu 2010 ni prišlo do velikih sprememb. Večina blagovne menjave agroživilskih proizvodov je, podobno kot v letu prej, potekala z državami EU (62% izvoza in 84% uvoza), pomemben zunanjetrgovinski partner pa so ostale tudi države nekdanje Jugoslavije (28% izvoza, 10% uvoza), s katerimi je ostala bilanca blagovne menjave agroživilskih proizvodov pozitivna tudi v letu 2010, vendar precej slabša kot v letu prej.

Živilskopredelovalna industrija

Vpliv finančno-gospodarske krize, ki je močno zaznamovala gospodarjenje v leto 2009, se je v letu 2010 zmanjšal, pri čemer živilskopredelovalna industrija ne kaže tako jasnih znamenj okrevanja kot druge predelovalne dejavnosti. Obseg proizvodnje se je nekoliko povečal le pri proizvodnji živil (+1,6%), pri proizvodnji pijač pa je bil ponovno manjši kot v letu prej (-4,4%).

Kljub razmeroma neugodnim trendom v obsegu proizvodnje, so se poslovni rezultati slovenske živilskopredelovalne industrije na agregatni ravni v letu 2010 nekoliko izboljšali. Neto dobiček je znašal 7,7 milijonov EUR, medtem ko je bila še v letu 2009 izkazana neto izguba v višini 109 milijonov EUR. Izboljšanje rezultatov je predvsem posledica zmanjšanja izgube v dejavnostih proizvodnje pijač, ki pa so tudi v letu 2010 prispevale skoraj polovico izkazane čiste izgube živilskopredelovalne dejavnosti. Največ izgube je ustvarilo pivovarstvo, pomemben delež k skupni izgubi pa je v letu 2010 prispevalo tudi vinarstvo. Negativni izid v pivovarstvu je v neposredni povezavi s procesi neuspešne lastniške konsolidacije, ki so celo ogrozili obstoj vpletenih gospodarskih družb. Leto 2010 so z negativno bilanco, poleg pivovarstva in vinarstva, zaključile še dejavnosti proizvodnja krmil ter nekatere dejavnosti znotraj proizvodnje drugih prehranskih izdelkov (proizvodnja čaja in kave, konditorstvo). Poslovni izid v ostalih dejavnostih je bil v letu 2010 neto pozitiven, vendar z izjemo predelave sadja in zelenjave, slabši kot v letu prej. Ob tem se je v večini živilskopredelovalnih dejavnosti izvozna usmerjenost povečala. V povprečju je bilo z izvozom ustvarjeno 20.2% prihodkov, kar je največ doslej.

V mesnopredelovalni dejavnosti, ki je sicer izkazala nekaj več kot 4 milijone EUR neto dobička, so bili prihodki realno višji za 1,2%, vendar se je dodana vrednost zmanjšala za dobre 3%. Pozitivna je minimalna rast izvozne usmerjenosti, ki bi morala biti ključni element razvojne strategije mesnopredelovalnega sektorja in tudi ostalih podjetij živilskopredelovalne industrije. Pri predelavi mleka se je realizacija v letu 2010 rahlo povečala, vendar ta rast ni nadomestila padca v predhodnem letu. Kljub temu pa je mlekarstvo tudi v letu 2010 izkazalo neto dobiček in zadovoljivo raven donosnosti prodaje in sredstev. Poslovni izid je sicer v primerjavi s predhodnim letom prepolovljen, v primerjavi z letom 2008, ko je dejavnost še poslovala z izgubo, pa je ostal ugoden. Zaradi gospodarske recesije se je umiril tudi proces dezintegracije oskrbne verige in odliv surovega mleka, kar je bil eden od pomembnejših dejavnikov nestabilnosti v panogi v preteklih letih. V pekarski industriji so se prihodki od prodaje realno povečali za dobrih 6%, minimalno pa se je povečala tudi dodana vrednost, medtem ko so bili kazalci donosnosti in dobičkovnosti slabši kot v letu prej. Dejavnost je zaznamovana s povečevanjem konkurence, kar se odraža tudi na poslovnih rezultatih.

Ukrepi kmetijske politike

Leto 2010 je prineslo kar nekaj sprememb v kmetijski politiki, zlasti na področju neposrednih plačil. Z uveljavitvijo pregleda reforme SKP (CAP Health Check) je bilo z letom 2010 ukinjeno plačilo za energetske rastline, proizvodno vezane premije za ovce in koze ter plačila za hmelj pa so se prenesla v shemo enotnih plačil kot individualni dodatek k plačilnim pravicam. Poleg tega sta bila uvedena dva nova ukrepa in sicer dodatno plačilo za mleko za gorsko višinske in strme kmetije (vezano na kvote za mleko) in podpora za ohranitev živinoreje na kmetijskih gospodarstvih s travinjem (kot dodatek k plačilnim pravicam). Z letom 2010 lahko gospodarstva uveljavljajo dodatne plačilne pravice za kmetijska zemljišča, vključena v shemo podpor za krčitev vinogradov, začela pa je veljati tudi nova uredba o dobrih kmetijskih in okoljskih pogojih pri kmetovanju, ki med drugim zastruje zahteve pri varstvu voda pred onesnaženjem z nitrati, prenovljen pa je tudi sistem sankcioniranja.

Pri ukrepih za stabilizacijo trga v letu 2010 ni bilo večjih novosti, v splošnem pa se vloga teh ukrepov postoma zmanjšuje.

V okviru politike razvoja podeželja se je v letu 2010 v skladu s Programom razvoja podeželja 2007-2013 nadaljevalo izvajanje ukrepov v okviru vseh štirih prednostnih osi (izboljšanje konkurenčnosti, ohranjanje okolja in naravnih virov, izboljšanje kakovosti življenja na podeželju, krepitev lokalnih razvojnih pobud Leader). Z uveljavitvijo tretje spremembe programa konec leta 2009 se je skupni obseg javnih sredstev za ukrepe prve, druge in tretje osi povečal še za dodatnih 18 milijonov EUR (iz EU in nacionalnega proračuna). Na prvi osi so dodatna sredstva namenjena predvsem za naložbe, povezane s podnebnimi spremembami in drugimi novimi izzivi, na drugi osi za dva nova kmetijsko okoljska podukrepa (strmi vinogradi, ohranjanje ekstenzivnih kraških pašnikov), na tretji osi pa za

podporo naložbam v širokopasovno omrežje elektronskih komunikacij na podeželju. Poleg tega je bila ponekod izvedena tudi prerazporeditev finančnih sredstev znotraj osi, pri nekaterih ukrepih pa so se spremenile tudi stopnje sofinanciranja. Z letom 2010 je bil uveljavljen nov sistem izračuna višine izravnalnih plačil za območja z omejenimi možnostmi za kmetijstvo. Do konca leta 2010 je bilo za ukrepe prve, tretje in četrte osi dodeljeno 55% okvirno razpoložljivih sredstev za celotno programsko obdobje, izplačano pa 33%. Ukrepi druge osi so se izvajali na podlagi zbirnih vlog v podobnem obsegu kot v letu prej.

Med ukrepi, ki niso predmet skupne kmetijske politike, so bili v večjem obsegu kot v letu prej uporabljeni posebni ukrepi podpore kmetijskim gospodarstvom zaradi specifičnih razmer. V tem okviru je bilo največ podpor namenjeno za sanacijo posledic gospodarske in finančne krize v kmetijstvu ter za blažitev poslabšanja ekonomskega položaja pri prirabi mleka in v prašičereji.

Gozdarstvo in lovstvo

V slovenskih gozdovih je bilo v letu 2010 posekanega 3.374.137 m³ lesa, od tega 1.808.066 m³ iglavcev in 1.566.071 m³ listavcev. V primerjavi z letom 2009 je posek ostal na enaki ravni in je dosegel 63% možnega poseka po gozdnogospodarskih načrtih. Trajne zmogljivosti zasebnih gozdov še vedno niso dovolj izkoriščene predvsem zaradi neekonomičnosti pridobivanja tanjših sortimentov in razdrobljenosti zasebne gozdne posesti. Postopoma se znižuje delež sanitarnega poseka (21%), ki je bil med najnižjimi v zadnjih 15 letih. V letu 2010 ni bilo zabeleženih večjih naravnih ujm, ki bi poškodovale gozdove.

Tudi obseg izvedenih negovalnih del v gozdovih je v primerjavi z letom 2009 ostal na enaki ravni. Dosegel je le 39% v gozdnogospodarskih načrtih načrtovanega obsega. Izvajanje teh del, ki zagotavljajo tudi trajnost gozdov, je zaskrbljujoče zlasti v zasebnih gozdovih, kjer je bila dosežena le 25% realizacija glede na gozdnogospodarske načrte. Tudi zaradi tega je poudarjena potreba po združevanju lastnikov zasebnih gozdov, kar bi omogočalo zmanjševanje stroškov gospodarjenja in povečanje učinkovitosti. Dela na obnovi gozda so bila izvedena na površini 1.686 ha, kar je 14% manj kot v letu 2009.

Za uresničevanje programa vzdrževanja gozdnih cest, ki so pomemben dejavnik za zagotavljanje ustreznih pogojev za gospodarjenje z gozdovi, je bilo v letu 2010 iz vseh razpoložljivih virov zbranih 5,6 milijona evrov, kar je 3% manj kot v predhodnem letu. V letu 2010 je bilo zgrajenih 12,3 km gozdnih cest oziroma 15,1 km manj kot v letu 2009. Rekonstruiranih je bilo 15 km gozdnih cest, to je 11,0 km manj kot v letu 2009.

Obseg pridobljenih gozdnih lesnih sortimentov je v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 ostal približno enak. Glede na znatne spremembe v obsegu zunanje trgovine z okroglim lesom v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 se poraba okroglega lesa v Sloveniji znižuje. Trend zmanjševanja porabe lesa je še posebej izrazit pri porabi okroglega industrijskega lesa, ki beleži strm padec od leta 2007 naprej. Dvig proizvodnje v Evropi po recesiji se je odražal tudi na zunanji trgovini z gozdnimi lesnimi sortimenti. Slovenija je že nekaj let izrazit neto izvoznik okroglega (nepredelanega) lesa. Izvoz se je v letu 2010 povečal v vseh kategorijah gozdnih lesnih sortimentov. Glavni smeri izvoza sta Avstrija in Italija. Izvoz v ti dve državi se razlikuje po strukturi, saj se v Italijo izvažata predvsem les slabše kakovosti listavcev, v Avstrijo pa hlodovina in les za celulozo in plošče iglavcev. Izvoz okroglega lesa je v letu 2010 znašal 843.844 m³. Izvoz okroglega industrijskega lesa iglavcev je bil v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 višji za 11%, pri listavcih pa se je povečal za 14%. Uvoz je bil v letu 2010 za 17% višji kot v letu 2009.

Odkup gob, ki so med pomembnejšimi nelesnimi gozdnimi proizvodi, je bil letu 2010 v primerjavi s predhodnim letom bistveno večji. Večino odkupljenih svežih gob predstavljajo štorovke.

Realizacija načrtovanega pri upravljanju s populacijami divjadi je bila podobna kot v predhodnem letu. Osnovna usmeritev ostaja ohranjanje vrstne pestrosti avtohtonih vrst divjadi, ob sprejemljivem vplivu na njihovo življenjsko okolje. Posegi v populacije divjadi,

obseg izvedenih biotehniških del ter škod v okolju, ki jih povzroča divjad kažejo, da se problemi umirjajo. Ukrepi pri upravljanju populacij divjadi se med seboj usklajujejo, kar zmanjšuje nevarnost prevelikih konfliktov, ki praviloma onemogočajo racionalno strokovno ravnanje.

V letu 2010 je bilo za financiranje in sofinanciranje nalog, ki jih določa zakon o gozdovih, izplačano 27,1 milijona EUR javnih sredstev, kar je podobno kot v predhodnem letu (-0,9%). Zagotovljena sredstva, namenjena za financiranje in sofinanciranje aktivnosti v gozdarstvu, so v letu 2009 predstavljala 6,3% proračunske porabe MKGP.

1 STANJE V KMETIJSTVU

1.1 Makroekonomsko okolje in mesto kmetijstva v gospodarstvu

Mednarodna gospodarska in finančna kriza, ki je močno zaznamovala leto 2009 in katere posledice se kažejo tudi v slovenskem gospodarstvu, je v letu 2010 začela popuščati (UMAR, 2011). Bruto domači proizvod je po velikem padcu v letu 2009 (-8,1%) v letu 2010 porasel za 1,2%. Rast gospodarske aktivnosti je predvsem posledica večjega izvoza (realno večji za 7,8%) zaradi krepitve tujega povpraševanja, medtem ko je skupna domača potrošnja ostala blizu ravni leta prej (večja za 0,4%).

Preglednica 1: Pregled gospodarskih gibanj; 2005-2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Prebivalstvo (000; 30.6.)	2.001	2.009	2.019	2.023	2.042	2.049
Realne stopnje rasti BDP (%)	4,0	5,8	6,8	3,7	-8,1	1,2
BDP (mio EUR, tekoči tečaj)	28.723	31.050	34.550	37.280	35.297	35.974
Dodana vrednost po dejavnostih (mio EUR, tekoči tečaj):	25.178	27.229	30.324	32.716	30.781	31.476
Struktura dodane vrednosti : - Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo (A+B) (%)	2,6	2,3	2,5	2,4	2,4	2,4
- Industrija (C, D, E) (%)	27,1	26,9	26,6	25,3	23,1	24,2
- Gradbeništvo (F) (%)	6,6	7,2	8,1	8,4	8,0	6,7
- Storitve (G do P) (%)	63,6	63,6	62,9	63,9	66,5	66,6
Zaposlenost (000):	931	934	962	989	970	949
Struktura zaposlenosti: - Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo (A+B) (%)	9,8	9,5	9,1	8,6	8,6	8,7
- Industrija (C, D, E) (%)	27,2	26,9	26,3	25,5	23,7	22,8
- Gradbeništvo (F) (%)	7,3	7,8	8,4	9,1	9,1	8,4
- Storitve (G do P) (%)	55,6	55,8	56,3	56,8	58,6	60,1
BDP na prebivalca (EUR, tekoči tečaj)	14.356	15.464	17.114	18.437	17.289	17.560
BDP na prebivalca po kupni moči (PPS; EUR)	19.700	20.700	22.100	22.800	20.700	:
BDP na prebivalca po kupni moči (PPS EU-27=100; %)	87,4	87,6	88,0	91,0	88,0	:
Delež izdatkov za hrano, pijačo in tobak v končni porabi gospodinjstev (%)	19,8	19,5	19,3	19,4	20,4	:
Brezposelnost po ILO (%)	6,5	6,0	4,9	4,4	5,9	7,2
Registrirana brezposelnost (%)	10,2	9,4	7,7	6,7	9,1	10,7
Inflacija v povprečju leta (%)	2,5	2,5	3,6	5,7	0,9	1,8
Izvoz proizvodov (mio EUR)	14.397	16.757	19.406	19.808	16.018	18.238
Uvoz proizvodov (mio EUR)	15.805	18.341	21.508	23.046	17.115	19.638
Saldo menjave proizvodov s tujino (mio EUR)	-1.408	-1.584	-2.102	-3.238	-1.098	-1.401
Saldo tekočega računa plačilne bilance (% BDP)	-1,7	-2,5	-4,8	-6,7	-1,5	-1,1
Javnofinančni saldo (% BDP)	-1,0	-0,8	0,3	-0,3	-5,5	-5,2

Vir: SURS, UMAR

Slabšanje razmer na trgu dela se je v letu 2010 umirilo, kljub temu pa je bila zaposlenost manjša (-2,2%), število brezposelnih pa večje (+16%) kot v letu 2009. Povprečna stopnja registrirane brezposelnosti je v povprečju leta znašala 10,7% (leta 2009 9,1%), anketne pa 7,2% (leta 2009 5,9%). Povprečna bruto plača na zaposlenega je bila nominalno višja kot leta 2009 za 3,4% (realno za 2,1%), pri čemer je večina povečanja rezultat dviga minimalne plače v zasebnem sektorju (UMAR, 2011).

Povprečna inflacija je bila nekaj višja (1,8%) kot v letu 2009 (0,9%), kar je predvsem posledica rasti cen energentov in neenergetskih surovin na svetovnih trgih ter dviga trošarin za tobak, alkohol, zemeljski plin in električno energijo. Primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance je v letu 2010 padel na 1,1% BDP, k čemur je največ prispevalo izboljšanje prilivov sredstev iz proračuna EU in nadaljnje znižanje primanjkljaja pri dohodkih iz kapitala (UMAR, 2011). Nekoliko se je zmanjšal tudi javnofinančni primanjkljaj, vendar ostal nad 5% BDP.

Po podatkih nacionalnih računov je kmetijstvo skupaj z lovstvom, gozdarstvom in ribištvom v letu 2010 k skupni ustvarjeni dodani vrednosti prispevalo 2,4%, k skupni zaposlenosti pa

8,7%. Oba deleža se postopoma zmanjšujeta, velik razkorak med njima pa kaže na še vedno prisoten problem nizke produktivnosti dela v kmetijstvu.

1.2 Struktura kmetijskih gospodarstev

Konec septembra 2010 so bili objavljeni prvi začasni podatki, marca 2011 pa nekoliko podrobnejši začasni podatki Popisa kmetijstva 2010. Popis kmetijskih gospodarstev Statistični urad RS izvede vsakih 10 let, medtem ko se v vmesnih zakonsko določenih rokih izvajajo le vzorčna raziskovanja.

Število kmetijskih gospodarstev in raba zemljišč

Po začnih podatkih popisa kmetijstva 2010 se v Sloveniji s kmetijsko dejavnostjo ukvarja 74.711 kmetijskih gospodarstev. V primerjavi s popisom, ki je bil izveden leta 2000, se je število kmetijskih gospodarstev zmanjšalo za 12 tisoč oziroma za 14%. Še bolj kot skupno število gospodarstev se je zmanjšalo število kmetijskih gospodarstev s posamezno vrsto rabe zemljišč, kar kaže na večjo stopnjo specializacije. Število kmetijskih gospodarstev s sadovnjaki se je skoraj prepolovilo, nekoliko manj izrazito pa se je zmanjšalo tudi število gospodarstev pri drugih vrstah rabe.

V letu 2010 so kmetijska gospodarstva upravljala s 509 tisoč ha kmetijskih zemljišč, uporabljala pa dobrih 476 tisoč ha. V primerjavi s podatki popisa iz leta 2000 so skupna kmetijska zemljišča v uporabi manjša za okoli 9 tisoč ha oziroma slaba 2%. Površina se je zmanjšala praktično pri vseh vrstah rabe zemljišč z izjemo njiv, ki je v primerjavi z letom 2000 ostala praktično nespremenjena. Površine sadovnjakov so manjše za dobrih 20%, površine trajnega travinja za dobra 2%, površine pod vinogradi pa za dober odstotek.

V strukturi kmetijskih zemljišč v uporabi trajni travniki in pašniki še vedno predstavljajo več kot polovico (58%), sledijo njive in vrtovi s 36% ter trajni nasadi s slabimi 6%. V primerjavi z letom 2000 se ti deleži niso bistveno spremenili.

Preglednica 2: Število gospodarstev po rabi zemljišč in povprečna velikost kmetijskih gospodarstev po vrstah rabe; 2000 in 2010

	Število gospodarstev		Indeks 2010/00	Površina posamezne rabe KZU (ha)		Indeks 2010/00	Povprečno ha/gospodarstvo	
	2000	2010*		2000	2010*		2000	2010*
Gospodarstva skupaj**	86.467	74.711	86,4	485.879	476.556	98,1	5,6	6,4
Gospodarstva z njivami in vrtovi	80.877	62.278	77,0	170.804	171.205	100,2	2,1	2,7
Gospodarstva s sadovnjaki in oljčniki	42.727	22.377	52,4	13.062	10.415	79,7	0,3	0,5
Gospodarstva z vinogradi	35.129	26.388	75,1	16.603	16.372	98,6	0,5	0,6
Gospodarstva s trajnimi travniki in pašniki**	74.230	61.986	83,5	285.410	278.564	97,6	3,8	4,5

* začasni podatki

** brez skupnih travnikov in pašnikov

Vir: SURS

Ker se je število kmetijskih gospodarstev v obdobju 2000-2010 zmanjšalo bolj kot površina kmetijskih zemljišč v uporabi, se je povprečna velikost kmetijskih gospodarstev povečala od 5,6 ha v letu 2000 na 6,4 ha v letu 2010 oziroma za 14%. Gledano po vrstah rabe se je povprečna velikost od leta 2000 relativno najbolj povečala pri sadovnjakih (več kot 50%), sledijo vinogradi in njive (preko 30%), najmanj pa se je povečala povprečna površina trajnega travinja na gospodarstvo (za 17%).

Nekoliko drugačno sliko glede procesa koncentracije razkriva podrobnejša analiza celotnega obdobja med popisoma 2000 in 2010. Če upoštevamo tudi rezultate vzorčnih popisov v vmesnem obdobju, podatki kažejo, da se je število kmetijskih gospodarstev močno zmanjšalo v obdobju med letoma 2000 in 2003, kasneje pa se je ta trend upočasn timer. Ob tem je v obdobju 2000-2007 skupna površina kmetijske zemlje v uporabi ostala praktično enaka,

razmeroma majhne pa so bile spremembe tudi po posameznih vrstah rabe. Izjema v tem obdobju so le površine trajnih nasadov, ki so vseskozi kazale izrazit in dokaj enakomeren trend padanja. Do zmanjšanja skupne površine kmetijske zemlje v uporabi je prišlo šele v obdobju 2007-2010 in to predvsem zaradi zmanjšanja površine trajnega travinja (-3%). V tem zadnjem obdobju so se povečale le površine trajnih nasadov (+5%).

Zaradi sprememb v rabi kmetijske zemlje oziroma padca površine trajnega travinja se je v obdobju od zadnjega vzorčnega popisa povprečna velikost kmetijskih gospodarstev zmanjšala za 0,1 ha (od 6,5 ha v letu 2007 na 6,4 ha v letu 2010). Ti podatki kažejo, da so strukturne spremembe v zadnjih letih potekale bolj v smeri opuščanja rabe, kot pa v smeri koncentracije zemljišč na bolj specializiranih gospodarstvih.

Da se proces koncentracije v zmernem obsegu nadaljuje, kažejo predvsem spremembe velikostne strukture kmetijskih gospodarstev. Značilno je, da se je prag, nad katerim se absolutno in relativno število kmetijskih gospodarstev še vedno povečuje, premaknil v velikostne razrede nad 20 ha KZU. Število gospodarstev, ki imajo v uporabi nad 20 ha kmetijskih zemljišč, se je v primerjavi z letom 2000 povečalo za 84%, kmetijska zemlja, ki jo ta gospodarstva obdelujejo, pa zavzema 29% skupne površine kmetijske zemlje v uporabi, kar je 12 odstotnih točk več kot v letu 2000.

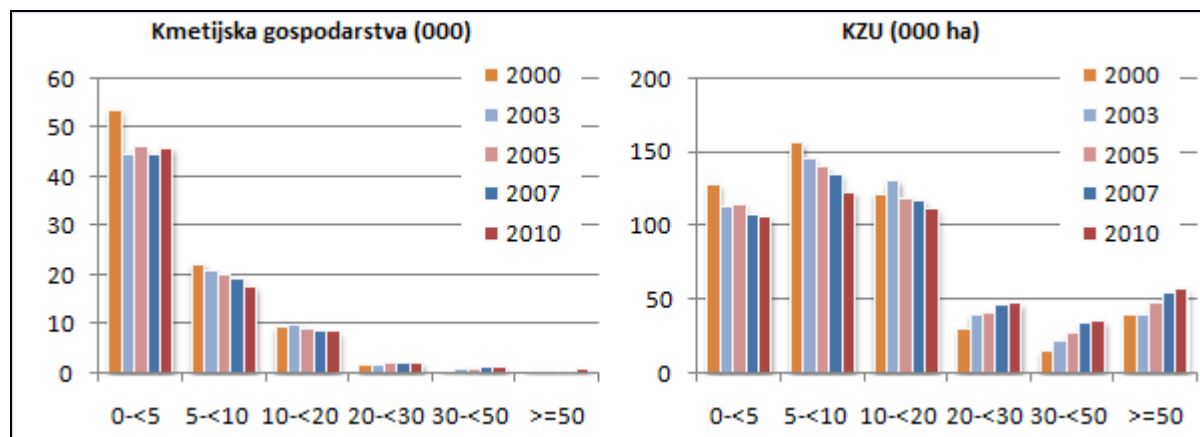
Preglednica 3: Struktura kmetijskih gospodarstev po velikosti KZU; 2000 in 2010

	Kmetijska gospodarstva					Kmetijska zemlja v uporabi (KZU)				
	Število		Indeks 2010/00	Struktura (%)		Površina (ha)		Indeks 2010/00	Struktura (%)	
	2000	2010*		2000	2010*	2000	2010*		2000	2010*
<20 ha	84.651	71.372	84,3	97,9	95,5	403.852	338.194	83,7	83,1	71,0
>=20 ha	1.816	3.339	183,9	2,1	4,5	82.026	138.362	168,7	16,9	29,0
Skupaj	86.467	74.711	86,4	100,0	100,0	485.878	476.556	98,1	100,0	100,0

* začasni podatki

Vir: SURS

Slika 1: Število kmetijskih gospodarstev in površina po velikostnih razredih KZU; 2000-2010

Vir: SURS

Živinoreja

Po začnih podatkih popisa kmetijstva 2010 se z živinorejo ukvarja nekaj manj kot 59 tisoč kmetijskih gospodarstev, kar je skoraj 19 tisoč oziroma četrtnina manj kot leta 2000. Močno se je zmanjšalo število gospodarstev, ki redijo prašiče, perutnino ali govedo (za okoli 40%), manjše pa je tudi število gospodarstev s kozami. V tem medpopisnem obdobju se je povečalo le število gospodarstev, ki redijo konje ali ovce.

Še bolj izrazito kot pri rabi kmetijske zemlje, se procesi specializacije kažejo v živinoreji. V letu 2010 se je z živinorejo ukvarjalo 78% vseh gospodarstev, kar je 11 odstotnih točk manj kot leta 2000. Največ gospodarstev je v letu 2010 redilo govedo (48% vseh) in perutnino

(48% vseh), sledijo pa gospodarstva s prašiči (35% vseh). Kmetijska gospodarstva so v letu 2010 redila 416.574 glav velike živine (GVŽ) oziroma 11% manj kot leta 2000. Največji padec števila živine v primerjavi z letom 2000 je opazen pri prašičih (-37%) in perutnini (-27%), medtem ko je zmanjšanje števila govedi mnogo manj izrazito (-5%).

Preglednica 4: Število kmetijskih gospodarstev z živino, število živine ter povprečno število živali na gospodarstvo; 2000 in 2010

	Število gospodarstev		Indeks 2010/00	Število živine		Indeks 2010/00	Št. glav/gospodarstvo	
	2000	2010*		2000	2010*		2000	2010*
Gospodarstva z govedom	56.097	36.120	64,4	499.546	472.331	94,6	8,9	13,1
Gospodarstva s kravami	47.265	29.030	61,4	198.261	174.697	88,1	4,2	6,0
Gospodarstva s prašiči	44.623	26.451	59,3	601.953	382.065	63,5	13,5	14,4
Gospodarstva s perutnino	58.929	36.254	61,5	6.731.009	4.901.299	72,8	114,2	135,2
Gospodarstva s konji	4.634	5.957	128,5	14.407	22.735	157,8	3,1	3,8
Gospodarstva z ovci	4.330	6.186	142,9	96.027	137.777	143,5	22,2	22,3
Gospodarstva s kozami	4.775	4.218	88,3	29.385	34.909	118,8	6,2	8,3
Gospodarstva z živino (GVŽ)	77.452	58.678	75,8	470.498	416.574	88,5	6,1	7,1

* začasni podatki

Vir: SURS

Zaradi večjega padca števila kmetijskih gospodarstev od padca števila živine, se je povprečno število GVŽ na gospodarstvo povečalo od 6,1 GVŽ v letu 2000 na 7,1 GVŽ leta 2010.

Proces koncentracije v živinoreji je opazen pri vseh vrstah živine, najbolj izrazit in enakomeren pa je v govedoreji. Gospodarstva z govedom so leta 2010 v povprečju redila 13,1 glave, kar je 4,2 glave več kot leta 2000. Povprečno število krav molznic na gospodarstvo se je v istem obdobju podvojilo (na 9,9 glav), poraslo pa je tudi povprečno število drugih krav (na 3,3 glave na gospodarstvo oziroma za 17%). Pri prašičih je bilo povečanje povprečnega števila živali na gospodarstvo med letoma 2000 in 2010 precej manjše (+7%), kar pa je v celoti posledica dogajanj v obdobju po letu 2007. Od leta 2000 do 2007 je povprečno število prašičev na gospodarstvo namreč poraslo od 13,5 na 17,2 glave, nato pa se je zaradi velikega padca števila živali do leta 2010 zmanjšalo na 14,4 glave. Na drugi strani se je v perutninarstvu, kljub zmanjšanju jate za 27%, povprečno število kljunov na gospodarstvo povečalo skoraj za petino.

Preglednica 5: Povprečno število živali na kmetijsko gospodarstvo z živino; 2000-2010

	2000	2003	2005	2007	2010*	Indeks 2000=100			
						2003	2005	2007	2010*
Govedo	8,9	10,2	10,6	11,6	13,1	114,9	118,6	129,9	146,8
Krave molznice	5,0	7,6	6,6	6,5	9,9	154,0	133,9	130,6	199,2
Druge krave	2,8	2,9	3,1	3,0	3,3	102,4	111,8	106,4	117,0
Prašiči	13,5	15,4	14,9	17,2	14,4	114,1	110,3	127,3	107,1
Perutnina	114,2	104,0	72,4	134,8	135,2	91,0	63,3	118,0	118,4
Kokoši nesnice	28,4	29,0	24,5	33,5	43,1	102,2	86,3	118,2	151,8
Pitovni piščanci	668,5	532,1	393,7	1.142,4	960,3	79,6	58,9	170,9	143,6
Konji	3,1	3,6	3,8	3,9	3,8	114,8	120,7	124,2	122,8
Ovce	22,2	22,7	22,8	22,9	22,3	102,1	102,9	103,5	100,4
Koze	6,2	7,2	7,5	8,4	8,3	117,3	121,9	136,0	134,5
GVŽ	6,1	6,6	6,3	6,8	7,1	109,0	103,7	112,3	116,9

* začasni podatki

Vir: SURS

Na proces koncentracije v živinoreji kažejo tudi podatki o velikostni strukturi gospodarstev po številu GVŽ. Prag nad katerim se absolutno in relativno število kmetijskih gospodarstev še vedno povečuje, se je z 20 GVŽ premaknil na 30 GVŽ. Delež gospodarstev, ki redijo več kot 30 GVŽ na gospodarstvo, se je med letoma 2000 in 2010 povečal od 2% na 4%. Ta gospodarstva sedaj redijo tretjino vseh GVŽ, leta 2000 pa so redila manj kot četrtno vseh GVŽ.

Preglednica 6: Struktura kmetijskih gospodarstev po velikosti GVŽ; 2000 in 2010

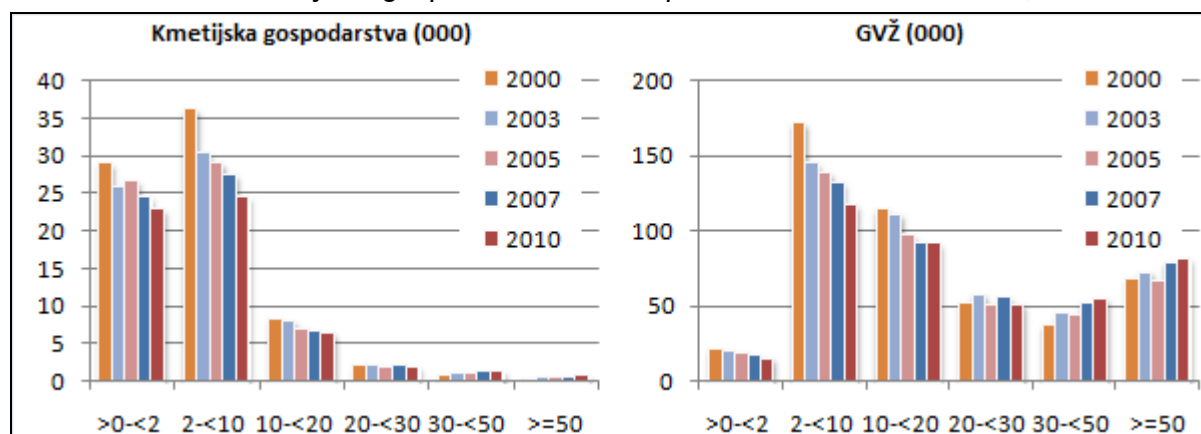
	Kmetijska gospodarstva					Število glav velike živine (GVŽ)				
	Število		Indeks 2010/00	Struktura (%)		Število		Indeks 2010/00	Struktura (%)	
	2000	2010*		2000	2010*	2000	2010*		2000	2010*
<30	75.964	56.363	74,2	98,1	96,1	363.107	278.213	76,6	77,2	66,8
>=30	1.488	2.315	155,6	1,9	3,9	107.391	138.333	128,8	22,8	33,2
Skupaj	77.452	58.678	75,8	100,0	100,0	470.498	416.546	88,5	100,0	100,0

* začasni podatki

Vir: SURS

Podatki kažejo, da v velikostnih razredih nad 50 GVŽ število GVŽ narašča bistveno počasneje kot število gospodarstev. Ta nesorazmernost je posledica tega, da se je število največjih kmetijskih gospodarstev, ki redijo več kot 100 GVŽ, v obdobju 2000-2010 povečalo za 68%, pri tem pa se je število živali na teh gospodarstvih zmanjšalo za 19%.

Slika 2: Število kmetijskih gospodarstev in GVŽ po velikostnih razredih GVŽ; 2000-2010

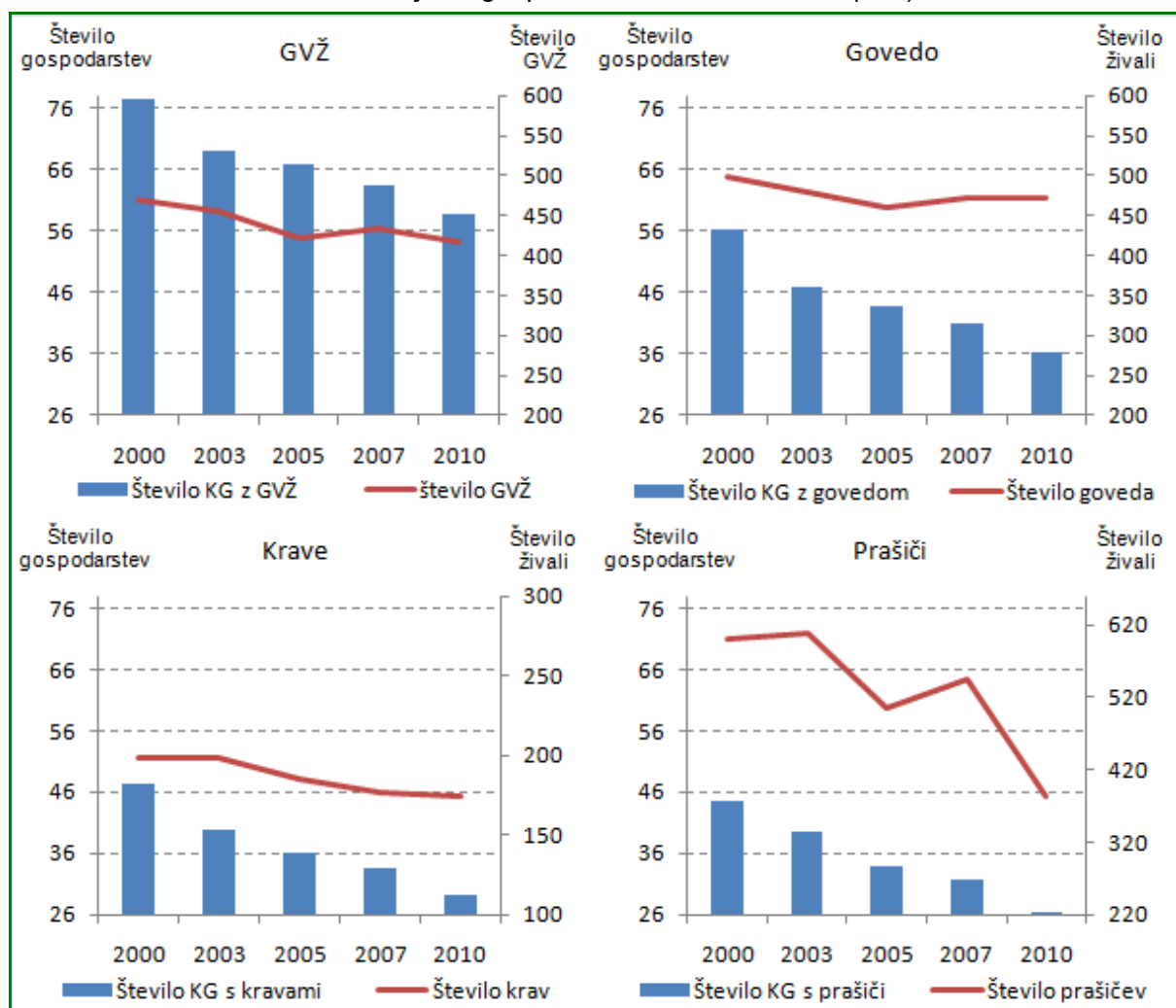
Vir: SURS

Da se procesi koncentracije v živinoreji nadaljujejo, kaže tudi podrobnejša analiza celotnega obdobja med popisoma 2000 in 2010.

Če upoštevamo tudi rezultate vzorčnih popisov v vmesnem obdobju, podatki kažejo, da se je število živinorejskih kmetijskih gospodarstev med letoma 2000 in 2003 zmanjšalo za dobrih 11%. Med letoma 2003 in 2007 se je trend upadanja nekoliko upočasnili, a se je v zadnjem obdobju opuščanje živinoreje spet nekoliko okrepilo. Med letoma 2007 in 2010 se je število gospodarstev z živino zmanjšalo za 8%.

Število glav velike živine se je v obdobju 2000-2005 zmanjšalo za desetino, padanje števila živali pa je bilo izrazito pri vseh živinorejskih usmeritvah. Med letoma 2005 in 2007 se je skupno število GVŽ spet nekoliko povečalo, predvsem na račun povečanja števila govedi, po letu 2007 pa je znova sledil padec, ki je večinoma rezultat izrazitega zmanjšanja števila prašičev.

Slika 3: Število živinorejskih gospodarstev in število živali (000); 2000-2010

Vir: SURS

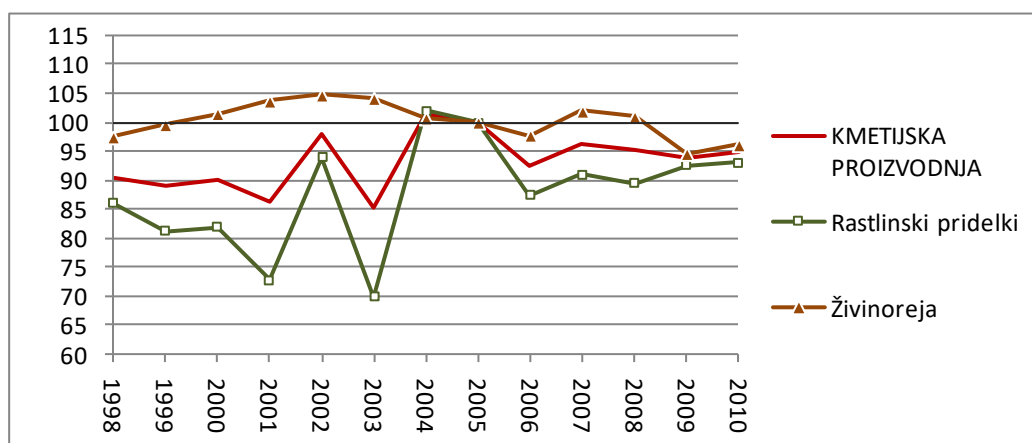
Podatki kažejo, da so procesi koncentracije v živinoreji nekoliko živahnejši kot pri kmetijski zemlji. Povprečno število živali na gospodarstvo se povečuje dokaj enakomerno v celotnem medpopisnem obdobju, velikostna struktura pa se izboljšanje predvsem zaradi rasti števila gospodarstev v večjih velikostnih razredih. Ob tem pa je zaskrbljujoče, da je pri večini proizvodnih usmeritev, še najbolj izrazito pa v prašičereji, proces opuščanja proizvodnje hitrejši od procesa koncentracije in specializacije na večjih gospodarstvih, posledično pa se zmanjšuje tudi skupno število živali.

1.3 Obseg kmetijske proizvodnje

Obseg kmetijske proizvodnje, zlasti rastlinske, je močno odvisen od naravnih razmer. V zadnjih letih so se nihanja nekoliko umirila, pri čemer je po padcu v letu 2006 v splošnem opazen rahel trend ponovne rasti obsega proizvodnje. Zaradi ugodnejših letin se povečuje predvsem rastlinska pridelava, medtem ko se je obseg živinoreje po letu 2007 precej zmanjšal. V letu 2010 je po začasni podatkih obseg kmetijske proizvodnje v primerjavi z letom prej porasel za 1%¹. Nekaj večji sta bili tako rastlinska proizvodnja, kot živinoreja.

¹ Konec leta 2010 so bili objavljeni popravki statističnih podatkov o prirastu govedi (manjši prirast v letu 2008 in večji prirast v letu 2009 od prvotno objavljenega), ki vplivajo tudi na indekse obsega proizvodnje. Popravek za leto 2009 v začasni podatkih ekonomskih računov kmetijstva še ni upoštevan.

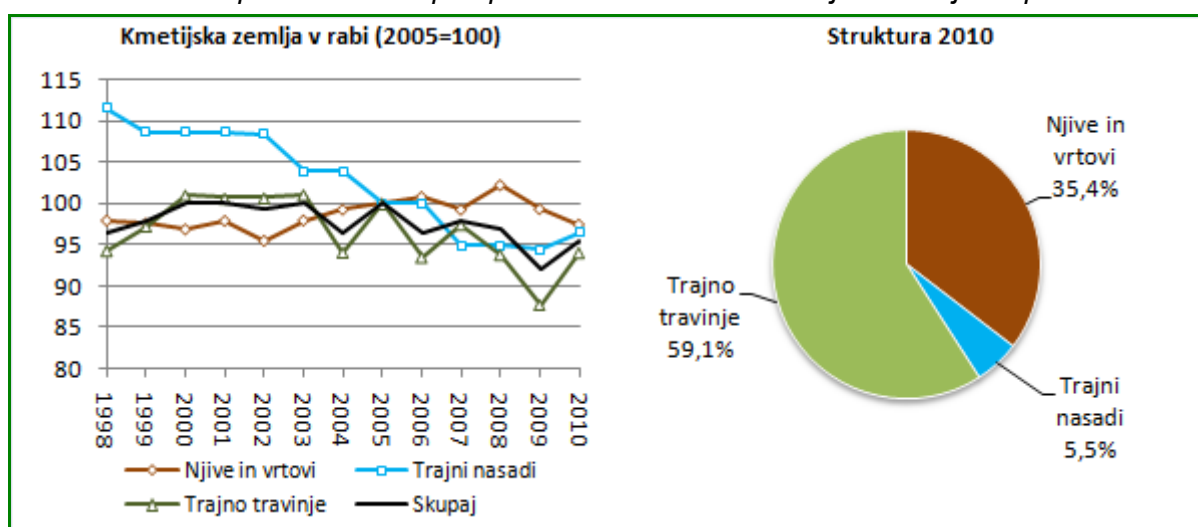
Slika 4: Indeksi kmetijske proizvodnje (2005=100); 1998-2010

Vir: SURS

Površina kmetijske zemlje v uporabi se ob precejšnjih nihanjih po letu 2003 zmanjšuje in to predvsem zaradi manjše rabe travinja in zmanjševanja površin trajnih nasadov.

Slika 5: Spremembe skupne površine in struktura kmetijske zemlje v uporabi

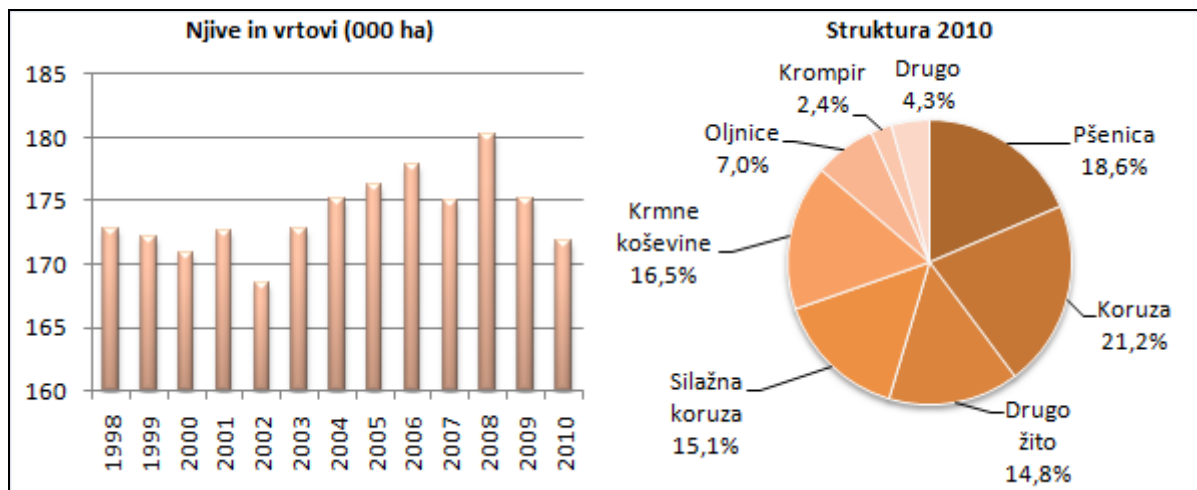
Vir: SURS; 2010 začasni podatki in ocena KIS

V letu 2010 je bilo po začasnih, še nepopolnih podatkih, v rabi okoli 485.000 ha kmetijske zemlje, kar je skoraj 4% več kot v letu 2009, površine pa so se povečale pri vseh vrstah rabe z izjemo njiv in vrtov.

Rastlinska pridelava je v letu 2010 k bruto vrednosti kmetijstva prispevala okoli 54%, kar je podobno kot v letu prej (53%).

Več kot polovica njiv je namenjena pridelavi žita, zlasti koruze za zrnje in pšenice, skoraj tretjina pa pridelavi zelene krme, kjer prevladujeta silažna koruza ter trave in travno-deteljne mešanice. Spremembe setvene strukture so med leti razmeroma majhne. V letu 2010 so se ob nekaj manjši skupni površini njiv v uporabi nekoliko zmanjšali deleži žit, hmelja in zelenjadnic, povečal pa se je delež oljnic.

Slika 6: Skupna površina in setvena struktura njiv

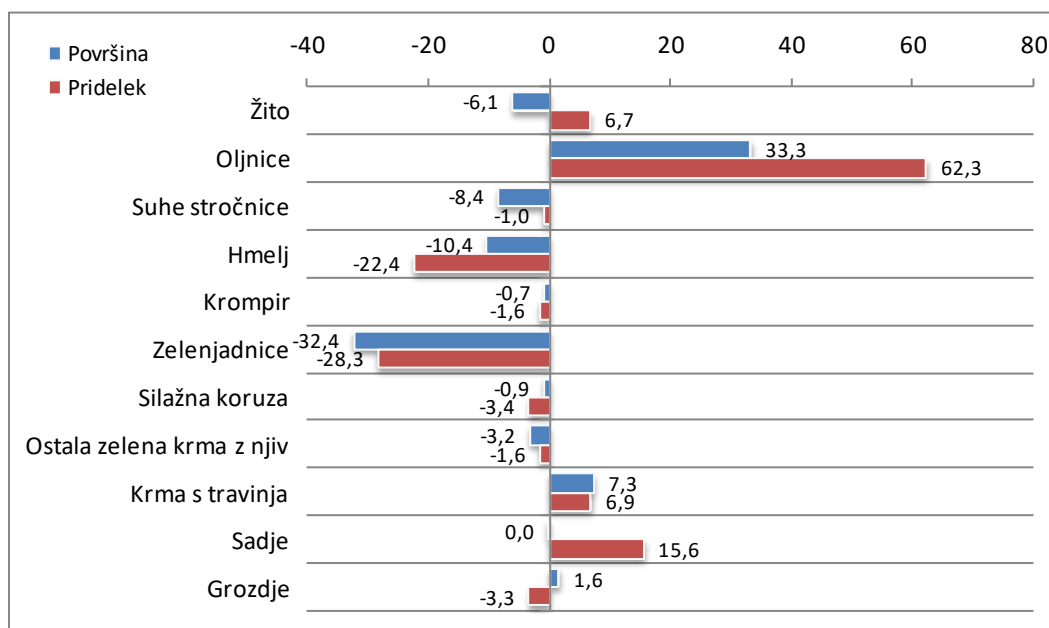

Vir: SURS; 2010 začasni podatki in ocena KIS

V letu 2010 je bilo žito pospravljeno z okoli 95 tisoč hektarov njiv (-6%), pri čemer so bile manjše površine zabeležene pri vseh vrstah žit z izjemo tritikale. Površine s pšenico in piro so bile manjše za 8%, površine z ječmenom za 7%, površine s koruzo za zrnje pa za 6%. Koruzi za zrnje je bilo namenjeno najmanj površin v zadnjem desetletju, pri drugih vrstah žita pa so se pospravljene površine gibale znotraj običajnih nihanj. Več njiv kot v letu prej je bilo ponovno, podobno kot v zadnjih nekaj letih, namenjenih pridelavi oljnic (12.000 ha ali največ doslej), medtem ko precejšnje zmanjšanje obsega pridelovanja statistika beleži pri zelenjadnicah in hmelju ter ponovno pri suhih stročnicah.

Letina 2010 je bila za večino poljščin mnogo bolj ugodna od predhodne. Pri strnem žitu, koruzi za zrnje, oljni ogrščici in krompirju so bili hektarski pridelki rekordni ali med najvišjimi doslej, v primerjavi z zadnjim petletnim obdobjem (2005-2009) pa so bili visoki tudi pri drugih oljnicah, zelenjadnicah in zeleni krmi z njiv. Nadpovprečen je bil tudi hektarski pridelek krme s travinja. Slabo letino so imeli le pridelovalci hmelja, saj je bil hektarski pridelek glede na leto prej manjši za 13%.

Slika 7: Pospravljene površine in rastlinski pridelki v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 (%)

Vir: SURS

Skupni pridelek žita je bil v letu 2010 zaradi dobre letine kljub manjšim pospravljenim površinam, 7% večji kot v letu 2009 in 5% nad ravniyo povprečja obdobja 2005-2009. Pridelek pšenice in pira je bil večji za 12%, ječmena za 13%, koruze pa za 3%. Največji porast skupnega pridelka beležimo pri oljnicah, kjer so se ob izjemni letini močno povečale tudi pospravljene površine. Pri ostalih poljščinah podatki kažejo na podoben ali manjši skupni pridelek kot v letu prej. Pri hmelju je nižji skupni pridelek rezultat manjših površin in slabe letine, pri zelenjadnicah in drugih njivskih kulturah pa predvsem manjših pospravljenih površin.

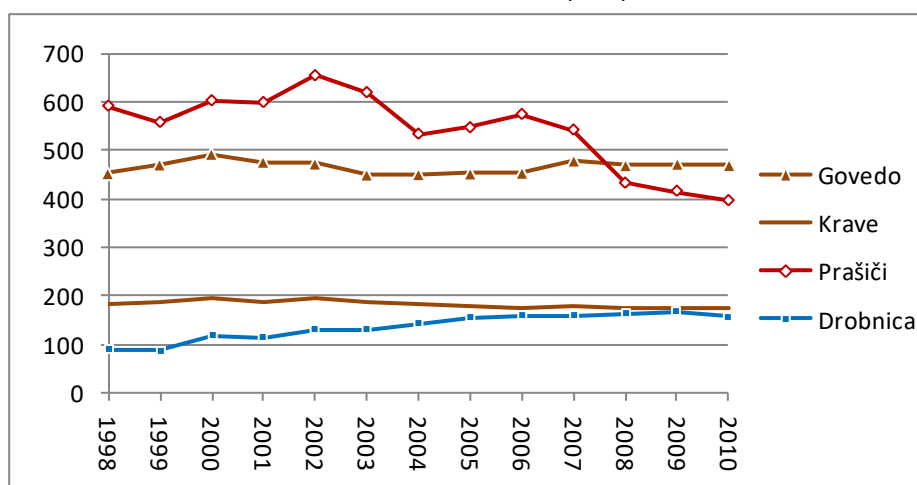
Leto 2010 je bilo ugodno tudi za sadjarstvo. Skupni pridelek sadja (154.000 t) je bil med najvišjimi v zadnjem desetletju in 16% višji kot v letu 2009. Obilno so obrodili zlasti nasadi jabolk, kjer so hektarski pridelki dosegli rekordno raven, skupni pridelek pa je v primerjavi z letom prej porasel za 24% (v intenzivnih nasadih za 7%, v ekstenzivnih nasadih za 79%). Nadpovprečni so bili tudi pridelki večine ostalih sadnih vrst z izjemo hrušk in breskev, pri katerih se je skupni pridelek glede na leto 2009 zmanjšal skoraj za petino. Nižji skupni pridelki hrušk in breskev so rezultat slabše letine, kakor tudi manjših površin nasadov.

Pridelavi grozdja so bile vremenske razmere v letu 2010 manj naklonjene kot v količinsko in kakovostno zelo dobrem letu 2009. Do začetka trgatve so bila pričakovanja tudi za letnik 2010 zelo visoka, vendar je deževje v času trgatve negativno vplivalo tako na kakovost, kot tudi na skupni pridelek grozdja, ki je bil v primerjavi z letom prej manjši za 3% in tudi v primerjavi z daljšim časovnim obdobjem podpovprečen.

V živinoreji so spremembe v proizvodnji praviloma manjše kot v rastlinski pridelavi, čeprav so tudi tu opazna določena nihanja med leti. Živinorejska proizvodnja je v zadnjih letih padla predvsem zaradi občutnega zmanjšanja proizvodnje v prašičereji, po letu 2007 pa se zmanjšuje tudi skupna količina namolzenega mleka.

V številu govedi med leti ni večjih sprememb. Konec leta 2010 je njihovo število znašalo 470 tisoč glav, od tega 173 tisoč krav, kar je podobno kot v letu prej (manjše za 0,6% oziroma 0,4%). Pri prašičih so se sicer običajna ciklična nihanja po letu 2006 spremenila v trend zmanjševanja staleža. Konec leta 2010 je bilo število prašičev v primerjavi z letom 2009 manjše za 5% in je prvič padlo pod 400 tisoč (396 tisoč glav). V letu 2010 se je zmanjšalo tudi število drobnice. Konec leta 2010 je bilo njeno število 7% manjše kot v letu prej (156 tisoč glav), pri čemer se je število koz zmanjšalo bolj kot število ovc. Pri drobnici je to prvo zmanjšanje staleža po letu 2001, skupno število pa se je vrnilo nazaj na raven leta 2005.

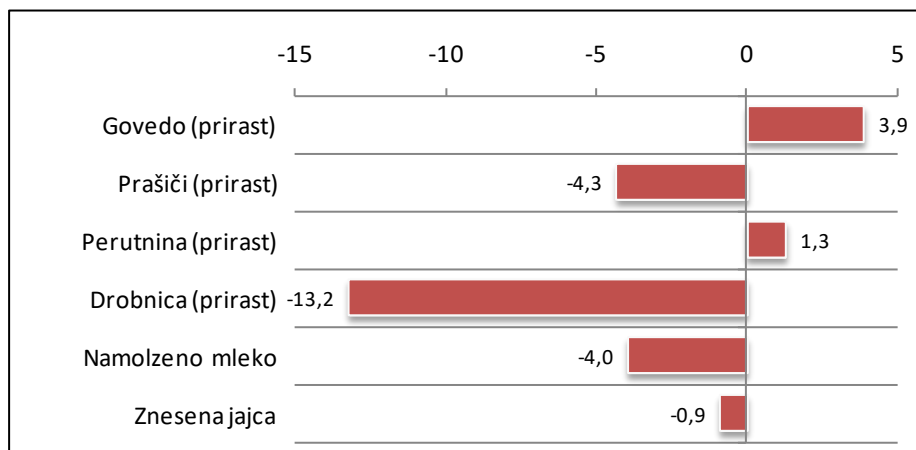
Slika 8: Število živali konec leta (000); 1998-2010

Vir: SURS

V letu 2010 so bile spremembe v živinorejski proizvodnji po posameznih proizvodih ponovno različno smerne.

Slika 9: Živinorejska proizvodnja v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 (%)

Vir: SURS

Prirast govedi je po padcu v letu 2009 zopet porasel in se vrnil na raven povprečja obdobja 2005-2009. Povečal se je tudi prirast perutnine, ki je porasel že tretje leto zapored in dosegel najvišjo raven zadnjega desetletja. V prašičereji se je trend zmanjševanja obsega prireje nadaljeval, ob tem pa je bil padec v letu 2010 precej manjši kot v zadnjih letih. Proizvodnja jajc je ostala blizu ravni predhodnih dveh let, močno pa se je zmanjšal prirast drobnice, zlasti koz. Začasni podatki kažejo, da se je ob nekaj manjšem številu molznih krav (-3%) ponovno zmanjšala tudi skupna količina namolzenega kravjega mleka, medtem je oddaja mleka v mlekarne po dveh letih zmanjševanja malenkost porasla (+0,5%). Oddaja mleka v mlekarne je bila v letu 2010 na ravni povprečja obdobja 2005-2009, zajela pa je okoli 86% vsega namolzenega mleka, kar je največ doslej. Delež tujih mlekar v odkupu je ostal podoben (30%) kot v letu 2009 (31%).

1.4 Poraba kmetijskih proizvodov ter stopnje samooskrbe

Poraba kmetijskih proizvodov za prehrano se pri različnih kmetijskih proizvodih giblje različno smerno. Po začnih podatkih za leto 2010 se je med rastlinskimi pridelki v primerjavi z letom 2009 povečala poraba na prebivalca pri pšenici ter rižu, poraba drugih rastlinskih proizvodov pa se je zmanjšala.

Preglednica 7: Poraba kmetijskih proizvodov na prebivalca (kg); 2005-2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010*	Indeks 2010/09
Žito	92,0	93,0	91,9	88,6	80,7	90,1	111,6
- pšenica	74,2	75,3	72,4	70,3	63,9	74,8	117,0
- rž	3,5	3,9	3,6	3,5	3,5	3,1	88,0
- koruza za zrnje	11,1	10,5	12,4	11,5	10,7	9,4	88,0
Riž	4,0	4,1	4,2	4,1	4,3	5,1	119,0
Krompir	76,8	78,9	81,3	77,6	72,0	70,2	97,6
Zelenjava	91,3	95,6	90,4	100,5	102,3	90,6	88,6
Sladkor	39,6	32,9	27,6	36,0	37,0	35,3	95,4
Meso	97,3	94,3	94,7	96,7	94,2	93,1	98,8
- meso govedi	23,6	20,7	21,1	21,3	20,5	19,9	97,3
- meso prašičev	44,2	45,2	42,1	43,2	40,5	40,8	100,8
- perutninsko meso	24,7	23,0	26,1	26,7	28,1	27,8	99,1
Mleko	246,1	223,4	229,1	237,0	234,7	227,5	96,9
Jajca	6,5	7,0	8,9	10,0	10,2	10,1	99,2
Med	1,1	1,4	0,9	1,0	1,1	1,1	100,0

* začasni podatki

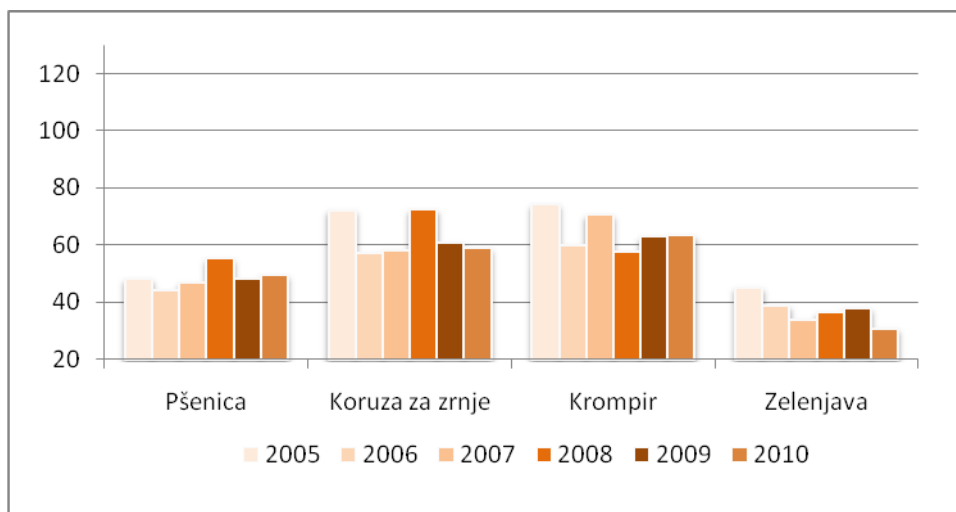
Vir: SURS, KIS

V letu 2010 se je poraba pšenice za prehrano na prebivalca po triletnem zmanjševanju povečala na 75 kg (v ekvivalentu moke), kar je 5% nad povprečjem zadnjih petih let. Trend povečevanja porabe zelenjave, ki je bil opazen v zadnjih nekaj letih, se je v letu 2010 ustavil, poraba pa se je zmanjšala za 11%. Pri krompirju se je trend zmanjševanja porabe nadaljeval tudi v letu 2010 (-3% v primerjavi z letom 2009).

Poraba na prebivalca se je zmanjšala tudi pri večini živalskih proizvodov. V letu 2010 se je nadaljeval trend zmanjševanja porabe govejega mesa, poraba na prebivalca pa je padla na 19,9 kg (20,5 kg v letu 2009). Poraba perutninskega mesa je kljub 1% zmanjšanju ostala med največjimi doslej, poraba mesa prašičev pa se je po opaznem padcu v letu 2009 v letu 2010 malenkostno povečala (+1%). Pri mleku je opazno zmernejše zmanjšanje porabe (-3% v ekvivalentu surovega mleka), pri čemer je poraba na prebivalca (227 kg) padla pod povprečje obdobja 2005-2009 (234 kg). Poraba jajc na prebivalca je po precejšnjem zmanjšanju v letih 2003-2007 (v povprečju 7 kg) v zadnjih treh letih znašala okoli 10 kg.

Stopnja samooskrbe, ki kaže, v kolikšni meri domača proizvodnja pokriva domačo porabo, je pri rastlinskih pridelkih med leti močno odvisna od letine, ki je pogojena predvsem z vremenskimi razmerami. Po začasnih podatkih se je v letu 2010 z izjemo koruze za zrnje ter ovsa stopnja samooskrbe pri vseh ostalih žitih povečala. V povprečju zadnjih petih let (2005-2009) je stopnja samooskrbe z žitom v Sloveniji znašala okoli 56%. V letu 2010 je bila dosežena stopnja samooskrbe s pšenico skoraj 50%, kar je 2 odstotni točki več v primerjavi s petletnim povprečjem (2005-2009). Zaradi večjega pridelka ter manjše porabe se je opazno povišala stopnja samooskrbe z ržjo (+40 odstotnih točk), medtem ko se je stopnja samooskrbe s koruzo za zrnje zaradi povečane porabe za krmo v primerjavi z letom 2009 zmanjšala za 3 odstotne točke.

Slika 10: Samooskrba z rastlinskimi proizvodi (%); 2005-2010

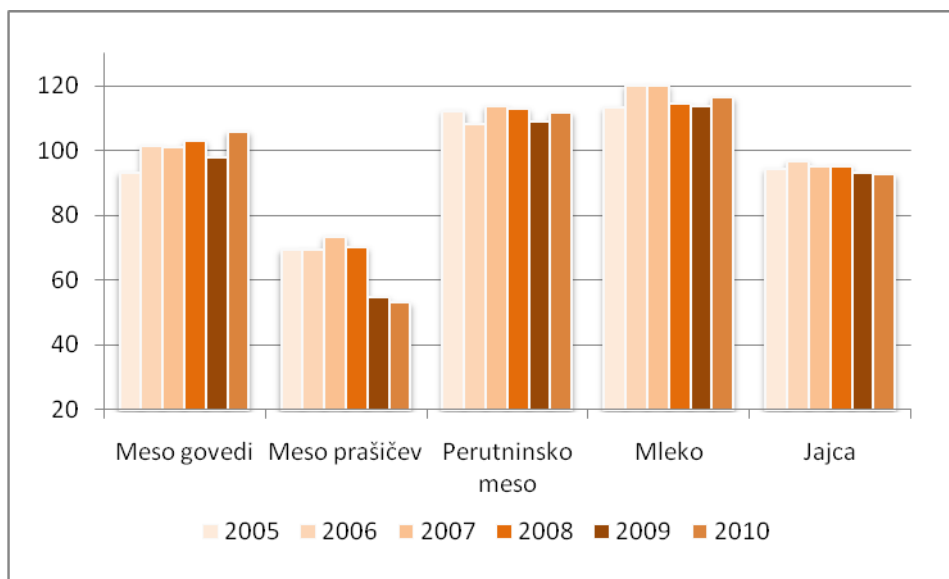

Vir: SURS, KIS

V letu 2010 je bila stopnja samooskrbe s krompirjem nekoliko višja kot v letu prej in je znašala dobrih 63%. Zmanjševanje površin, namenjenih pridelavi krompirja, kljub povečevanju hektarskih pridelkov izrazito vpliva na zmanjševanje skupnega pridelka krompirja. Tako se tudi stopnja samooskrbe, kljub padanju domače porabe, zmanjšuje. Trend padanja ima tudi stopnja samooskrbe z zelenjavo. Na osnovi začasnih podatkov SURS o obsegu proizvodnje, ki za leto 2010 kažejo precej manjšo pridelavo zelenjadnic, je bila stopnja samooskrbe 31%, kar pomeni najmanjšo pokritost domače porabe z domačo pridelavo v Sloveniji doslej.

Pri živalskih proizvodih so v primerjavi s stopnjami samooskrbe z rastlinskimi proizvodi dosežene stopnje samooskrbe višje ter nekoliko stabilnejše. V zadnjih desetih letih domača prireja mesa, kot tudi domača poraba rahlo nihata, kar se odraža tudi na nihanju stopnje samooskrbe z mesom (med 83 in 100%). V letu 2010 je stopnja samooskrbe glede na leto prej, ko je bila najnižja, nekoliko porasla in znašala 85% (leta 2009 83%).

Slika 11: Samooskrba z živalskimi proizvodi (%); 2005-2010

Vir: SURS, KIS

Pri posameznih vrstah mesa se dosežene stopnje samooskrbe precej razlikujejo. Stopnja samooskrbe z mesom govedi je v letu 2010 porasla na 106% (leta 2009 98%), kar je najvišja stopnja samooskrbe po letu 2003. Zaradi večje domače prireje sta bili v letu 2010 višji tudi stopnji samooskrbe pri perutninskem mesu (112%) ter mesu drobnice (98%). Nekoliko nižja (za 3 odstotne točke) je bila stopnja samooskrbe s prašičjim mesom, ki je v zadnjih dveh letih močno padla. Zaradi večjega padca domače prireje se je namreč stopnja samooskrbe s prašičjim mesom v letih 2009 in 2010 znižala pod 55%, kar je daleč pod ravni stopnje samooskrbe, zabeležene v obdobju 1998-2008 (med 70% in 87%).

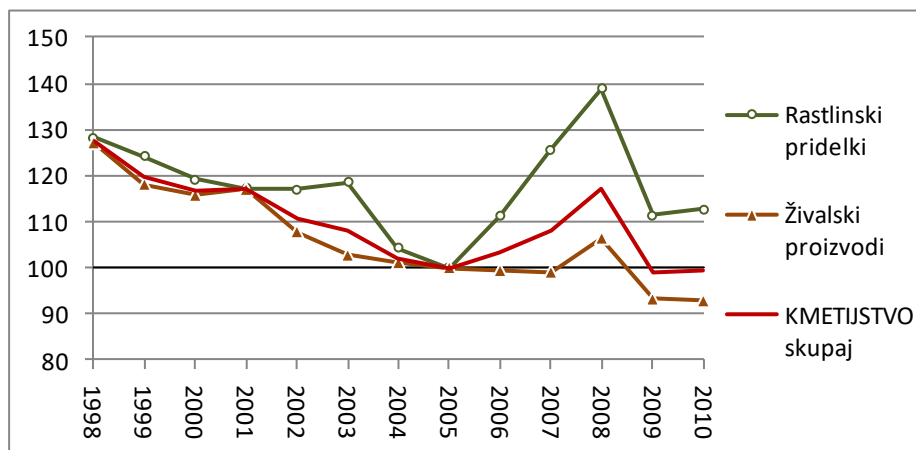
Mnogo stabilnejša je stopnja samooskrbe z jajci, ki po letu 2004 niha okoli 95% in je tudi v letu 2010 ostala blizu te ravni (93%). Razmeroma stabilna je tudi stopnja samooskrbe z mlekom, kjer proizvodnja vseskozi presega domačo porabo. V letu 2010 je stopnja samooskrbe z mlekom porasla na 116% in se tako vrnila na raven povprečja zadnjega petletnega obdobja (2005-2009).

1.5 Cene v kmetijstvu

Do leta 2005 je kmetijstvo spremljal dolgoletni trend padanja cen kmetijskih proizvodov, v zadnjih letih pa so spremembe cen med leti izrazitejše in različno smerne. Po treh letih hitre rasti so v letu 2009 cene kmetijskih proizvodov zopet močno padle in se realno vrstile nazaj na raven leta 2005. Na podobni ravni so ostale tudi v letu 2010.

Na letni ravni so se cene kmetijskih pridelkov pri proizvajalcih po podatkih statistike v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 nominalno povečale za 2,1%, merjeno z inflacijo, ki je znašala 1,8%, pa so bile realno višje za 0,2%. Realno so porasle le cene rastlinskih pridelkov (+1,2%), cene živalskih proizvodov pa so bile v povprečju nekaj nižje kot v letu prej (-0,4%).

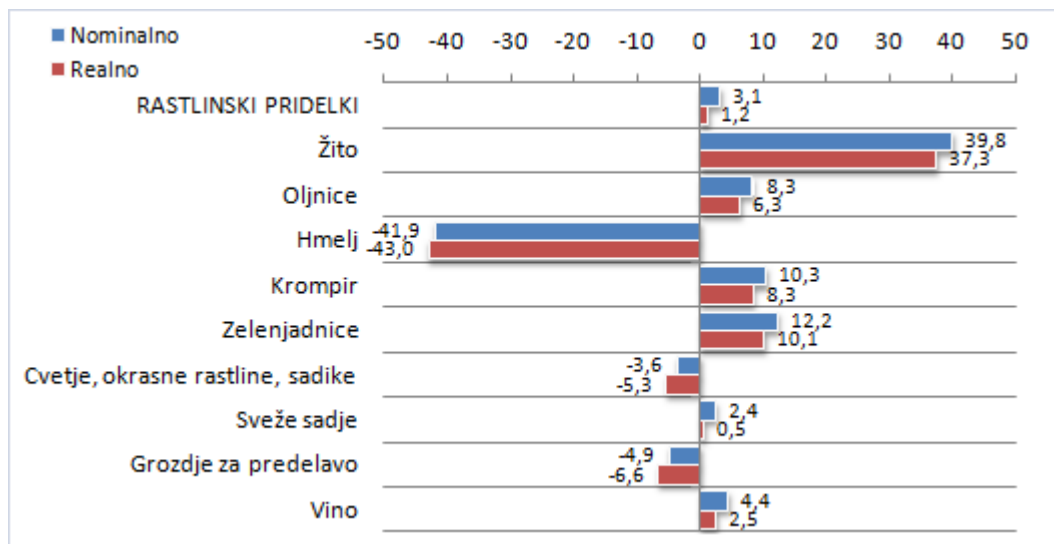
Slika 12: Indeksi cen kmetijskih proizvodov pri proizvajalcih (realno; 2005=100); 1998-2010

Vir: SURS, preračuni KIS

Pri večini pomembnejših rastlinskih pridelkov so bile cene v povprečju leta 2010 višje kot v letu 2009 in tudi višje ali blizu ravni povprečja obdobja 2005-2009. Najbolj so po padcu v letu 2009 porasle cene žita, predvsem zaradi izjemnega povečanja cene koruze, ki je bila med najvišjimi v zadnjem desetletju, porasla pa je tudi cena pšenice in drugih strnih žit. Občutno višje kot v povprečju leta 2009 so bile tudi cene oljnic, zlasti semena oljnih buč ter cene krompirja in zelenjadnic. Velik padec cen beleži statistika v letu 2010 le pri hmelju, kjer so se cene po treh letih izjemno visokih cen vrnile nazaj na običajno raven pred letom 2007. Nekoliko je padla tudi cena grozdja za predelavo, ki ostaja rahlo pod povprečjem zadnjih petih let.

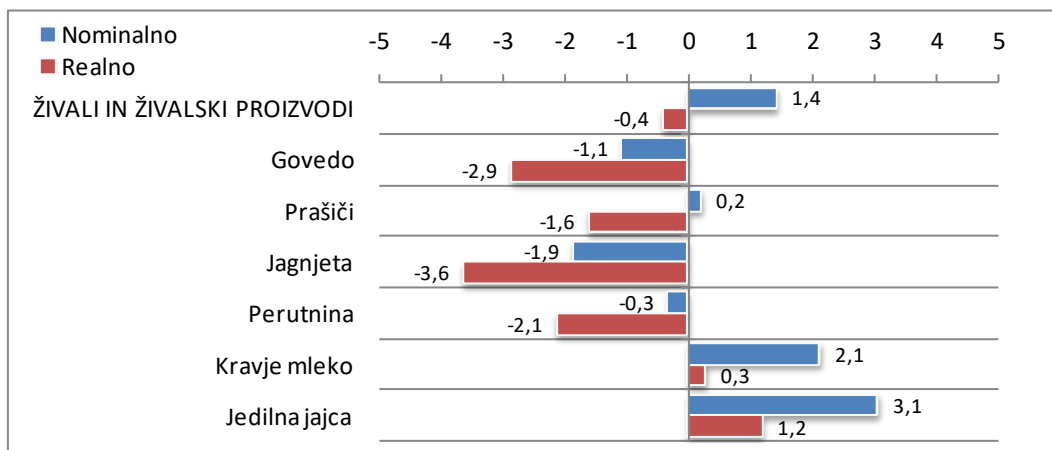
Slika 13: Spremembe cen rastlinskih pridelkov v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 (%)

Vir: SURS, preračuni KIS

V živinoreji so bile spremembe cen v letu 2010 na povprečni letni ravni bistveno manjše kot pri rastlinskih pridelkih, pri čemer so v primerjavi z letom 2009 zmerno porasle le cene mleka in jajc. Cene prašičev se nominalno ostale blizu ravni cen leta prej, cene govedi, perutnine in jagnjet pa so se nekoliko znižale. Cena mleka je bila kljub povečanju med najnižjimi v zadnjem obdobju, cene perutnine in jajc, pa tudi govedi, pa so ostale razmeroma visoke in nad povprečjem obdobja 2005-2009.

Slika 14: Spremembe cen v živilnoredi v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 (%)

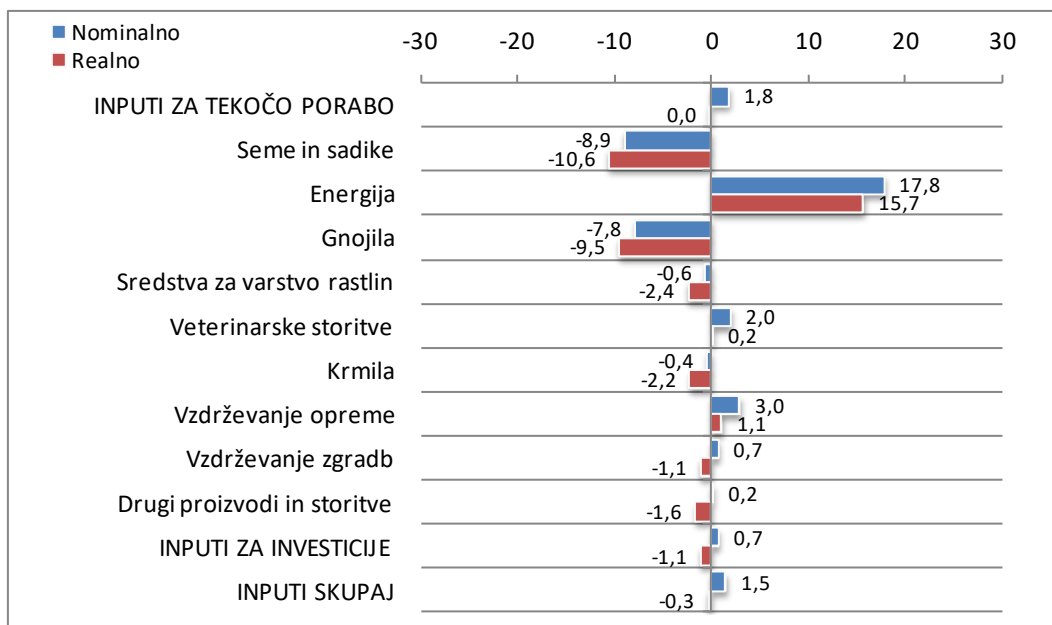

Vir: SURS, preračuni KIS

Podobno kot pri cenah kmetijskih proizvodov, so bile tudi pri cenah inputov za kmetijstvo spremembe v letu 2010 na agregatni ravni razmeroma majhne. Cene proizvodov in storitev za tekočo porabo v kmetijstvu (inputi 1) so bile nominalno 1,8% višje kot v letu 2009 (realno enake), cene vseh inputov (skupaj z inputi za investicije) pa so porasle za 1,5% (realno 0,3% nižje).

Večina cen inputov je v letu 2010 ostala blizu ravni leta prej. Med pomembnejšimi inputi so po padcu v letu 2009 občutno porasle le cene energije. Cene semena in sadik, gnojil, sredstev za varstvo rastlin in krmil so bile na povprečni letni ravni nižje kot v letu prej, pri čemer so zlasti cene gnojil kljub precejšnjemu padcu ostale višje kot v povprečju obdobja 2005-2009.

Slika 15: Spremembe cen inputov za kmetijstvo v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 (%)

Vir: SURS, preračuni KIS

Manjši nominalni porast cen inputov za kmetijstvo kot cen kmetijskih proizvodov je prvič po letu 2006 povzročil rahlo izboljšanje cenovno-stroškovnih razmerij v kmetijstvu.

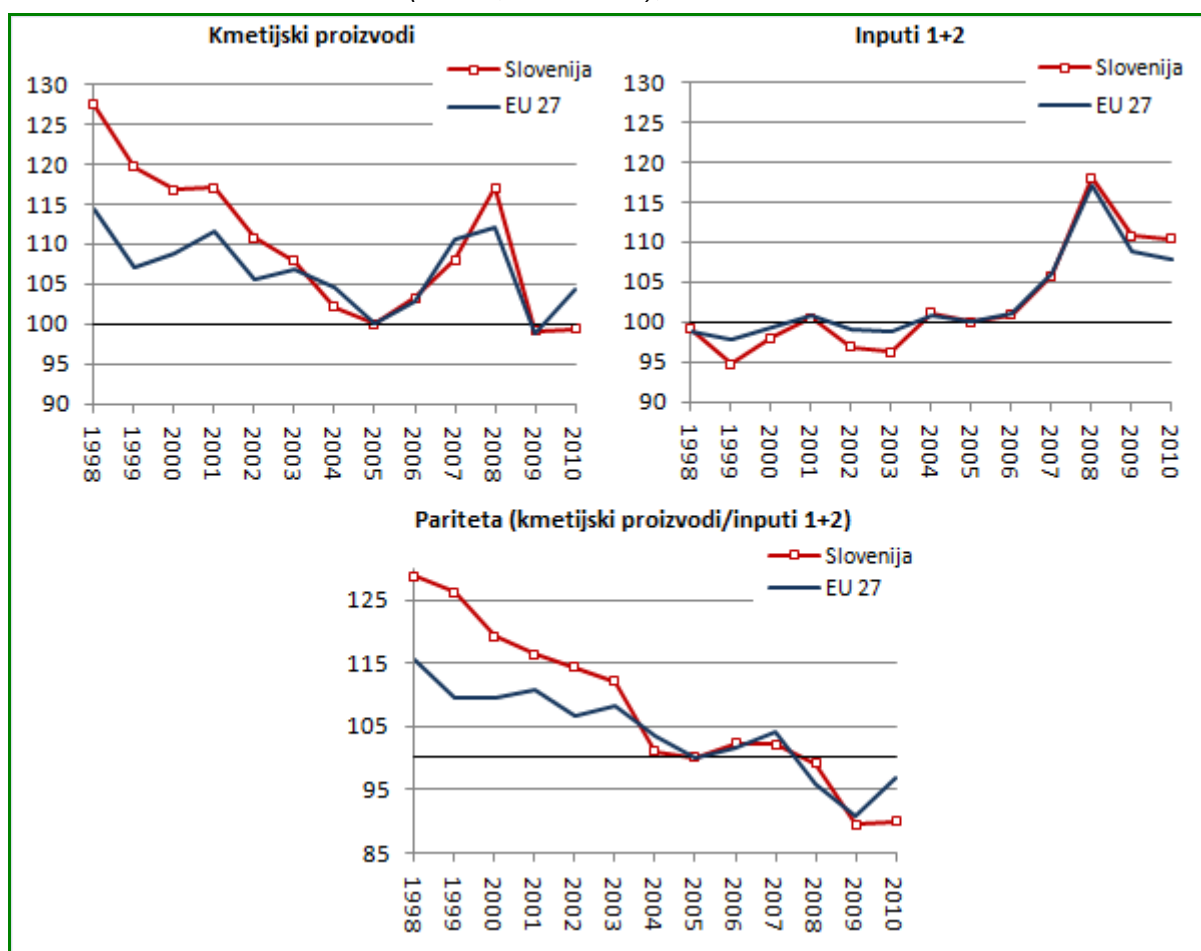
Preglednica 8: Indeksi cen kmetijskih proizvodov in inputov za kmetijstvo (nominalno); 2006-2010

	Predhodno leto = 100					2005=100				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
Kmetijski proizvodi pri proizvajalcih	105,8	108,3	114,5	85,4	102,1	105,8	114,6	131,2	112,1	114,4
Inputi za kmetijstvo (1+2)	103,4	108,5	118,0	94,6	101,5	103,4	112,2	132,4	125,3	127,2
Razmerje kmetijski pridelki / inputi	102,3	99,8	97,0	90,3	100,5	102,3	102,1	99,1	89,5	89,9

Vir: SURS, preračuni KIS

V celoti gledano se tako cene kmetijskih proizvodov, kot tudi cene inputov za kmetijstvo pri nas gibljejo podobno kot v povprečju EU. Zaostrovanje cenovno-stroškovnih razmerij, ki spremlja kmetijstvo kot dolgoročni trend, tako ni samo značilnost Slovenije, temveč je opazno tudi v EU kot celoti.

Slika 16: Indeksi cen kmetijskih proizvodov in inputov za kmetijstvo v Sloveniji in EU 27 (realno; 2005=100); 1998-2010

Vir: Eurostat, preračuni KIS

Okvir 1: Cene v kmetijstvu

Z letom 2009 je Statistični urad RS premaknil bazo za izračun indeksov cen v kmetijstvu iz leta 2000 na leto 2005. Na osnovi uteži novega baznega leta so bili na novo preračunani tako indeksi cen kmetijskih pridelkov, kot indeksi cen inputov za kmetijstvo za celotno obdobje od leta 2000 dalje. Pri indeksih cen inputov za kmetijstvo sprememba uteži ni prinesla velikih razlik, indeksi cen kmetijskih pridelkov pa se precej razlikujejo od do sedaj objavljenih. Pri kmetijskih pridelkih je bila namreč s preходом na novo bazno leto spremenjena tudi metodologija izračuna letnih indeksov cen. Ti indeksi se po novem računajo na osnovi mesečnih indeksov cen in baznih mesečnih uteži, ki so za rastlinske pridelke prilagojene sezonskemu značaju pridelave in prodaje. Do sedaj so bili letni indeksi cen kmetijskih pridelkov izračunani na osnovi letnih sprememb absolutnih cen posameznih pridelkov in letnih baznih uteži, pri čemer so bile absolutne cene izračunane kot dejansko (ponderirano) povprečje mesečnih cen (letna vrednost odkupa deljena s skupno količino). Glede na to, da se dejanske mesečne uteži med leti nekoliko spreminjajo, medtem ko so mesečne uteži za izračun letnih indeksov stalne to pomeni, da indeksi izračunani na osnovi mesečnih indeksov lahko pomembno odstopajo od indeksov, izračunanih iz absolutnih cen posameznih kmetijskih pridelkov.

Indeksi cen za obdobje do leta 2000 zaradi razlik v metodologiji (drugačne uteži) niso povsem neposredno primerljivi z indeksi po tem letu.

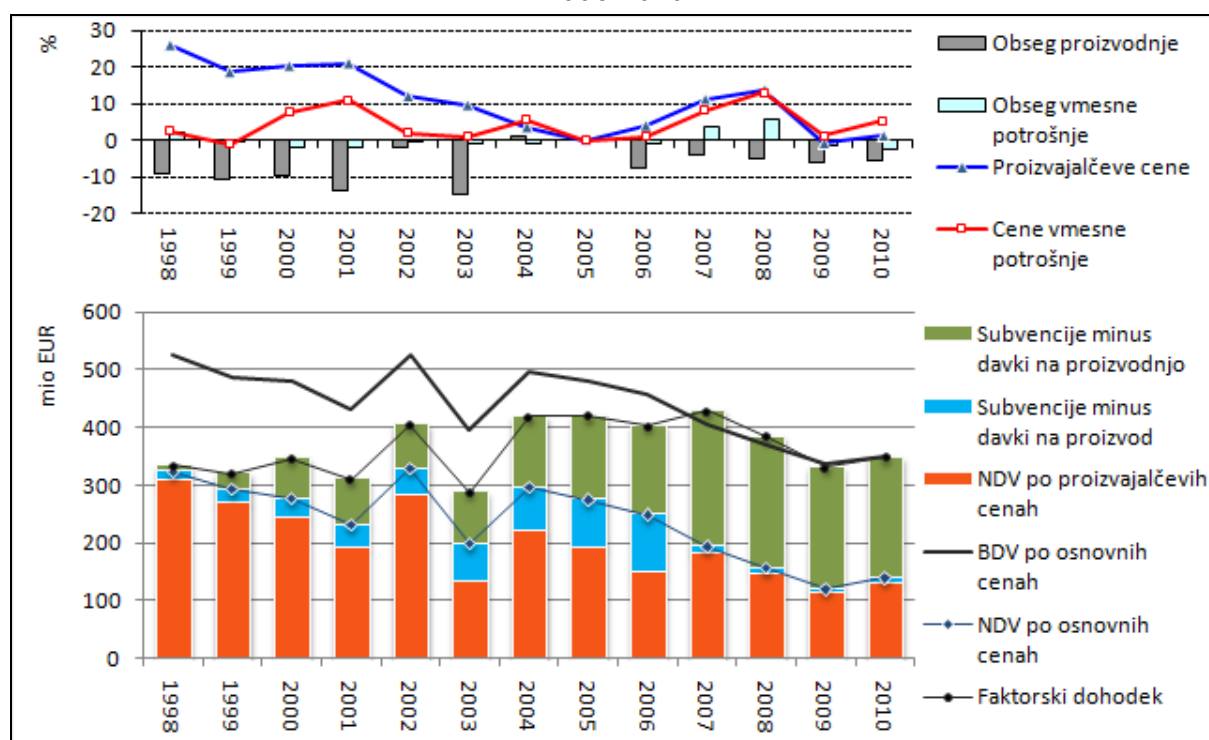
Izvedeni kazalec za analizo cen v kmetijstvu je cenovno-stroškovno razmerje (*terms of trade*), ki je izračunano kot razmerje med indeksom cen kmetijskih proizvodov pri proizvajalcih in indeksom cen inputov. Če je ta indeks večji od 100, to pomeni ugodnejše cenovno razmerje kot v baznem letu (večji porast oziroma manjši padec cen kmetijskih proizvodov od cen inputov), indeks pod 100 pa kaže na poslabšanje tega razmerja.

$$\text{Cenovno-stroškovno razmerje} = \text{Indeks cen kmetijskih proizvodov} / \text{Indeks cen inputov} * 100$$

1.6 Ekonomski rezultati kmetijstva

Ekonomske razmere za kmetijstvo so v zadnjih letih zaznamovale predvsem velike spremembe v cenah. V obdobju 2005-2008 so cene proizvodnje in vmesne potrošnje na agregatni ravni rastle, v letu 2009 pa močno padle. V letu 2010 so bile spremembe cen manjše in ugodnejše kot v letu prej, kar je, skupaj z rahlo večjim fizičnim obsegom proizvodnje in manjšim obsegom vmesne potrošnje, pripeljalo do izboljšanja ekonomskih rezultatov.

Slika 17: Osnovni kazalci ekonomskega računa za kmetijstvo (realno; stalne cene 2005); 1998-2010

Vir: SURS, Eurostat, preračuni KIS

Po začasnih podatkih ekonomskih računov za kmetijstvo (SURS) je vrednost proizvodnje po osnovnih cenah v letu 2010 znašala nekaj manj kot 1,1 milijarde EUR, kar je 4% več kot v letu prej. Nekaj več kot 60% te vrednosti predstavlja vmesna potrošnja. Bruto dodana vrednost je bila 5% večja kot leta 2009, neto dodana vrednost pa je zaradi manjše porabe fiksnega kapitala porasla za 16%. Druge subvencije na proizvodnjo, ki po prehodu na proizvodno nevezana plačila predstavljajo daleč najpomembnejši proračunski vir dohodka v kmetijstvu, so po prvih ocenah statistike ostale na podobni ravni kot leto prej. Faktorski dohodek je nominalno porasel za 6% in tako zopet presegel vrednost 400 milijonov EUR. Ob nekaj manjšem številu polnovrednih delovnih moči (PDM) v kmetijstvu je bil faktorski dohodek na enoto dela nominalno večji kot v letu 2009 za 7% in je v letu 2010 znašal skoraj 5.000 EUR/PDM. Dohodki v slovenskem kmetijstvu še vedno močno zaostajajo za povprečnimi dohodki v kmetijstvu EU. V zadnjih treh letih faktorski dohodek na PDM pri nas dosega manj kot 40% povprečja EU kot celote (EU 27) in manj kot 25% povprečja starih članic (EU 15).

Preglednica 9: Osnovni agregati računa proizvodnje in dohodkov; 2006-2010

	Mio EUR (tekoče cene, tekoči tečaj)					2010 2009	Realno (2005=100)					2010 2009
	2006	2007	2008	2009	2010*		2006	2007	2008	2009	2010*	
Vrednost proizvodnje po osnovnih cenah	1.066,1	1.126,9	1.184,6	1.051,7	1.091,8	103,8	98,1	99,5	100,6	86,6	89,2	103,1
Vmesna potrošnja	599,3	697,3	774,4	667,9	689,8	103,3	100,4	112,1	119,7	100,0	102,6	102,6
BDV po osnovnih cenah	466,8	429,6	410,2	383,8	402,0	104,7	95,4	84,2	77,4	70,1	72,9	104,0
Poraba stalnega kapitala	212,6	223,9	236,7	245,3	241,5	98,4	101,9	103,0	104,7	105,1	102,7	97,8
NDV po osnovnih cenah	254,3	205,7	173,5	138,5	160,5	115,9	90,6	70,3	57,0	44,1	50,8	115,1
Druge subvencije na proizvodnjo	161,4	254,4	254,7	241,7	241,7	100,0	105,7	159,9	153,9	141,5	140,5	99,3
Drugi davki na proizvodnjo	4,0	3,4	2,8	1,7	1,7	100,0	89,0	72,9	57,6	34,0	33,8	99,3
Faktorski dohodek	411,7	456,7	425,4	378,5	400,5	105,8	96,0	102,2	91,5	78,9	82,9	105,1
Število zaposlenih (000 PDM)	88,7	84,0	83,2	81,9	80,9	98,7	98,5	93,2	92,4	91,0	89,8	98,7
FD/PDM (EUR)	4,643	5,440	5,114	4,620	4,950	107,2	97,5	109,6	99,1	86,7	92,3	106,4
FD/PDM EU 27 (EUR)	10.659	12.173	11.928	10.530	12.100	114,9	104,0	114,8	109,9	98,9	111,2	112,4
FD/PDM EU 15 (EUR)	19.403	21.587	20.475	18.152	20.832	114,8	103,3	112,1	105,6	93,8	106,0	113,1

* začasni podatki

Vir: SURS, Eurostat, preračuni KIS

Podobne spremembe kot pri nominalnih vrednostih se v letu 2010 kažejo tudi po preračunu na realno raven. Realno, ob upoštevanju implicitnega deflatorja bruto domačega proizvoda, ki je v letu 2010 znašal 0,7%, je bila vrednost proizvodnje po osnovnih cenah višja za dobre 3%, na kar je vplivala tako rast obsega proizvodnje (+1%), kot realna rast cen kmetijskih proizvodov (+2%). Rast vrednosti vmesne potrošnje je zaostala za rastjo vrednosti proizvodnje, pri čemer je bila rasti cen na strani potrošnje hitrejša (realno višje za 4%) kot na strani proizvodnje, zmanjšal pa se je obseg potrošnje (-1%). Bruto dodana vrednost je glede na leto 2009 realno porasla za 4%, neto dodana vrednost za 15%, faktorski dohodek pa je bil realno višji za 5%.

Okvir 2: Ekonomski računi za kmetijstvo

Ekonomski računi za kmetijstvo (ERK) v bistvu predstavljajo satelitski račun nacionalnih računov, ki upošteva specifičnosti kmetijstva. Za članice EU je izdelava ERK po enotni metodologiji obvezni del rednih statističnih raziskovanj. ERK vključuje proizvodne enote po načelu aktivnosti in praviloma zajema samo kmetijsko proizvodnjo na kmetijskih gospodarstvih in strojne storitve za kmetijstvo (brez drugih dejavnosti, razen neločljivih in brez kmetijske proizvodnje izven kmetijskih gospodarstev).

ERK sestavlja niz medsebojno povezanih računov in tabel. Račun proizvodnje beleži transakcije povezane s proizvodnim procesom. Izdelan je po načelu bruto proizvodnje. Zajema tudi del proizvodnje, ki hkrati predstavlja vmesno potrošnjo znotraj kmetijstva (npr. voluminozna krma). Vsebuje podatke o proizvodnji (količini, cenah in vrednosti), vmesni potrošnji po vrstah, potrošnji fiksnega kapitala in izračun osnovnih kategorij dohodka.

Račun proizvodnje je izdelan po t.i. osnovnih cenah. Osnovne cene so proizvajalčeve cene oziroma nabavne cene inputov, povečane za subvencije na proizvode in zmanjšane za morebitne davke na proizvode. Med subvencije na proizvode se uvrščajo proizvodno specifične subvencije, ki so praviloma v funkciji cenovne politike

(npr. splošni dodatki k cenam, nekatera plačila na površino ali glavo živali, regresi ipd.).

Osnovne kategorije dohodka so bruto dodana vrednost, kot razlika med vrednostjo proizvodnje in vmesno potrošnjo in neto dodana vrednost kot razlika med bruto dodano vrednostjo in potrošnjo fiksnega kapitala. Če od neto dodane vrednosti, ki je prvi element računa dohodka, odštejemo davke na proizvodnjo in prištejemo subvencije na proizvodnjo, dobimo faktorski dohodek. Med subvencije na proizvodnjo se uvrščajo proizvodno nespecifična plačila (npr. izravnalna plačila za težje pridelovalne razmere, okoljska plačila, državne pomoči ob naravnih nesrečah ipd., po reformi neposrednih plačil pa tudi regionalna enotna plačila na površino), ki neposredno povečujejo dohodek iz kmetijstva. Faktorski dohodek je dohodek, ki kmetijskim gospodarstvom ostane za nadomeščanje vseh proizvodnih faktorjev (zemlja, kapital, delo).

Osnovni elementi računa proizvodnje in računa faktorskega dohodka v okviru ERK

Vrednost proizvodnje po osnovnih cenah			
Vrednost proizvodnje po proizvajalčevih cenah			Subvencije na proizvod minus Davki na proizvod
Vmesna potrošnja	Bruto dodana vrednost		
	Poraba fiksnega kapitala	Neto dodana vrednost	Subvencije na proizvodnjo minus Davki na proizvodnjo
Faktorski dohodek			

Zadnja postavka delitve dohodka znotraj ERK je podjetniški dohodek. Dobimo ga, če k faktorskemu dohodku prištejemo prejete obresti in odštejemo sredstva za zaposlene (plače), najemnine za zemljo in plačane obresti. Račun kapitala v ERK ni popoln in vsebuje samo podatke o bruto in neto investicijah in transferjih kapitala. Med transferje kapitala se uvrščajo proračunska plačila, ki se nanašajo na osnovna sredstva v kmetijstvu (npr. podpore za investicije) in drugi transferji kapitala, namenjeni neposredno kmetijskim gospodarstvom (npr. podpore za sanacijo gospodarstev).

Vsi izračuni v okviru ERK so izdelani po tekočih cenah. Za izračun realnih sprememb (po stalnih cenah) se uporablja implicitni deflator bruto domačega proizvoda. Seznam proizvodov na strani kmetijske proizvodnje in vmesne potrošnje je precej podroben, spremembe vseh vrednostnih kazalcev pa so dezagregirane v indekse obsega in indekse cen. ERK zato daje podatke za analizo sprememb v strukturi, kakor tudi v obsegu in cenah po vseh elementih računov.

Indeksi cen v okviru ekonomskih računov za kmetijstvo večinoma niso neposredno primerljivi z indeksi cen, izračunanimi v okviru statističnega raziskovanja cen v kmetijstvu, čeprav sta seznama skupin proizvodov podobna. Razlog je v različnih metodoloških izhodiščih obeh statističnih raziskovanj.

Najpomembnejše razlike v metodologiji izračuna indeksov cen v okviru statistike cen in ERK

	Ekonomski računi za kmetijstvo	Statistika cen
Osnova za izračun uteži	Vrednost v tekočem letu: celotna proizvodnja dejavnosti kmetijstva (tudi del proizvodov in storitev za vmesno porabo) celotna vmesna potrošnja celotna investicijska poraba	Vrednost v baznem letu: odkup in prodaja kmetijskih proizvodov (tržna proizvodnja) kupljeni inputi za tekočo porabo kupljeni inputi za investicijsko porabo
Vrsta cen	Proizvajalčeve oziroma nabavne cene (subvencije niso vključene) Osnovne cene oziroma cene kupcev (skupaj s subvencijami na proizvode)	Proizvajalčeve oziroma nabavne cene (subvencije niso vključene)
Vrsta indeksa	Paaschev indeks	Laspeyresov indeks
Bazno leto	Predhodno leto	Leto, ki se konča na 0 ali 5 (menjava baznega leta)
Deflator	Implicitni deflator bruto domačega proizvoda	Inflacija (indeks cen življenjskih potrebščin)

Državni statistični urad je osnovne podatke ERK za Slovenijo po metodologiji Eurostat prvič objavil v letu 2004, izdelani pa so za obdobje od leta 1995 dalje. Za obdobje 1992-1994 so bili ekonomski računi kmetijstva po enaki metodologiji izdelani na Kmetijskem inštitutu Slovenije (KIS).

Do leta 2003 so vse subvencije (na proizvode in na proizvodnjo) v ekonomske račune za kmetijstvo vključene v višini dejansko izplačanih proračunskih sredstev za te namene v posameznem koledarskem letu, z letom 2004 pa se je ta metodologija spremenila. Od leta 2004 SURS pri oceni višine subvencij praviloma upošteva odobrena plačila v posameznem subvencijskem letu, ne glede na to, kdaj so bila dejansko izplačana. Praviloma je velik del

dohodkovnih subvencij za tekoče leto izplačan v naslednjem koledarskem letu, zato so razlike med odobrenimi in izplačanimi zneski v določenem letu lahko velike.

Na izboljšanje ekonomskih rezultatov kmetijstva v letu 2010 kažejo tudi analize po posameznih proizvodih (modelne kalkulacije). V primerjavi z letom 2009 so se rezultati najbolj izboljšali pri žitih (močan porast cen predvsem krmnih žit; ugodna letina), dobri pa so bili tudi pri oljnicah. Cene so porasle tudi pri krompirju in večini vrtnin, fizični obseg proizvodnje pa je bil pri krompirju nekoliko večji, pri vrtninah pa manjši kot v predhodnem letu, zato je bilo tu izboljšanje ekonomskih rezultatov manj izrazito. V sadjarstvu je bil ekonomski rezultat boljši predvsem zaradi dobre letine, višje pa so bile tudi cene. V okviru rastlinske pridelave so slabše ekonomske rezultate kot v letu prej dosegli v vinogradništvu in predvsem pri hmelju, kjer svetovne cene močno padajo. V živinoreji so spremembe med leti praviloma manj izrazite kot v rastlinski pridelavi, na splošno pa je bilo leto 2010 za živinorejce manj ugodno kot za rastlinsko pridelavo. Prireja govejega mesa je bila večja, cene pa nižje, tako da so prihodki ostali blizu ravni predhodnega leta. Tudi v prašičereji leto 2010 ni prineslo bistvenih sprememb, tako da stanje še naprej ostaja slabo. V perutninarstvu so ekonomske razmere razmeroma dobre in stabilne, kar velja tudi za leto 2010. Pri reji drobnice se ekonomske razmere še naprej slabšajo. Ekonomske razmere so ostale zaostrene tudi pri proizvodnji mleka. Skupna proizvodnja je bila manjša kot v letu 2009 (rahlo večji le odkup), odkupna cena pa nekaj višja kot v letu 2009. Skupno izboljšanje ekonomskega položaja v letu 2010 je torej predvsem posledica izboljšanja razmer v rastlinski pridelavi.

V primerjavi s povprečjem preteklega petletnega obdobja (2005-2009) je bil fizični obseg proizvodnje v letu 2010 za slab odstotek manjši (večji v rastlinski pridelavi in manjši v živinoreji). Osnovne cene kmetijskih proizvodov so bile realno za okoli 7% nižje od povprečja, cene vmesne potrošnje pa malenkost višje, kar kaže na manj ugodno cenovno stroškovno razmerje. Faktorski dohodek je bil zato za dobrih 11% nižji od povprečja preteklega petletnega obdobja. Ekonomskih rezultatov kmetijstva v letu 2010 torej ne moremo šteti med boljše, dober znak pa je, da se je poslabševanje, ki smo mu bili priča v predhodnih dveh letih, zaustavilo. Ob tem ne smemo pozabiti, da so bili v letih 2004-2007 ekonomski rezultati kmetijstva najboljši v celotnem obdobju po letu 1992.

1.7 Kmetijsko knjigovodstvo po metodologiji FADN

1.7.1 Vzorec poročevalskih kmetijskih gospodarstev, vključenih v mrežo FADN

Mreža računovodskih podatkov s kmetijskih gospodarstev (Farm Accountancy Data Network ali FADN) je harmoniziran sistem poenostavljenega kmetijskega knjigovodstva, ki temelji na spoštovanju enakih računovodskih načel v vseh državah članicah EU. Izvaja se na vzorcu kmetijskih gospodarstev in je namenjen spremljanju absolutnih in relativnih sprememb dohodkov na ravni kmetijskega gospodarstva za potrebe agrarno ekonomskih analiz ter za podporo agrarno političnim odločitvam.

Začetki FADN v Sloveniji segajo v leto 1994, ko je bilo za potrebe ekonomskega svetovanja in agrarne politike, pod vodstvom kmetijske svetovalne službe prvič nastavljeno računovodstvo na večjem številu kmetijskih gospodarstev. Število poročevalskih kmetijskih gospodarstev v dejanskem vzorcu FADN je med leti nihalo, vendar se tudi iz leta v leto povečevalo.

Preglednica 10: Število poročevalskih kmetijskih gospodarstev v načrtovanem in dejanskem vzorcu FADN ter v vzorčnem okviru za nabor; 2004-2009

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Vzorčni okvir za nabor	44.539	44.539	44.539	44.194	44.194	42.966
Načrtovani vzorec	905	905	905	900	904	911
Dejanski vzorec	494	659	709	747	821	846

Okvir 3: FADN (Farm Accountancy Data Network)

V okviru FADN se zbirajo računovodski podatki za vzorec kmetijskih gospodarstev po enotni predpisani metodologiji v vseh državah članicah EU. V vzorec so lahko vključena le gospodarstva, ki presežejo določen prag ekonomske velikosti. Razred ekonomske velikosti, ki je prag zajetja kmetijskih gospodarstev v vzorčni okvir za nabor poročevalskih kmetij, določi vsaka država sama. V Sloveniji je bil ta prag za obračunska leta 2004-2009 enak 2 ESU. Gospodarstva v vzorcu morajo biti izbrana na način, ki zagotavlja reprezentativnost tako po kriteriju tipa kmetovanja, kot razreda ekonomske velikosti, osnova za vzorčenje pa so statistični podatki strukturnih raziskovanj kmetijstva.

Poročevalska enota je kmetijsko gospodarstvo, ki ustreza postavljenim kriterijem in se odloči za vodenje računovodstva. Obračunsko obdobje računovodstva je koledarsko leto. Na začetku koledarskega leta kmetje skupaj s kmetijskimi svetovalci izpolnijo popisne liste o zmogljivostih na kmetijskem gospodarstvu, v mesečnih poročilih pa sporočajo poslovne dogodke, ki jih pristojni na Kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije sproti vnašajo v podatkovni model. Vnos, obdelavo in arhiviranje knjigovodskih podatkov financira EU, nadomestila poročevalskim kmetijam za vodenje računovodstva pa se financirajo z nacionalnimi sredstvi.

FADN metodologija predpisuje izračunavanje več kot 150 standardnih rezultatov. Izračunani so kot tehtana povprečja, pri čemer vsakemu poročevalskemu kmetijskemu gospodarstvu pripada ustrezna utež glede na število gospodarstev v določeni skupini (stratumu). Vsota uteži vseh kmetijskih gospodarstev v vzorcu predstavlja skupno število gospodarstev v naboru poročevalskih kmetijskih gospodarstev.

Osnovni pojmi

Za merjenje ekonomske velikosti kmetijskih gospodarstev se je do vključno obračunskega leta 2009 uporabljala evropska enota ekonomske velikosti (ESU - European Size Unit), ki ustreza standardiziranemu pokritju (SGM – Standard Gross Margin) 1.200 EUR. SGM predstavlja razliko med povprečno vrednostjo proizvodnje (skupaj s subvencijami na proizvod) in povprečnimi specifičnimi spremenljivimi stroški, pri čemer se za izračun upoštevajo triletna povprečja. V prikazih standardnih rezultatov so poročevalska kmetijska gospodarstva razporejena v šest razredov ekonomske velikosti glede na ESU (ES6), ki so po potrebi tudi združeni. Trenutna tipologija FADN za obračunska leta 2007-2009 temelji na strukturnem popisu kmetijstva 2007 in na izračunu SGM za leto 2004 (tipologija po Odločbi Komisije 85/377/EGS).*

Tip kmetovanja je definiran na podlagi deleža, ki ga posamezna kmetijska aktivnost prispeva k skupni vrednosti SGM na kmetijskem gospodarstvu. V prikazih standardnih rezultatov so poročevalska kmetijska gospodarstva razporejena v osem razredov splošnih tipov kmetovanja (TF8).

Vložek dela zajema plačano in neplačano delo, izraženo v ekvivalentu polnovredne delovne moči (PDM), ki predstavlja letno delovno obveznost enega polno zaposlenega delavca. Vložek neplačanega dela se nanaša na delo družinskih članov (PDMd).

Vrednost proizvodnje vključuje vrednost prodaje, vrednost doma pridelane krme in semen, vrednost porabe v gospodinjstvu in vrednost daril v naravi ter spremembe vrednosti živine in zalog rastlinskih pridelkov.

Vmesna poraba vključuje vse posebne in splošne stroške, povezane z opravljanjem kmetijske dejavnosti, vključno s stroški doma pridelane krme in semen, ne vključuje pa finančnih obveznosti (plačane obresti, najemnine), stroškov dela in amortizacije.

Bilanca tekočih subvencij in davkov zajema subvencije in davke, ki izhajajo iz tekoče proizvodnje v obračunskem letu (seštevek kmetijskih subvencij in bilance DDV na tekoče poslovanje, zmanjšan za kmetijske davke).

Bruto dodana vrednost kmetije je vrednost proizvodnje, zmanjšana za vmesno porabo ter povečana (zmanjšana) za bilanco tekočih subvencij in davkov.

Amortizacija predstavlja letno nadomestilo za uporabo stalnega kapitala (zgradbe, stroji in oprema ipd.).

Neto dodana vrednost kmetije (NDV) se izračuna kot bruto dodana vrednost, zmanjšana za amortizacijo. Predstavlja nadomestilo za domače in najeto delo, lasten in izposojen kapital ter za podjetniška tveganja.

Stroški z zunanjimi dejavniki predstavljajo nadomestila za vložke (delo, zemlja in kapital), ki niso v lasti imetnika ter zajemajo stroške plač, najemnin in plačanih obresti.

Bilanca subvencij in davkov na investicije zajema subvencije in davke, ki ne izhajajo iz tekoče proizvodnje v obračunskem letu (seštevek subvencij za investicije in premij za opustitev mlečne proizvodnje, zmanjšan za DDV, plačan za investicije).

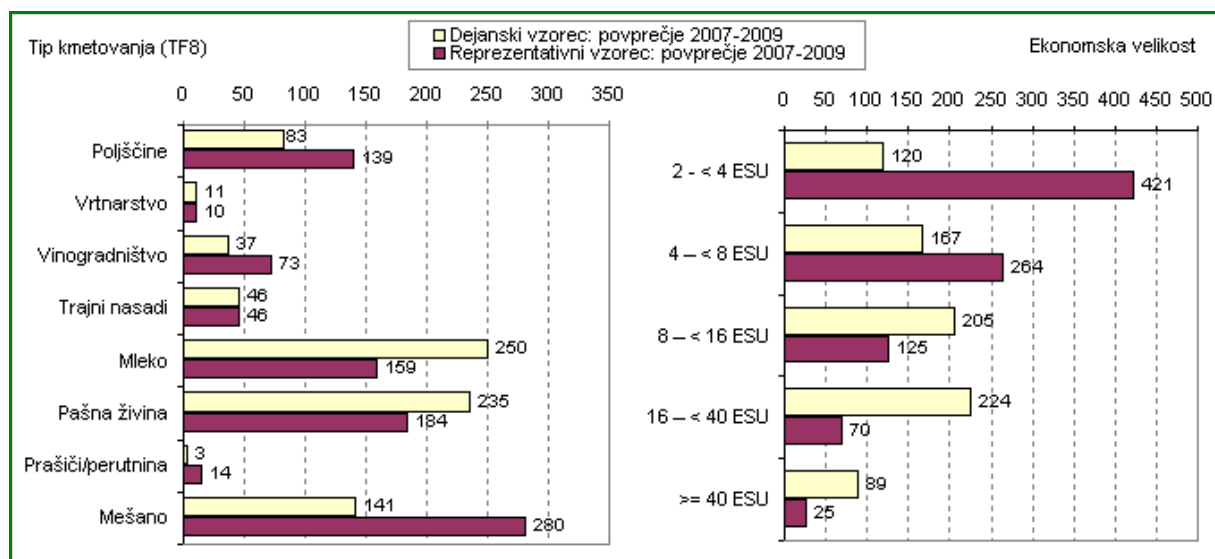
Dohodek kmečke družine je neto dodana vrednost kmetije, zmanjšana za stroške z zunanjimi dejavniki ter povečana (zmanjšana) za bilanco subvencij in davkov na investicije. Ta kazalec predstavlja povračilo za delo članov kmečke družine ter uporabo lastnega kapitala.

* Nova tipologija FADN (Uredba Komisije 1242/2008), ki stopa v veljavo z obračunskim letom 2010, temelji namesto na SGM na t.i. standardnem rezultatu (Standard Output ali SO) kot ekonomskem merilu za klasifikacijo (tipologijo) kmetijskih gospodarstev. Standardni rezultat je standardna vrednost bruto proizvodnje, ki se določa posebej za vsako regijo ter za vse rastlinske pridelke in živino, ki so zajeti v statističnih raziskovanjih strukture kmetijskih gospodarstev.

Skupno število poročevalskih kmetijskih gospodarstev v dejanskem vzorcu se je od leta 2004 občutno povečalo (v letu 2009 za okoli 72% večje kot v letu 2004). Za celotno obdobje 2007-2009 je število poročevalskih kmetijskih gospodarstev v dejanskem vzorcu, torej število poročevalskih kmetijskih gospodarstev, ki so po dejanskih podatkih dosegla prag ekonomske velikosti (≥ 2 ESU), od načrtovanega vzorca odstopalo v dovoljenem obsegu 20%, kar kaže na napredek pri vzorčenju v zadnjem obdobju.

Ključni problem FADN knjigovodstva v Sloveniji je že vse od uvedbe nezadostna reprezentativnost dejanskega vzorca, zato je prikazane standardne rezultate FADN za Slovenijo potrebno interpretirati v luči dosežene reprezentativnosti vzorca. Standardni rezultati so namreč izračunani kot tehtana povprečja, pri čemer vsakemu poročevalskemu kmetijskemu gospodarstvu pripada ustrezna utež glede na število gospodarstev v določeni skupini v populaciji (stratumu). Vsota uteži vseh kmetijskih gospodarstev v vzorcu predstavlja skupno število gospodarstev v naboru poročevalskih kmetijskih gospodarstev.

Slika 18: Povprečno število poročevalskih kmetijskih gospodarstev v dejanskem in reprezentativnem vzorcu po tipih kmetovanja (TF8) in po ekonomski velikosti (ES6); 2007-2009

Vir: MKGP (načrti vzorčenja), FADN RICA-2 (individualni podatki), preračuni KIS

Pri interpretaciji teh tehtanih povprečij je potrebno biti previden v primeru, kadar v dejanskem vzorcu glede na načrtovani vzorec ni zadostnega števila oziroma sploh ni poročevalskih kmetijskih gospodarstev kot predstavnikov posameznega stratuma. V tem primeru se namreč tehtana povprečja približujejo aritmetičnim, kar pomeni, da če so v dejanskem vzorcu zajeta ekstremno pod- oziroma nadpovprečna kmetijska gospodarstva glede določenega atributa, potem lahko agregatno povprečje prav tako izkazuje pod- oziroma nadpovprečne vrednosti. Pri interpretaciji rezultatov za posamezno leto je torej ključno upoštevati razmerje med načrtovanim in dejanskim številom kmetijskih gospodarstev v posamezni skupini vzorca (razredu ekonomske velikosti, tipu kmetovanja).

Analiza dejanskega vzorca FADN za Slovenijo za obdobje 2007-2009 kaže, da bi bilo za večjo reprezentativnost vzorca potrebno povečati število kmetijskih gospodarstev, ki redijo zrnajdo živino (prašiče in perutnino) ter število vinogradniških, mešanih in poljedelskih kmetijskih gospodarstev, občutno pa bilo potrebno zmanjšati število kmetijskih gospodarstev, ki se ukvarjajo s prirejo mleka in rejo pašne živine. Glede na ekonomsko velikost kmetijskih gospodarstev, bi bilo za povečanje reprezentativnosti dejanskega vzorca potrebno povečati število ekonomsko zelo majhnih (od 2-<4 ESU) in majhnih kmetijskih gospodarstev (4-<8 ESU), občutno pa zmanjšati število kmetijskih gospodarstev v ostalih razredih, predvsem

število srednje velikih (16-<40 ESU) ter velikih in zelo velikih kmetijskih gospodarstev (≥40 ESU).

1.7.2 Rezultati FADN za obdobje 2007-2009

Prikazani standardni rezultati so preliminarно izračunani na podlagi individualnih podatkov FADN RICA-2 za obdobje 2007-2009 (MKGP, maj 2011) in temeljijo na stari tipologiji, ki je bila oblikovana na podlagi vzorčnega strukturnega popisa kmetijstva 2007 in izračuna standardiziranega pokritja 2004. Rezultati so izračunani kot tehtana povprečja, pri čemer vsakemu poročevalskemu kmetijskemu gospodarstvu pripada ustrezna utež glede na število gospodarstev v določeni skupini v FADN populaciji (stratumu).

Predhodne analize individualnih podatkov FADN RICA-2 za analizirano obdobje kažejo na možnost prisotnosti določenih tehničnih napak v primeru nekaj vzorčnih kmetijskih gospodarstev, vendar ta gospodarstva niso izločena iz analize, ker so bili podatki uradno potrjeni s strani Evropske komisije.

Osnovni proizvodni potencial in ekonomska velikost po tipih kmetovanja

Za večino tipov kmetijskih gospodarstev, z izjemo kmetijskih gospodarstev, ki redijo zrnajedo živino (prašiči, perutnina), je obseg kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) v analiziranem obdobju 2007-2009 relativno stabilen. V povprečju je skupen obseg KZU za dejanski vzorec poročevalskih kmetijskih gospodarstev v obdobju 2007-2009 dosegal okoli 11 ha, kar je občutno nad slovenskim povprečjem po vzorčnem raziskovanju strukture kmetijskih gospodarstev 2007 (6,5 ha KZU).

Po **obsegu skupne KZU** so največja tista vzorčna kmetijska gospodarstva, ki redijo zrnajedo živino, vendar je dosežene rezultate, še posebej za leto 2007 (41 ha KZU), potrebno interpretirati glede na doseženo reprezentativnost dejanskega vzorca za ta tip². Rahlo nadpovprečen obseg skupne KZU v analiziranem obdobju dosegajo kmetijska gospodarstva s prirajo mleka, reja pašne živine in mešana kmetijska gospodarstva. Po obsegu skupne KZU so bila v analiziranem obdobju najmanjša vinogradniška in kmetijska gospodarstva z ostalimi trajnimi nasadi.

Preglednica 11: Osnovni proizvodni potencial in ekonomska velikost po tipih kmetovanja (TF8); 2007-2009

	Skupaj KZU (ha)			Število GVŽ			Vložek dela (PDM)			Ekonomska velikost (ESU)		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Poljščine	9,1	9,1	9,1	5,3	4,6	4,5	1,4	1,5	1,4	6,2	6,6	6,7
Vrtnarstvo	6,8	7,1	11,3	1,4	1,1	1,9	2,3	2,8	4,5	55,9	53,0	62,7
Vinogradništvo	5,8	5,5	5,9	1,0	1,1	1,2	1,9	2,1	2,1	7,5	7,6	7,8
Trajni nasadi	5,3	4,4	5,6	2,1	1,8	2,3	1,9	1,2	1,5	10,6	7,4	8,5
Mleko	14,2	14,1	14,4	20,6	21,2	21,4	2,0	2,0	2,0	12,6	12,9	13,1
Pašna živina	13,8	12,0	12,7	11,6	11,8	12,6	1,7	1,5	1,5	7,5	7,1	7,5
Prašiči/perutnina	41,0	19,1	17,9	328,8	174,8	159,7	1,5	2,1	1,8	66,7	39,9	35,3
Mešano	11,5	11,8	11,1	14,3	14,2	13,7	1,8	1,7	1,6	7,1	7,1	6,9
Skupaj	11,6	11,0	11,3	12,1	12,3	12,5	1,7	1,7	1,6	8,7	8,5	8,6

Vir: FADN RICA-2 (individualni podatki), preračuni KIS

Povprečni **obseg GVŽ** za dejanski vzorec se v analiziranem obdobju giblje na ravni dobrih 12 GVŽ. Če ne upoštevamo tipa kmetijskih gospodarstev, ki redi zrnajedo živino, dosegajo največji obseg GVŽ v obdobju 2007-2009 kmetijska gospodarstva s prirajo mleka in sicer okoli 21 GVŽ. Tudi ta rezultat občutno presega slovensko povprečje po rezultatih vzorčnega

² V vseh treh analiziranih letih 2007-2009 so bila v dejanskem vzorcu le tri kmetijska gospodarstva tipa prašiči/perutnina (zrnajeda živina). V pretežni meri ali celo popolnoma dejanski vzorec ni ustrezno zajel tega proizvodnega tipa po vseh razredih ekonomske velikosti (ESU), še zlasti ne manjših.

popisa kmetijstva 2007 (6,8 GVŽ), kar bi skupaj z rezultati za obseg KZU lahko kazalo na dejstvo, da so v slovenski vzorec zajeta po resursih nadpovprečno velika kmetijska gospodarstva.

Tudi rezultati za obseg GVŽ po tipih kmetovanja za obdobje 2007-2009 kažejo na učinek slabše dosežene reprezentativnosti dejanskega vzorca. Najbolj očiten je ta učinek v primeru tipa kmetijskih gospodarstev, ki redijo zrnojedno živino, kjer povprečni obseg GVŽ v analiziranem obdobju odstopa od skupnega povprečja ekstremno navzgor v celotnem analiziranem obdobju 2007-2009 (vpliv nadpovprečnih gospodarstev po resursih in po ekonomski velikosti).

Povprečna **poraba dela** za celotni vzorec FADN je v obdobju 2007-2009 znašala okoli 1,7 PDM na kmetijsko gospodarstvo, kar je izrazito nad slovenskim povprečjem po rezultatih popisa 2007 (1,1 PDM na kmetijsko gospodarstvo). V tem obdobju so največji skupni vložek dela (plačanega in neplačanega), izražen v PDM, dosegala vrtnarska (v povprečju 3,2 PDM), vinogradniška in kmetijska gospodarstva s prirejo mleka (oba tipa v povprečju 2 PDM). Najnižja je bila poraba dela na poljedelskih gospodarstvih in gospodarstvih s trajnimi nasadi (oba tipa v povprečju 1,5 PDM). Medletne spremembe za porabo dela kažejo, da se je le-ta v obdobju 2007-2009 najbolj izrazito povečala za vrtnarska (skoraj podvojila v letu 2009 glede na leto 2007) in za kmetijska gospodarstva, ki redijo zrnojedno živino (za 20% v letu 2009 glede na leto 2007), najbolj izrazito zmanjšala pa za kmetijska gospodarstva s trajnimi nasadi (za 21% v letu 2009 glede na leto 2007), za mešana gospodarstva in gospodarstva, ki redijo pašno živino (oba tipa za desetino v letu 2009 glede na leto 2007).

Po rezultatih FADN za skupni vložek dela po tipih kmetovanja sodeč, so v slovenski vzorec FADN zajeta delovno nadpovprečno intenzivna kmetijska gospodarstva, kar je presenetljivo glede na dejstvo, da so v vzorec po resursih in ekonomski velikosti zajeta večja kmetijska gospodarstva, ki naj bi po teoriji bila sposobna izkoriščati ekonomijo obsega pri porabi dela.

V obdobju 2007-2009 dosegajo poročevalska kmetijska gospodarstva v dejanskem vzorcu v povprečju **ekonomsko velikost** slabih 9 ESU, povprečni delež ekonomsko večjih kmetijskih gospodarstev (≥ 8 ESU), pa se giblje na ravni okoli 64% (povprečni reprezentativni vzorec 2007-2009 okoli 24%). Tudi povprečna ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev, zajetih v dejanski FADN vzorec, občutno presega slovensko povprečje po vzorčnem popisu kmetijstva 2007 (5,9 ESU).

V obdobju 2007-2009 po ekonomski velikosti, izraženi v ESU, v dejanskem vzorcu močno prednjačijo vrtnarska in kmetijska gospodarstva, ki redijo zrnojedno živino (prašiči/perutnina). Kljub temu, da gre za bolj donosne tipe kmetovanja, je ta rezultat tudi posledica nizke dosežene reprezentativnosti dejanskega vzorca. V obdobju 2007-2009 so bila namreč v dejanski vzorec za vrtnarski tip vključena izključno ekonomsko večja kmetijska gospodarstva (≥ 8 ESU), v letu 2009 pa tudi za proizvodni tip zrnojeda živina. Nadpovprečni delež dosega tudi proizvodni tip prireje mleka in sicer je ekonomsko večjih (≥ 8 ESU) okrog 90% vseh kmetijskih gospodarstev tega tipa, vključenih v dejanski vzorec. Najnižji delež ekonomsko večjih kmetijskih gospodarstev (≥ 8 ESU) v dejanskem vzorcu v obdobju 2007-2009 dosega tip poljedelskih kmetijskih gospodarstev in sicer nekaj več kot 40%.

Ključni ekonomski rezultati na ravni celotnega vzorca FADN

Analiza osnovnih kazalcev na ravni celotnega vzorca FADN kaže, da so se ekonomski rezultati kmetijskih gospodarstev v obdobju 2007-2009 izboljšali. Vrednost proizvodnje je nekoliko nihala, zaradi rasti neto subvencij pa se je skupni prihodek (vrednost proizvodnje, skupaj z neto subvencijami) povečal od 27.569 EUR na kmetijo v letu 2007 na 31.519 EUR na kmetijo v letu 2009. V strukturi skupnega prihodka je v vseh letih več kot polovico predstavljala vmesna potrošnja (v povprečju okoli 55%), okoli petino pa amortizacija (v povprečju 21%). Za pokrivanje stroškov domačega in najetega dela, lastnega in izposojenega kapitala ter za podjetniška tveganja (neto dodana vrednost kmetije) je tako ostala okoli četrtina skupnega prihodka kmetije (v povprečju 24%). Neto dodana vrednost

kmetije na polnovredno delovno moč (PDM) je v obdobju 2007-2009 porasla od 3.877 EUR na 4.770 EUR.

Preglednica 12: Osnovni ekonomski rezultati FADN knjigovodstva; 2007-2009

	2007	2008	2009
Skupaj vrednost proizvodnje	21.877	23.341	22.943
Bilanca tekočih subvencij in davkov	5.692	6.582	8.576
Skupaj vmesna poraba	15.290	16.937	17.089
Bruto dodana vrednost kmetije	12.279	12.985	14.430
Amortizacija	5.513	6.413	6.596
Neto dodana vrednost kmetije	6.765	6.572	7.833
Neto dodana vrednost kmetije/PDM	3.877	3.967	4.770

Vir: FADN RICA-2 (individualni podatki), preračuni KIS

Ekonomski rezultati FADN vzorca v obdobju 2007-2009 precej odstopajo od rezultatov, ki jih izkazujejo ekonomski računi za kmetijstvo (ERK). Kazalci dohodka se po obeh metodologijah sicer razlikujejo, pri čemer pa sta neto dodana vrednost kmetije in faktorski dohodek kmetijstva zaradi podobne vsebine dokaj neposredno primerljiva. Primerjava teh dveh kazalcev kaže na različno smerne spremembe v letu 2009 (rast neto dodane vrednosti po FADN in precejšen padec faktorskega dohodka po ERK), poleg tega pa se precej razlikuje tudi dohodek, preračunan na PDM. Z izjemo leta 2009 je bila neto dodana vrednost kmetije na PDM, ki jo izkazuje vzorec FADN, nižja od faktorskega dohodka na PDM po ERK. V povprečju obdobja 2007-2009 je bila vrednost po FADN nižja za okoli 17%. To je presenetljivo zlasti ob dejstvu, da so bila v dejanski vzorec FADN zajeta nadpovprečno velika kmetijska gospodarstva, tako po resursih, kot tudi po ekonomski velikosti.

Neto dodana vrednost kmetije na PDM za celotni FADN vzorec je nizka tudi v primerjavi z rezultati FADN za EU 27. V letih 2007-2008 je bila v povprečju več kot 4-krat nižja kot v povprečju EU 27 (okoli 16.400 EUR/PDM) in med najnižjimi med vsemi članicami EU. Potrebne bi bile nadaljnje analize, vendar lahko že na podlagi skupnega vložka dela na celotnem vzorcu FADN sklepamo, da bi lahko bil eden od glavnih vzrokov nesorazmerno velika poraba dela na slovenskih vzorčnih kmetijskih gospodarstvih.

Podatki FADN so poleg podatkov ekonomskih računov za kmetijstvo najbolj uporabni podatki za ekonomske analize in analize kmetijskih politik. Prednost FADN podatkov je v večjem naboru tehnoloških in ekonomskih informacij, predvsem pa v tem, da dajejo informacije tudi po kmetijskih usmeritvah in omogočajo analize tudi po nekaterih drugih atributih. Te informacije pa so uporabne le, če se nanje lahko zanesemo. V Sloveniji je v zadnjih letih zaznaven napredek na področju FADN, kljub temu pa ocenjujemo, da so rezultati zaradi vseh omenjenih težav še premalo zanesljivi, da bi izključno na podlagi teh podatkov sprejemali pomembne agrarno politične odločitve. Glavne napore za povečanje zanesljivosti rezultatov FADN bo v prihodnjih letih potrebno še vnaprej vlagati predvsem v izboljšanje reprezentativnosti dejanskega vzorca FADN.

2 PRORAČUNSKI IZDATKI, POVEZANI S KMETIJSTVOM

Večino podpor, namenjenih kmetijstvu in razvoju podeželja, pri nas zagotavlja proračun Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. V letu 2010 je realizacija proračuna MKGP znašala 427,9 milijona EUR (10,7% manj kot leta 2009). Od tega je bilo za ukrepe kmetijske politike porabljenih 342,2 milijona EUR oziroma 80% celotnega proračuna MKGP (leta 2009 83%). Preostala sredstva so bila namenjena gozdarstvu (6%) in ribištvu (1%) ter pokrivanju administrativnih in drugih stroškov ministrstva in organov v sestavi (13%).

Preglednica 13: Proračunski izdatki, povezani s kmetijstvom (000 EUR); 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010	Indeks 2010/09
PRORAČUN MKGP	372.801	379.908	466.321	479.220	427.894	89,3
ADMINISTRATIVNI STROŠKI IN TRANSFERI DRUGIM SEKTORJEM	72.928	80.235	80.791	83.007	85.664	103,2
Stroški MKGP in organov v sestavi	49.078	52.878	53.942	54.737	55.127	100,7
Gozdarstvo*	22.777	24.594	25.084	27.314	26.948	98,7
Ribištvo	1.073	2.763	1.765	957	3.589	375,2
PRORAČUNSKI IZDATKI MKGP, POVEZANI S KMETIJSTVOM	299.873	299.673	385.530	396.212	342.230	86,4
TRANSFERI V KMETIJSTVO IZ DRUGIH VIROV	15.757	14.225	12.036	8.070	13.445	166,6
Vračilo trošarine (MF)	5.701	5.082	6.381	7.731	13.418	173,6
Državna pomoč za sanacijo posledic naravnih nesreč (MOP)	10.056	9.143	5.654	339	26	7,8
PRORAČUNSKI IZDATKI, POVEZANI S KMETIJSTVOM	315.630	313.898	397.566	404.282	355.675	88,0

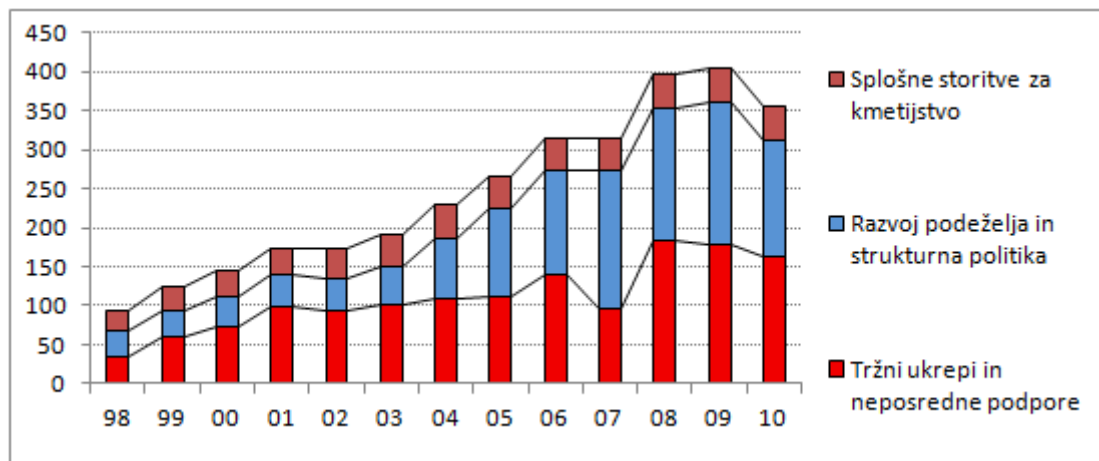
* Brez odškodnin za škodo od divjadi

Vir: MKGP, MF, preračuni KIS

Podobno kot v predhodnih letih, so bila tudi v letu 2010 sredstva iz proračuna MKGP dopolnjena s sredstvi iz drugih proračunskih virov, med katerimi prevladujejo sredstva Ministrstvu za finance, namenjena vračilu trošarin za pogonsko gorivo, porabljeno v kmetijstvu in gozdarstvu. Skupaj s sredstvi drugih ministrstev so proračunska izplačila za kmetijstvo v letu 2010 znašala 355,7 milijona EUR oziroma 12% manj kot v letu prej.

Proračunska sredstva za kmetijstvo so se po vstopu v EU, ko so se v financiranje in sofinanciranje večine ukrepov vključili evropski skladi, močno povečala. Rast izplačanih sredstev je bila v prvih letih članstva dokaj enakomerna, po letu 2006 pa je obseg izplačil precej bolj spremenljiv. Razlog je predvsem v razlikah v dinamiki izplačil med leti oziroma v različnih zamikih pri izplačilih glede na prevzete obveznosti. V letu 2010 so se proračunska izplačila v primerjavi z letom prej zmanjšala v vseh treh skupinah ukrepov, najbolj izrazito pa pri ukrepih za podporo strukturnim spremembam in razvoju podeželja.

Slika 19: Proračunska izplačila za podporo kmetijstvu (mio EUR); 1998-2010

Vir: MKGP, ARSKTRP, preračuni KIS

Okvir 4: Klasifikacija proračunskih izdatkov, povezanih s kmetijstvom

Proračunski izdatki za kmetijstvo zajemajo samo tiste postavke državnega proračuna, ki predstavljajo neposredno ali posredno podporo kmetijstvu. Večino teh izdatkov pokriva proračun Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, v posameznih letih pa se določena sredstva zagotavljajo tudi v okviru proračuna drugih ministrstev. Pri izračunu proračunskih izdatkov za kmetijstvo je proračun MKGP očiščen za vse postavke, ki se nanašajo na druge dejavnosti (gozdarstvo, ribištvo, del veterine) ter na financiranje upravne infrastrukture (npr. plače zaposlenih, materialni stroški ipd.), dodana pa so izplačila drugih ministrstev, ki so namenjena kmetijstvu.

Klasifikacija kmetijske politike in njenih ukrepov temelji na delitvi v tri osnovne stebre, ki se nato delijo po načelu osnovnega namena in upravičenca.

Klasifikacija proračunskih izdatkov, povezanih s kmetijstvom po skupinah ukrepov

KMETIJSKA POLITIKA		
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva
Ukrepi za podporo trgu - izvozne podpore - intervencijski ukrepi - splošni stroški javnega skladiščenja - podpore porabnikom Neposredne podpore proizvajalcem Neposredna plačila in ukrepi za zniževanje stroškov - neposredna plačila proizvajalcem - ukrepi za zniževanje stroškov Odškodnine in druga izredna plačila - kompenzacijska plačila za zmanjšane proizvodnje - kompenzacijska plačila na površino/žival - druge odškodnine in nadomestila	Ukrepi za izboljšanje okolja in krajine - plačila za območja z omejenimi dejavniki - plačila za kmetijsko-okolske ukrepe Ukrepi za prestrukturiranje - podpore prestrukturiranju kmetijskih gospodarstev - splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva - podpore gozdarstvu Ukrepi za spodbujanje razvoja podeželskih območij - podpore ekonomski diverzifikaciji kmetij - podpore podeželskemu gospodarstvu in prebivalstvu - krepitev lokalnih razvojnih pobud (Lader)	Raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve - raziskave in razvoj - svetovalna služba - kmetijsko šolstvo in infrastruktura - strokovne naloge Nadzor nad varnostjo in kakovostjo - ukrepi na področju veterine - fitosanitarne naloge in ukrepi ter varstvo sort - ukrepi na področju varnosti in kakovosti hrane in krme Druge splošne storitve - podpore nevladnim organizacijam - identifikacija in registracija živali - tehnična pomoč - drugo

Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem zajemajo ukrepe, ki se praviloma nanašajo na kmetijsko proizvodnjo in posredno ali neposredno vplivajo na prihodek ali stroške večine proizvajalcev. V to skupino so uvrščeni vsi ukrepi za stabilizacijo trga, s katerimi politika vpliva na raven cen kmetijskih proizvodov, kakor tudi različne oblike neposrednih plačil in drugih neposrednih podpor proizvajalcem.

Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika zajema ukrepe, ki se praviloma nanašajo na posamezne proizvajalce, skupine proizvajalcev ali območja in so opredeljeni po programih. Njihov namen je vplivati na izboljšanje okolja in krajine, povečati konkurenčnost in učinkovitost kmetijskih proizvajalcev, podpreti razvoj predelovalne industrije, tržne organiziranosti, kakor tudi splošni razvoj podeželskih območij.

Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva praviloma zajemajo ukrepe, s pomočjo katerih država omogoča delo javnih služb in druge infrastrukture, kot tudi realizacijo različnih projektov, ki so pomembni za razvoj kmetijstva, ne morejo pa biti prepuščeni samo tržni iniciativi. Ta skupina ukrepov v glavnem nima neposrednega vpliva na prihodek kmetijskih gospodarstev, čeprav lahko nekatere od njih razumemo tudi kot regresiranje storitev za proizvajalce (npr. del storitev svetovalne službe, del kontrole proizvodnosti v živinoreji).

Vsakoletno razporeditev in analizo proračunskih izdatkov po skupinah ukrepov pripravlja Kmetijski inštitut Slovenije v sodelovanju z MKGP. Izračun proračunskih izdatkov temelji na podatkih o realizaciji proračuna za posamezno leto po proračunskih porabnikih in proračunskih postavkah, ki jih zagotavlja Ministrstvo za finance in podrobni interni bazi podatkov o realizaciji proračuna po namenih, ki jih zagotavlja MKGP (ARSKTRP). Posamezni ukrepi so razporejeni po vrstah politike in skupinah ukrepov glede na njihove osnovne značilnosti. V primeru, ko celotna proračunska postavka vsebinsko (po namenu) odgovarja določeni skupini ukrepov, je v to skupino razvrščena v celoti, sicer pa samo tisti njen del, ki odgovarja tej skupini. Pri takšnem pristopu posamezne skupine ukrepov niso vedno neposredno primerljive s proračunskimi postavkami, skupna masa izplačanih sredstev pa se v celoti ujema z realizacijo proračuna.

Realizacija proračuna zajema dejanska izplačila v določenem koledarskem letu. Glede na to, da pogosto prihaja do zamika med prevzetimi obveznostmi in izplačili, se realizacija lahko nanaša tudi na ukrepe (obveznosti) iz predhodnega leta (ali let). To pomeni, da se v posameznem letu zaradi poravnave že prevzetih obvez lahko pojavijo proračunski izdatki tudi za ukrepe, ki v tekočem letu niso bili uporabljeni ali pa novi ukrepi še nimajo pripadajočih proračunskih izdatkov.

Z vstopom v EU je skupni evropski proračun prevzel tudi sofinanciranje ukrepov, ki so del skupne kmetijske politike. V letu 2010 so bila sredstva iz obeh virov (nacionalnih in evropskih), manjša kot v letu prej za podoben odstotek, posledično pa je ostal podoben tudi skupni delež sofinanciranja ukrepov kmetijske politike s strani evropskih skladov (57%). Največji delež so proračunska sredstva EU zavzemala pri ukrepih strukturne politike in politike razvoja podeželja (77%), nekaj manjšega pa pri tržnih ukrepih in neposrednih podporah (53%). Najmanjši delež sofinanciranja s strani EU je pri splošnih storitvah za kmetijstvo (6%), ki v glavnem niso predmet skupne kmetijske politike in se zato financirajo pretežno le z nacionalnimi viri.

Preglednica 14: Struktura proračunskih izdatkov, povezanih s kmetijstvom, po osnovnih skupinah ukrepov in viru financiranja (000 EUR); 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010	Indeks 2010/09
Skupaj (SLO+EU)						
PRORAČUNSKI IZDATKI POVEZANI S KMETIJSTVOM	315.630	313.898	397.566	404.282	355.675	88,0
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	139.601	97.324	183.054	178.941	163.011	91,1
Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	133.030	175.361	170.887	181.512	149.713	82,5
Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	42.998	41.213	43.625	43.830	42.951	98,0
Struktura po skupinah ukrepov						
PRORAČUNSKI IZDATKI POVEZANI S KMETIJSTVOM	100%	100%	100%	100%	100%	
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	44%	31%	46%	44%	46%	
Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	42%	56%	43%	45%	42%	
Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	14%	13%	11%	11%	12%	
Slovenija						
PRORAČUNSKI IZDATKI POVEZANI S KMETIJSTVOM	158.825	171.120	183.182	172.188	151.932	88,2
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	79.878	65.201	102.782	95.540	77.257	80,9
Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	38.948	66.752	39.212	35.447	34.186	96,4
Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	40.000	39.167	41.188	41.201	40.490	98,3
EU						
PRORAČUNSKI IZDATKI POVEZANI S KMETIJSTVOM	156.804	142.778	214.384	232.094	203.743	87,8
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	59.724	32.123	80.272	83.400	85.754	102,8
Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	94.082	108.609	131.675	146.065	115.527	79,1
Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	2.998	2.046	2.437	2.628	2.461	93,6
Delež EU						
PRORAČUNSKI IZDATKI POVEZANI S KMETIJSTVOM	50%	45%	54%	57%	57%	
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	43%	33%	44%	47%	53%	
Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	71%	62%	77%	80%	77%	
Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	7%	5%	6%	6%	6%	

Vir: MKGP, ARSKTRP, preračuni KIS

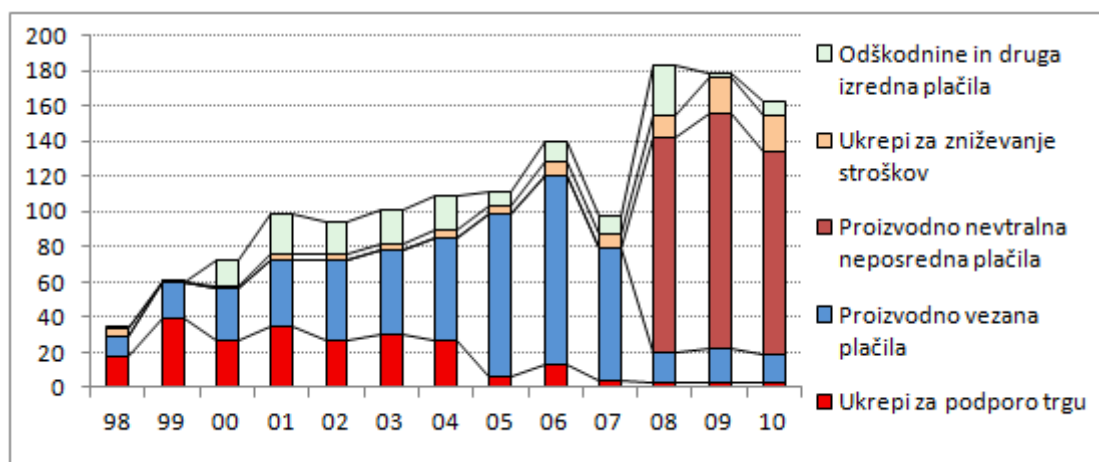
2.1 Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem

Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem po letu 2006 precej nihajo, kar je predvsem posledica različne dinamike izplačil glede na prevzete obveznosti, deloma pa tudi nihanj v obsegu specifičnih (izrednih) ukrepov. Padec izplačil v letu 2007 in nato izjemen porast v letu 2008 sta tako posledica prenosa neposrednih plačil za tekoče leto (2007) po novi shemi v celoti v breme proračuna za naslednje leto (2008), poleg tega pa so bila v okviru reforme trga sladkorja v letu 2008 izvršena tudi enkratna izplačila nadomestil pridelovalcem sladkorne pese zaradi opustitve pridelave.

V zadnjih letih je opazna zaustavitev trenda hitre rasti neposrednih plačil, ki predstavljajo že okoli 80% vseh izplačil v tej skupini ukrepov, skupaj z ukrepi za zniževanje stroškov ter odškodninami in drugimi nadomestili pa preko 98%. Delež ukrepov za podporo trgu, ki je

močno padel že prva leta po vstopu v EU, se še vedno znižuje in v zadnjih letih znaša pod 2%.

Slika 20: Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem (mio EUR); 1998-2010

Vir: MKGP, ARSKTRP, preračuni KIS

V letu 2010 je bilo za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem skupaj izplačano 163 milijonov EUR oziroma 8,9% manj kot v letu prej.

Preglednica 15: Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem (000 EUR); 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010	Indeks 2010/09
Ukrepi za podporo trgu	12.751	4.104	3.012	3.120	2.341	75,0
Izvozne podpore (EU)	4.095	2.505	835	813	702	86,3
Intervencijski ukrepi (EU)	6.992	22	73	31	0	-
Intervencijski odkup - sladkor	6.854	0	0	0	0	
Pomoč skladiščenju - vino	132	19	69	31	0	
Pomoč skladiščenju - sir	7	4	4	0	0	
Splošni stroški javnega skladiščenja in drugo	221	193	104	98	64	65,0
Podpore porabnikom (EU)	1.443	1.383	2.000	2.178	1.576	72,4
Nadomestila za sladkor za kemično industrijo	218	5	0	0	0	
Podpora porabi koncentriranega mošta	230	92	209	90	93	
Šolsko mleko	3	2	3	2	2	
Šolsko sadje	0	0	0	0	626	
Programi za ogrožene osebe	992	1.284	1.788	2.085	854	
Neposredne podpore proizvajalcem	126.850	93.220	180.042	175.821	160.670	91,4
Neposredna plačila (EU+SLO)	107.699	74.607	138.703	152.364	131.643	86,4
Ukrepi za zniževanje stroškov	7.440	9.054	12.733	20.621	20.067	97,3
Vračilo trošarine (SLO)	5.701	5.082	6.381	7.731	13.418	
Regres za zavarovanje (SLO)	1.739	3.972	6.351	12.890	6.648	
Odškodnine in druga izredna plačila	11.712	9.560	28.607	2.835	8.960	316,0
TRŽNI UKREPI IN NEPOSREDNE PODPORE KMETIJSTVU	139.601	97.324	183.054	178.941	163.011	91,1

Vir: MKGP, ARSKTRP, preračuni KIS

Za ukrepe za podporo trgu je bilo porabljeno 2,3 milijona EUR (25% manj kot leta 2009), pri čemer je bila večina sredstev namenjena podpori porabe (skoraj dve tretjini) in sicer predvsem v obliki razdelitve hrane iz intervencijskih zalog socialno najbolj ogroženim osebam ter v obliki sheme šolskega sadja. Izvozna nadomestila so tudi v letu 2010 ostala na podobno nizki ravni kot v predhodnih dveh letih (0,7 milijona EUR).

Za vse oblike neposrednih plačil je bilo v letu 2010 izplačano 131,6 milijona EUR oziroma 13,6% manj kot v letu prej, od tega 115,2 milijona EUR (88%) v obliki regionalnega enotnega plačila z dodatki oziroma plačilnih pravic. Izplačila predstavljajo poravnavo preostalih obveznosti po uredbah za leto 2009 (okoli 85% vseh prevzetih obveznosti za to leto) in iz predhodnih let (pozitivno rešene pritožbe), izplačan pa je bil tudi del neposrednih plačil za odobrene vloge za tekoče leto (okoli 12% vseh obveznosti po uredbah 2010).

Za ukrepe za zniževanje stroškov je bilo porabljeno 20,1 milijona EUR ali 2,7% manj kot leta 2009. Močno so se zmanjšala izplačila za sofinanciranja zavarovalnih premij (skoraj polovico manjša kot v letu 2009), medtem ko je bilo vračilo trošarin za gorivo, porabljeno v kmetijstvu, skoraj dvakrat večje kot v letu prej (učinek dviga odstotka vračila).

Odškodnine in druga izredna plačila so bila v letu 2010 več kot trikrat večja kot v letu 2009. Za te namene je bilo v letu 2010 izplačano skoraj 9 milijonov EUR. Ker gre praviloma za izredna plačila, povezana s specifičnimi naravnimi ali tržnimi razmerami, so spremembe tovrstnih izplačil med leti največje. V letu 2010 je bilo največ izplačil v tej skupini namenjeno izredni pomoči kmetijskim gospodarstvom ob finančni in gospodarski krizi (42% vseh izplačil) ter pomoči mlečni proizvodnji (35%) in prašičereji (13%) za ublažitev posledic padca cen. Med ukrepi, vezanimi na posamezne trge, kaže omeniti še nadomestila za zeleno trgatév grozdja in krčitev vinogradov, ki so se glede na leto 2009 povečala za več kot polovico.

Preglednica 16: Izplačane odškodnine in druga izredna plačila (000 EUR); 2006-2010

	2005	2006	2007	2008	2009	Indeks 2009/08
Kompenzacijska plačila za zmanjšanje proizvodnje	15	18	21.667	329	501	152,4
Nadomestila zaradi opustitve pridelave sladkorne pese (EU)	0	0	21.656	0	0	
Zelena trgatév grozdja (EU)	0	0	0	131	139	
Trajna opustitev vinogradov (EU)	1	18	10	198	363	
Začasna premena, krčitev hmeljišč (EU+SLO)	14	0	0	0	0	
Druga kompenzacijska plačila (SLO)	11.698	9.541	6.940	2.507	8.459	337,5
Sanacija posledic naravnih nesreč	0	0	0	0	22	
Sanacija posledic naravnih nesreč (rezerve)	10.056	9.143	5.654	339	26	
Specifična pomoč pridelavi pšenice (obilno deževje)	0	0	0	1.832	2	
Specifična pomoč mlečni proizvodnji (padec cen) (SLO+EU)	0	0	0	0	3.129	
Specifična pomoč prašičereji (zmanjševanje staleža)	0	0	1.014	1	0	
Specifična pomoč prašičereji (padec cen)	0	0	0	0	1.199	
Specifična pomoč čebelarstvu (pogini čebel)	0	0	42	14	0	
Specifična nadomestila zaradi živalskih bolezni (vranični prisad)	0	0	0	15	0	
Specifična nadomestila zaradi živalskih bolezni (aviarna influenza)	1.221	46	0	23	0	
Pomoč ob finančni in gospodarski krizi	0	0	0	0	3.751	
Odškodnine - fitosanitarni ukrepi	66	156	39	29	138	
Zatiranje majskega hrošča - fitosanitarni ukrepi	199	126	97	51	0	
Odškodnine - veterinarski ukrepi	39	38	47	46	59	
Odškodnine za škodo od divjadi	117	32	47	157	132	
Odškodnine in druga izredna plačila	11.712	9.560	28.607	2.835	8.960	316,0

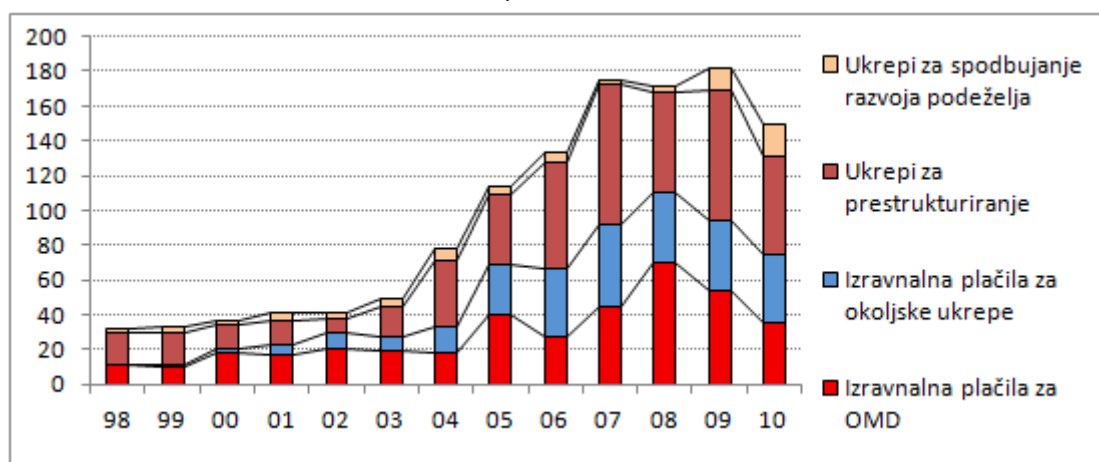
Vir: MKGP, ARSKTRP, preračuni KIS

V skupini tržnih ukrepov in neposrednih podpor proizvajalcem EU v celoti financira večino ukrepov podpore trgu (izvozna nadomestila, intervencijski ukrepi, podpore porabnikom) ter kompenzacijska plačila, povezana z zmanjšanjem proizvodnje (ukrepi v okviru trga vina). Neposredna plačila bodo v celoti prešla v breme skupnih skladov v letu 2013, v prehodnem obdobju pa se delež sofinanciranja postopoma povečuje. V letu 2010 porasel na 63% (leta 2009 53%). Samo nacionalni proračun so tudi v letu 2010 bremenila izplačila v okviru ukrepov za zniževanje stroškov v kmetijstvu (zavarovanje, vračilo trošarin) ter odškodnine in druga izredna plačila, ki so skupaj predstavljala okoli 16% vseh izplačil v tem stebru kmetijske politike (leta 2009 13%).

2.2 Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko

Hitra rast proračunskih podpor v okviru politike razvoja podeželja, ki je bila značilna za prva leta po vstopu v EU, ko je sofinanciranje večine ukrepov v visokem deležu prevzel evropski kmetijski sklad, se je po letu 2007 umirila. To velja predvsem za izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijstvo in za kmetijsko okoljske ukrepe, ki v novem programskem obdobju sodijo v drugo os Programa razvoja podeželja (PRP) 2007-2013 (ukrepi za izboljšanje okolja in krajine). Poraba proračunskih sredstev za posamezno skupino ukrepov med leti precej niha, kar je v veliki meri posledica zamikov pri izplačilih (prenos odobrenih podpor v naslednje proračunsko leto) oziroma različne dinamike izplačil, pa tudi sprememb v številu in vrstah ukrepov.

Slika 21: Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko (mio EUR); 1998-2010

Vir: MKGP, ARSKTRP, preračuni KIS

Za ukrepe kmetijske strukturne politike in politike razvoja podeželja je bilo v letu 2010 iz proračuna skupaj izplačanih 149,7 milijona EUR ali 17,5% manj kot v letu prej. Od tega je bilo 49% sredstev (74 milijonov EUR) porabljenih za izravnalna plačila druge osi PRP 2007-2013.

Preglednica 17: Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko (000 EUR); 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010	Indeks 2010/09
Ukrepi za izboljšanje okolja in krajine	66.854	91.721	110.342	94.236	74.049	78,6
Izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi - PRP	27.289	44.566	69.694	53.337	35.959	67,4
Izravnalna plačila za kmetijsko-okoljske ukrepe - PRP	39.566	47.155	40.648	40.899	38.091	93,1
Ukrepi za prestrukturiranje kmetijstva, živilstva in gozdarstva	61.288	81.323	57.655	75.216	56.587	75,2
Podpore prestrukturiranju kmetijskih gospodarstev	48.384	71.020	26.072	33.762	27.474	81,4
Splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva	11.543	9.885	26.674	36.063	23.945	66,4
Podpore gozdarstvu	1.361	419	4.909	5.391	5.169	95,9
Ukrepi za spodbujanje razvoja podeželskih območij	4.887	2.316	2.890	12.060	19.076	158,2
Podpore ekonomski diverzifikaciji kmetij	4.458	2.124	1.925	4.412	3.335	75,6
Podpore podeželskemu gospodarstvu in prebivalstvu	429	192	966	6.685	11.255	168,4
Krepitev lokalnih razvojnih pobud (Leader)	0	0	0	963	4.486	465,8
RAZVOJ PODEŽELJA IN STRUKTURNA POLITIKA	133.030	175.361	170.887	181.512	149.713	82,5

Vir: MKGP, ARSKTRP, preračuni KIS

Glede na leto 2009 so se izplačila za ukrepe za izboljšanje okolja in krajine zmanjšala za 21,4%, pri čemer so bila izplačila podpor za območja z omejenimi možnostmi manjša skoraj

za tretjino. S temi izplačili so bile poravnane preostale obveznosti iz leta 2009 (okoli 10% odobrenih vlog za to leto) in nekaj zaostalih obveznosti iz predhodnih let (pozitivno rešene pritožbe), poleg tega pa še okoli 70% prevzetih obveznosti iz tekočega subvencijskega leta 2010. Izplačila podpor za okolju prijazno kmetijstvo so bila manjša za 6,9%, z njimi pa so bile izplačane odobrena vloga iz leta 2009, ki so bile v celoti prenesene v izplačilo iz proračuna za leto 2010.

Skoraj za četrtino so bila v letu 2010 manjša izplačila za ukrepe, ki so namenjeni prestrukturiranju kmetijstva, živilstva in gozdarstva. Za te ukrepe je bilo v letu 2010 porabljen 38% vseh sredstev za razvoj podeželja in strukturno politiko (56,6 milijona EUR) in sicer 18% za ukrepe za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev, 16% za druge oblike podpor prestrukturiranju kmetijstva in živilstva in okoli 4% za podpore gozdarstvu. Pri vseh treh podskupinah ukrepov so bila izplačila manjša kot v letu prej.

Za podpore za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev je bilo v letu 2010 izplačanih 18,6% manj sredstev kot v predhodnem letu (27,5 milijona EUR). K zmanjšanju izplačil v tej skupini ukrepov so največ prispevala manjša izplačila podpor mladim kmetom ter podpor za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev iz naslova reforme trga za sladkor, nekaj manjša pa so bila tudi izplačila iz naslova podpor naložbam v okviru PRP 2007-2013. Več kot v letu prej je bilo le izplačil za prestrukturiranje vinogradov in za pomoč kmetijskim gospodarstvom ob nepredvidenih dogodkih.

Preglednica 18: Proračunska izplačila za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev (000 EUR); 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010	Indeks 2010/09
Podpore naložbam na gospodarstvih	7.770	10.589	17.762	22.326	19.061	85,4
Naložbe v posodobitev gospodarstev	3.646	7.781	15.234	17.888	14.634	81,8
Naložbe na kmetijskih gospodarstvih – SAPARD	309	0	0	0	0	
Naložbe na kmetijskih gospodarstvih - EPD	3.337	7.781	3.338	0	0	
Naložbe na kmetijskih gospodarstvih - PRP	0	0	11.897	13.783	13.166	
Prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev - Reforma trga sladkorja (EU)	0	0	0	4.105	1.469	
Naložbe v trajne nasade	2.401	2.153	2.409	2.789	2.915	104,5
Prestrukturiranje vinogradov (EU)	2.337	2.130	2.402	2.789	2.915	
Obnova vinogradov (SLO)	63	23	3	0	0	
Obnova sadovnjakov (SLO)	0	0	3	0	0	
Naložbe v izboljšanje zemljišč in infrastrukturo	1.724	655	119	1.649	1.511	91,6
Namakanje (SLO)	300	0	0	0	0	
Komasacije (SLO)	1.424	655	104	63	54	
Infrastruktura, povezana z razvojem kmetijstva (komasacije) - PRP	0	0	15	1.586	1.457	
Druge podpore prestrukturiranju gospodarstev	40.614	60.430	8.310	11.436	8.413	73,6
Mladi kmetje – PRP*	3.337	277	6.769	11.060	7.841	70,9
Prilagajanje in izvajanje EU standardov – PRP (+SLO)	35.945	59.518	1.507	186	66	35,4
Sodelovanje v shemah kakovosti	478	487	34	65	45	68,5
Delno kritje stroškov kontrole ekološke in integrirane pridelave - PRP	478	487	34	39	8	
Sodelovanje kmetov v shemah kakovosti - PRP	0	0	0	26	37	
Druge podpore gospodarstvom	853	149	0	125	461	369,2
Podpora čebelarstvu (SLO)	703	134	0	0	0	
Pomoč kmetijskim gospodarstvom ob nepredvidenih dogodkih (SLO)	150	14	0	125	461	
Podpore prestrukturiranju kmetijskih gospodarstev	48.384	71.020	26.072	33.762	27.474	81,4

* do leta 2007 nacionalni ukrep, po letu 2007 vključen v PRP 2007-2013
Vir: MKGP, ARSKTRP, preračuni KIS

Za splošne podpore za prestrukturiranje kmetijstva in živilstva je bilo v letu 2010 porabljen 23,9 milijona EUR, od tega več kot dve tretjini za podporo naložbam v posodobitev predelave iz naslova PRP 2007-2013. V primerjavi z letom 2009 so bila izplačila v tej podskupini ukrepov manjša za več kot tretjino, kar pa gre praktično v celoti na račun izpada nadomestil za prestrukturiranje tovarne sladkorja v okviru reforme trga za sladkor, ki so bila v letu 2009

izplačana zadnjič. Za naložbe v posodobitev predelave je bilo izplačano 3,4 krat več sredstev kot v letu prej, več pa je bilo tudi izplačil za zgodnje upokojevanje kmetov.

Za investicije v gozdarstvu je bilo v letu 2010 izplačano 5,2 milijona EUR oziroma 4,1% manj kot v letu prej.

Preglednica 19: Proračunska izplačila za splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva ter za gozdarstvo (000 EUR); 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010	Indeks 2010/09
Splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva	3.243	3.846	4.149	4.427	3.912	88,4
Izboljšanje kmetijske infrastrukture	400	807	1.466	884	336	38,1
Vzdrževanje akumulacije Vogršček (SLO)	183	305	614	351	336	
Hidromelioracije (SLO)	217	502	852	533		
Zgodnje upokojevanje - PRP	2.337	2.568	2.468	2.641	2.794	105,8
Program podpor čebelarstvu (EU+SLO)	506	471	215	902	782	86,7
Podpore predelavi, trženju in promociji	8.299	6.039	22.525	31.636	20.032	63,3
Naložbe v posodobitev predelave	5.859	3.179	7.998	4.798	16.132	336,2
Naložbe v predelavo in trženje - SAPARD	82	0	0	0	0	
Izboljšanje predelave in trženja kmetijskih proizvodov - EPD	5.778	3.179	4.497	0	0	
Dodajanje vrednosti kmetijskim proizvodom - PRP	0	0	3.500	4.798	16.132	
Marketing in promocija	2.440	2.861	1.977	2.748	2.750	100,0
Trženje kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov - EPD	199	136	218	0	0	
Pospeševanje prodaje (SLO)	404	960	434	283	135	
Programi informiranja in promocije (EU+SLO)	0	0	352	780	966	
Tržne dejavnosti vinogradniško-vinarskega sektorja(SLO)	1.837	1.765	973	1.174	1.026	
Promocija vina na tretjih trgih (EU)	0	0	0	511	623	
Skupine proizvajalcev	0	0	49	886	1.151	129,9
Informativne in promocijske aktivnosti skupin proizvajalcev - PRP	0	0	35	814	1.060	
Ustanavljanje skupin proizvajalcev - PRP	0	0	14	72	91	
Prestrukturiranje TSO – Reforma trga sladkorja (EU)	0	0	12.502	23.204	0	
Splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva	11.543	9.885	26.674	36.063	23.945	66,4
Sofinanciranje investicij v gozdove - EPD	1.361	419	417	0	0	
Povečanje gospodarske vrednosti gozdov - PRP	0	0	4.492	5.391	5.169	
Podpore gozdarstvu	1.361	419	4.909	5.391	5.169	95,9

Vir: MKGP, ARSKTRP, preračuni KIS

V letu 2010 so se v okviru kmetijske strukturne politike in politike razvoja podeželja povečala le izplačila za ukrepe za spodbujanje razvoja podeželskih območij, pri čemer so se izplačila povečala pri vseh ukrepih z izjemo podpor diverzifikaciji kmetijskih gospodarstev.

Preglednica 20: Proračunska izplačila za ukrepe spodbujanja razvoja podeželskih območij (000 EUR); 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010	Indeks 2010/09
Podpore ekonomski diverzifikaciji kmetij	4.458	2.124	1.925	4.412	3.335	75,6
Alternativni dohodkovni viri na kmetijah (SLO)	345	9	0	0	0	
Ekonomska diverzifikacija na kmetijah - SAPARD	436	0	0	0	0	
Ekonomska diverzifikacija na kmetijah - EPD	3.678	2.115	977	0	0	
Diverzifikacija v nezemeljske dejavnosti - PRP	0	0	948	4.412	3.335	75,6
Podpore podeželskemu gospodarstvu in prebivalstvu	429	192	966	6.685	11.255	168,4
Ustanavljanje in razvoj mikropodjetij - PRP	0	0	956	5.722	8.321	145,4
Infrastruktura na podeželju - SAPARD	167	0	0	0	0	
Obnova vasi - PRP	0	0	0	708	2.370	334,6
Ohranjanje dediščine podeželja - PRP	0	0	0	254	564	221,8
Alternativni dohodkovni viri (SLO)	263	192	10	0	0	
Krepitev lokalnih razvojnih pobud (Leader) - PRP	0	0	0	963	4.486	465,8
Ukrepi za spodbujanje razvoja podeželskih območij	4.887	2.316	2.890	12.060	19.076	158,2

Vir: MKGP, ARSKTRP, preračuni KIS

Izplačila za ukrepe za spodbujanje razvoja podeželskih območij so v letu 2010 obsegala 19,1 milijona EUR, kar je skoraj 60% več kot leta 2009 in skoraj 7 krat več kot leta 2008. Največ sredstev v tej skupini ukrepov je bila namenjenih ustanavljanju in razvoju mikro podjetij na podeželju (okoli 44%), projektom Leader (24%) ter ekonomski diverzifikaciji na kmetijah (17%). V primerjavi z letom prej so se močno povečala tudi izplačila za podporo obnovi vasi in ohranjanju dediščine podeželja.

Večina ukrepov iz okvira razvoja podeželja in kmetijske strukturne politike je predmet sofinanciranja s strani EU skladov. V letu 2010 je bilo v celoti samo iz nacionalnih sredstev financiranih le 6 ukrepov (sanacija nedokončanih komasacij, vzdrževanje akumulacije Vogršček, hidromelioracije, pomoč kmetijskim gospodarstvom ob nepredvidenih dogodkih, pospeševanje prodaje, tržne dejavnosti vinogradniško-vinarskega sektorja) v skupni višini 2 milijona EUR (leta 2009 2,5 milijona EUR), kar predstavlja le 1,3% vseh izplačil tega stebra kmetijske politike (leta 2009 1,4%).

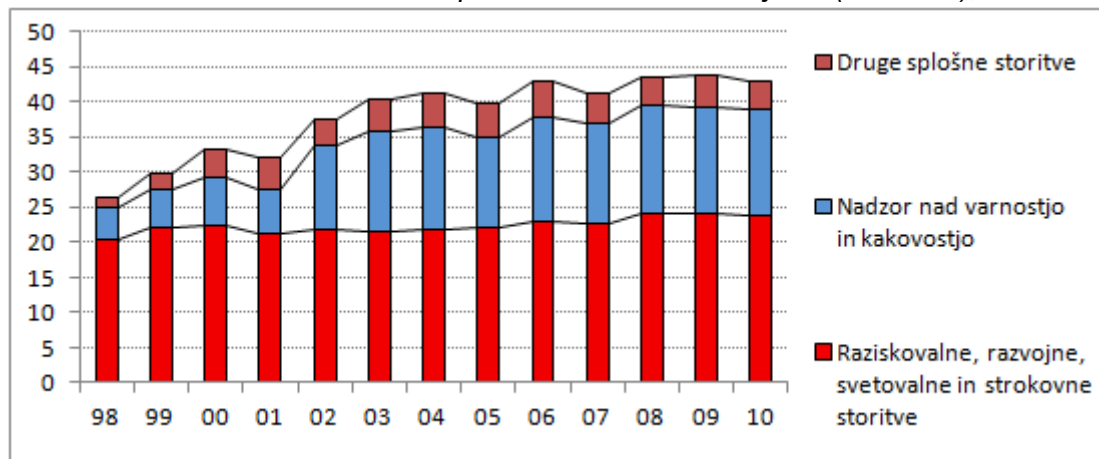
2.3 Proračunska izplačila za splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva

Obseg sofinanciranja splošnih storitev za kmetijstvo, ki predstavlja posredno obliko podpore sektorju, v zadnjih letih narašča mnogo počasneje, kot pred vstopom v EU, ko so bile potrebne prilagoditve javnih služb in storitev zahtevam skupnega trga. V tem obdobju so močno porasla zlasti sredstva za naloge na veterinarskem in fitosanitarnem področju ter druge naloge, povezane z varnostjo in kakovostjo hrane.

V zadnjih letih sta višina in struktura izdatkov za splošne storitve razmeroma stabilni. Ukrepi, povezani z varnostjo in kakovostjo hrane predstavljajo okoli 35% vseh izplačil v tej skupini ukrepov, raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve okoli 55%, preostalih 10% pa je namenjeno financiranju in sofinanciranju drugih splošnih nalog in storitev.

V letu 2010 je bilo za financiranje splošnih storitev porabljenih slabih 43 milijonov EUR, kar je 2% manj kot v letu prej.

Slika 22: Proračunska sredstva za splošne storitve za kmetijstvo (mio EUR); 1998-2010

Vir: MKGP, ARSKTRP, preračuni KIS

Preglednica 21: Proračunska izplačila za splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva (000 EUR); 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010	Indeks 2010/09
Raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve	23.030	22.659	24.145	24.208	23.723	98,0
Nadzor nad varnostjo in kakovostjo	14.832	14.363	15.383	14.946	15.225	101,9
Druge splošne storitve	5.136	4.191	4.097	4.676	4.003	85,6
SPLOŠNE STORITVE V PODORO RAZVOJU KMETIJSTVA	42.998	41.213	43.625	43.830	42.951	98,0

Vir: MKGP, ARSKTRP, preračuni KIS

Za raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve je bilo v letu 2010 izplačano 23,7 milijona EUR. Od tega je bila skoraj polovica sredstev porabljenih za financiranje delovanja javnih svetovalnih služb v kmetijstvu, visok delež (35%) pa zavzemajo tudi strokovne naloge v živinoreji.

Preglednica 22: Proračunska izplačila za raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve za kmetijstvo (000 EUR); 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010	Indeks 2010/09
Raziskave in razvoj	1.799	1.847	1.958	2.066	1.926	93,2
Kmetijsko znanstveno raziskovalno delo (SLO)	918	951	918	989	984	
ERA-NET EUPHRESKO (EU)	0	0	0	4	11	
Naloge genske banke (SLO)	369	386	413	400	404	
Projekt SEEDNet (EU)	0	0	0	13	6	
FADN (EU)	65	74	172	98	169	
Pomembni nacionalni projekti (SLO)	431	436	455	563	332	
Drugi projekti (SLO)	15	0	0	0	20	
Svetovalna služba	10.358	10.760	11.603	11.624	11.585	99,7
Kmetijska svetovalna služba (SLO)	9.510	9.905	9.943	9.999	9.999	
Sektor za kmetijsko svetovanje pri KGZS (SLO)	848	855	841	853	853	
Svetovalna služba za čebelarstvo (SLO)	0	0	819	772	732	
Kmetijsko šolstvo in infrastruktura	522	444	410	413	400	96,9
Usposobitev javnih zavodov in ustanov (SLO)	336	250	214	206	206	
Sofinanciranje kmetijskega izobraževanja (praktični pouk) (SLO)	186	194	196	193	193	
Usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu - PRP	0	0	0	14	1	
Strokovne naloge	10.351	9.609	10.174	10.105	9.812	97,1
Strokovne naloge v živinoreji (SLO)	8.203	8.191	8.537	8.488	8.250	
Strokovne naloge v rastlinski proizvodnji (SLO)	631	758	488	520	487	
Strokovne naloge v hmeljarstvu (SLO)	0	0	334	307	307	
Poskusni centri za sadjarstvo in vinogradništvo (SLO)	660	659	675	791	769	
Center za razvoj kmetijstva Jable (SLO)	858	0	140	0	0	
Raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve	23.030	22.659	24.145	24.208	23.723	98,0

Vir: MKGP, ARSKTRP, preračuni KIS

Za naloge na veterinarskem in fitosanitarnem področju ter druge naloge, povezane z varnostjo in kakovostjo hrane in krme je bilo v letu 2010 izplačano 15,2 milijona EUR, od tega 86% za ukrepe na področju veterine. Skupna izplačila v tej skupini so se v primerjavi z letom 2009 povečala za 1,9%. Manj sredstev kot v letu prej je bilo porabljenih le na področju varnosti in kakovosti hrane in krme.

Preglednica 23: Proračunska izplačila za ukrepe, povezane z varnostjo in kakovostjo (000 EUR); 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010	Indeks 2010/09
Ukrepi na področju veterine	12.798	12.152	13.094	12.662	13.125	103,7
Ukrepi v veterini (EU+SLO)	1.251	1.391	1.785	2.045	2.189	107,0
Predpisano in preventivno varstvo živali in ukrepi (SLO)	9.495	8.273	8.989	8.302	8.475	102,1
Odstranjevanje klavničnih odpadkov (SLO)	2.052	2.488	2.320	2.314	2.461	106,3
Fitosanitarne naloge in ukrepi ter varstvo sort	1.665	1.810	1.999	1.997	2.016	100,9
Ukrepi za varstvo rastlin (EU+SLO)	25	34	25	29	29	100,0
Zdravstveno varstvo rastlin (SLO)	729	819	967	881	977	111,0
Prognoza rastlinskih škodljivih organizmov - oprema (SLO)	97	83	83	78	0	
Fitofarmacevtska sredstva (SLO)	246	297	340	427	428	100,1
Varstvo in registracija sort rastlin (SLO)	568	577	584	582	582	100,0
Ukrepi na področju varnosti in kakovosti hrane in krme (SLO)	370	400	289	287	84	29,5
Nadzor nad varnostjo in kakovostjo	14.832	14.363	15.383	14.946	15.225	101,9

Vir: MKGP, ARSKTRP, preračuni KIS

Med drugimi splošnimi storitvami, za katere je bilo v letu 2010 skupaj izplačano 4 milijone EUR (14,4% manj kot leta 2009), je bilo največ sredstev namenjenih tehnični pomoči v okviru PRP 2007-2013, sofinanciranju Kobilarne Lipica ter programu identifikacije in registracije živali.

Preglednica 24: Proračunska izplačila za druge splošne storitve (000 EUR); 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010	Indeks 2010/09
Podpora nevladnim organizacijam	256	330	321	468	314	67,1
Stanovsko in interesno povezovanje (SLO)	256	285	275	168	269	160,4
Državno in svetovno tekmovanje v oranju (SLO)	0	46	46	300	45	15,0
Identifikacija in registracija živali (SLO)	1.074	1.006	940	961	828	86,1
Tehnična pomoč	1.114	1.004	1.434	1.737	1.646	94,8
Tehnična pomoč - EPD	627	308	19	0	0	
Tehnična pomoč - PRP 2004-2006	487	697	157	0	0	
Tehnična pomoč - PRP 2007-2013	0	0	1.258	1.737	1.646	
Drugo	2.692	1.850	1.402	1.511	1.216	80,5
Phare in sorodni (TF CFCU) projekti (EU+SLO)	1.728	906	444	393	93	23,7
Obramba pred točo (SLO)	73	88	90	88	88	100,0
Kobilarna Lipica (SLO)	891	857	869	1.029	1.035	100,5
Druge splošne storitve	5.136	4.191	4.097	4.676	4.003	85,6

Vir: MKGP, ARSKTRP, preračuni KIS

Podpore izvajanju splošnih storitev za kmetijstvo so praviloma predmet nacionalne kmetijske politike, ki se tudi po vstopu v EU v celoti financira iz nacionalnega proračuna. Iz EU skladov je bilo v letu 2010 financiranih ali sofinanciranih le 8 ukrepov (ERAnet, SEEDnet, obdelava FADN podatkov, TF CFCU projekti, tehnična pomoč in programi usposabljanja za delo v kmetijstvu v okviru PRP 2007-2013, ukrepi za varstvo rastlin, ukrepi v veterini), za katere je EU prispevala skupaj 2,5 milijona EUR.

3 ZUNANJA TRGOVINA Z AGROŽIVILSKIMI PROIZVODI

Po letu 2009, ko sta gospodarska in finančna kriza s svojim vplivom povzročili zmanjšanje blagovne menjave, se je le-ta v letu 2010 zopet povečala, kar velja tudi za blagovno menjavo agroživilskih proizvodov. Blagovna menjava agroživilskih proizvodov se je v primerjavi z letom 2009 povečala za slabe 3%, pri čemer je bil izvoz večji za desetino, uvoz pa se je malenkostno zmanjšal (-0,5%). Primanjkljaj (814 milijonov EUR) je bil manjši kot leto prej za skoraj 9%, pokritost uvoza z izvozom pa je porasla za slabih 5 odstotnih točk (na 48,7%). Primanjkljaj se je zmanjšal že drugo leto zapored in se tako vrnil na raven leta 2007, pokritosti uvoza z izvozom pa je bila najvišja po letu 2003 oziroma po vstopu Slovenije v EU. V letu 2010 je zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi predstavljala 4,2% slovenskega blagovnega izvoza ter 8,1% uvoza, delež v skupni blagovni menjavi pa je znašal 6,2%.

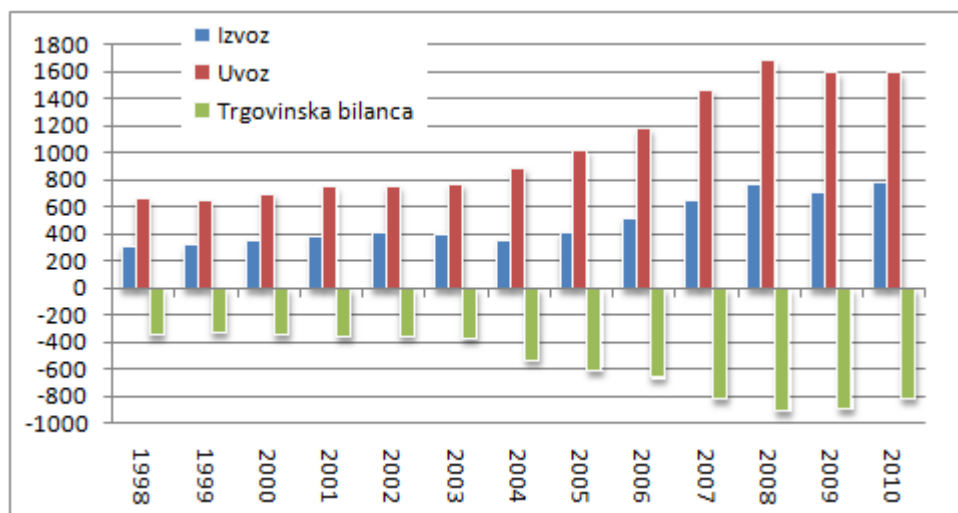
Preglednica 25: Blagovna menjava agroživilskih proizvodov; 2005-2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010*	Indeks 2010/09
Blagovna menjava agroživilstva (mio EUR)	1.438,8	1.698,3	2.104,5	2.459,8	2.297,3	2.360,8	102,8
- izvoz (mio EUR)	416,0	518,3	643,6	775,0	702,7	773,4	110,1
- uvoz (mio EUR)	1.022,8	1.180,0	1.460,9	1.684,8	1.594,6	1.587,3	99,5
- bilanca (mio EUR)	-606,8	-661,6	-817,3	-909,8	-891,9	-813,9	91,3
Pokritost uvoza z izvozom (%)	40,7	43,9	44,1	46,0	44,1	48,7	110,6
Delež agroživilskih proizvodov v skupni blagovni menjavi (%)	4,8	4,8	5,1	5,7	6,9	6,2	
Delež agroživilskih proizvodov v skupnem izvozu blaga (%)	2,9	3,1	3,3	3,9	4,4	4,2	
Delež agroživilskih proizvodov v skupnem uvozu blaga (%)	6,5	6,4	6,8	7,3	9,3	8,1	

* začasni podatki

Vir: SURS, preračuni KIS

Slika 23: Izvoz in uvoz ter zunanjetrgovinska bilanca agroživilskih proizvodov (mio EUR); 1998-2010

Vir: SURS, preračuni KIS

Blagovna menjava agroživilstva po skupinah blaga

V letu 2010 je bil med pomembnejšimi skupinami izvoz agroživilskih proizvodov vrednostno precej različen. Najbolj se je povečal izvoz oljnih semen in plodov (več kot 4-krat), ki sicer v zadnjih letih precej niha. Medtem ko se je v letu 2009 pomembno zmanjšal izvoz v skupinah mleko in mlečni izdelki, meso, izdelki iz mesa in žive živali, pa se je v letu 2010 le-ta ponovno povečal ter pri nekaterih skupinah celo presegel izvoz iz leta 2008. Tako je bil izvoz mleka in mlečnih izdelkov v letu 2010 vrednostno največji doslej (+29% v primerjavi z letom 2009), podobno pa lahko ugotovimo tudi za izdelke iz mesa (+5%). Izvoz mesa ter živih živali je bil v letu 2010 večji kot predhodno leto (+13% oziroma +11%), vendar manjši kot v letu 2008, ko

so bile dosežene najvišje vrednosti. Pomembno višji izvoz je dosežen tudi v skupinah žita (+56%) ter vrtnine (+41%), ki pa v strukturi zavzemata razmeroma majhen delež. Bistveno manjši izvoz kot v letu 2009 je bil dosežen pri skupini ostanki in odpadki živi, krma (-41%), kjer, podobno kot pri skupini oljnih semen in plodov, izvoz med leti precej niha. Med pomembnejšimi skupinami je bil manjši izvoz zabeležen tudi pri sadju (-16%), raznih živilih (-3%) ter pijačah (-1%).

Okvir 5: Zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi

Podatki o zunanji trgovini z agroživilskimi proizvodi temeljijo na klasifikaciji proizvodov po kombinirani nomenklaturi (KN) carinske tarife. Pojem »kombinirana nomenklatura« carinske tarife pomeni poimenovanje posameznih oddelkov, poglavij in podpoglavij, tarifnih števil ter opomb, temeljna pravila razvrščanja blaga po kombinirani nomenklaturi in številčne oznake nomenklature. KN temelji na mednarodnem Harmoniziranem sistemu nazivov in šifriranja blaga. Blago uvršča v oddelke (21 oddelkov - rimske številke), poglavja (2-mestni nivo) in podpoglavja (4-mestni nivo) na osnovi 8-mestnih tarifnih števil, ki so v celoti usklajene z EU (Kombinirana nomenklatura EU ne predvideva nacionalne členitve tarifnih postavk na devetem mestu, zato tudi v statistiki zunanje trgovine od leta 2004 dalje prikazuje SURS podatke na 8-mestni ravni tarifne postavke). Sočasno zadovoljuje zahteve carinske tarife, zunanjetrgovinske statistike ter trgovinske, kmetijske in drugih politik, ki se nanašajo na izvoz ali uvoz blaga. Skrbnik KN je Evropska Komisija, v Sloveniji pa Ministrstvo za gospodarstvo. Ažurira se enkrat letno.

Od 01.05.2004 SURS podatke o blagovni menjavi Slovenije s tujino pridobiva iz dveh ločenih virov: Intrastat in Extrastat. Intrastat je statistika blagovne menjave med državami članicami EU (mesečno statistično raziskovanje). Podatki se zbirajo neposredno od podjetij, ki trgujejo s podjetji iz držav članic, poročajo pa jih na statističnem obrazcu. Poročevalske enote za Intrastat v danem poročevalskem obdobju so tako podjetja, ki so v predhodnem letu vsaj pri enem toku blaga (skupni izvoz ali uvoz) preseгла t.i. vključitveni prag. V danem poročevalskem obdobju se v zajetje vključujejo tudi gospodarski subjekti, ki so prag presegli med letom. Poročevalske enote poročajo samo za tisti tok blaga (odpreme oz. prejeme blaga), pri katerem so prag presegle. Podatki za države EU za obdobje od maja 2004 naprej vključujejo tudi ocene za vrednost menjave podjetij pod vključitvenim pragom.

Extrastat je statistika blagovne menjave držav članic EU z državami nečlanicami. Vir podatkov so carinske deklaracije oz. enotna carinska listina (ECL), ki spremlja blago pri prehodu državne meje. Extrastat je vsebinsko odvisen tudi od nacionalne carinske zakonodaje, ki je bila s 01.05.2004 dokončno usklajena z evropsko (Taric). V Extrastat so zajete vse transakcije blaga, ki se glede na metodologijo vključujejo v zajetje, ne glede na višino statistične vrednosti in neto mase (statistični prag ni določen).

Vrednost uvoženega/izvoženega blaga SURS prikazuje kot statistično vrednost. To je carinska vrednost oz. transakcijska vrednost blaga, ki se ji deloma ali v celoti prištejejo ali odštejejo stroški prevoza, natovarjanja, raztovarjanja, zavarovanja idr., glede na v pogodbi prikazane dobavne pogoje. Pri izvozu je vrednost prikazana po pariteti tipa FOB (vključena transakcijska vrednost blaga in vrednost storitev za dostavo blaga do meje države izvoznice), pri uvozu pa po pariteti tipa CIF (poleg transakcijske vrednosti je vključena še vrednost storitev za dostavo blaga do meje države uvoznice). Količino uvoženega/izvoženega blaga SURS prikazuje v neto masi, če jo je glede na naravo proizvoda mogoče določiti, in v posebni merski enoti pri tistih proizvodih, kjer je ta predpisana v KN. Povprečna vrednost blaga je skupna vrednost vsega blaga, razvrščenega v isto osemestno šifro KN carinske tarife, izračunana na količinsko mersko enoto.

Kot kmetijski in živilski proizvodi so šteti vsi proizvodi iz poglavij 01 do 24 kombinirane nomenklature carinske tarife. Seznam carinskih tarif oz. proizvodov, ki se uvrščajo med agroživilske ni v celoti usklajen z EU. Po definiciji EU se med agroživilske proizvode v okviru statistike zunanje trgovine uvrščajo proizvodi iz poglavij od 01 do 24 carinske tarife, brez rib in ribjih proizvodov (brez carinske tarife 03; 051191; 1604; 1605; 19022010 in 23012000). Poleg tega se v skladu s sporazumom med EU in Svetovno trgovinsko organizacijo med agroživilske proizvode uvrščajo tudi posamezni proizvodi iz drugih poglavij (carinske tarife 290543, 290544, 290545 3301, 3501-3505, 380910, 382311, 382312, 382313, 382319, 382370, 382460, 4101-4103, 4301, 5001-5003, 5101-5103, 5201-5203, 5301, 5302). Zaradi zagotavljanja primerljivosti podatkov v časovni seriji vsi podatki o zunanji trgovini z agroživilskimi proizvodi zajemajo poglavja 01 do 24 kombinirane nomenklature.

Regionalna struktura blagovne menjave agroživilskih proizvodov je prikazana po naslednjih skupinah držav: stare članice EU (EU-15), nove članice EU (EU-10 in EU-2), države na ozemlju nekdanje Jugoslavije (Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Srbija, Črna gora, Makedonija) in ostale države (vse druge države, razen naštetih).

Zaradi manjšega izvoza v skupini ostanki in odpadki živil, krma so v strukturi izvoza v letu 2010 največji delež zavzemali mleko in mlečni izdelki (16%), sledijo pa oljna semena in plodovi (12%), ostanki in odpadki živil, krma (10%), razna živila ter pijače (vsak po 9%). Meso in izdelki iz mesa so v letu 2010 skupaj predstavljali 15% vrednosti izvoza, kar je podobno kot v letu 2009. Za slabi dve odstotni točki se je v strukturi izvoza zmanjšal delež sadja.

Preglednica 26: Izvoz in uvoz agroživilstva po skupinah blaga; 2009 in 2010

CT	Ime	Izvoz					Uvoz				
		Mio EUR		2010 2009	%		Mio EUR		2010 2009	%	
		2009	2010*		2009	2010*	2009	2010*		2009	2010*
1	Žive živali	27,4	30,5	111,3	3,9	3,9	20,4	19,6	95,7	1,3	1,2
2	Meso in drugi klavnični proizvodi	47,9	54,1	113,0	6,8	7,0	149,7	156,6	104,6	9,4	9,9
3	Ribe, raki	4,0	1,9	47,5	0,6	0,2	36,2	35,5	97,9	2,3	2,2
4	Mlečni izdelki, jajca, med	96,1	123,5	128,5	13,7	16,0	102,1	125,2	122,7	6,4	7,9
5	Proizvodi živalskega porekla	1,3	1,1	82,0	0,2	0,1	6,0	5,7	94,6	0,4	0,4
6	Živo drevje, čebulnice, cvetje	5,0	5,1	101,5	0,7	0,7	40,9	42,2	103,0	2,6	2,7
7	Užitne vrtnine	7,2	10,1	140,6	1,0	1,3	90,0	99,4	110,4	5,6	6,3
8	Užitno sadje	50,8	42,9	84,3	7,2	5,5	142,1	138,6	97,6	8,9	8,7
9	Kava, čaj, začimbe	3,2	2,7	82,5	0,5	0,3	30,3	33,7	111,4	1,9	2,1
10	Žita	12,6	19,6	156,1	1,8	2,5	48,9	55,6	113,6	3,1	3,5
11	Proizvodi mlinске industrije	3,7	7,7	211,6	0,5	1,0	29,3	26,0	88,8	1,8	1,6
12	Oljna semena in plodovi	20,6	92,7	450,2	2,9	12,0	20,0	22,7	113,3	1,3	1,4
13	Šelak, gume, ekstrakti	8,4	9,0	107,0	1,2	1,2	8,3	10,8	129,8	0,5	0,7
14	Rastlinski material za pletarstvo	0,1	0,0	30,1	0,0	0,0	0,5	0,5	98,6	0,0	0,0
15	Masti in olja	9,9	10,8	109,4	1,4	1,4	55,6	68,4	123,0	3,5	4,3
16	Izdelki iz mesa	59,0	62,0	105,0	8,4	8,0	54,3	55,0	101,4	3,4	3,5
17	Sladkor in sladkorni proizvodi	14,3	24,3	170,6	2,0	3,1	62,0	50,5	81,5	3,9	3,2
18	Kakav in kakavovi izdelki	8,7	8,4	97,1	1,2	1,1	67,4	72,6	107,7	4,2	4,6
19	Izdelki iz žit, moke, škroba, mleka	26,4	27,9	105,7	3,8	3,6	108,0	114,6	106,1	6,8	7,2
20	Izdelki iz vrtnin, sadja	12,7	13,2	104,1	1,8	1,7	70,0	71,6	102,3	4,4	4,5
21	Razna živila	75,4	73,1	96,9	10,7	9,4	129,3	122,8	95,0	8,1	7,7
22	Pijače, alkoholi in kis	72,9	72,4	99,3	10,4	9,4	96,7	102,1	105,6	6,1	6,4
23	Ostanki in odpadki živil, krma	135,2	80,3	59,4	19,2	10,4	155,5	87,5	56,3	9,8	5,5
24	Tobak	0,1	0,1	244,8	0,0	0,0	71,2	70,3	98,7	4,5	4,4
	SKUPAJ	702,7	773,4	110,1	100,0	100,0	1.594,6	1.587,3	99,5	100,0	100,0

* začasni podatki

Vir: SURS, preračuni KIS

Tudi uvoz agroživilskih proizvodov je bil v letu 2010 pri posameznih skupinah precej različen. V primerjavi z letom 2009 se je med pomembnejšimi skupinami uvoz vrednostno povečal pri mleku in mlečnih izdelkih (+23%), vrtninah (+10%), izdelkih iz žit in moke ter pijačah (pri obeh za 6%) in mesu (+5%) ter dosegel najvišje vrednosti doslej. Zmanjšanje uvoza pri pomembnejših skupinah agroživilskih proizvodov je opazno pri ostankih in odpadkih živil, krmi (-44%), sladkorju in sladkornih proizvodih (-18%), v skupini razna živila (-5%) ter pri sadju (-2%). Precej manjši uvoz v skupini ostanki in odpadki živil, krma, je nekoliko spremenil tudi strukturo uvoza, kjer je ta skupina v zadnjih treh letih predstavljala največji delež. Delež uvoza te skupine se je tako zmanjšal za 4 odstotne točke, največji delež v strukturi uvoza pa je v letu 2010 zavzemalo meso (10%). Sicer ostaja struktura uvoza podobna kot pretekla leta. Opazneje se je povečal le delež mleka in mlečnih izdelkov (za slabi 2 odstotni točki).

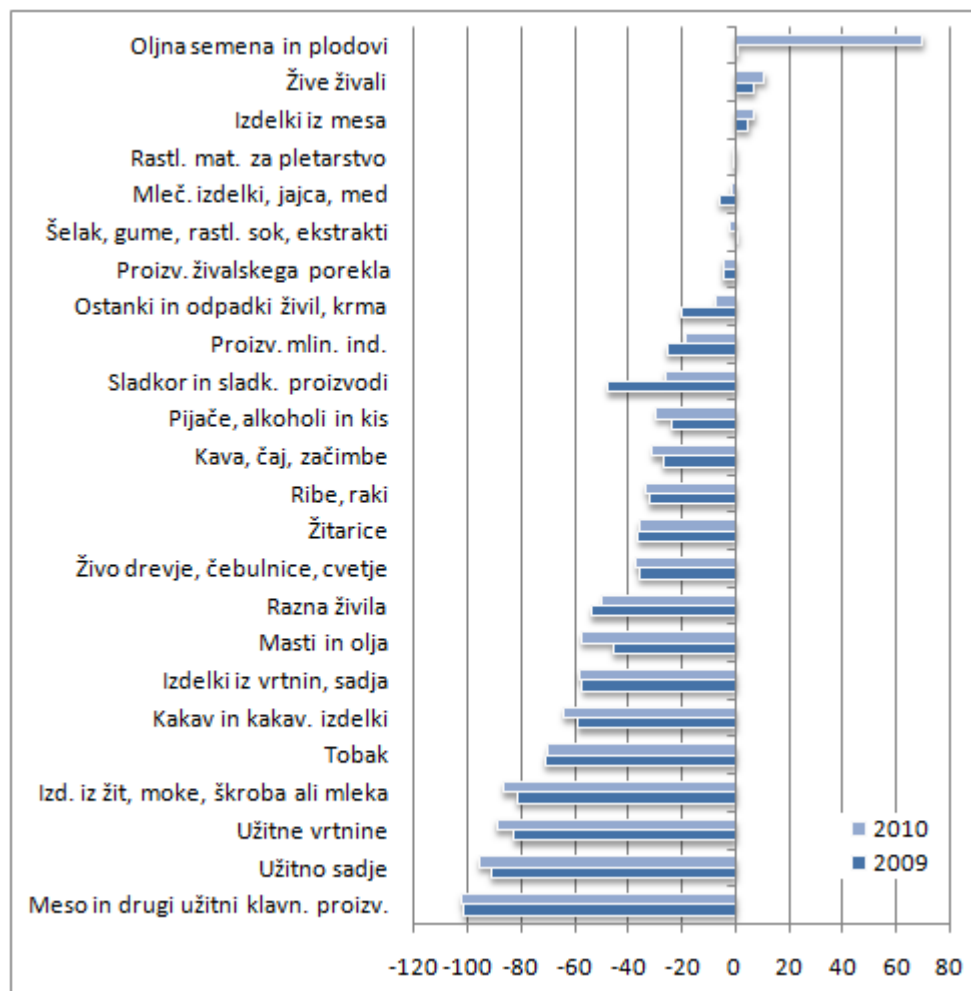
Pozitivni zunanjetrgovinski saldo je bil v letu 2010, podobno kot v predhodnem letu, dosežen pri oljnih semenih in plodovih, živih živalih ter izdelkih iz mesa. Zunanjetrgovinski presežek je bil pri oljnih semenih in plodovih kar 129-krat večji kot v letu 2009. Tudi v ostalih dveh skupinah se je presežek v primerjavi s skromnim letom 2009 povečal in sicer za 60% pri živih živalih ter za slabo polovico pri izdelkih iz mesa.

Pri drugih skupinah proizvodov je bil uvoz v letu 2010 vrednostno večji od izvoza. To velja tudi za skupino šelak, gume in ekstrakti, kjer je bila v letu 2009 dosežena pozitivna bilanca. Največji primanjkljaj je, podobno kot v preteklih letih, zabeležen pri mesu, sadju in vrtninah.

Za večino tarifnih skupin velja, da se je primanjkljaj v primerjavi z letom 2009 povečal ali ostal na podobni ravni. Izjeme so skupina sladkor in sladkorni proizvodi, kjer se je primanjkljaj skoraj prepolovil, še bolj (za 65%) pa se je zmanjšal primanjkljaj v skupini ostanki in odpadki živil, krma. Manjši je bil tudi primanjkljaj v tarifni skupini mleko in mlečni izdelki (-

72%), proizvodi mlinске industrije (-29%) ter razna živila (-8%). Bilanca mleka in mlečnih izdelkov je bila vrednostno negativna že drugo leto zapored. Izvoz mleka in smetane (tarifna skupina 0401), ki se je zaradi mlečne krize v letu 2009 precej zmanjšal, se je v letu 2010 sicer povečal tako količinsko (+13%) kot tudi vrednostno, vendar se je ob tem v celotni skupini mleko in mlečni izdelki povečal tudi uvoz (predvsem v tarifnih skupinah 0401 - mleko in smetana in 0402 - mleko v prahu ter koncentrirano mleko).

Slika 24: Zunanjetrgovinska bilanca agroživilstva po tarifnih skupinah (mio EUR); 2009 in 2010

Vir: SURS, preračuni KIS

Regionalna struktura blagovne menjave agroživilstva

Po letu 2004 se je blagovna menjava agroživilstva v precejšnji meri preusmerila k državam EU. V letu 2010 se je blagovna menjava z EU-27 povečala za 7%, pri čemer je rast izvoza (+14%) za 10 odstotnih točk prehitela rast uvoza. Blagovna menjava z državami na ozemlju nekdanje Jugoslavije se je zaradi večjega uvoza (+8%) povečala za slaba 2%. Izvoz v te države se je že drugo leto zapored zmanjšal (-2% glede na leto 2009). V letu 2010 je Slovenija povečala izvoz v ostale države (+27%), medtem ko se je uvoz iz teh držav opazno zmanjšal (-41%), tako da je bila skupna blagovna menjava glede na leto prej manjša skoraj za četrtino.

Zaradi razlik v dinamiki sprememb v blagovni menjavi se je v letu 2010 nekoliko spremenila tudi regionalna struktura izvoza in uvoza, ki pa je kljub temu ohranila osnovne značilnosti iz preteklih let. Delež izvoza v države EU-27 je v letu 2010 porasel na 62% (60% v letu 2009), delež držav nekdanje Jugoslavije se je zmanjšal na 28% (leta 2009 32%), delež drugih držav

pa se je povečal na 10% (leta 2009 8%). V strukturi uvoza so spremembe še nekoliko bolj opazne. Delež EU-27 se je povečal na 84% (leta 2009 80%), delež držav na območju nekdanje Jugoslavije pa na 10% (leta 2009 9%). Ponovno se je zmanjšal delež ostalih držav in sicer za 4 odstotne točke (od 11% na 7%).

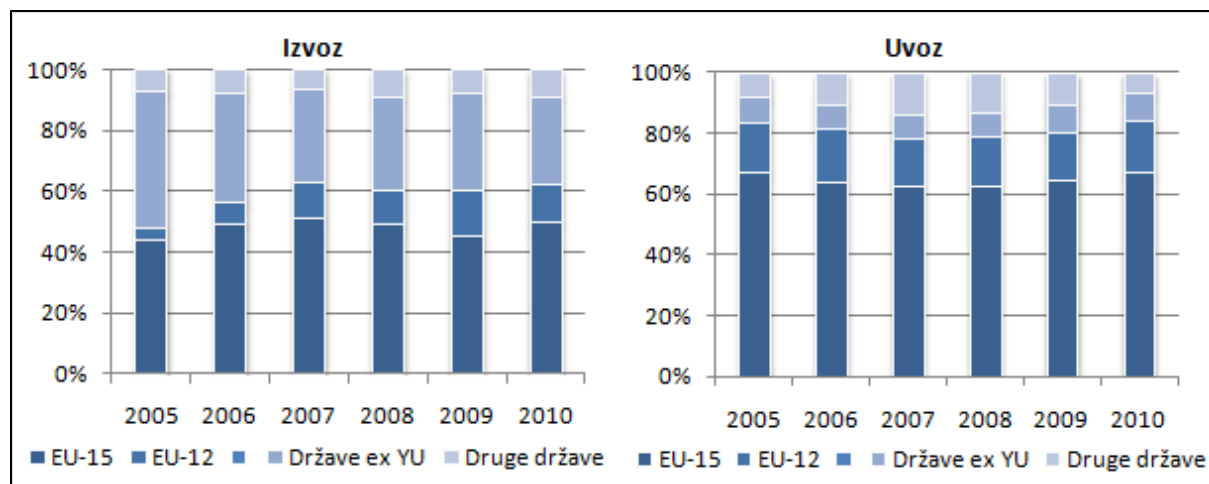
Preglednica 27: Izvoz in uvoz agroživilstva po skupinah držav (mio EUR); 2005-2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010*	Indeks 2010/09
IZVOZ	416,0	518,3	643,6	775,0	702,7	773,4	110,1
EU-27	196,9	291,8	404,6	464,1	419,5	479,5	114,3
EU-15	182,1	254,7	327,4	380,5	317,5	382,1	120,3
EU-10	13,0	34,7	70,0	62,0	82,7	79,1	95,7
EU-2	1,9	2,4	7,3	21,5	19,3	18,3	95,0
Nekdanja YU	187,8	185,4	193,4	238,5	224,1	219,0	97,7
Ostale države	31,3	41,1	45,6	72,5	59,1	74,9	126,7
UVOZ	1.022,8	1.180,0	1.460,9	1.684,8	1.594,6	1.587,3	99,5
EU-27	853,0	960,0	1.139,3	1.330,0	1.278,0	1.331,3	104,2
EU-15	684,2	750,5	911,6	1.054,7	1.027,9	1.068,0	103,9
EU-10	161,6	203,5	220,9	267,5	241,4	253,2	104,9
EU-2	7,2	5,9	6,8	7,8	8,7	10,1	115,9
Nekdanja YU	84,5	95,6	115,2	131,4	141,4	152,0	107,5
Ostale države	85,3	124,4	206,4	223,4	175,2	104,0	59,4
BILANCA	-606,8	-661,6	-817,3	-909,8	-891,9	-813,9	91,3
EU-27	-656,1	-668,2	-734,7	-865,9	-858,5	-851,8	99,2
EU-15	-502,2	-495,8	-584,2	-674,1	-710,4	-685,9	96,6
EU-10	-148,6	-168,9	-151,0	-205,5	-158,7	-174,1	109,7
EU-2	-5,3	-3,5	0,5	13,7	10,6	8,3	78,0
Nekdanja YU	103,3	89,8	78,3	107,0	82,6	66,9	81,0
Ostale države	-54,0	-83,3	-160,9	-150,9	-116,0	-29,1	25,0

* začasni podatki

Vir: SURS, preračuni KIS

Slika 25: Struktura izvoza in uvoza agroživilstva po skupinah držav; 2005-2010

Vir: SURS, preračuni KIS

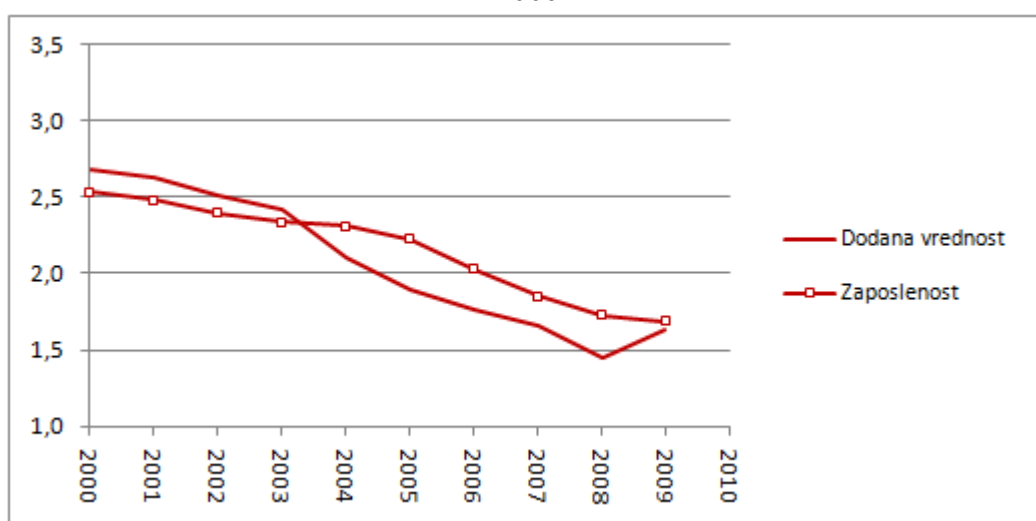
Tudi v letu 2010 ostajajo osnovne značilnosti zunanjetrgovinske bilance po skupinah držav nespremenjene. Negativni saldo z državami EU-27 se je ob hitrejši rasti izvoza od uvoza v primerjavi z letom 2009 malenkostno zmanjšal ter znašal 852 milijonov EUR. Saldo blagovne menjave z državami na ozemlju nekdanje Jugoslavije je bil tudi v letu 2010 pozitiven, ob tem pa se je zaradi rasti uvoza ter manjšega izvoza presežek zmanjšal skoraj za petino in dosegel 67 milijonov EUR. V trgovini z ostalimi državami se je zaradi precej manjšega uvoza primanjkljaj že tretje leto zapored zmanjšal in znašal le še 29 milijonov EUR.

4 ŽIVILSKOPREDELOVALNA INDUSTRIJA

4.1 Pomen živilskopredelovalne panoge v makroekonomskih agregatih in trendi v obsegu proizvodnje

Prispevek proizvodnja hrane, pijač in tobačnih izdelkov k skupni dodani vrednosti gospodarskih dejavnosti, kot tudi delež v skupni zaposlenosti, se zmanjšujeta in v zadnjih letih znašata pod 2% (v letu 2009 1,6% dodane vrednosti in 1,7% zaposlenosti). Delež živilskopredelovalnih dejavnosti v dodani vrednosti se je močno zmanjšal zlasti po letu 2003, kar je deloma posledica zaprtja zelo donosne tobačne industrije, deloma pa večjih konkurenčnih pritiskov po pristopu Slovenije k EU. Pri zaposlenosti je bilo zmanjševanje deleža živilskopredelovalne dejavnosti v prvih dveh letih po pristopu k EU počasnejše, kot pri dodani vrednosti, z letom 2006 pa je zmanjševanje obeh deležev zopet bolj usklajeno.

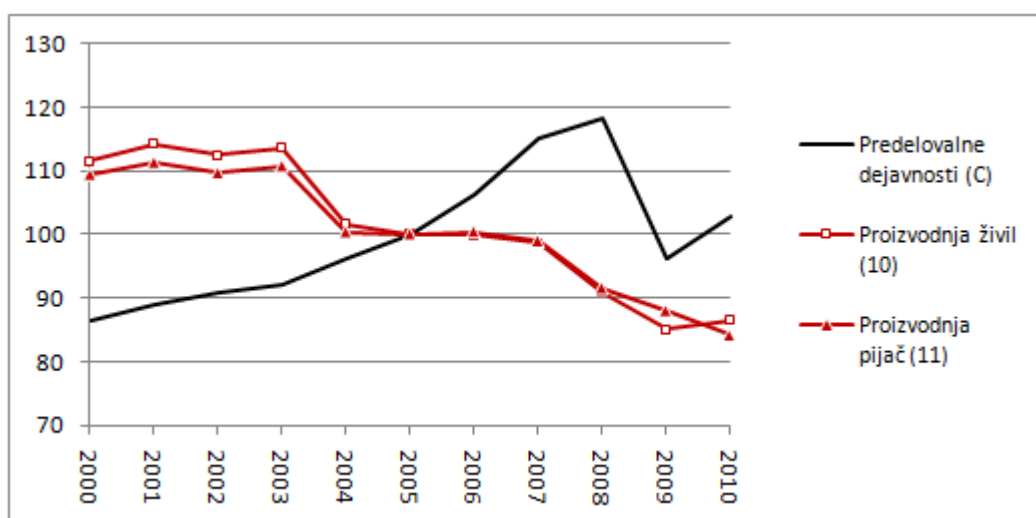
Slika 26: Delež živilskopredelovalne industrije v dodani vrednosti in zaposlenosti (%); 2000-2009

Vir: SURS

Na zaostajanje živilskopredelovalne panoge za razvojem drugih gospodarskih dejavnosti po vstopu v EU kaže tudi obseg industrijske proizvodnje, ki v tej panogi močno zaostaja za rastjo proizvodnje v predelovalnih dejavnostih.

Slika 27: Indeks obsega industrijske proizvodnje (2005=100); 2000-2010

Vir: SURS

V letu 2010 se je obseg proizvodnje živil prvič po letu 2003 nekoliko povečal (+1,6%), obseg proizvodnje pijač pa je bil ponovno manjši kot v letu prej (-4,4%).

Preglednica 28: Indeks obsega industrijske proizvodnje (predhodno leto=100); 2005-2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Industrija (B+C+D)	103,5	105,7	107,2	102,5	82,6	106,7
Predelovalne dejavnosti (C)	104,0	106,2	108,5	102,6	81,3	107,1
Proizvodnja živil (10)	98,4	99,9	98,7	92,2	93,5	101,6
Proizvodnja pijač (11)	99,7	100,4	98,6	92,5	96,1	95,6

Vir: SURS

Proizvodnja agregata predelovalnih dejavnosti, za katero je do finančne in gospodarske krize značilna stalna rast obsega proizvodnje, se je v letu 2010 povečala za 7,1% in s tem nadoknadila okoli tretjino padca obsega v kriznem letu 2009. Zaostajanje rasti obsega proizvodnje v živilskopredelovalni dejavnosti za povprečjem predelovalnih dejavnosti, ki se je v letu 2009 zaradi manjšega padca proizvodnje nekoliko zmanjšalo, se je tako v letu 2010 zopet povečalo.

4.2 Gibanje cen

V letu 2010 so bile agregatne spremembe cen v agroživilstvu manj izrazite, kot v predhodnih letih. Cene v proizvodnji živil so nominalno ostale blizu ravni leta 2009 (-0,4%), cene pijač pri proizvajalcih pa so porasle za 1,7%. Merjeno z inflacijo, ki je v letu 2010 znašala 1,8%, to pomeni več kot dvoodstotni realni padec cen živil pri proizvajalcih (-2,2%) in minimalni realni padec pri proizvodnji pijač (-0,1%).

Cene pri proizvajalcih za povprečje predelovalnih dejavnosti (oddelek C) so v letu 2010 nominalno porasle za 2,2%, realno pa za 0,3%.

Preglednica 29: Indeksi cen pri proizvajalcih (nominalno, predhodno leto=100); 2005-2010

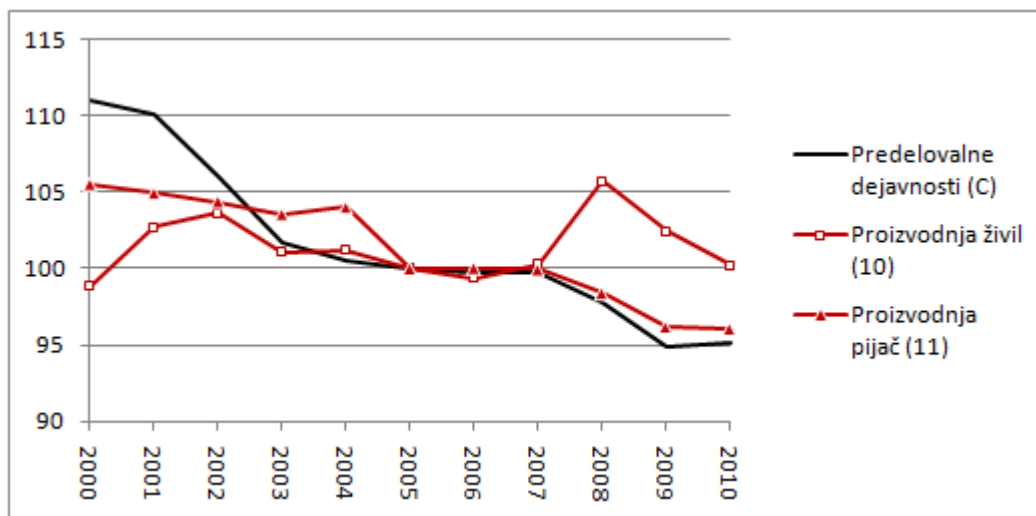
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Industrija (B+C+D)	101,9	102,3	104,2	103,8	98,7	102,1
Predelovalne dejavnosti (C)	102,0	102,2	103,6	103,5	97,9	102,2
Proizvodnja živil (10)	101,3	101,8	104,6	111,4	97,7	99,6
Proizvodnja pijač (11)	98,6	102,5	103,5	104,0	98,6	101,7
Proizvodnja živil in pijač (10+11)	100,8	101,9	104,4	110,1	97,9	99,9

Vir: SURS

Po izrazitejšem realnem povečanju cen v letu 2008, ki je sledil daljšemu obdobju razmeroma majhnih realnih sprememb cen, so se cene živil pri proizvajalcih v zadnjih dveh letih opazno znižale in se vrnile nazaj na raven leta 2005. Pri proizvodnji pijač se cene realno znižujejo že daljše obdobje.

Trend realnega padanja cen pri proizvajalcih spremlja tudi predelovalno dejavnost kot celoto, posebej izrazit pa je bil v letih 2008 in 2009, kar je možno pripisati gospodarski krizi in izrazitim cenovnim pritiskom zaradi upada prodaje na izvoznih trgih, zmanjšalo pa se je tudi povpraševanje na domačem trgu.

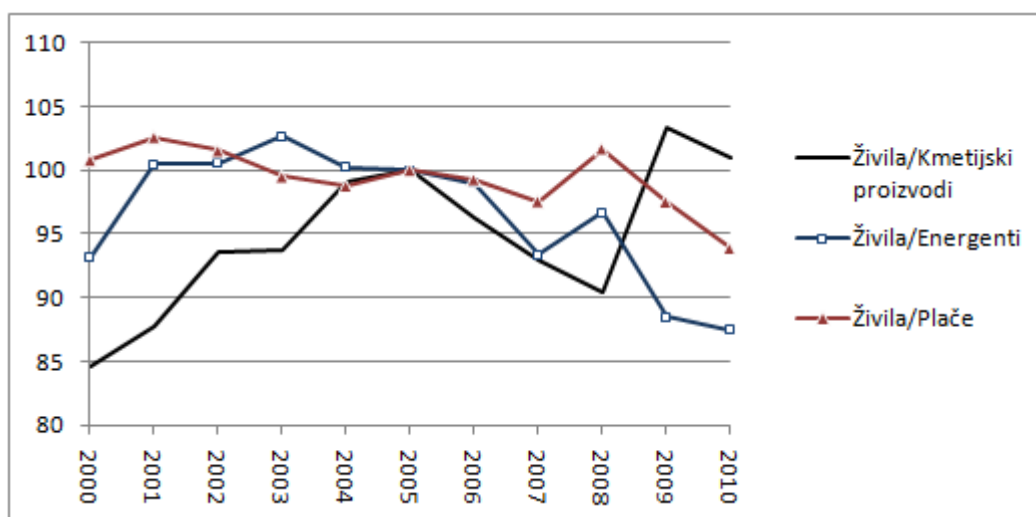
Slika 28: Indeksi cen živil in pijač ter proizvodov predelovalnih dejavnosti pri proizvajalcih (realno; 2005=100); 2000-2010

Vir: SURS

Primerjava indeksov cen živil pri proizvajalcih z gibanjem cen ključnih kategorij proizvodnih vložkov kaže, da so se cenovno-stroškovna razmerja pri proizvodnji živil v letu 2010 poslabšala. Na poslabšanje teh razmerij kaže tako primerjava s cenami kmetijskih proizvodov, kot tudi z energenti in stroški dela. V primerjavi s kmetijskimi proizvodi je pariteta kljub poslabšanju ostala med ugodnejšimi v zadnjem desetletju, pri energentih in stroških dela pa je bila med najslabšimi.

Slika 29: Paritete cenovnih indeksov živilskih proizvodov ter kmetijskih pridelkov, energentov in plač (2005=100); 2000-2010

Vir: SURS

Pri interpretaciji paritet cenovnih indeksov je potrebna posebna previdnost, saj gre za agregate izrazito heterogenih proizvodnih skupin z različnimi strukturnimi deleži stroškov kmetijskih surovin, energentov in dela, zato so zaključki lahko zgolj orientacijski. Prav tako pa je potrebno izpostaviti značilnosti statističnega zajema proizvajalčevih cen, ki ne odražajo v celoti realizirane cene živilskega podjetja. Statistika kot proizvajalčeve cene prikazuje vrednosti z dobaviteljeve fakture, ki ne vključujejo popustov in bonitet za dodatne povezane ali nepovezane storitve, ki se obračunavajo in plačujejo po ločenih fakturah ali z dobropisi. Te poslovne prakse tako ne omogočajo natančnega in celotnega zajema proizvajalčevih cen.

4.3 Poslovni rezultati živilskopredelovalne industrije

4.3.1 Poslovanje živilskopredelovalne panoge

V letu 2010 je bilo v 592 podjetjih živilskopredelovalne industrije zaposlenih 13.007 delavcev. Število registriranih podjetij v dejavnosti proizvodnje hrane in pijač se v zadnjih letih stalno povečuje, kar kaže na to, da podjetniki v tej dejavnosti še zaznavajo poslovne možnosti. V letu 2010 je bilo registriranih 5,7% podjetij več kot v letu 2009 in 39% več kot v letu 2005. Ob tem se število zaposlenih že od leta 2002 zmanjšuje. V primerjavi z letom 2009 se je število zaposlenih v letu 2010 zmanjšalo za 2,4%, glede na leto 2005 pa je bilo manjše za 29%. Različno smerni trendi pri številu podjetij in številu zaposlenih nakazujejo, da se ustanovljajo predvsem mikro in majhna podjetja, ki zaposlujejo zelo malo delavcev.

V letu 2010 so bilančna sredstva v lasti živilskopredelovalnih podjetij znašala 2,45 milijarde EUR. V primerjavi z letom prej so bila realno manjša za 6,4%, zmanjšala pa so se že drugo leto zapored (v letu 2009 -15,6%). Te spremembe gre pripisati obsežnim kapitalskim operacijam v nekaterih gospodarskih družbah, ki niso neposredno vezane na osnovno dejavnost proizvodnje živil, poleg tega pa tudi zmanjšanju vrednosti kapitalskih naložb oziroma njihovi odprodaji, deloma pa tudi negativnim poslovnim trendom.

Prihodki živilske panoge so v letu 2010 znašali 1,84 milijarde EUR, kar je realno 3,7% manj kot v predhodnem letu. Gre za drugo zaporedno leto z realnim padcem vrednosti prodaje (v letu 2009 -10%). Primerjava s spremembami obsega proizvodnje in cen kaže, da je bil padec prihodkov v letu 2009 posledica tako manjšega obsega proizvodnje, kot nižjih cen, v letu 2010 pa predvsem padca cen.

Občutno ugodnejše so bile v letu 2010 spremembe pri prihodkih od izvoza ter izvozni usmerjenosti živilske panoge. Vrednost prodaje na tujih trgih se je povečala na 372 milijona EUR, kar je realno 6,4% več kot v letu 2009, v primerjavi z letom 2005 pa je bil izvoz realno večji za 10%. Delež izvoznih prihodkov v realizaciji živilskopredelovalne industrije je tako v letu 2010 dosegel 20,2%, kar je največ doslej. V zadnjem letu se je vrednost tega kazalnika povečala za dobro desetino, od leta 2005 pa za dobro petino. Gre za kombinacijo rezultatov prizadevanj podjetnikov za intenziviranje obsega prodaje na tuje trge ter upada realizacije na domačem trgu, kar je tudi posledica zaprtja nekaterih velikih živilskih podjetij.

Preglednica 30: Gibanje pomembnejših kazalnikov poslovanja živilskopredelovalne industrije; 2005-2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Indeks (realno)	
							2010/09	2010/05
Število podjetij	426	441	499	532	560	592	105,7	139,0
Število zaposlenih	18.315	16.669	15.217	14.358	13.329	13.007	97,6	71,0
Sredstva (mio EUR)	2.453	2.547	2.933	2.996	2.572	2.453	93,6	85,5
Prihodki od prodaje (mio EUR)	1.760	1.883	1.984	2.058	1.875	1.840	96,3	90,9
Prihodki od izvoza (mio EUR)	295	334	337	383	343	372	106,4	109,7
Izvozna usmerjenost (%)	16,8	17,7	19,0	18,6	18,3	20,2	110,5	120,6
Produktivnost (000 EUR)	96,1	112,9	130,3	143,4	140,7	141,5	98,7	128,1
Dodana vrednost (mio EUR)	458	463	499	466	454	432	93,4	458
Dodana vrednost na zaposlenega (000 EUR)	25,0	27,8	32,8	32,4	34,1	33,2	95,6	115,4
Čisti dobiček (mio EUR)	37,9	60,9	98,9	47,7	40,6	30,1	72,8	37,9
Čista izguba (mio EUR)	36,0	30,3	15,7	35,8	150,0	22,4	14,7	54,1
Neto čisti dobiček/izguba (mio EUR)	1,9	30,6	83,2	11,9	-109,4	7,7	-	352,5
Dobiček / izguba na zaposlenega (000 EUR)	0,1	1,8	5,5	0,8	-8,2	0,6	-	507,0
Donosnost sredstev (ROA) (%)	0,07	1,20	2,84	0,40	-4,25	0,31	-	421,3
Donosnost prodaje (ROS) (%)	0,11	1,62	4,20	0,58	-5,83	0,42	-	395,9

Vir: AJ PES, lastni preračuni

Pri produktivnosti, merjeni s prihodki od prodaje na zaposlenega, že drugo leto zapored ugotavljamo negativno spremembo. V povprečju je zaposleni v živilskopredelovalnih podjetjih

ustvaril 141,5 tisoč EUR prihodkov, kar je realno 1,3% manj kot v predhodnem letu. Dolgoročna primerjava je sicer še vedno izrazito ugodna, saj so v primerjavi z letom 2005 prihodki na zaposlenega realno porasli za 28%, pa vendar je prekinitev trenda strme rasti produktivnosti lahko potrditev predvidevanj, da je bil le-ta v pretežni meri dosežen pasivno, torej z zmanjševanjem števila zaposlenih. Za zagotovitev ponovne rasti produktivnosti bodo potrebni proaktivni pristopi k izboljševanju učinkovitosti v podjetjih.

Podobna ugotovitev velja tudi za dodano vrednost na zaposlenega, ki je v letu 2010 znašala 33.157 EUR. To je realno 4,4% manj, kot v predhodnem letu, ko je bila zabeležena 3,1-odstotna realna rast. Če kazalnik primerjamo na daljše časovno obdobje, je trend kljub vsemu precej ugoden, saj je živilskopredelovalna panoga dodano vrednost na zaposlenega glede na leto 2005 povečala za dobrih 15%.

Kljub realnemu znižanju dodane vrednosti na zaposlenega v letu 2010, so se kazalniki dobičkovnosti izboljšali, saj je panoga poslovno leto zaključila z neto dobičkom. Nerevidirani izkazani dobiček za leto 2010 je znašal 30,1 milijona EUR (v letu 2009 40,6 milijona EUR), izkazana izguba pa 22,4 milijona EUR (v predhodnem letu 150 milijonov EUR). V primerjavi s predhodnim letom se je izguba zmanjšala bolj kot dobiček, neto čisti dobiček pa je znašal 7,7 milijona EUR (v letu 2009 neto izguba v višini 109,4 milijona EUR). V letu 2010 je zaposlenec v povprečju ustvaril nekaj manj kot 600 EUR neto dobička, kar je občutno boljši zaključni rezultat, kot v letu 2009, ko je bilo ustvarjeno preko 8.200 EUR izgube na zaposlenega. Vzporedno sta se izboljšala tudi kazalnika donosnosti sredstev in donosnosti prodaje. Izkazan neto dobiček je v letu 2010 predstavljal 0,31% vrednosti sredstev ter 0,42% prihodkov od prodaje. V zadnjem obdobju kazalniki dobičkovnosti močno nihajo, kar ni možno pripisati samo običajnim spremembam v ekonomskem okolju, ampak gre v precejšnji meri za izredne poslovne dogodke.

Okvir 6: Kazalniki uspešnosti poslovanja živilskopredelovalne industrije

Kazalniki, ki temeljijo na podatkih iz računovodskih bilanc, so pogosto vključeni v analizo konkurenčnosti in uspešnosti poslovanja industrijskih panog. Pri analizi uspešnosti poslovanja slovenske živilskopredelovalne industrije so uporabljeni podatki, ki jih pripravlja Agencija za javnopravne evidence in storitve (AJ PES). Metodologija za izračun kazalnikov računovodske analize je bila povzeta po slovenskih računovodskih standardih ter nemških in francoskih standardih računovodske analize.

Prihodki na tujih trgih = Čisti prihodki iz prodaje proizvodov in storitev na tujem trgu (aop 094) + Čisti prihodki iz prodaje blaga in materiala na tujem trgu (aop 095)

Izvozna usmerjenost = Prihodki na tujih trgih / Čisti prihodki iz prodaje (aop 090)

Dodana vrednost = Kosmati donos od poslovanja (aop 102) - Stroški blaga, materiala in storitev (aop 104) - Drugi poslovni odhodki (aop 124)

Neto čisti dobiček oz. izguba = Čisti dobiček obračunskega obdobja (aop 167) - Čista izguba obračunskega obdobja (aop 168)

Produktivnost = Čisti prihodki iz prodaje (aop 090) / Povprečno število zaposlencev (aop 169)

Dodana vrednost na zaposlenega = Dodana vrednost / Povprečno število zaposlencev (aop 169)

Neto čisti dobiček oz. izguba na zaposlenega = Neto čisti dobiček oz. izguba / Povprečno število zaposlencev (aop 169)

Donosnost sredstev (ROA) = Neto čisti dobiček oz. izguba / Sredstva (aop 001)

Donosnost prodaje (ROS) = Neto čisti dobiček oz. izguba / Čisti prihodki iz prodaje (aop 090)

Po povečanju deležev živilskopredelovalne panoge v agregatu predelovalnih dejavnosti v letu 2009, so se ti s ponovnim oživiljanjem gospodarstva v letu 2010 večinoma vrnili nazaj na raven leta 2008. Ponovno sta se povečala le deleža pri številu podjetij in zaposlenih. Živilska podjetja so v letu 2010 predstavljala 8,6% vseh podjetij v predelovalnih panogah in 7,8% vseh zaposlenih. Nadaljuje se hitro zmanjševanje deleža bilančnih sredstev, ki ga živilska industrija predstavlja v predelovalni dejavnosti, saj je ta po padcu v letu 2009, upadel tudi v letu 2010 in sicer za 6%, v primerjavi z letom 2005 pa je manjši za dobrih 14%. Ponovno se je zmanjšal tudi delež v dobičku, ki je v letu 2010 znašal 4,1%, vendar je vzporedno izrazito upadel tudi delež živilskih podjetij v skupni izgubi predelovalnega sektorja. Kljub izrazitemu

povečanju deleža prihodkov, ki so ga živilska podjetja ustvarila na tujem trgu, se je v letu 2010 prispevek te panoge v agregatu predelovalnih dejavnosti znižal za desetinko odstotne točke (na 2,7%). Z rastjo gospodarske aktivnosti v Sloveniji in povečanjem izvoznega povpraševanja za predelovalne dejavnosti se je tako delež živilstva nekoliko zmanjšal, a kljub temu ostal nad povprečjem zadnjih let.

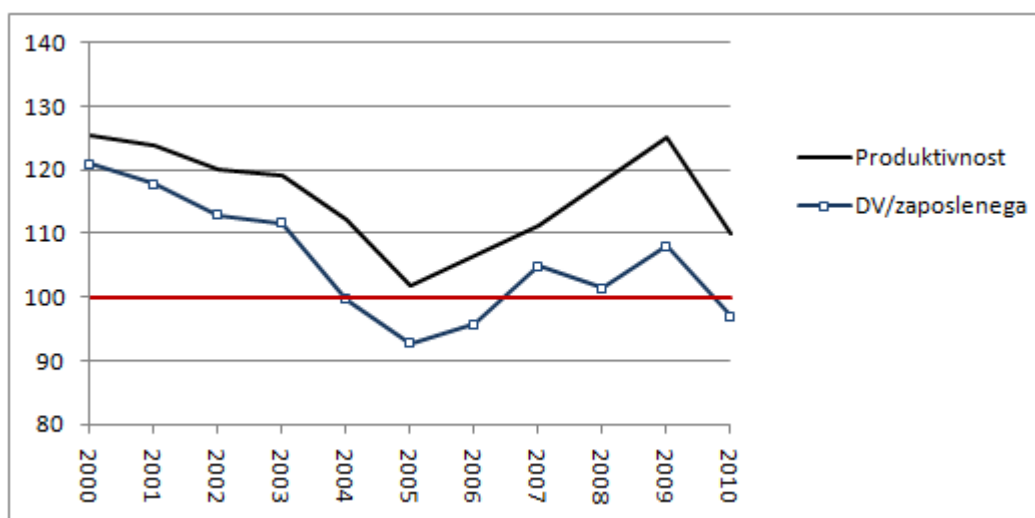
Preglednica 31: Deleži proizvodnje hrane in pijač (10+11) v predelovalni dejavnosti (C); 2005–2010

	Delež 10+11 v C (v %; C= 100)						Indeks 2010/09	Indeks 2010/05
	2005	2006	2007	2008	2009	2010		
Število podjetij	6,2	6,4	6,9	8,0	8,3	8,6	103,6	138,7
Število zaposlenih	8,8	8,1	7,3	7,3	7,7	7,8	101,3	88,6
Sredstva	12,7	12,2	12,8	12,8	11,6	10,9	94,0	85,8
Prihodki od prodaje	8,9	8,6	8,1	8,6	9,7	8,6	88,7	96,6
Dodana vrednost	8,2	7,7	7,6	7,4	8,3	7,6	91,6	92,7
Dobiček	4,3	5,9	8,6	5,5	5,4	4,1	75,0	94,2
Izguba	15,4	16,1	8,7	8,0	27,8	5,9	21,0	38,0
Prihodki od izvoza	2,5	2,5	2,5	2,6	2,8	2,7	96,4	108,0

Vir: AJPES, lastni preračuni

V obdobju po letu 2000 se je relativna prednost živilske panoge pri produktivnosti in dodani vrednosti na zaposlenega zmanjševala in v letu 2005 dosegla najnižjo raven v analiziranem obdobju. Od leta 2006 sta se oba kazalnika izboljševala, z izjemo leta 2008, ko je dodana vrednost na zaposlenega padla skoraj na povprečje predelovalnih dejavnosti.

Slika 30: Produktivnost in dodana vrednost na zaposlenega v proizvodnji hrane, pijač in tobaknih izdelkov v primerjavi s predelovalnimi dejavnostmi (indeks C=100); 2000-2010

Vir: AJPES, lastni preračuni

V letu 2010 sta oba kazalnika ponovno občutno padla, tako da je bila dodana vrednost na zaposlenega v živilskopredelovalni dejavnosti ponovno nižja od povprečja agregata predelovalnih dejavnosti, produktivnost pa je to povprečje preseгла le za 10% (v letu 2009 za 25%). Slovenska živilska dejavnost je tako pri obeh kazalnikih ponovno izgubila prednost, ki jo je izkazovala pred letom 2004.

4.3.2 Industrijska struktura ter gospodarska gibanja po živilskopredelovalnih dejavnostih

V panožni strukturi živilskopredelovalne industrije v letu 2010 ni prišlo do večjih sprememb. Največji delež v številu podjetij je tudi v letu 2010 prispevalo pekarstvo. Za to dejavnost je bila registrirana skoraj polovica vseh živilskopredelovalnih podjetij. Po deležu v številu zaposlenih, kot tudi po ustvarjenih prihodkih in dodani vrednosti, je poleg pekarstva med vodilnimi živilskopredelovalnimi dejavnostmi tudi mesnopredelovalna industrija. Po teh deležih, zlasti pa po deležu prihodkov od prodaje na tujih trgih, se visoko uvrščata tudi predelava mleka in proizvodnja drugih prehrabnih izdelkov (predvsem proizvodnja čaja in kave). Med pomembnejšimi dejavnostmi so še proizvodnja piva ter predelava in konzerviranje sadja in zelenjave.

Preglednica 32: Osnovni kazalniki strukture živilskopredelovalne panoge v letu 2010

	Število podjetij	Število zaposlenih	Prihodki od prodaje	Prihodki na tujih trgih	Dodana vrednost	Čisti dobiček	Čista izguba
Proizvodnja hrane in pijač (mio EUR) (10+11)	592	13.007	1.840	372	432	30,1	22,4
Struktura (%; 10+11=100)							
10 Proizvodnja hrane in krmil	88,3	87,9	84,1	92,1	79,7	90,9	51,3
10.1 Pro. mesa in mesnih izdelkov	12,7	26,4	28,7	23,6	21,3	25,6	16,5
10.2 Pred. in konzerviranje rib, rakov	0,7	0,8	0,6	1,4	0,8	1,5	0,0
10.3 Pred. in konzerviranje sadja in zelenjave	5,7	5,7	5,3	6,1	6,0	9,3	1,1
10.4 Pro. rastlinskih in živalskih olj in maščob	1,5	0,9	1,6	1,1	1,0	1,5	0,1
10.5 Predelava mleka	4,1	8,6	14,6	19,0	10,8	13,4	0,6
10.6 Mlinarstvo, pro. škroba in škrobnih izd.	2,2	4,5	3,5	3,3	3,4	4,1	0,1
10.7 Proizvodnja pekarskih izdelkov in testenin	48,1	31,1	15,2	4,3	23,0	19,6	14,3
10.8 Proizvodnja drugih prehrabnih izdelkov	11,7	8,6	12,3	32,1	12,3	14,2	15,9
10.9 Proizvodnja krmil in hrane za hišne živali	1,7	1,2	2,3	1,1	1,1	1,8	2,5
11 Proizvodnja pijač	11,7	12,1	15,9	7,9	20,3	9,1	48,7
11.2 Proizvodnja vina iz grozdja	5,4	2,7	1,6	0,5	2,1	1,1	13,7
11.5 Proizvodnja piva	1,5	5,3	10,1	6,0	13,0	1,5	28,3
11.7 Pro. brezalkoholnih pijač in vod	2,9	3,9	4,2	1,5	5,1	6,0	6,7

Vir: AJPES, lastni preračuni

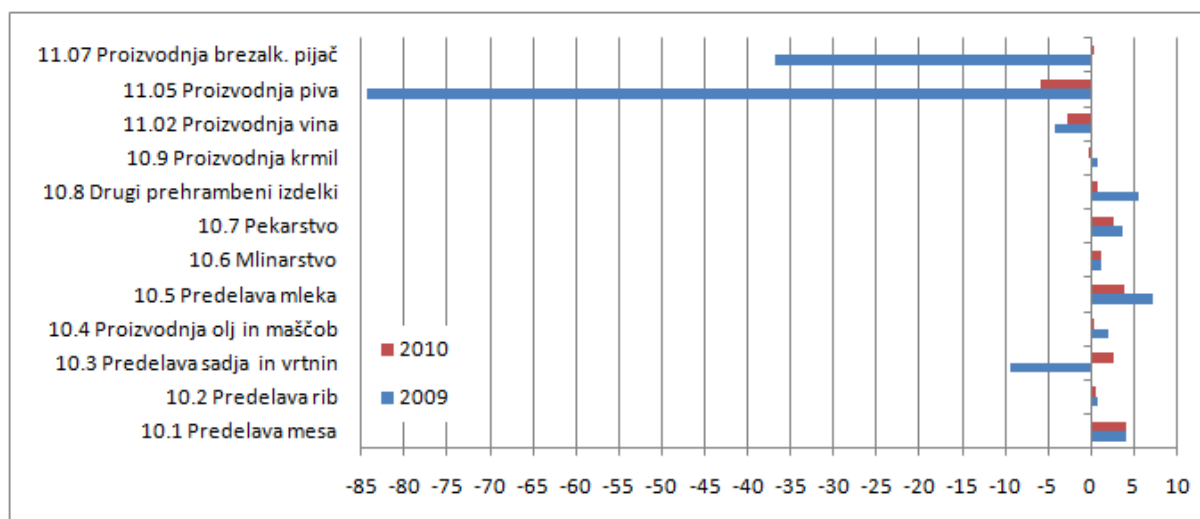
V letu 2010 je dobro četrtino celotnega čistega dobička živilskopredelovalne industrije ustvarila mesnopredelovalna dejavnost, okoli petino pekarstvo, pomembnejše deleže pa sta prispevali tudi predelava mleka in proizvodnja drugih prehrabnih izdelkov. Čiste izguba je bila, podobno kot v letu 2009, koncentrirana predvsem v sektorju proizvodnje pijač, ki je skupaj prispeval skoraj polovico celotne izkazane izgube živilskopredelovalne dejavnosti.

Živilskopredelovalna panoga je leto 2010 zaključila s 7,7 milijona EUR neto čistega dobička, pri čemer je bila neto izguba izkazana le v pivovarstvu (-5,9 milijona EUR), pri proizvodnji vina (-2,8 milijona EUR), pri nekaterih dejavnostih proizvodnje drugih prehrabnih izdelkov (konditorstvo -1,3 milijona EUR, proizvodnja čaja in kave -0,8 milijona EUR), minimalna pa tudi pri proizvodnji krmil. Pri proizvodnji pijač, zlasti v pivovarstvu, je bila neto izguba bistveno manjša kot v letu 2009, kar je vplivalo tudi na ugodnejši rezultat živilskopredelovalne dejavnosti kot celote.

Preostale živilske dejavnosti so v letu 2010 izkazale neto dobiček. Največ neto dobička je izkazala mesnopredelovalna industrija, pri čemer je neto čisti dobiček (4 milijone EUR) ostal blizu ravni leta prej. Sledi predelava mleka, pri kateri se je neto čisti dobiček (3,9 milijona EUR) v primerjavi z letom 2009 sicer skoraj razpolovil, v primerjavi z letom 2008, ko je dejavnost poslovala z neto izgubo (-20 milijonov EUR), pa je ostal ugoden. Na tretjem mestu je pekarstvo (2,7 milijona EUR neto čistega dobička), kjer pa se neto čisti dobiček v zadnjih letih stalno zmanjšuje. V dejavnosti mlinarstva je neto dobiček v letu 2010 ostal nominalno

na ravni leta 2009 (okoli 1,2 milijona EUR), nekoliko slabši rezultat pa je bil dosežen pri oljarstvu (nekaj manj kot 0,5 milijona EUR neto dobička).

Slika 31: Neto dobiček/izguba živilskopredelovalne industrije po dejavnostih (mio EUR); 2009 in 2010

Vir: AJPES, lastni preračuni

V letu 2010 se je izvozna usmerjenost povečala pri večini živilskopredelovalnih dejavnostih z izjemo dejavnosti proizvodnje krmil in proizvodnje pijač. V živilskopredelovalni panogi so z izvozom največji delež prihodkov ustvarile dejavnosti proizvodnja drugih prehrabnih izdelkov (53%), predelava rib (47%) in predelava mleka (26%), pri čemer se je pri predelavi mleka izvozna usmerjenost v primerjavi z letom prej med vsemi živilskopredelovalnimi dejavnostmi tudi najbolj povečala (za 7 odstotnih točk). Razmeroma visok delež izvoza v prihodkih izkazuje še predelava sadja in zelenjave (23%), izvozna usmerjenost v mlinarstvu (19%) ter pri predelavi mesa (17%) pa ostaja pod povprečjem živilske panoge (20%).

Pri proizvodnji pijač se izvozna usmerjenost po pristopu k EU stalno zmanjšuje. Pivovarstvo je v letu 2010 delež prihodkov od izvoza sicer nekoliko povečalo (na 12%), ponovno pa se je zmanjšala izvozna usmerjenost v dejavnosti proizvodnje brezalkoholnih pijač (na 7%) in v vinarstvu (na 6%). Živilskopredelovalna podjetja po izvozni usmerjenosti še vedno občutno zaostajajo za povprečjem slovenskih predelovalnih podjetij, ki so v povprečju v letu 2010 na tujih trgih ustvarila 65% prihodkov.

Znotraj živilske panoge so največjo produktivnost v letu 2010 dosegle dejavnosti proizvodnje krme (okoli 275 tisoč EUR prihodkov na zaposlenega), pivovarstvo (okoli 268 tisoč EUR) oljarstvo (248 tisoč EUR) in predelava mleka (240 tisoč EUR). Med temi dejavnostmi se je produktivnost v primerjavi z letom 2009 zmanjšala le v pivovarstvu. Najnižjo produktivnost v živilskopredelovalni dejavnosti sta tudi v letu 2010 imeli dejavnosti pekarstvo (69 tisoč EUR) in proizvodnja vina (85 tisoč EUR prihodkov na zaposlenega), pri čemer se je v pekarstvu vrednost kazalca glede na leto 2009 zmanjšala, v vinarstvu pa je bila produktivnost višja kot v predhodnem letu.

Dodana vrednosti na zaposlenega se je v letu 2010 realno precej povečala pri proizvodnji drugih prehrabnih izdelkov in pri proizvodnji vina, nekoliko pa tudi pri predelavi mleka in v pekarstvu. Pri vseh drugih dejavnostih je bila nižja kot v letu prej, najbolj pa je padla v oljarstvu in pivovarstvu. Kljub temu je tudi v letu 2010 pivovarstvo med vsemi živilskopredelovalnimi dejavnostmi ustvarilo največ dodane vrednosti na zaposlenega (82 tisoč EUR). Med ostalimi dejavnostmi je bila dodana vrednost na zaposlenega najvišja pri proizvodnji drugih prehrabnih proizvodov (48 tisoč EUR) in pri proizvodnji brezalkoholnih pijač (43 tisoč EUR), najnižja pa v pekarstvu, mlinarstvu, pri proizvodnji vina ter pri predelavi mesa (okoli 25 tisoč EUR na zaposlenega).

Preglednica 33: Kazalniki uspešnosti poslovanja živilskopredelovalnih dejavnosti; 2009 in 2010

DEJAVNOST	Izvozna usmerjenost (v %)		Produktivnost (v tisoč EUR)		Dodana vrednost na zaposlenega (v tisoč EUR)		Dobiček /izguba na zaposlenega (v tisoč EUR)		Donosnost prodaje (ROS v %)		Donosnost sredstev (ROA v %)	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010
C PREDELOVALNE DEJAVNOSTI	62,2	64,8	112,4	128,8	31,5	34,2	1,2	2,2	1,08	1,68	0,94	1,60
Proizvodnja hrane, pijač in krmil (10+11)	18,3	20,2	140,7	141,5	34,1	33,2	-8,2	0,6	-5,83	0,42	-4,25	0,31
10 Proizvodnja hrane in krmil	19,9	22,2	133,2	135,3	29,8	30,1	1,4	1,4	1,01	1,03	0,96	1,03
10.1 Pro. mesa in mesnih izdelkov	16,1	16,7	152,8	153,5	27,2	26,7	1,2	1,2	0,81	0,76	0,86	0,79
10.2 Pred. in konzerviranje rib, rakov	45,7	46,7	100,8	106,5	37,7	33,5	7,1	4,4	7,00	4,16	9,10	5,61
10.3 Pred. in konzerviranje sadja in zelenjave	23,2	23,3	131,1	131,7	35,6	34,8	-12,1	3,5	-9,21	2,62	-10,12	2,88
10.4 Pro. rastlinskih in živalskih olj in maščob	7,8	13,6	236,3	247,6	48,8	34,0	15,6	3,5	6,59	1,40	8,78	1,48
10.5 Pred. mleka	19,0	26,3	220,6	240,1	40,1	41,6	6,0	3,5	2,74	1,45	3,78	2,04
10.6 Mlinarstvo, pro. škroba in škrobnih izd.	12,5	19,3	100,7	108,3	25,7	25,1	2,2	2,1	2,15	1,90	2,50	2,16
10.7 Proizvodnja pekarskih izdelkov in testenin	5,1	5,8	69,7	69,1	23,8	24,5	1,0	0,7	1,40	0,96	1,34	0,92
10.8 Proizvodnja drugih prehrabnih izdelkov	46,2	53,1	165,4	202,1	37,6	47,6	3,7	0,6	2,23	0,31	1,20	0,21
10.9 Proizvodnja krmil in hrane za hišne živali	13,7	9,5	206,8	275,4	33,8	31,5	2,0	-0,2	0,96	-0,08	0,99	-0,08
11 Proizvodnja pijač	10,5	10,1	194,8	186,1	64,6	55,6	-77,2	-5,2	-39,63	-2,80	-13,61	-0,91
11.2 Proizvodnja vina iz grozdja	7,5	5,9	79,9	85,5	20,4	25,2	-9,8	-7,8	-12,32	-9,07	-4,78	-3,28
11.5 Proizvodnja piva	11,0	12,0	297,5	268,4	105,9	81,6	-126,0	-8,5	-42,35	-3,18	-12,64	-0,90
11.7 Pro. brezalk. pijač in vod	10,6	7,4	158,6	149,1	48,1	42,9	-71,3	0,6	-44,93	0,41	-22,48	0,19

Vir: AJPES, lastni preračuni

V letu 2010 se je koncentracija neto izgube v sektorju proizvodnje pijač še ohranjala, vendar je bila izguba občutno manjša kot leto prej. V proizvodnji piva se je neto izguba znižala od 126 tisoč EUR na zaposlenega v letu 2009 na okoli 8.600 EUR na zaposlenega v letu 2010, v proizvodnji brezalkoholnih pijač pa so celo izkazali 606 EUR neto dobička na zaposlenega, medtem ko so leto 2009 zaključili s 71 tisoč EUR neto izgube. Obe dejavnosti, predvsem pa pivovarstvo, sta v predhodnih letih izkazovali visoke neto dobičke na zaposlenega. V proizvodnji vina, ki z izjemo leta 2008 stalno posluje z neto izgubo, se je neto izguba glede na leto 2009 zmanjšala za petino (na okoli 8 tisoč EUR na zaposlenega). Poslovni rezultati so se izboljšali tudi pri predelavi sadja in zelenjave, kjer so po neto izgubi v letu 2009 (12 tisoč EUR na zaposlenega), poslovno leto 2010 zaključili s 3.500 EUR neto dobička.

V ostalih dejavnostih živilskopredelovalne industrije je bila dobičkovnost manjša kot v letu prej. Najbolj izrazito se je neto dobiček na zaposlenega zmanjšal v oljarstvu (od 15.600 EUR v letu 2009 na 3.500 EUR v letu 2010) ter pri proizvodnji drugih prehranskih izdelkov (neto izguba pri proizvodnji čaja in kave ter v konditorstvu). V dejavnosti proizvodnje krmil, ki je poslovno leto 2009 zaključila z neto dobičkom (nekaj manj kot 2.000 EUR), je bilo v letu 2010 izkazano dobrih 200 EUR neto izgube na zaposlenega. Najvišji neto dobiček na zaposlenega so v letu 2010 izkazali v predelavi rib (4.400 EUR), sledijo pa predelava sadja in zelenjave, oljarstvo in predelava mleka (vsi okoli 3.500 EUR na zaposlenega) ter mlinarstvo (2.100 EUR/zaposlenega).

Podobne spremembe kot pri neto dobičku/izgubi kažejo tudi kazalniki donosnosti prodaje (ROS) in donosnosti sredstev (ROA). Med živilskopredelovalnimi dejavnostmi v negativni smeri izstopa dejavnost proizvodnja vina, kjer je izkazana izguba, kljub izboljšanju rezultatov v letu 2010, znašala 9,1% realiziranih prihodkov (leta 2009 12,3%) in 3,2% sredstev (leta 2009 4,8%). Negativno donosnost prodaje in sredstev izkazuje tudi pivovarstvo, delež izgube v prihodkih pa je bil v letu 2010 precej manjši (-3,2%), kot v letu 2009 (42%), močno pa se je zmanjšal tudi delež izgube v sredstvih (od -12,6% na -0,9%). Podobne pozitivne spremembe ugotavljamo tudi v dejavnosti proizvodnje brezalkoholnih pijač, ki je v letu 2010 izkazala pozitivni poslovni izid, ki znaša 0,4% vrednosti prihodkov od prodaje ter 0,2% vrednosti sredstev (v letu 2009 ROS=-44,9%; ROA=-22,5%). Izguba v proizvodnji krmil je predstavljala manj kot desetino odstotka prihodkov in vrednosti sredstev (ROS=-0,08%; ROA=-0,08%).

Vrednost kazalnikov donosnosti v preostalih dejavnostih, ki so poslovno leto 2010 zaključile z neto dobičkom, se je v letu 2010 gibala v razmeroma širokem razponu. Najvišjo donosnost v živilskopredelovalni panogi je v letu 2010 dosegla dejavnost predelave rib (ROS=4,2%; ROA=5,6%). Nadpovprečne vrednosti obeh kazalnikov donosnosti v letu 2010 ugotavljamo tudi v sektorju predelave sadja in zelenjave (ROS=2,6%, ROA=2,9%), kjer so se rezultati v primerjavi z letom prej močno izboljšali, pa tudi v mlinarstvu (ROS=1,9%; ROA=2,2%), mlekarstvu (ROS=1,5%, ROA=2,0%) in oljarstvu (ROS=1,4%, ROA=1,5%), kjer pa je bila donosnost manjša kot v letu prej. Pri ostalih dejavnostih je bila vrednost kazalnikov donosnosti v letu 2010 pod 1%, najnižje vrednosti pa so bile izkazane v proizvodnji drugih prehranskih izdelkov, kar je v celoti posledica slabih rezultatov pri proizvodnji čaja in kave ter v konditorstvu.

Rezultati kažejo, da je recesija živilskopredelovalno industrijo prizadela manj, kot preostale predelovalne dejavnosti, vendar bodo njene negativne posledice verjetno dolgotrajnejše.

Potencial agroživilstva za spodbujanje gospodarske rasti v Sloveniji doslej ni bil v celoti izkoriščen. Za hitrejšo rast bi bilo potrebno zagotoviti ugodno poslovno okolje, ki bi podprlo razvojne aktivnosti poslovnih subjektov v agroživilstvu, od primarnih proizvajalcev in živilskopredelovalne industrije, do trgovine na drobno. Ta perspektiva zahteva celovite rešitve za spodbujanje trajnostnih odnosov med akterji, čemur v zadnjem obdobju pozornost namenja tudi slovenska vlada. Nikakor pa razvoj ni možen brez ustreznih strategij na ravni podjetij ter njihove dosledne usmeritve v nadaljnje izboljšanje konkurenčnosti s prioriteta v krepitvi znanja in kompetenc, spodbujanja raziskav in razvoja ter inovativnosti. Konkurenčnost živilskopredelovalne industrije prav tako ni mogoča brez strateško

koordinirane oskrbne verige, vključno s konkurenčnim kmetijstvom, v katerem je rast konkurenčnosti izrazito počasnejša in nezadostna. V prihodnje lahko pričakujemo le še nadaljnje povečevanje konkurenčnih pritiskov v agroživilstvu, zato bo potrebno oblikovati nove razvojne pristope. Pozitivne spremembe se že kažejo v večji usmerjenosti podjetij na tuje trge, kar omogoča povečevanje ekonomske učinkovitosti, prav tako pa se s tem lahko omili pritiske dominantne trgovine. Stalna težava ostaja nezadostna povezanost med pridelovalci kmetijskih surovin in živilskopredelovalno industrijo, saj kot kaže, akterji v verigi ne zaznajo prednosti strateškega sodelovanja. Te se kažejo v stabilnejših ekonomskih razmerah in zmanjševanju poslovnih tveganj, pa tudi v zagotavljanju varnejše in kakovostnejše hrane. Rast konkurenčnosti in izboljšanje poslovnih rezultatov je možno le ob večji stroškovni učinkovitosti in predvsem ob rasti produktivnosti, pri čemer pa strateška vertikalna koordinacija lahko zagotovi pomemben prispevek. Ti vidiki v Sloveniji, kljub nekaterim strukturnim značilnostim, še niso dovolj izkoriščeni.

5 UKREPI KMETIJSKE POLITIKE

5.1 Ukrepi skupne kmetijske politike EU

5.1.1 Ukrepi v okviru tržnih ureditev

Pri ukrepih skupne kmetijske politike, ki so namenjeni stabilizaciji kmetijskih trgov, v letu 2010 ni bilo večjih novosti. V splošnem se vloga teh ukrepov, ki jih praktično v celoti financira skupni proračun EU, postopoma zmanjšuje. Med rednimi ukrepi je bil po obsegu sredstev ponovno najpomembnejši ukrep humanitarna pomoč v hrani iz intervencijskih zalog EU, poleg tega pa so se izvajali še ukrepi podpore izvozu na tretje trge (za mleko in mlečne izdelke, prašičje meso, jajca in proizvode izven Priloge I) ter shema šolskega mleka (povračila za dobavo mleka in določenih mlečnih izdelkov šolskim ustanovam). V letu 2010 je EU izjemoma zagotovila tudi sredstva za blažitev poslabšanja ekonomskega položaja pri prireji mleka (1,14 milijona EUR).

V okviru skupne ureditve trga za vino so se izvajali ukrepi podpore prestrukturiranju vinogradov, pridelovalci pa so lahko uveljavljali tudi podporo za trajno opustitev oziroma krčitev vinogradov. V vinskem letu 2009/2010 je bilo prestrukturiranih 233 ha, trajno izkrčenih pa 62 ha vinogradov. Podobno kot v preteklih letih so se izvajale podpore za uporabo zgoščenega grozdnega mošta za obogatitev vina, podprta pa je bila tudi promocija vina na tretjih trgih za povečanje prepoznavnosti slovenskih vin. Z letom 2009 je bila na novo uvedena podpora zeleni trgatvi grozdja, ki naj bi dodatno prispevala k uravnoteženju ponudbe in povpraševanja na trgu vina. V letu 2010 se je zelena trgatev izvajala pri 72 pridelovalcih na 89 ha vinogradov. Te podpore se dodeljujejo za že izvedena dela oziroma aktivnosti, financirane pa so v celoti s sredstvi EU (okoli 4 milijoni EUR).

V okviru ureditve trga s svežim sadjem in zelenjavo se je z letom 2009 začela izvajati shema šolskega sadja, kot nov ukrep pomoči temu sektorju, ki ga EU sofinancira 75-odstotno. Šole lahko pridobijo pomoč za nabavo svežega sadja in zelenjave za brezplačno razdelitev otrokom. V prvem letu izvajanja (šolsko leto 2009/2010) je bilo v shemo vključenih 343 šol s 123 tisoč učenci, razdeljeno pa je bilo 517 tisoč ton sadja in zelenjave.

Program ukrepov v čebelarstvu EU sofinancira 50-odstotno. Program za obdobje 2008-2010 zajema tehnično pomoč čebelarjem (sofinanciranje nakupa čebelarske opreme, podpora začetnikom z nakupom treh novih naseljenih panjev); nadzor nad varozo (nakup zdravil in enotno zatiranje varoj); obnavljanje čebeljega fonda (direktno testiranje čebeljih družin, spremljanje kakovosti vzrejenih matic kranjske čebele); kakovost medu (interna kontrola medu, ocenjevanje medu) ter aplikativne raziskave v čebelarstvu.

Nadaljuje se tudi sofinanciranje akcij informiranja in promocije na notranjem trgu EU in tretjih trgih s ciljem povečanja ugleda kmetijskih proizvodov s poreklom Evropske unije. Za podporo tovrstnim programom, izbranim na podlagi javnih razpisov, EU prispeva 62,5% sredstev.

5.1.2 Neposredna plačila proizvajalcem

V letu 2009 se je končal pregled reforme skupne kmetijske politike (*CAP Health Check*), ki prinaša precejšnje spremembe v shemi neposrednih plačil. Spremembe gredo v smeri ponovnega zmanjšanja obsega proizvodno vezanih plačil. Z letom 2010 so se v tem okviru v shemo enotnih plačil kot individualni dodatek k plačilnim pravicam prenesle proizvodno vezane premije za ovce in koze ter plačila za hmelj, plačilo za energetske rastline pa je v celoti ukinjeno. Proizvodno vezano plačilo za ekstenzivno rejo ženskih govedi se ohranja v podobni obliki kot do sedaj, nekoliko nižja pa so skupna sredstva (ovojnica) za ta ukrep (6,6 milijona EUR). Višina plačila na enoto je odvisna od števila uveljavljenih pravic. Poleg tega ukrepa, sta bila z letom 2010 kot nacionalno specifična podpora znotraj 68. člena (Uredba 73/2009), za katero se namenja 10% nacionalne ovojnice (14,4 milijona EUR), uvedena še

dva nova ukrepa in sicer dodatno plačilo za mleko za gorsko višinske in strme kmetije (2 milijona EUR) ter podpora za ohranitev živinoreje na kmetijskih gospodarstvih s travinjem (5,8 milijona EUR). Plačilo za mleko se veže na vsakoletne individualne referenčne količine mleka, njegova višina pa je odvisna od vsote teh količin pri rejcih, ki uveljavljajo ta plačila. Podporo za ohranitev živinoreje so lahko uveljavljala kmetijska gospodarstva, ki imajo travinje in redijo govedo, konje ali drobnico, izplačana pa je v obliki individualnega dodatka k plačilnim pravicam posameznega kmetijskega gospodarstva glede na obseg travinja.

Med novostmi, ki so bile uveljavljene v letu 2010, kaže omeniti tudi možnost uveljavljanja dodatnih plačilnih pravic za kmetijska zemljišča, vključena v shemo podpor za krčitev vinogradov (168,1 EUR/ha). Regionalna plačila na enoto so sicer ostala enaka kot v letih 2007-2009 (332,0 EUR/ha njiv, 108,7 EUR/ha travinja), ravno tako višina neposrednega plačila za bike in vole, ki ostaja proizvodno vezano do leta 2012. Plačila za stročnice in lupinasto sadje, ki ravno tako do leta 2012 ostajajo proizvodno vezana, so porasla za 11,1% oziroma na 100% primerljive ravni z EU 15 (v letu 2009 90%). Nacionalna ovojnica za neposredna plačila je v letu 2010 znašala dobrih 144 milijonov EUR. Delež sofinanciranja neposrednih plačil s strani EU se je dvignil na 70% polne višine plačil, v letu 2011 pa bo porasel za nadaljnjih 10 odstotnih točk.

Pogoj za uveljavljanje vseh pravic do neposrednih plačil ostaja spoštovanje pravil in zahtev navzkrižne skladnosti, ki so predpisane z evropsko in nacionalno zakonodajo in se nanašajo na področje zdravja živali in rastlin, ohranjanja virov pitne vode ter ohranjanje rastlinskih in živalskih habitatov. V tem okviru je z letom 2010 začela veljati nova uredba o dobrih kmetijskih in okoljskih pogojih pri kmetovanju, ki med drugim zastruje zahteve pri varstvu voda pred onesnaženjem z nitrati, prenovljen pa je tudi sistem sankcioniranja.

Preglednica 34: Vrste in višina neposrednih plačil v okviru SKP; 2007-2010

	2007-2009	2010
Neposredna plačila za rastlinske pridelke (EUR/ha)		
Neposredno plačilo za hmelj	120,00	-
Pomoč za stročnice	38,89/44,45/50,00	55,57
Pomoč za energetske rastline	45,00	-
Neposredno plačilo za lupinasto sadje	84,52/96,60/108,67	120,75
Neposredna plačila za živinorejo (EUR/glavo)		
Posebna premija za bike in vole	136,50 in 97,50	
Osnovna premija za ovce mesnih pasem in drobnico mlečnih pasem	10,50 in 8,40	-
Dodatna premija za drobnico	3,50	-
Plačilo za ekstenzivno rejo ženskih govedi	*	*
Dodatno plačilo za mleko za gorsko višinske in strme kmetije	-	*
Regionalno enotno plačilo (EUR/ha)		
- njive (tudi hmeljišča, oljčniki, intenzivni sadovnjaki)	332,00	
- trajno travinje (tudi travniški sadovnjaki)	108,70	
- izkrčeni vinogradi	-	168,10
Individualni (zgodovinski) dodatki (EUR/ha)		
- sladkorna pesa	100%	
- hmelj	-	100% (25% polne višine plačil)
- mleko	80% obeh premij	
- govedoreja	30% vseh plačil za govedo	
- drobnica	-	100% (50% polne višine premij)
- živinoreja na travinju	-	**

* določena skupna masa sredstev; plačilo na enoto odvisno od števila uveljavljenih pravic

** določeno glede na obseg travinja na posameznem gospodarstvu, ki redi govedo, drobnico ali konje

Vir: Uradni list RS (različne številke), MKGP

Agencija je odločbe za neposredna plačila po uredbah za leto 2010 začela izdajati že decembra 2010, večina izplačil pa je bila izvedena v začetku leta 2011. Do 31.5.2011 je bilo tako 58.078 kmetijskim gospodarstvom izplačano skupaj 141,7 milijona EUR neposrednih plačil. Od tega so 86,4% predstavljala regionalna plačila skupaj z individualnimi

zgodovinskimi dodatki (plačilne pravice), preostalih 13,6% pa je bilo izplačanih v obliki proizvodno vezanih plačil, predvsem za govedo. Plačilne pravice so bile izplačane 57.985 kmetijskim gospodarstvom in sicer za 418.601 ha kmetijskih zemljišč.

Preglednica 35: Neposredna plačila po uredbah za leto 2009 in 2010 (subvencijsko leto)

	Oblika plačila	Uredba 2009 (izplačano do 15.10.2010)			Uredba 2010 (izplačano do 31.5.2011)		
		Število KMG	Število pravic	000 EUR	Število KMG	Število pravic	000 EUR
Plačilo za pridelavo hmelja	ha	138	1.688	202	-	-	-
Pomoč za stročnice	ha	447	619	31	315	455	25
Pomoč za energetske rastline	ha	21	102	5	-	-	-
Podpora za pridelavo lupinarjev	ha	124	164	18	144	188	23
Plačila za pridelavo semenskega krompirja	ha	19	59	18	-	-	-
Posebna premija za bike in vole	glave	18.170	72.232	9.823	18.639	78.228	10.683
Premije za ovce in koze	glave	2.978	74.746	997	-	-	-
Plačilo za ekstenzivno rejo ženskih govedi	glave	13.425	39.725	7.242	15.624	48.779	6.512
Plačilo za mleko na gorsko višinskih instrmih kmetijah	t kvote	-	-	-	1.923	117.034	1.997
Proizvodno vezana plačila skupaj				18.336			19.240
Regionalna plačila (plačilne pravice)	ha	58.603	423.186	116.442	57.985	418.601	122.435
SKUPAJ neposredna plačila		59.057		134.778	58.078		141.675

Vir: ARSKTRP

V primerjavi s subvencijskim letom 2009 so se skupna sredstva za neposredna plačila povečala za okoli 5%, razmerje med proizvodno vezanimi plačili in plačilnimi pravicami pa se ni spremenilo.

5.1.3 Program razvoja podeželja 2007-2013

V letu 2010 se je nadaljevalo izvajanje Programa razvoja podeželja 2007-2013 (PRP). V tem letu so bile uveljavljene spremembe, ki jih je Evropska komisija potrdila že konec leta 2009. Poleg že obstoječih ukrepov se je prvič izvajal ukrep 'osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo', ki je namenjen izgradnji širokopasovnega interneta na podeželju. Znotraj obstoječih ukrepov so se izvajale nove upravičene aktivnosti, pri nekaterih ukrepih pa je prišlo do prerazporeditve finančnih sredstev znotraj osi ter višjih stopenj sofinanciranja. V okviru Evropskega načrta za oživitev gospodarstva je bilo za obstoječe in nove ukrepe na prvi in tretji osi dodatno namenjeno 12,8 milijona EUR. Povečala so se tudi razpoložljiva sredstva za drugo os (skupaj za 5,3 milijona EUR), in sicer na račun prenosa dela sredstev iz skupne tržne ureditve za vino (4,2 milijona EUR EU sredstev).

Preglednica 36: Črpanje razpoložljivih javnih sredstev po oseh PRP 2007-2013 (v 000 EUR)

	Razpoložljivo 2007-2013	Izplačano do 31.12.2010	Delež izplačanega (%)
Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva in gozdarstva	402.023,2	157.574,4	39,2
Os 2: Ohranjanje kulturne krajine in izboljšanje okolja	592.890,8	279.263,1	47,1
Os 3: Izboljšanje kakovosti življenja in spodbujanje diverzifikacije	136.308,0	27.575,4	20,2
Os 4: Leader	33.760,0	5.449,4	16,1
Tehnična pomoč	12.003,6	4.648,6	38,7
Skupaj	1.176.985,6	474.510,9	40,3

Vir: MKGP

V celotnem programskem obdobju 2007-2013 je za izvajanje PRP skupaj namenjenih 1.177 milijonov EUR javnih sredstev. Od tega zneska je za izboljšanje konkurenčnosti agroživilstva in gozdarstva (os 1) namenjeno 34,2% sredstev, ohranjanju kulturne krajine in varovanju okolja 50,4% (os 2), izboljšanju kakovosti življenja in diverzifikaciji dejavnosti 11,6% (os 3), gradnji lokalnih zmogljivosti (Leader) 2,9% (os 4) ter tehnični pomoči 1% sredstev. Stopnja sofinanciranja s strani Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja znaša 75% za

prvo in tretjo os (in tehnično pomoč) ter 80% za drugo in četrto os. Za ukrepe oziroma aktivnosti, ki se izvajajo v okviru Evropskega načrta za oživitve gospodarstva, znaša stopnja sofinanciranja 90%. Do konca leta 2010 je bilo za vse ukrepe izplačano 40% razpoložljivih sredstev.

Tudi v letu 2010 so potekale aktivnosti, s katerimi se zagotavlja boljše izvajanje programa. Pri nekaterih ukrepih na prvi osi je bil izveden prehod od odprtega tipa na zaprti tip javnih razpisov. Drugo novost predstavlja uvedba elektronskega vnosa vlog pri ukrepih z največjim interesom vlagateljev. Elektronski vnos poenostavlja izvedbo javnih razpisov in omogoča lažje spremljanje podprtih naložb.

Sredi leta 2010 je bil pripravljen predlog četrte spremembe PRP, ki je bil marca 2011 tudi potrjen s strani Evropske komisije. Ob nespremenjenih razpoložljivih sredstvih po posameznih oseh je zaradi spremenjenih potreb ter predvidenih projekcij porabe sredstev prišlo do prerazporeditve sredstev med ukrepi znotraj prve, druge in četrte osi. Spremembe so namenjene še uspešnejšemu in učinkovitejšemu črpanju sredstev.

Konec leta 2010 je bilo objavljeno Poročilo o vmesnem vrednotenju programa, katerega namen je predstaviti ugotovitve o izvajanju, uspešnosti in vplivih PRP ter podati priporočila za nadaljnje izvajanje programa. Ker je bilo v proces vrednotenja zajeto razmeroma kratko obdobje (od začetka leta 2007 do konca leta 2009), ni bilo zaznati večjih vplivov na širši kontekst razvoja podeželja. Za oceno učinkovitosti izvedenih projektov je potrebno daljše časovno obdobje, tako da bodo rezultati vidni šele v naslednjih letih. Ugotovljeno pa je bilo, da so ukrepi PRP 2007-2013 pomagali blažiti posledice gospodarske krize, ki je Slovenijo zajela konec leta 2008. Gospodarska kriza je tudi razlog za počasnejše izvajanje programa, saj so upravičenci težje zaključevali svoje projekte, končni roki za izvedbo so se podaljševali, bilo pa je tudi nekaj odstopov od pogodb. V letu 2010 je bil sprejet tudi načrt sprotnega vrednotenja, v katerem bodo izvajalci vrednotenja preverili v kolikšni meri se PRP dopolnjuje ali prekriva s shemami drugih politik. Večji poudarek bo dan ukrepom, pri katerih je bilo v postopku vmesnega vrednotenja ugotovljeno največ težav. Posebna pozornost bo namenjena tudi vrednotenju javnih razpisov, kjer se bo preverjala ustreznost razpisnih pogojev in meril za izbor.

Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva in gozdarstva

V okviru prve osi, ki je namenjena izboljšanju konkurenčnosti kmetijskega, živilskega in gozdarskega sektorja, je bilo do konca leta 2010 objavljenih 44 javnih razpisov za 10 ukrepov.

Preglednica 37: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrepe prve osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2010)

	Število vlog		Javna sredstva (000 EUR)		
	Prejete	Odobrene	Razpisana	Dodeljena	Izplačana
Usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu	105	85	5.000,0	15,0	15,0
Pomoč mladim prevzemnikom kmetij	1.460	1.274	34.300,0	25.674,6	25.669,7
Zgodnje upokojevanje kmetov	145	133	25.160	32.514,8*	6.542,5
Posodabljanje kmetijskih gospodarstev	3.040	1.664	112.387,6	65.617,1	38.840,6
Povečanje gospodarske vrednosti gozdov	1.442	794	21.425,7	18.072,9	15.055,3
Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom	485	240	98.654,7	42.241,8	24.430,0
Izboljšanje infrastrukture povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva	24	14	36.605,7	3.889,9	3.058,1
Podpora izvajanju EU standardov				41.824,3	41.814,4
Sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane	211	147	5.432,4	63,7	63,3
Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, vključene v sheme kakovosti	39	31	6.936,3	4.957,3	1.908,0
Ustanavljanje skupin proizvajalcev	10	7	2.447,2	227,1	177,5
Skupaj Os 1	6.961	4.389	348.349,7	235.098,6	157.574,4

* višina dodeljenih 10 letnih rent skupaj s sprejetimi obveznostmi iz PRP 2004-2006

Vir: MKGP

Na podlagi predhodnih javnih razpisov je bilo ugotovljeno, da pri nekaterih ukrepih razpisana sredstva ne zadostujejo za vse prispele vloge, ki izpolnjujejo predpisane pogoje, zato so se v začetku leta 2010 pri nekaterih ukrepih te osi začeli izvajati zaprti javni razpisi. Ker se pri zaprtem tipu razpisov vse prispele vloge obravnavajo istočasno, se je pri teh razpisih podaljšal čas za oceno in izdajo odločb o dodelitvi sredstev.

Da bi se skrajšal čas, potreben za obravnavo vlog, je organ upravljanja pripravil pilotni projekt e-vloga, ki se je v letu 2010 poskusno izvajal na javnih razpisih ukrepa 'posodabljanje kmetijskih gospodarstev'. Elektronski vnos zmanjšuje obseg dela ARSKTRP in skrajšuje čas obdelave vlog. V letu 2011 se bo e-vnos razširil tudi na druge ukrepe, ki se izvajajo po zaprtem tipu javnih razpisov, elektronsko pa bo mogoče oddati tudi zahtevek za izplačilo. Za uvedbo popolnega elektronskega pošiljanja vlog MKGP pripravlja ustrezne zakonske podlage.

Do konca leta 2010 je bilo skupaj dodeljenih 58% okvirno razpoložljivih sredstev te osi za celotno programsko obdobje, delež že izplačanih sredstev pa znaša 39%.

Za ukrep **usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu** je bil do sedaj objavljen le en javni razpis, na katerem je bilo odobrenih 85 vlog. Pričakuje se, da bo v celotnem programskem obdobju 15.500 udeležencev opravilo 5.000 dni usposabljanj. Do konca leta 2010 je 88 udeležencev opravilo 503 dni usposabljanj, kar predstavlja 10% zastavljenega cilja. V letu 2010 ni bilo objavljenega nobenega novega javnega razpisa, potekale pa so aktivnosti za poenostavitev izvajanja in izboljšanje učinkovitosti ukrepa. Po novem se bodo na javni razpis prijavljale izobraževalne institucije, ki bodo izvajale izobraževanja po potrjenih izobraževalnih programih. S četrto spremembo PRP, ki je stopila v veljavo marca 2011, so se razpoložljiva sredstva za ta ukrep zmanjšala od 10,1 na 5 milijonov EUR. V okviru te spremembe so se spremenile tudi ciljne vrednosti kazalnikov, tako da bo po novem do konca programskega obdobja 5.000 udeležencev opravilo 2.500 dni usposabljanj.

Pomoč mladim prevzemnikom kmetij se izvaja v obliki enkratne finančne pomoči. Do podpore so upravičeni kmetje, stari od 18 do 40 let, ki so prvič lastniško prevzeli kmetijsko gospodarstvo kot gospodarji. Do sedaj je podpora prejelo 1.274 gospodarjev, kar predstavlja 106 % ciljne vrednosti. Skupno je bilo preneseno 31.290 ha vseh zemljišč, od tega 16.607 ha kmetijskih zemljišč. Povprečna starost prevzemnikov je znašala nekaj več kot 33 let. Do konca leta 2010 je bilo že izplačano 73% razpoložljivih sredstev za ta ukrep.

Za ta ukrep vlada veliko zanimanje, saj je bila ciljna vrednost 1.200 prevzemnikov kmetij dosežena že konec leta 2010. S četrto spremembo PRP je bilo na ta ukrep znotraj prve osi prerazporejeno dodatnih 11,2 milijona EUR, pričakuje pa se, da bo do konca programskega obdobja podprtih 1.700 prevzemnikov.

Do podpore v okviru ukrepa **zgodnje upokojevanje** so upravičeni kmetje, starejši od 57 let, ki prenehajo opravljati kmetijsko in gozdarsko dejavnost na kmetijskem gospodarstvu. Podpora se izplačuje v obliki rente največ deset let in največ do dopolnjene starosti 70 let. Pričakuje se, da se bo do konca programskega obdobja v okviru tega ukrepa upokojilo 210 gospodarjev, ki bodo na izbrane prevzemnike prenesli 2.226 ha zemljišč. Do sedaj se je upokojilo 133 gospodarjev, pri čemer je bilo na prevzemnike preneseno 1.541 ha kmetijskih in gozdnih zemljišč, kar predstavlja 69% ciljne vrednosti. Do konca leta 2010 je bilo že dodeljenih 73% razpoložljivih sredstev.

Glede na desetletno obdobje trajanja rente, je bilo ugotovljeno, da načrtovana izplačila že ustvarjajo finančne obveznosti za naslednje programsko obdobje v višini 2,8 milijona EUR. Ker se ne želi prevzemati novih finančnih obveznosti, ki bi obremenjevale prihodnje programsko obdobje 2014-2020, so se s četrto spremembo PRP razpoložljiva sredstva za ta ukrep zmanjšala za 6,1 milijona EUR.

Namen ukrepa **posodabljanje kmetijskih gospodarstev** je spodbuditi prestrukturiranje in povečati učinkovitost gospodarjenja na kmetijskih gospodarstvih. V skladu s programom naj bi v programskem obdobju 2007-2013 2.622 kmetijskih gospodarstev izvedlo naložbe v

skupni vrednosti 183,9 milijona EUR. Do konca leta 2010 je bilo odobrenih 1.664 vlog za 1.391 kmetijskih gospodarstev, odobrenih pa je bilo 72% razpoložljivih sredstev za ta ukrep.

Do sedaj je bilo za ta ukrep objavljenih dvanajst javnih razpisov, ki so bili večinoma sektorsko naravnani. Samo v letu 2010 sta bila objavljena dva javna razpisa. Najprej je bil objavljen razpis, ki je bil namenjen naložbam v živinorejo in čebelarstvo, konec leta pa še razpis za področje rastlinske pridelave, vendar še za nobenega od teh razpisov ni bilo izdanih odločb.

Preglednica 38: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrep 'posodabljanje kmetijskih gospodarstev' v okviru prve osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2010)

	Število vlog		Javna sredstva (000 EUR)		
	Prejete	Odobrene	Razpisana	Dodeljena	Izplačana
Vsi sektorji	1.336	883	20.349,8	18.885,5	17.687,1
Hmeljarstvo	65	60	3.500,0	3.137,7	2.050,0
Vrtnarstvo	92	70	3.000,0	2.729,5	2.245,5
Naravne nesreče	57	49	2.000,0	1.410,3	747,8
Praščereja in perutninarstvo	39	27	10.000,0	6.948,7	1.713,3
Trajni nasadi	138	104	8.000,0	6.838,7	4.888,4
Mladi prevzemniki	306	274	24.000,0	10.737,3	5.319,1
Že začete naložbe	164	145	8.000,0	7.634,0	2.509,5
Posodabljanje kmetijskih gospodarstev na področju novih izzivov	63	52	8.537,8	7.301,4	
Razpis za področje živinoreje in medu	780		13.000,0		
Razpis za področje rastlinske pridelave			12.000,0		
Sprejete obveznosti iz EPD 2004-2006			-		1.679,9
Skupaj	3.040	1.664	112.387,6	65.617,1	38.840,6

Vir: MKGP

Glede na namen investicije je bilo do konca leta 2010 največ vlog (68%) odobrenih za nakup kmetijske mehanizacije in opreme, sledijo pa jim naložbe v zgradbe (22% vlog). V manjšem obsegu so se izvajale še naložbe v nakup in izboljšanje kmetijskih zemljišč, izgradnjo infrastrukture na kmetijskih gospodarstvih in drugo. Za nakup kmetijske mehanizacije in opreme je namenjenih 41% do sedaj odobrenih sredstev.

V letu 2009 so bile sprejete spremembe, s katerimi je Slovenija v okviru Evropskega načrta za oživitev gospodarstva pridobila dodatnih 7,7 milijona EUR sredstev, ki so namenjena naložbam, ki zmanjšujejo škodljive učinke podnebnih sprememb. Na javnem razpisu, ki je bil namenjen področju novih izzivov, je bilo v letu 2010 odobreno 52 vlog v skupni vrednosti 16,7 milijona EUR. Glede na vrsto naložbe prevladujejo naložbe v postavitve mrež proti toči (29 vlog), sledijo pa naložbe v nakup rastlinjakov in naložbe v namakalno infrastrukturo. Do sedaj je bilo za področje novih izzivov dodeljeno 7,3 milijona EUR, kar predstavlja 85% razpoložljivih sredstev. Večina sredstev je bila odobrena za nakup in postavitve rastlinjakov (78%) in postavitve protitočnih mrež (16%). S četrto spremembo PRP je bilo znotraj prve osi na ta ukrep prerazporejeno dodatnih 12,1 milijona EUR.

V okviru ukrepa **povečanje gospodarske vrednosti gozdov** je mogoče pridobiti podporo za naložbe v zasebne gozdove, nakup mehanizacije ter gradnjo in rekonstrukcijo gozdne infrastrukture. Pričakuje se, da bo do konca programskega obdobja 3.276 lastnikov gozdov izvedlo naložbe v višini 49,9 milijona EUR. Skupna vrednost do sedaj podprtih naložb je znašala 38,2 milijona EUR. Do konca leta 2010 je bilo za ta ukrep odobreno skoraj tri četrtine vseh razpoložljivih sredstev, od katerih je bilo 60% tudi že izplačano. Skupno število odobrenih vlog se je v letu 2010 zmanjšalo, saj je bilo 32 odstopov od pogodb, ena vloga pa je bila zavržena v postopku kontrole. Konec leta je bil za ta ukrep objavljen javni razpis, ki se je zaključil 1. marca 2011, vendar do sedaj še ni bila izdana nobena odločba. Za naložbe v okviru tega ukrepa je bilo s četrto spremembo PRP dodatno namenjen 1 milijon EUR.

Namen ukrepa **dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom** je uvajanje novih proizvodov in učinkovito trženje. Do podpor, ki se dodelijo za naložbe v predelavo in

trženje kmetijskih, živilskih in gozdarskih proizvodov, so upravičena podjetja živilsko predelovalne industrije ter kmetijska gospodarstva, ki so registrirana za opravljanje dopolnilne dejavnosti. V okviru tega ukrepa naj bi se v celotnem programskem obdobju izvedlo 450 naložb v skupni vrednosti 227,1 milijona EUR.

Do sedaj je bilo objavljenih osem javnih razpisov, od tega sta bila samo v letu 2010 objavljena dva. Prvi je bil namenjen kmetijskim gospodarstvom, drugi pa gospodarskim družbam, samostojnim podjetnikom in zadrugam. Do konca leta 2010 je bilo odobrenih 45% razpoložljivih sredstev, skupna vrednost podprtih naložb pa znaša 134,8 milijona EUR, kar dosega 59% zastavljenega cilja v celotnem programskem obdobju. Za naložbe, ki prispevajo k trženju in predelavi kmetijskih proizvodov, je bilo odobrenih 80% vseh vlog, preostalih 20% pa je bilo odobrenih za naložbe v predelavo lesa. Po vrstah naložb so se izvajale predvsem naložbe v dozidave in preureditev proizvodnje ter v nakup strojne opreme. Od 156 podprtih vlagateljev jih je 97 izvedlo naložbe, ki so bile namenjene vpeljavi novih proizvodov in tehnologij.

Z ukrepom **izboljšanje infrastrukture povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva** se podpirajo naložbe v komasacije, izgradnjo novih namakalnih sistemov in tehnološke posodobitve obstoječih namakalnih sistemov ter izgradnjo demonstracijsko izobraževalnih namakalnih centrov. V okviru tega ukrepa naj bi se v celotnem programskem obdobju izvedlo 95 naložb v skupni vrednosti 43,6 milijona EUR.

Do konca leta 2010 je bilo v okviru tega ukrepa objavljeno šest javnih razpisov. Od tega so bili trije objavljeni za izvedbo komasacij in trije za izgradnjo velikih namakalnih sistemov. Na razpisih za izvedbo komasacij je bilo do sedaj odobrenih 14 vlog. Skupna vrednost podprtih projektov je znašala nekaj manj kot 4 milijone EUR. Na razpise, ki so bili namenjeni izgradnji velikih namakalnih sistemov, sta prispeli dve vlogi, vendar do konca leta 2010 še ni bila izdana nobena odločba. Majhno zanimanje za te razpise je posledica zahtevne priprave vlog in dolgotrajnih postopkov pri pridobivanju soglasij in dovoljenj.

S četrto spremembo PRP se je najvišji znesek dodeljene pomoči povečal od 1,5 na 3 milijone EUR na vlogo, kar bo omogočilo lažjo izvedbo naložb v izgradnjo velikih namakalnih sistemov. Ker se pričakuje, da bo do konca programskega obdobja za ta ukrep porabljenih manj sredstev kot je bilo prvotno predvideno, so se razpoložljiva sredstva zmanjšala za 5,6 milijona EUR.

Cilj ukrepa **podpora izvajanju EU standardov** je pomoč kmetijskim gospodarstvom pri prilagajanju EU standardom na področju varstva okolja, zdravja rastlin in varstva pri delu. Ta ukrep se je izvajal v programskem obdobju 2004-2006, vendar je Slovenija prenesla del prevzetih obveznosti v novo programsko obdobje, da bi omogočila zaključek naložb v izgradnjo skladiščnih kapacitet za živilska gnojila. V obdobju 2007-2009 je bilo iz tega naslova 24.477 upravičencem izplačano nekaj manj kot 42 milijonov EUR, kar ustreza celotnim za ta namen razpoložljivim sredstvom v PRP 2007-2013.

V okviru ukrepa **sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane** se dodeljujejo podpore kmetijskim gospodarstvom, ki že imajo pridobljen certifikat, za delno pokritje stalnih stroškov, ki nastanejo zaradi sodelovanja v upravičenih shemah kakovosti. Do konca programskega obdobja naj bi bilo v različne sheme kakovosti vključeno 10.000 kmetijskih gospodarstev.

Kljub temu, da je bilo samo v letu 2010 odobrenih 79 vlog, kar je več kot v prvih treh letih izvajanja programa skupaj (do konca leta 2009 je bilo odobreno 68 vlog), je bilo do sedaj dodeljeno manj kot 1% predvidenih sredstev za ta ukrep. Glavni razlogi za slabo črpanje sredstev so nepoznavanje ukrepa in nizki zneski upravičenih stroškov, ki znašajo v povprečju 433 EUR na vlogo. S četrto spremembo PRP so se razpoložljiva sredstva za ta ukrep zmanjšala za 6,5 milijona EUR.

Pri ukrepu **podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti** so do podpore

upravičene skupine proizvajalcev, ki tržijo izdelke iz upravičenih shem kakovosti in uporabljajo pripadajoče simbole kakovosti oziroma zaščitne znake. Na koncu programskega obdobja naj bi bilo v okviru tega ukrepa podprtih 50 aktivnosti. Do konca leta 2010 je bilo odobrenih 31 vlog, za katere je bilo dodeljenih 75% razpoložljivih sredstev. Skoraj polovica vseh vlog (45%) je bila odobrena za promocijo vina z označbo porekla, nadaljnjih 22% pa za promocijo mesa in mesnih izdelkov.

Za ukrep **ustanavljanje skupin proizvajalcev** ni prevelikega zanimanja, saj jih je bilo v štirih letih izvajanja programa ustanovljeno le 7. V celotnem programskem obdobju naj bi bilo v Sloveniji ustanovljenih 30 skupin proizvajalcev s skupnim obsegom bruto prihodka 4,5 milijona EUR. Do sedaj je bilo dodeljeno 15% razpoložljivih sredstev za ta ukrep. Glavna razloga za slabše črpanje sredstev sta nepoznavanje ukrepa in nizek odstotek podpore, ki lahko znaša le 5% lastnega obsega proizvodnje. Konec leta 2010 je bil objavljen nov javni razpis na katerega so prispele tri vloge, vsi vlagatelji pa so bili pozvani k dopolnitvi vlog.

Os 2: Ohranjanje kulturne krajine in izboljšanje okolja

V okviru druge osi, ki se nanaša na območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost in kmetijsko okoljske ukrepe, se sredstva dodeljujejo na podlagi uredb in zbirnih vlog za posamezno leto. Cilj ukrepov te osi je prispevati k obdelanosti podeželja in prilagoditvi tehnologij v smeri, ki zmanjšuje negativne vplive kmetijstva na okolje.

Plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD) so namenjena izravnavi višjih stroškov pridelave v hribovsko gorskih območjih ter drugih in posebnih območjih z omejenimi dejavniki, ki skupaj pokrivajo 86% površine Slovenije.

Hribovsko gorska območja obsegajo največji delež OMD. V celotnem programskem obdobju je za izravnalna plačila za ta območja namenjeno 236,9 milijona EUR. Pričakuje se, da bo v celotnem programskem obdobju v tem ukrepu sodelovalo 33 tisoč kmetijskih gospodarstev, ki bodo oddala vloge za 226 tisoč ha kmetijskih zemljišč. Do konca leta 2010 je v okviru tega ukrepa vložilo zahtevke 36.171 kmetijskih gospodarstev za 256.490 ha. Pri tem so upoštevana vsa kmetijska gospodarstva, ki so v celotnem programskem obdobju vsaj enkrat prejela plačilo za ta ukrep. Do sedaj je bilo izplačanih 127,9 milijona EUR, kar predstavlja 54% razpoložljivih sredstev.

Preglednica 39: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (skupaj do 31.12.2010)

	Število odobrenih vlog (vsaj v enem letu)		Javna sredstva (000 EUR)	
	Število KG	Površina (ha)	Razpoložljiva 2007-2013	Izplačana do 31.12.2010
Hribovsko gorska območja	36.171	256.490,0	236.924,1	127.898,8
Druge in posebna območja	13.552	94.807,0	45.464,6	31.330,2
Skupaj		351.297,0	282.388,7	159.228,9

Vir: MKGP

Za druga in posebna območja, ki niso hribovsko gorska, je v okviru PRP 2007-2013 namenjenih 45,5 milijona EUR. V celotnem programskem obdobju bi naj bilo podprtih 11 tisoč kmetijskih gospodarstev, ki obdelujejo 74 tisoč ha kmetijskih zemljišč. Do konca leta 2010 je odobrene in izplačane zahtevke vsaj v enem letu prejelo 13.552 kmetijskih gospodarstev za skupno 94.807 ha kmetijskih zemljišč. Za ta ukrep je bilo do sedaj izplačanih 31,3 milijona EUR, kar predstavlja 68% razpoložljivih sredstev.

Zaradi izjemne heterogenosti kmetijskega prostora v Sloveniji in posledično nadpovprečno visokega deleža OMD je bila, skupaj z uvedbo evropsko primerljive razmejitve, znotraj navedenih težavnostnih območij izvedena tudi diferenciacija na ravni posameznih kmetijskih gospodarstev. Na osnovi razvrstitve, ki je bila za izvajanje izravnalnih plačil v veljavi v obdobju pred vstopom v EU, je bila za različne tipe kmetijskih gospodarstev opredeljena različna višina plačil na hektar kmetijske zemlje v uporabi. Kombinirana shema je na ta način

v veliki meri odpravila nevarnost prevelike posplošitve višine plačil, s tem pa tudi nerealne porazdelitve podpor za ta območja.

V letu 2010 se pogoji za pridobitev izravnalnih plačil za OMD niso spremenili, uveljavljena pa je bila nova shema izračuna višine plačil. Višina plačila je od leta 2010 sestavljena iz fiksnega in variabilnega dela. Fiksni del (55%) je, podobno kot do sedaj, vezan na območje težavnostnih razmer, v katerem se gospodarstvo nahaja, variabilni del (45%) pa je individualen ter izračunan iz števila točk, ki odražajo dejanske razmere na posameznem gospodarstvu. Pri vrednotenju težavnostnih razmer na kmetijskem gospodarstvu se upoštevajo tako standardni omejitveni dejavniki (nagib kmetijskih zemljišč in njihova nadmorska višina, talne razmere, velikost GERK) kot tudi regionalno specifični omejitveni dejavniki (kraško površje, poplave, erozija, močni vetrovi). Osnova za izračun števila točk za posamezen omejitveni dejavnik so izračunane razlike v stroških po posameznih pridelkih med območji brez omejitev (nižinska območja) in območji z omejitvami.

Preglednica 40: Vrste in višina plačil za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost; 2007-2010

	Enota	2007	2008	2009	2010
Fiksni del plačil					
Gorsko višinska območja	EUR/ha	185,30	183,45	183,45	114,45
KMG-planine	EUR/ha	185,30	183,45	183,45	114,45
Strma območja	EUR/ha	158,40	156,82	156,82	85,69
Kraška območja	EUR/ha	158,40	156,82	156,82	99,18
Gričevnato hribovita območja	EUR/ha	130,30	129,00	129,00	70,49
Različni neugodni pogoji (druga KMG)	EUR/ha	63,90	63,26	63,26	34,43
Osnovna KMG	EUR/ha	25,00	25,00	25,00	13,66
Variabilni del plačil					
Vrednost točke za variabilni del	EUR	-	-	-	0,43
Delež variabilnega dela	%	-	-	-	45%

Vir: Uradni list RS (različne številke), MKGP

Prve analize nove sheme plačil za OMD so pokazale, da sistem točkovanja predstavlja pomemben korak k objektivnejši oceni težavnostnih razmer in s tem višine plačil na ravni posameznih gospodarstev. Ob tem so bile ugotovljene tudi določene pomanjkljivosti, ki pa bi jih bilo mogoče odpraviti z izpopolnitvijo nekaterih podatkovnih baz, pa tudi z uporabo dodatnih empiričnih podatkov, ki bi omogočili še ustreznejšo razporeditev točk znotraj sistema.

Podobno kot v predhodnem letu, je ARSKTRP začela izdajati odločbe za izravnalna plačila za OMD že v novembru tekočega leta, do 31.5.2011 pa je bilo po vlogah za leto 2010 skupaj izplačanih 43,7 milijona EUR. Plačila je prejelo 46.620 kmetijskih gospodarstev za 322.386 ha kmetijskih zemljišč. Število kmetijskih gospodarstev in skupna površina sta bila nekaj manjša kot v subvencijskem letu 2009, skupna izplačana sredstva pa so se zaradi prehoda na nov sistem izračuna nadomestil povečala skoraj za 5%.

Preglednica 41: Izplačana izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost po uredbah 2009 in 2010 (subvencijsko leto)

	Uredba 2009 (izplačano do 15.10.2010)			Uredba 2010 (izplačano do 31.5.2011)		
	KMG	ha	000 EUR	KMG	ha	000 EUR
Gorsko višinska KMG	12.904	94.140	17.205	12.709	93.599	16.816
Strma KMG	207	6.136	1.089	195	5.977	1.045
KMG – planine	2.279	19.172	2.999	2.266	18.975	2.869
Kraška KMG	5.989	41.834	6.310	5.870	41.794	6.184
Gričevnato hribovita KMG	13.260	78.063	9.981	12.963	77.012	9.487
Različni neugodni pogoji (druga KMG)	8.387	56.137	3.523	8.172	56.629	5.692
Osnovna KMG	5.152	28.630	676	4.445	28.400	1.573
Skupaj	48.178	324.111	41.785	46.620	322.386	43.666

Vir: ARSKTRP

S četrto spremembo PRP, ki je bila potrjena marca 2011, je bilo v novi shemi plačil ukinjeno postopno spreminjanje odstotkov fiksnega in variabilnega dela, prišlo pa je tudi do prerazporeditve sredstev znotraj osi. Na račun okoljskih plačil je po novem za izravnalna plačila za OMD namenjeno dodatnih 29 milijonov EUR (skupaj 311,3 milijona EUR). Do povečanja je prišlo deloma zaradi večjega obsega že izvedenih izplačil, pa tudi zaradi uvedbe novega sistema izračuna višine plačil.

Kmetijsko okoljski ukrepi so se v letu 2010 še zadnjič izvajali po dveh shemah: po shemi kmetijsko okoljskih ukrepov iz PRP 2004-2006 (SKOP), ki se je zaradi pogodbenih obveznosti izvajala vse do konca leta 2010 in po shemi kmetijsko okoljskih ukrepov po PRP 2007-2013 (KOP).

Za kmetijsko okoljska plačila je v programskem obdobju 2007-2013 namenjenih 310,5 milijona EUR. Pričakuje se, da bo v celotnem programskem obdobju v ta ukrep vključenih 26.700 kmetijskih gospodarstev, ki bodo kmetijsko okoljske ukrepe izvajala na 368 tisoč ha zemljišč, vsaj en kmetijsko okoljski ukrep pa na 205 tisoč ha zemljišč. Do konca leta 2010 je vsaj v enem letu zahtevke vložilo 26.549 kmetijskih gospodarstev za 377.781 ha kmetijskih zemljišč. Odobrene in izplačane zahtevke je prejelo 26.407 kmetijskih gospodarstev za 375.974 ha zemljišč. Ker se na istem zemljišču lahko izvaja več kmetijsko okoljskih ukrepov, je bilo dejansko podprto 255.060 ha zemljišč. Vsako kmetijsko gospodarstvo je v povprečju izvajalo nekaj več kot dva ukrepa.

Do sedaj je bilo za kmetijsko okoljska plačila izplačanih 120 milijonov EUR, kar predstavlja 38% vseh razpoložljivih sredstev. Zaradi izplačil po načelu $n+1$, kar pomeni, da so v tekočem letu izplačane odobrene vloge iz predhodnega leta, so bile do konca leta 2010 izplačane le odobrene vloge za leta 2007-2009.

V letu 2010 se pogoji in višina plačil pri večini podukrepov SKOP/KOP ostali podobni kot v letu prej, uvedena pa sta bila dva nova kmetijsko okoljska podukrepa, 'strmi vinogradi' in 'ohranjanje ekstenzivnih kraških pašnikov'. Prvi se lahko izvaja na celotnem območju Slovenije, drugi pa je omejen na južni del Slovenije, kjer prevladuje kraški teren in kjer je problematika zaraščanja kmetijskih zemljišč največja. Poleg tega so se z letom 2010 nekoliko spremenile nekatere specifične zahteve pri posameznih podukrepih (ozelenitev njivskih površin, ekološko kmetovanje, pridelava avtohtonih in tradicionalnih sort rastlin, pridelava avtohtonih in tradicionalnih pasem živali), splošna določila (pogoji upravičenosti, roki ipd.), pri nekaterih podukrepih pa se je spremenila tudi višina plačila na enoto (plačila za ohranjanje posebnih travniških habitatov, travniških habitatov metuljev ter steljnikov).

Preglednica 42: Vrste in višina plačil za ukrepe SKOP/KOP; 2007-2010

	EM	SKOP 2007-10*	KOP 2007-09	KOP 2010
Zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje				
Zmanjšanje erozije v sadjarstvu in vinogradništvu	EUR/ha	139,20		
Ohranjanje kolobarja	EUR/ha	88,20	91,84	91,84
Ozelenitev njivskih površin	EUR/ha	126,60	172,20	172,20
Integrirano poljedelstvo	EUR/ha	151,80	197,21	197,21
Integrirano sadjarstvo	EUR/ha	265,20	336,61	336,61
Integrirano vinogradništvo	EUR/ha	265,20	381,71	381,71
Integrirano vrtnarstvo	EUR/ha	214,20	184,91	184,91
Ekološko kmetovanje				
- ekološko kmetovanje, njive, poljščine	EUR/ha	277,80	298,07	298,07
- ekološko kmetovanje, vrtnine na prostem	EUR/ha	328,80	551,45	551,45
- ekološko kmetovanje, vrtnine v zavarovanih prostorih	EUR/ha	354,00	487,90	487,90
- ekološko kmetovanje, intenzivni sadovnjaki in oljčniki	EUR/ha	480,00	554,73	554,73
- ekološko kmetovanje, travniški visokodebelni sadovnjaki	EUR/ha	177,00	237,80	237,80
- ekološko kmetovanje, vinogradi, hmeljišča, drevesnice	EUR/ha	480,00	578,92	578,92
- ekološko kmetovanje, travnine (travniki, travnine na njivah, pašniki)	EUR/ha	139,20	227,55	227,55

	EM	SKOP 2007-10*	KOP 2007-09	KOP 2010
Ohranjanje naravnih danosti, biotske pestrosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine				
Planinska paša				
- planinska paša brez pastirja	EUR/ha	36,60	61,09	61,09
- planinska paša brez pastirja + pastir	EUR/ha	49,20	72,57	72,57
Košnja strmih travnikov				
- košnja strmih travnikov, 35-50%	EUR/ha	100,80	90,20	90,20
- košnja strmih travnikov, nad 50%	EUR/ha	151,80	147,27	147,27
Košnja grbinastih travnikov	EUR/ha	151,80	132,84	132,84
Travniški sadovnjaki	EUR/ha	114,00	93,89	93,89
Strmi vinogradi				
- nagib 30-40%	EUR/ha			326,77
- nagib nad 40%	EUR/ha			900,00
Reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali	EUR/GVŽ		89,38	89,38
- reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali, govedo, konji	EUR/žival	72,00		
- reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali, ovce in koze	EUR/žival	10,80		
- reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali, prašiči	EUR/žival	28,00		
- reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali, perutnina	EUR/100 živali	100,80		
Pridelava avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin	EUR/ha	75,60	102,91	102,91
Sonaravna reja domačih živali	EUR/ha	50,40	84,46	84,46
Ohranjanje ekstenzivnega travinja	EUR/ha	50,40	48,38	48,38
Ohranjanje ekstenzivnih kraških pašnikov	EUR/ha			191,40
Varovanje zavarovanih območij				
Reja domačih živali v osrednjem območju pojavljanja velikih zveri	EUR/ha	18,60	29,11	29,11
Ohranjanje posebnih travniških habitatov	EUR/ha	88,20	66,83	121,36
Ohranjanje travniških habitatov metuljev	EUR/ha		66,83	121,36
Ohranjanje steljnikov	EUR/ha		143,91	198,44
Ohranjanje habitatov ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov (Natura 2000)	EUR/ha		83,23	83,23
Pokritost tal na vodovarstvenem območju				
- pokritost tal na vodovarstvenem območju, njive	EUR/ha	202,20	83,64	83,64
- pokritost tal na vodovarstvenem območju, travni nasadi	EUR/ha	151,80	184,50	184,50
- pokritost tal na vodovarstvenem območju, travinje	EUR/ha	126,60	31,57	31,57
Zatravljanje in zelena praha	EUR/ha	151,80		
Delno pokrivanje stroškov kontrole pridelave				
- ekološka pridelava	EUR/KMG	66,00		
- integrirana pridelava	EUR/KMG	37,80		

* Na območju parkov so plačila višja za 20% v območjih narodnih parkov, 15% v območjih regijskih parkov in 10% v ostalih zavarovanih območjih, razen za ukrepe zmanjševanje erozije v sadjarstvu in vinogradništvu, ohranjanje posebnih travniških habitatov, pokritost tal na vodovarstvenem območju, zatravljanje in zelena praha.

Vir: Uradni list RS (različne številke)

S četrto spremembo PRP v letu 2011 se je skupni obseg sredstev za kmetijsko okoljske ukrepe zaradi prerazporeditve na plačila za OMD zmanjšal na 281,6 milijonov EUR. Poleg tega je z letom 2011 prišlo tudi do določenih sprememb specifični zahtev pri posameznih podukrepih KOP, ki so posledica zaostrojitve zahtev navzkrižne skladnosti glede varstva voda pred onesnaženjem z nitrati iz kmetijskih virov (standard za nitrato), ki so bile uveljavljene v letu 2010.

Os 3: Izboljšanje kakovosti življenja in spodbujanje diverzifikacije gospodarskih dejavnosti

Osnovni namen ukrepov tretje osi je izboljšanje kakovosti življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva. Ukrepe v okviru te razvojne osi lahko razdelimo v dve skupini. V prvi skupini sta ukrepa 'diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti' in 'podpora ustanavljanju in razvoju mikro podjetij'. Namen obeh je ustvarjanje novih delovnih mest, zagotavljanje dodatnih virov dohodka in izboljšanje socialnih ter ekonomskih razmer na podeželju. V drugi skupini se ukrepa 'obnova in razvoj vasi' ter 'ohranjanje in izboljševanje

dediščine podeželja' izvajata že od začetka programskega obdobja in prispevata k izboljšanju življenjskih pogojev lokalnega prebivalstva, ohranjanju naravne in kulturne dediščine ter vplivata na večjo gospodarsko vitalnost podeželja. V tej skupini se je leta 2010 pričel izvajati tudi ukrep 'osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo', ki je namenjen spodbujanju izgradnje in vzpostavitve širokopasovnega interneta na podeželju.

Preglednica 43: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrepe tretje osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2010)

	Število vlog		Javna sredstva (000 EUR)		
	Prejete	Odobrene	Razpisana	Dodeljena	Izplačana
Diverzifikacija v nekmetske dejavnosti	301	178	46.500,0	17.019,6	8.688,4
Ustanavljanje in razvoj mikro podjetij	547	313	63.000,0	31.603,7	14.990,5
Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo	3	1	4.268,9	1.382,4	-
Obnova in razvoj vasi	225	113	43.000,0	15.740,9	3.078,3
Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja	164	41	22.847,0	1.627,4	818,3
Skupaj Os 3	1.240	646	179.615,8	67.373,8	27.575,4

Vir: MKGP

Za ukrepe tretje osi je bilo do konca leta 2010 objavljenih sedemnajst javnih razpisov za vseh pet ukrepov, pri čemer je bil prvič objavljen tudi razpis za ukrep 'osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo'. Pri razpisih, ki so bili objavljeni v letu 2010, so bile stopnje sofinanciranja višje kot v predhodnih letih. Za ukrepa 'diverzifikacija v nekmetske dejavnosti' in 'podpora ustanavljanju in razvoju mikro podjetij' se je znesek podpore povečal od 50% na 60%, medtem ko so naložbe v obnovljive vire sofinancirane s 70%. Ukrepa 'obnova in razvoj vasi' in 'izboljšanje in ohranjanje dediščine podeželja' sta po novem sofinancirana do 85%. Pri ukrepu 'osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo' delež sofinanciranja znaša 90%.

Pri ukrepih tretje osi še vedno prihaja do velike razlike med dodeljenimi in izplačanimi sredstvi, saj je bilo do konca leta 2010 dodeljenih skoraj polovica (49%) vseh razpoložljivih sredstev, izplačanih pa je bilo le 20%. Največje zanimanje je bilo za ukrepa 'ustanavljanje in razvoj mikro podjetij' ter 'diverzifikacija v nekmetske dejavnosti'. Ta dva ukrepa predstavljata več kot tri četrtine vseh odobrenih vlog in skoraj 74% odobrenih sredstev v okviru tretje osi.

V letu 2010 se je črpanje sredstev glede na predhodna leta izboljšalo, kar je predvsem posledica višjih stopenj sofinanciranja, boljšega poznavanja ukrepov in izvedenih promocijskih aktivnosti. Črpanje sredstev je še zmeraj upočasnjeno na ukrepih 'obnova in razvoj vasi' in 'izboljšanje in ohranjanje dediščine podeželja', kjer se sofinancirajo predvsem projekti, ki se izvajajo dlje časa, tako da se izboljšanje pričakuje v naslednjih letih.

Za ukrep **diverzifikacija v nekmetske dejavnosti** je bilo v celotnem programskega obdobju dodeljenih 54% razpoložljivih sredstev, skupna vrednost naložb pa je znašala 42,6 milijona EUR. V okviru tega ukrepa naj bi se v celotnem programskega obdobju izvedlo 360 naložb v skupni vrednosti 52 milijonov EUR. Skoraj dve tretjini (64%) odobrenih vlog je namenjena naložbam v turizem na kmetijskih gospodarstvih, nadaljnjo četrtino (24%) pa predstavljajo naložbe v obnovljive vire energije.

Pri ukrepu **podpora ustanavljanju in razvoju mikro podjetij** je bilo do konca leta 2010 dodeljeno 57% razpoložljivih sredstev. Največje zanimanje je bilo za naložbe v nakup nove opreme na področju predelave lesa, sledijo pa naložbe v turizem, izdelavo kovinskih izdelkov in energetiko. Skupna vrednost podprtih naložb je znašala 77,9 milijona EUR. Na koncu programskega obdobja naj bi bilo v okviru tega ukrepa podprtih 900 mikro podjetij s skupnim obsegom naložb v višini 92 milijonov EUR.

Na podlagi dodatnih sredstev, ki jih je Slovenija pridobila v okviru Evropskega načrta za oživitve gospodarstva se je v letu 2010 prvič izvajal ukrep **osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo**. Glavni namen tega ukrepa je vzpostavitev omrežja širokopasovnega interneta v pomurski regiji. Do konca programskega obdobja je za

ta ukrep na razpolago 4,27 milijona EUR. Na prvi javni razpis so prispele tri vloge, od katerih je bila ena odobrena, ena zavržena, za eno pa je bil vlagatelj pozvan na dopolnitev. Do konca leta 2010 je bilo odobrenih 1,38 milijona EUR.

Za ukrep **obnova in razvoj vasi** je bilo v celotnem programskem obdobju objavljenih pet javnih razpisov, od tega dva v letu 2010. Skupno je bilo za 113 odobrenih vlog dodeljenih 15,7 milijona EUR javnih sredstev, kar predstavlja 52% razpoložljivih sredstev za ta ukrep. Gledano po namenih je bila več kot polovica (58 naložb) usmerjena v obnovo in izgradnjo večnamenskih stavb skupnega pomena, sledijo pa naložbe v urejanje vaških jeder, skupnih površin in infrastrukture. V celotnem programskem obdobju naj bi bilo v izvajanje različnih ukrepov zajetih 550 vasi s celotnim obsegom naložb v višini 30,2 milijona EUR.

Za ukrep **izboljšanje in ohranjanje dediščine podeželja** lahko prijavitelji pridobijo podporo za obnovo kulturne in etnološke dediščine, postavitve eko-muzejev in muzejev na prostem, ureditev prostorov za postavitve stalnih razstav ter ureditev tematskih poti. Ciljna vrednost na koncu programskega obdobja za ta ukrep je 250 projektov v skupni vrednosti 17 milijonov EUR. Do konca leta 2010 je bilo odobrenih 41 naložb v skupni vrednosti 3,8 milijona EUR, kar predstavlja 22% načrtovanega cilja. Po namenu naložbe je bilo kar 33 vlog odobrenih za obnovo kulturne in etnološke dediščine, za kar je bilo porabljenih 74% vseh odobrenih sredstev v okviru tega ukrepa.

Os 4: Leader

Posebnost četrte osi Leader je, da se izvaja po pristopu od spodaj navzgor. Lokalno prebivalstvo se združuje v Lokalne akcijske skupine (LAS), ki predstavljajo lokalno javno zasebno partnerstvo na opredeljenem podeželskem območju. Sestavljene so iz predstavnikov javnega, ekonomskega in zasebnega sektorja. V tem programskem obdobju v Sloveniji deluje 33 LAS. Z njimi je pokritega 19.349,6 km² slovenskega podeželja, na katerem živi 1.269.308 prebivalcev. LAS so izdelale lokalne razvojne strategije, ki so strateško operativni dokumenti, v katerih so jasno opredeljeni razvojni problemi in potrebe območja ter podane razvojne usmeritve za njihovo reševanje. Vsaka LAS letno pripravi letni izvedbeni načrt, v katerem so opredeljeni projekti, ki sledijo prednostnim nalogam iz lokalne razvojne strategije.

Za izvajanje ukrepov osi Leader je v programskem obdobju 2007-2013 namenjeno 33,8 milijona EUR. Sredstva se lokalnim akcijskim skupinam dodeljujejo za vsako leto posebej na podlagi opredeljenih kriterijev. Do konca leta 2010 je bilo odobreno 44% razpoložljivih sredstev, izplačano pa 16%.

Preglednica 44: Dodeljena in izplačana finančna sredstva za izvajanje četrte osi PRP 2007-2013 (do 31.12.2010)

	Dodeljeno (v 000 EUR)				Izplačano (v 000 EUR)		
	2008	2009	2010	Skupaj	2009	2010	Skupaj
Izvajanje lokalnih razvojnih strategij ter spodbujanje medregijskega in čezmejnega sodelovanja	1.797,3	4.220,5	5.094,4	11.112,1	438,1	3.796,2	4.234,2
Vodenje lokalnih akcijskih skupin	514,3	1.140,2	1.560,6	3.215,1	525,1	690,1	1.215,2
Skupaj Leader	2.295,5	5.568,1	6.950,3	14.813,9	963,2	4.486,2	5.449,4

Vir: MKGP

V celotnem programskem obdobju je bilo do sedaj potrjenih 678 izvedbenih projektov v skupni vrednosti 11,4 milijona EUR. Večina projektov prispeva k ciljem tretje osi in le redki k ciljem prve in druge osi PRP. Po vsebini se izvajajo predvsem inovativni projekti, ki prispevajo k razvoju turizma na podeželju, ohranjajo naravno in kulturno dediščino ter pripomorejo k bolj učinkovitemu trženju kmetijskih pridelkov.

V prvem letu izvajanja projektov so se pokazale težave pri pripravi letnih izvedbenih načrtov in zahtevkov ter posledično pri njihovi dolgotrajni obdelavi. Najpogostejši razlogi za pozive na dopolnitve so bili nepopolni in slabo pripravljeni letni izvedbeni načrti, nejasna vsebina,

neustrezni tipi projektov in administrativne napake. Zato je MKGP v sodelovanju z lokalnimi akcijskimi skupinami v letu 2010 pripravilo predlog sprememb pravnih podlag za izvajanje ukrepov Leader, ki so stopile v veljavo v letu 2011. Spremembe so bile namenjene poenostavitvi administrativnih postopkov ter posodobitvi aplikacij in navodil za vlaganje zahtevkov za povračilo. S temi spremembami so bili v veliki meri odpravljeni začetni zaostanki pri izplačevanju, s čemer se je izboljšalo črpanje sredstev v okviru četrte osi.

S četrto spremembo PRP je prišlo do prerazporeditve sredstev tudi znotraj te osi. Po novem je za izvajanje lokalnih razvojnih strategij namenjeno 2,5 milijona EUR več sredstev, kar gre na račun zmanjšanja sredstev, ki so namenjena spodbujanju medregijskega in čezmejnega sodelovanja.

Tehnična pomoč

Namen tehnične pomoči je zagotoviti učinkovito izvajanje programa. V letu 2010 so se sredstva namenila za zagotavljanje ustrezne kadrovske podpore (41 zaposlenih na MKGP, 26 zaposlenih na ARSKTRP), za strokovno podporo upravičencem pri pripravi projektov, izvedbo različnih ekspertiz in vrednotenij ter za izvedbo aktivnosti informiranja in obveščanja javnosti.

Za vse aktivnosti tehnične pomoči je bilo v celotnem obdobju izvajanja programa do sedaj porabljenih 4,7 milijona EUR, od tega samo v letu 2010 nekaj več kot 1,6 milijona EUR.

Obveščanje in informiranje javnosti poteka preko mreže za podeželje, ki je bila ustanovljena v letu 2008. Glavne naloge mreže za podeželje so informiranje ciljnih skupin o izvajanju politike razvoja podeželja, krepitev sodelovanja in medsektorsko povezovanje na lokalni, državni in mednarodni ravni ter usposabljanje.

Ena najpomembnejših nalog mreže za podeželje je vzpostavitev baze članov, ki omogoča izmenjavo informacij, vprašanj, pobud in primerov dobrih praks. Konec leta 2010 je bilo v bazo vključenih 307 predstavnikov vladnih, zasebnih in civilno družbenih organizacij, ki se aktivno ukvarjajo z razvojem podeželja.

5.1.4 Drugi programi, sofinancirani z EU sredstvi

Poleg ukrepov prvega in drugega stebra skupne kmetijske politike, EU sofinancira tudi nekatere ukrepe na področju veterinarstva, varstva rastlin in nekatere druge projekte splošnega značaja (FADN, ERA NET EUPHRESCO, SEEDNet), ki pa so po obsegu sredstev bistveno skromnejši.

Ukrepe v veterini Evropska komisija sofinancira do 50%, v nekaterih primerih pa v fiksno določenem najvišjem znesku. Izvajajo se na podlagi odobrenega programa za izkoreninjenje, spremljanje in preprečevanje posamezne živalske bolezni.

Na področju varstva rastlin EU s 50-odstotnim deležem sofinancira ukrepe za preprečevanje vnosa, širjenja in zatiranje rastlinskih karantenskih škodljivih organizmov. V letu 2010 so bila ta sredstva namenjena za izvajanje programov posebnega nadzora in izkoreninjenja plodove monilije (*Minilina fructicola*) in paradžnikovega molja.

Evropska komisija redno namenja sredstva tudi za financiranje delovanja Mreže za zbiranje računovodskih podatkov o dohodkih in poslovanju kmetijskih gospodarstev (FADN – *Farm Accountancy Data Network*) in sicer v delu, ki se nanaša na vnos, obdelavo in arhiviranje računovodskih podatkov s poročevalskih kmetij. Nadomestila poročevalskim kmetijam za vodenje računovodstva po metodologiji FADN se financirajo z nacionalnimi sredstvi.

5.2 Nacionalni ukrepi kmetijske politike

Po vstopu v EU se število ukrepov, ki se v celoti financirajo samo iz nacionalnega proračuna, zmanjšuje. Ukrepi, ki dopolnjujejo ukrepe skupne kmetijske politike, se deloma izvajajo v obliki državnih pomoči, ki jih je potrebno prigrasiti Evropski komisiji, deloma pa v obliki pomoči po pravilu *de minimis*, ki je zaradi omejene višine na upravičenca (7.500 EUR v obdobju treh let) dovoljena brez posebnih dodatnih omejitev. Slednje velja tudi za ukrepe, ki zaradi svojega splošnega značaja ne ogrožajo enotnega trga oziroma ne izkrivljajo konkurence.

V okviru nacionalnih ukrepov je bil po obsegu sredstev tudi v letu 2010 najpomembnejši ukrep **sofinanciranje zavarovalnih premij** za zavarovanje posevkov in plodov pred nevarnostjo toče, požara, udara strele, spomladanske pozebe, poplave, viharja ter živali za primer bolezni. Višina sofinanciranja za rastlinske pridelke je znašala 50%, za živali pa 30% obračunane zavarovalne premije, pri čemer občine lahko sofinancirajo še dodatni del premije do 50%. V imenu upravičencev sofinanciran del premije uveljavljajo zavarovalnice. Višina sofinanciranja zavarovalnih premij je ostala podobna kot v letu 2009, le da je pri zavarovanju živali sofinanciranje premije po novem določeno enotno kot delež obračunane zavarovalne premije in ne več v absolutnem znesku na glavo živali kot v preteklih letih. Za ta ukrep je bilo v letu 2010 namenjeno dobrih 12,3 milijona EUR, izkoriščeno pa le 6,7 milijona EUR (glej poglavje 5.3).

V letu 2010 se je prenehala izvajati shema podpor pridelavi semenskega krompirja.

Poleg rednih odškodnin (zatiranje rastlinskih in živalskih bolezni, škoda po divjadi), so bili podobno kot v letu 2009, tudi v letu 2010 uporabljeni nekateri **izjemni ukrepi**, namenjeni blažitvi poslabšanja ekonomskega položaja na kmetijskih gospodarstvih, prizadetih zaradi nepredvidenih naravnih in ekonomskih razmer. V tem okviru je bilo največ sredstev namenjenih za lajšanje težav v kmetijstvu, ki so posledica finančne in gospodarske krize v letu 2009 (skupaj 3,8 milijona EUR). Do podpore so bila upravičena kmetijska gospodarstva, ki jim kmetijstvo predstavlja glavni vir dohodka (vsaj en član pokojninsko in invalidsko zavarovan iz naslova kmetijstva) in pri katerih je izguba dohodka znašala najmanj 20% glede na povprečje prejšnjih let oziroma najmanj 3.000 EUR. Finančna pomoč je bila izplačana v decembru 2010.

V okviru finančnih pomoči ob nepredvidljivih dogodkih v kmetijstvu so bili v letu 2010 do podpor za blažitev poslabšanja ekonomskega položaja upravičeni tudi rejci prašičev (skupaj 1,2 milijona EUR v obliki plačil na žival, preračunano v glave velike živine), v večjem obsegu kot v letu prej (skupaj 0,5 milijona EUR) pa je bila razpisana tudi finančna pomoč kmetijskim gospodarstvom ob drugih nepredvidljivih dogodkih (smrt, invalidnost, nesposobnost za delo, degradiranost okolja).

Poleg tega je bilo v leto 2010 preneseno tudi izplačilo pomoči pridelovalcem mleka, ki jih je v letu 2009 prizadel izjemen padec cen (2 milijona EUR v obliki plačil na kravo), ki je bilo izvedeno skupaj s pomočjo, ki jo je za ta namen prispevala EU (1,14 milijona EUR).

Med nacionalne ukrepe sodi tudi **podpora promocijskim dejavnostim** vinogradniško-vinarskega sektorja (sodelovanje na sejmi, tržne raziskave, svetovalne dejavnosti, izobraževanje vinarjev), ki dopolnjuje ukrepe skupne kmetijske politike na trgu vina ter ukrep pospeševanje prodaje, v okviru katerega se sredstva namenjajo za plačilo stroškov najema in postavitve razstavnih prostorov na različnih sejmi doma in v tujini, za organizacijo kulinarčno-vinskih predstavitev v tujini in promocijskih dogodkov v Sloveniji, za pripravo promocijskega gradiva ter nabavo promocijskih daril.

Sredstva nacionalnega proračuna se redno namenjajo tudi za **zemljiško infrastrukturo** oziroma za upravljanje in investicijsko vzdrževanje javnih hidromelioracijskih sistemov ter vzdrževanje akumulacije Vogršček, medtem ko se redno vzdrževanje melioracijskih sistemov večinoma financira iz zbranih prispevkov uporabnikov (glej poglavje 6.2). V okviru

nacionalnih sredstev za zemljiško infrastrukturo se še vedno izvaja tudi ukrep sanacije nedokončanih komasacij, medtem ko so nove komasacije podprte v okviru prve osi PRP 2007-2013.

Redno se izvajajo tudi številne **splošne storitve za kmetijstvo**, kamor sodijo predvsem aktivnosti javnih služb in javnih zavodov, strokovne in svetovalne naloge, izobraževanje in raziskovanje, nadzor kakovosti, spremljanje stanja in preventivni ukrepi na področju zdravstvenega varstva rastlin in živali ipd. (glej poglavje 7 in 8). Obseg dela in vsebine se določajo pretežno na podlagi sprejetih letnih programov dela, financirajo pa se praktično v celoti iz nacionalnih sredstev.

Med ukrepi, ki ne sodijo v okvir pristojnosti MKGP, kaže omeniti **vračilo trošarine** za energente, ki se porabijo za pogon kmetijske in gozdarske mehanizacije. Od sredine leta 2009 odstotek vračila trošarine na plinsko olje za porabo v kmetijstvu in gozdarstvu znaša 70%. Pravne osebe, samostojni podjetniki in večje kmetije vračilo trošarine uveljavljajo že med letom, ostali upravičenci pa enkrat letno za preteklo leto.

5.3 Škode zaradi naravnih nesreč in zavarovanje v kmetijstvu

Kmetijstvo je zaradi neposredne odvisnosti od okoljskih vplivov med najbolj občutljivimi sektorji, ki jih izredni vremenski dogodki najbolj prizadenejo. Občasne neugodne vremenske razmere lahko uničijo ali močno prizadenejo kmetijske pridelke in s tem poslabšajo dohodek na kmetijskem gospodarstvu. V zadnjih letih so največ škode slovenskemu kmetijstvu povzročile suša, toča in neurja, v manjšem obsegu pa tudi druge neugodne vremenske razmere kot so močan veter, žled, močne padavine, poplave ter vremensko pogojene bolezni in škodljivci.

Preglednica 45: Ocenjena škoda v kmetijstvu in izplačana državna pomoč; 2003-2010

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ocenjena škoda (000 EUR)	130.609,9	34.671,5	42.028,3	59.546,3	16.510,7	9.339,6	9.014,7	5.897,4
Izplačana državna pomoč (000 EUR)	37.430,0	8.857,3	11.652,1	12.335,1	4.623,0	1.167,5	0,0	0,0
Delež pomoči (%)	28,7	25,5	27,7	20,7	28,0	12,5	0,0	0,0

V skladu z veljavno zakonodajo po letu 2005 sredstev za odpravo posledic naravnih nesreč ni možno pridobiti, če je bila za odpravo teh posledic omogočena pridobitev državne pomoči v obliki sofinanciranja zavarovalne premije. Zavarovanje postaja tako temeljna oblika varovanja pred posledicami naravnih nesreč. S sofinanciranjem zavarovalnih premij država spodbuja kmetijska gospodarstva, da povečujejo obseg zavarovanja in si na ta način zagotavljajo večjo ekonomsko varnost tudi v povezavi s škodami, ki nastajajo zaradi naravnih nesreč. Pri odpravi posledic naravnih nesreč država še vedno sodeluje le v primeru škode, ki nastane zaradi pojavov oziroma nesreč, ki jih zavarovalnice ne zavarujejo npr. v primeru škode po suši.

Preko sofinanciranja zavarovalnih premij vstopa v sistem zavarovanja tudi država. Tveganja zaradi škode po naravnih nesrečah se s tem porazdelijo med državo, ki zagotovi sredstva za sofinanciranje premij, med zavarovalnice, ki ocenijo in izplačajo odškodnino za škode ter kmetovalca, ki nosi del škode in plača del zavarovalne premije.

Višina zavarovalne premije je pri zavarovanju posevkov in plodov odvisna od količine in cene zavarovanega pridelka ter premijske stopnje, ki določa kakšen del vrednosti zavarovanega predmeta je potrebno plačati za zavarovanje. Posamezne zavarovalnice imajo na različnih območjih in za različne pridelke različne premijske stopnje, ki jih oblikujejo v skladu s svojo zavarovalniško politiko. V Sloveniji imajo dovoljenje za sklepanje zavarovalnih poslov na področju kmetijstva Zavarovalnica Triglav, Zavarovalnica Maribor, Tilia in Adriatic Slovenica. Največji tržni delež prevzema Zavarovalnica Triglav.

Zaradi vsakoletnih nesreč in izplačil škod je bil v zadnjih letih zavarovalno tehnični rezultat zelo visok, zavarovalnice pa so na področju kmetijskih zavarovanj beležile izgubo. V letu 2010 se je zato Zavarovalnica Maribor odločila za selektivni pristop predvsem pri zavarovanju posevkov in plodov. Začela je odklanjati svoje dolgoletne zavarovance, ki so imeli v zadnjem obdobju več škode na posevkih in plodovih ter povečala zavarovanje pri živalih, kar se je odrazilo tudi v manjši izkoriščenosti razpoložljivih sredstev za sofinanciranje kmetijskega zavarovanja. V letu 2010 je izkoriščenost sredstev znašala le 54%. Ob tem je bil zavarovalno tehnični rezultat 58 kar pomeni, da je v tem letu skoraj polovica zavarovalnih premij ostala zavarovalnicam. Skupno število zavarovalnih polic se v primerjavi z letom 2009 ni pomembneje spremenilo, zmanjšalo pa se je število zavarovancev.

Preglednica 46: Proračunska sredstva za sofinanciranje zavarovalnih premij, zavarovalno tehnični rezultat ter število polic in zavarovancev; 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Načrtovana sredstva (000 EUR)	2.086,5	5.633,5	6.127,0	10.048,0	12.337,4
Izplačana sredstva (000 EUR)	1.738,3	3.972,0	6.351,2	12.890,5	6.648,3
Delež porabe (%)	83	71	104	128	54
Zavarovalno tehnični rezultat	121	137	214	174	58
Število zavarovalnih polic	8.670	20.892	22.891	19.755	19.232
Število zavarovancev	7.625	15.728	15.454	14.953	11.469

V letu 2010 je bil delež zavarovanih kmetijskih površin manjši kot v letu 2009, najbolj pa se je zmanjšal pri hmelju (za 34 odstotnih točk) in sadju (za 24 odstotnih točk). Povečal se je le delež zavarovanih površin drugih rastlin (za 21 odstotnih točk).

Preglednica 47: Delež zavarovanih kmetijskih površin (%); 2005 in 2008-2010

	2005	2008	2009	2010
Sadje (intenzivni nasadi)	45,1	40,8	43,7	19,6
Hmelj	93,5	88,1	94,7	60,7
Vinogradi	33,9	37,8	40,7	20,1
Žito	32,2	39,2	46,6	35,0
Druge rastline	5,8	2,7	3,8	24,4
Kmetijska zemlja v rabi skupaj	8,8	12,4	15,0	11,8
Kmetijska zemlja v rabi (brez travnikov in pašnikov)	22,1	28,2	34,0	27,4

Zmanjšal se je tudi delež zavarovanih živali. V letu 2010 je bilo v zavarovanje vključenih 17,3% vseh živali, medtem ko je v letu prej ta delež znašal 21,5%. V primerjavi z letom 2009 se je povečal le delež zavarovanih prašičev (na 42% oziroma za 23 odstotnih točk).

Preglednica 48: Delež zavarovanih živali (%); 2005 in 2008-2010

	2005	2008	2009	2010
Govedo	18,7	20,5	16,2	15,2
Prašiči	20,2	54,5	19,2	42,4
Konji, osli	18,7	8,2	11,1	10,0
Drobnica (ovce, koze)	2,0	1,9	2,4	2,2
Skupaj vse živali (brez rib in perutnine)	17,2	31,0	21,5	17,3

6 GOSPODARJENJE S KMETIJSKIMI ZEMLJIŠČI

6.1 Obseg kmetijskih zemljišč in površine z naravnimi in drugimi omejitvami rabe

6.1.1 Obseg kmetijskih zemljišč

Pokrovnost tal in evidenca dejanske rabe zemljišč

Podatke o kmetijskih zemljiščih zbirata Statistični urad Republike Slovenije (SURS) in Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano (MKGP).

SURS podatke o pokrovnosti tal prikazuje na podlagi satelitskih posnetkov iz leta 2005, z ločljivostjo 30 x 30 m. Najmanjša enota kartiranja kmetijskih, gozdnatih in odprtih površin je 1 ha.

MKGP vodi evidenco dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč. Podatki se zajemajo na podlagi ortofoto ločljivosti 0,5 x 0,5 m. Najmanjša enota kartiranja je 10 m². Evidenca dejanske rabe 2010 obsega v celoti obnovljene podatke za 70% območja Slovenije in sicer na podlagi ortofoto iz leta 2010 (30%) in 2009 (40%). Kjer ortofoto še ni obnovljen (30% območja Slovenije), je podlaga ortofoto iz leta 2006. Metodologija zajema podatkov v evidenci dejanske rabe, ki jo vodi MKGP, se je po letu 2005 nekoliko spremenila zaradi uvedbe grafičnih enot rabe kmetijskih gospodarstev (GERK). Zaradi uporabe evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč za namen kontrole vpisanih GERK, je bila potrebna natančnejša razmejitev med kmetijskimi in nekmetijskimi površinami. Znotraj večjih površin pretežne rabe se je pred letom 2006 takšna območja generaliziralo. GERK se lahko nahaja tudi znotraj naselja, zato se dejanska raba znotraj naselij v primeru prijave GERK, ki je po ortofoto v kmetijski rabi, zajame po dejanskem stanju.

Zaradi različnih podlag in metodologij zajema podatkov se podatki SURS in MKGP o deležih vrst pokrovnosti nekoliko razlikujejo.

MKGP pod vrsto rabe gozd vodi le gozdne površine, ki jih je po evidenci dejanske rabe 60%, medtem ko SURS v podatek o gozdnatosti (66%) zajema tudi površine v zaraščanju ter z drevesi in grmičevjem pokrita zemljišča.

Kmetijske površine po podatkih SURS obsegajo pretežno površine z dejansko ali potencialno kmetijsko rabo in predstavljajo 28% površine Slovenije, medtem ko je po podatkih MKGP iz evidence dejanske rabe iz leta 2010 delež kmetijskih površin 33%, delež kmetijskih zemljišč v uporabi pa 31% (njivske površine, trajno travinje in trajni nasadi).

Preglednica 49: Površina ozemlja in pokrovnost tal po različnih virih in evidencah

	Gozdnate površine	Vse kmetijske površine	Odprte površine	Vode	Pozidano, ceste, železnice	Skupaj Slovenija
SURS (planimetrično); 2005						
Površina (ha)	1.338.654	562.753	31.764	13.503	80.626	2.027.300
Struktura (%)	66,0	27,8	1,6	0,7	4,0	100,0
MKGP (ortofoto); 2010						
Površina (ha)	1.209.239	666.705	30.870	13.862	106.706	2.027.382
Struktura (%)	59,6	32,9	1,5	0,7	5,3	100,0

Po evidenci dejanske rabe kmetijskih zemljišč je v Sloveniji največ travniških površin. Trajni travniki, skupaj z barjanskimi travniki in kmetijskimi zemljišči, poraslimi z gozdnim drevjem, zavzemajo 57,3% vseh kmetijskih zemljišč (2010). Njiv je nekaj več kot 27%, ekstenzivnih sadovnjakov 3,5%, vinogradov 3,2%, intenzivnih sadovnjakov 0,7%, ostalih kmetijskih rab pa je zelo malo (manj kot 1%).

V kategoriji drevesa in grmičevje, ki zajema posamične površine, manjše od 2.500 m², vključuje pa tudi mejice in obvodno zarast (ozki linijski pasovi), je 2,8% kmetijskih površin. Ta

vrsta rabe predstavlja biološko pestre habitate, koristne za kmetijstvo in okolje. Zaskrbljujoče je, da je od vseh kmetijskih zemljišč kar 3,7% površin v zaraščanju. Obseg kmetijskih zemljišč v zaraščanju se ne zmanjšuje. Vzroki za opuščanje kmetijskih zemljišč so različni, kot na primer nezainteresiranost lastnikov kmetijskih zemljišč za obdelovanje le-teh, nezadosten inšpekcijski nadzor preprečevanja zaraščanja in podobno.

Preglednica 50: Evidenca dejanske rabe kmetijskih zemljišč; 2006 in 2010

Šifra	Raba	Površina (ha)		Indeks 2010/06	Struktura (%)	
		2006	2010		2006	2010
1100	Njiva	181.336	182.449	100,6	27,5	27,4
1160	Hmeljišče	2.077	2.004	96,5	0,3	0,3
1180	Trajne rastline na njivskih površinah	309	339	109,7	0,0	0,1
1190	Rastlinjak	105	122	116,2	0,0	0,0
1211	Vinograd	22.278	21.495	96,5	3,4	3,2
1212	Matičnjak	37	48	129,7	0,0	0,0
1221	Intenzivni sadovnjak	4.793	4.397	91,7	0,7	0,7
1222	Ekstenzivni oz. travniški sadovnjak	20.688	23.203	112,2	3,1	3,5
1230	Oljčnik	1.618	1.803	111,4	0,2	0,3
1240	Ostali trajni nasadi	329	415	126,1	0,0	0,1
1300	Trajni travnik	369.662	366.966	99,3	56,1	55,0
1321	Barjanski travnik	6.458	5.986	92,7	1,0	0,9
1800	Kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem	7.317	9.345	127,7	1,1	1,4
	Kmetijska zemljišča v uporabi skupaj	617.007	618.572	100,3	93,7	92,8
1410	Kmetijsko zemljišče v zaraščanju	21.594	24.340	112,7	3,3	3,7
1420	Plantaža gozdnega drevja	317	276	87,1	0,0	0,0
1500	Drevesa in grmičevje	18.648	18.532	99,4	2,8	2,8
1600	Neobdelano kmetijsko zemljišče	1.107	4.985	450,3	0,2	0,7
	Kmetijska zemljišča skupaj	658.673	666.705	101,2	100,0	100,0

Vir: MKGP

V primerjavi z evidenco kmetijskih zemljišč 2006 se struktura rabe ni pomembneje spremenila, podobna pa je ostala tudi skupna površina kmetijskih zemljišč. Med pomembnejšimi vrstami kmetijske rabe se je najbolj povečala površina ekstenzivnih (travniških) sadovnjakov (+12,2%) in oljčnikov (+11,4%), zmanjšala pa površina intenzivnih sadovnjakov (-8,3%), vinogradov (-3,5%) in hmeljišč (-3,5%). Pri njivah in travniških površinah ni prišlo do večjih sprememb (njive +0,6%; trajno travinje, skupaj z barjanskimi travniki in kmetijskimi zemljišči, poraslimi z gozdnim drevjem -0,3%).

Med drugimi vrstami rabe kmetijskih zemljišč so največje spremembe zabeležene pri površinah v zaraščanju (+12,7%), predvsem pa pri neobdelanih kmetijskih zemljiščih, kjer se je površina glede na evidenco 2006 povečala 4,5 krat.

Evidenca grafičnih enot rabe kmetijskega gospodarstva (GERK)

Podatki v evidenci dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč, ki jo vodi MKGP, so tudi podlaga za vpis GERK, ki od leta 2006 predstavljajo evidenco o zemljiščih za potrebe dodeljevanja podpor v kmetijstvu. GERK so vrisani na digitalne letalske posnetke po mejah dejanske rabe zemljišča in mejah uporabe tega zemljišča. GERK lahko vsebuje le strnjeno površino z eno vrsto dejanske rabe, ki je v uporabi enega kmetijskega gospodarstva. Izločene morajo biti vse površine z nekmetijsko rabo (npr. zelenice okoli hiš, zaraščene površine ipd.).

V letu 2010 je bilo v register kmetijskih gospodarstev prijavljenih 475.305 ha GERK, od tega 473.773 ha kmetijskih zemljišč v uporabi. V primerjavi z letom 2006 so se skupne prijavljene površine zmanjšale za 11.900 ha oziroma za 2,4%.

Do zmanjšanja prijavljenih površin je prišlo zaradi ukinitve GERK z rabo zaraščanje (-3.093 ha) in GERK z rabo drevesa in grmičevje (-2.187 ha) ter posodobitve sistema GERK (-7.394

ha), pri kateri so bile na podlagi obnovljene evidence dejanske rabe iz GERK izločene vse neupravičene površine za prijavo. Po vzpostavitvi sistema GERK (2006) sta bila na novo uvedena GERK z rabo matičnjak (v letu 2007) in GERK z rabo ekstenzivni kraški pašnik (v letu 2010), ki vsebuje mešano rabo (prepletanje zaraščenih površin s travinjem), ki pa skupaj zajemate le 474 ha.

Preglednica 51: Evidenca GERK; 2006 in 2010

Šifra	Raba	Površina (ha)		Indeks 2010/06	Struktura (%)	
		2006	2010		2006	2010
1100	Njiva	172.507	171.374	99,3	35,4	36,1
1160	Hmeljišče	1.902	1.861	97,8	0,4	0,4
1180	Trajne rastline na njivskih površinah	270	334	123,7	0,1	0,1
1190	Rastlinjak	60	96	160,0	0,0	0,0
1211	Vinograd	15.432	16.155	104,7	3,2	3,4
1212	Matičnjak	-	45	-	-	0,0
1221	Intenzivni sadovnjak	4.132	3.909	94,6	0,8	0,8
1222	Ekstenzivni oz. travniški sadovnjak	5.738	6.415	111,8	1,2	1,3
1230	Oljčnik	554	712	128,5	0,1	0,1
1240	Ostali trajni nasadi	415	458	110,4	0,1	0,1
1300	Trajni travnik	275.779	264.625	96,0	56,6	55,7
1321	Barjanski travnik	4.091	4.294	105,0	0,8	0,9
1800	Kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem	286	3.495	1.222,0	0,1	0,7
	Kmetijska zemljišča v uporabi	481.166	473.773	98,5	98,8	99,7
	Ekstenzivni kraški pašnik	-	429	-	-	0,1
1410	Kmetijsko zemljišče v zaraščanju	3.093	-	-	0,6	-
1420	Plantaža gozdnega drevja	336	198	58,9	0,1	0,0
1500	Drevesa in grmičevje	2.187	-	-	0,4	-
1600	Neobdelano kmetijsko zemljišče	423	905	213,9	0,1	0,2
	Kmetijska zemljišča skupaj	487.205	475.305	97,6	100,0	100,0

Vir: MKGP

6.1.2 Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, zavarovana območja in vodovarstvena območja

Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost

V Sloveniji so območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD) določena na podlagi uredbe EU in potrjena s Programom razvoja podeželja 2007-2013 (PRP). Glede na kriterije, ki se uporabljajo za določitev teh območij, se delijo v tri skupine in sicer hribovsko gorska območja (HGO), druga OMD (DO) in območja s posebnimi omejitvami (PO).

Preglednica 52: Obseg OMD iz PRP 2007- 2013 po podatkih iz leta 2006

Območja	Površina katastrskih občin (ha)	Delež skupne površine (%)	Kmetijska zemljišča v rabi	
			Površina (ha)	Delež (%)
Hribovsko gorska območja	1.468.300	72,4	328.000	54,2
Druga OMD	81.400	4,0	23.000	3,8
Območja s posebnimi omejitvami	201.400	9,9	98.000	16,2
Skupaj OMD	1.751.100	86,3	449.000	74,2
Območja izven OMD	276.200	13,7	156.000	25,8
Slovenija	2.027.300	100,0	605.000	100,0

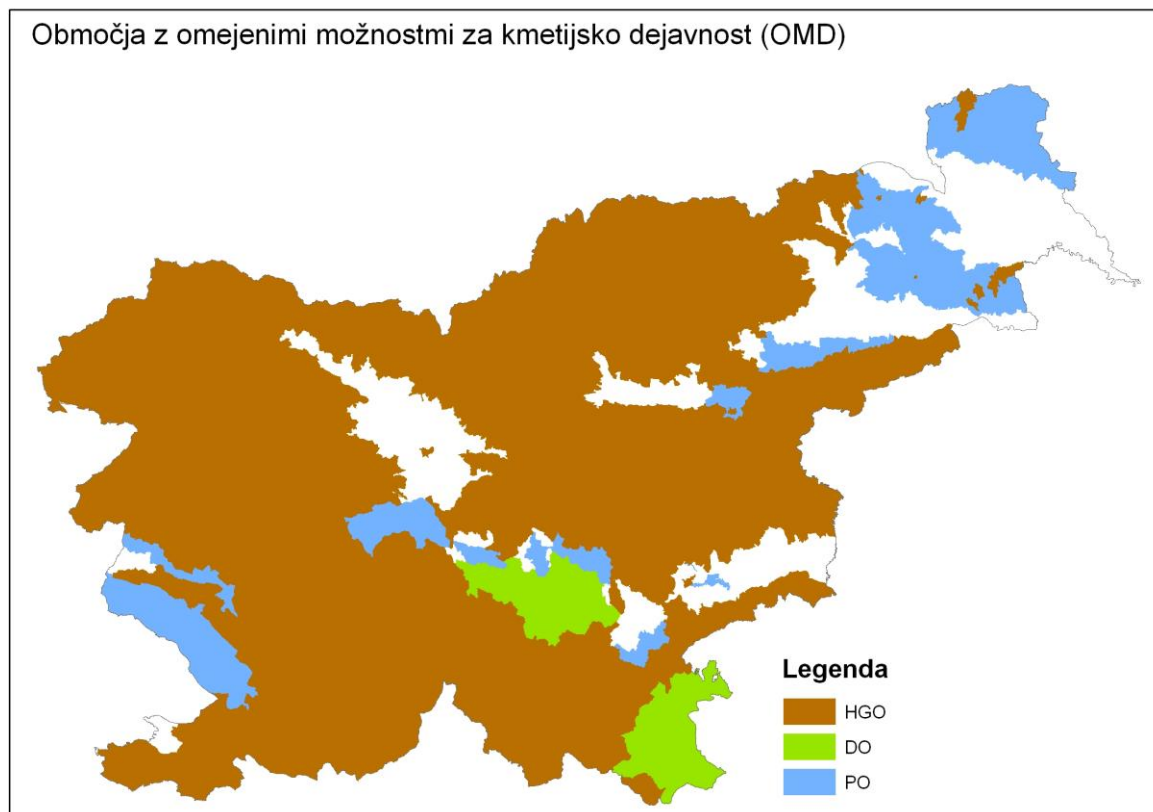
Vir: MKGP

V letu 2011 je skupna površina KZU v OMD znašala 466.559 ha, kar je več kot je bilo v letu 2006 izračunano za potrebe priprave PRP 2007-2013. Ob tem površine, ki jih kmetovalci prijavijo kot GERK v OMD znašajo 348.441 ha in pokrijejo le 74,7% površin KZU v OMD. Zemljišča, ki niso evidentirana kot GERK KZU v OMD, niso deležna podpore za OMD.

Preglednica 53: Površina KZU in GERK KZU (ha) v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (stanje 22.5.2011)

	Skupaj	Hribovsko gorska	Druga	Posebne omejitve	SKUPAJ OMD
Skupna površina		1.467.481	81.196	202.482	1.751.159
KZU - dejanska raba	620.240	345.760	22.298	98.502	466.559
GERK KZU	476.627	254.695	16.503	77.243	348.441

Vir: MKGP

Vir: MKGP

Natura 2000

Natura 2000 je evropsko omrežje posebnih varstvenih območij, ki so jih določile države članice Evropske unije. Njen glavni cilj je ohraniti biotsko raznovrstnost za prihodnje rodove. Evropska unija je omrežje Natura 2000 uvedla kot enega od pomembnih delov izvajanja habitatne direktive in direktive o pticah. Direktivi podpirata trajnostni razvoj, ki lahko zadovoljuje potrebe sedanjih rodov, hkrati pa ne škoduje potrebam prihodnjih. V omrežje Natura 2000 je v Sloveniji vključenih skoraj 36% celotnega ozemlja.

Preglednica 54: Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) v območjih Natura 2000 (stanje 22.5.2011)

	Skupaj	Natura 2000
Skupna površina		720.288
KZU - dejanska raba	620.240	142.067
GERK KZU	476.627	100.563

Vir: MKGP

V letu 2011 skupna površina KZU v območjih Natura 2000 znaša 142.067 ha, v registru kmetijskih gospodarstev pa je vpisanih 100.563 ha GERK KZU na teh območjih. Površine, ki

jih kmetovalci prijavijo kot GERK na območjih Natura 2000, pokrijejo 70,8% skupne površine KZU v teh območjih.

Narodni, regijski in krajinski parki

Slovenija ima kot ena od držav z najvišjo stopnjo biodiverzitete v Evropski uniji trenutno z različnimi varstvenimi kategorijami zavarovanih 12% svojega ozemlja. Zavarovanih območij oziroma parkov je 46, od tega en narodni, trije regijski in 42 krajinskih parkov.

Preglednica 55: Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) v zavarovanih območjih (stanje 22.5.2011)

	Skupaj	Parki			
		Narodni	Regijski	Krajinski	SKUPAJ parki
Skupna površina		83.808	42.992	117.006	243.806
KZU - dejanska raba	620.240	7.781	15.057	43.455	66.293
GERK KZU	476.627	3.736	11.321	35.215	50.272

Vir: MKGP

Skupna površina KZU v zavarovanih območjih v letu 2011 znaša 66.293 ha, kot GERK KZU na teh območjih pa je v registru kmetijskih gospodarstev vpisanih 50.272 ha. Površine, ki so jih kmetovalci prijavili kot GERK v zavarovanih območjih, tako pokrijejo 75,8% skupne površine KZU v teh območjih.

Vodovarstvena območja

Vodovarstvena območja so ena najpomembnejših oblik zavarovanja vodnih teles, pomembnih za odvzem pitne vode. Takšen način zavarovanja je poznal zakon o vodah iz leta 1981, na podlagi katerega so vodovarstvena območja določile občine. Nov zakon o vodah, ki v slovenski pravni red prevzema zahteve direktive EU o ukrepi na področju vodne politike, pa prenaša pristojnost določanja vodovarstvenih območij na državo. Vodovarstvena območja ureja sedem uredb in sicer za vodno telo vodonosnikov Ruš, Vrbanskega platoja, Limbuške dobave in Dravskega polja, vodno telo vodonosnikov Dravsko-ptujskega polja, vodno telo vodonosnika Apaškega polja, vodno telo vodonosnika Selniška dobava, vodno telo vodonosnika Ljubljanskega polja, vodno telo vodonosnikov Ljubljanskega barja in okolice Ljubljane ter vodno telo vodonosnikov Rižane.

Z uredbami so določena vodovarstvena območja in vodovarstveni režimi. Znotraj vodovarstvenega območja so določene različne stopnje varovanja, ki so odvisne od naravnih značilnosti in stopnje ogroženosti vodonosnikov oziroma površinskih voda. Uredbe predvidevajo tri stopnje varovanja oziroma razvrstitve vodovarstvenih območij in sicer: VVO I (najožja območja), na katerih velja najstrožji režim varovanja (prepovedana ali omejena raba mineralnih gnojil, gnojnice in gnojevke ter fitofarmacevtskih sredstev), VVO II (ožja območja), VVO III (širša območja).

Poleg vodovarstvenih območij, ki so določena z vladnimi uredbami, je še vedno veliko vodovarstvenih območij določenih z občinskimi odloki, ki so jih sprejemale občinske skupščine do leta 2002 v skladu s takrat veljavnim zakonom o vodah in se jih v skladu s prehodnimi določbami sedanjega zakona še uporablja.

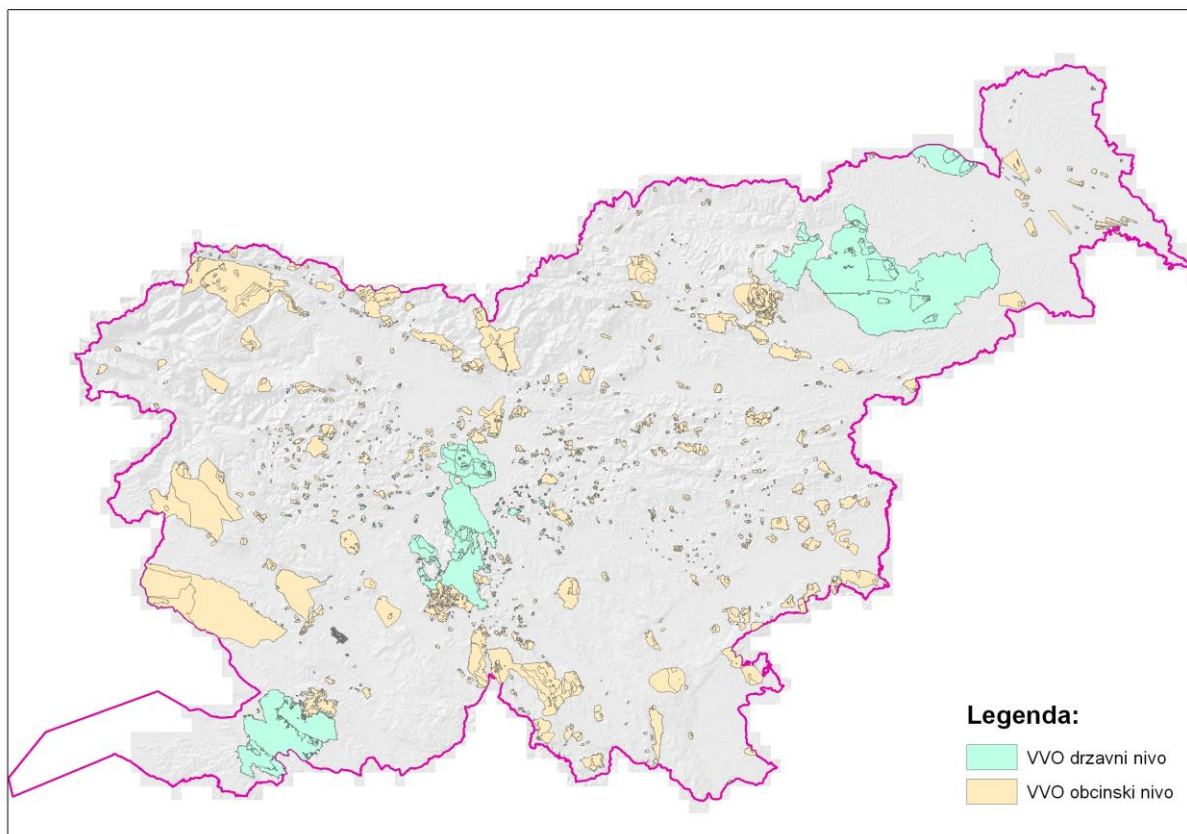
V evidenci vodovarstvenih območij, ki jo vodi Agencija RS za okolje, se vodovarstvena območja, določena z vladnimi uredbami, vodijo pod nazivom »državni nivo«, vodovarstvena območja, določena z občinskimi odloki pa pod nazivom »občinski nivo«.

Površina vodovarstvenih območij v Sloveniji znaša 345.127 ha kar predstavlja 17% površine države. Kmetijskih zemljišč v uporabi na teh območjih je 95.768 ha, kmetovalci pa na teh območjih prijavljajo 70.810 ha GERK KZU. Na VVO I območjih je 6.145 ha KZU oziroma 4.724 ha GERK KZU.

Preglednica 56: Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) na vodovarstvenih območjih (VVO) (stanje 22.5.2011)

	Skupaj	VVO	Od tega VVO I
Skupna površina		345.127	43.801
KZU - dejanska raba	620.240	95.768	6.145
GERK KZU	476.627	70.810	4.724

Vir: MKGP

Vir: MKGP

6.2 Zemljiške operacije

Razdrobljenost zemljišč je ena od največjih razvojnih težav slovenskega kmetijstva. Da bi bila kmetijska gospodarstva v zaostrenih gospodarskih razmerah konkurenčna, bi bila potrebna koncentracija posesti, izboljšanje kakovosti zemljišč ter prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev.

Slovenija se vse pogosteje sooča tudi s posledicami podnebnih sprememb, predvsem z daljšimi sušnimi obdobji, ki zaradi premalo namakalnih površin povzročajo velik izpad pridelkov in s tem dohodkov v kmetijstvu. Zaradi neprimernega upravljanja z zemljišči v kmetijstvu in gozdarstvu, onesnaževanja, širjenja mestnih območij in podnebnih sprememb so, podobno kot v številnih delih Evrope, opazni procesi degradacije tal, vendar je dejansko škodo, zaradi kompleksnosti problematike, manjkajočih podatkov o ogroženih območjih ter ocen posredne škode, težko oceniti.

Namen izvajanja zemljiških operacij, kot so komasacije, agromelioracije in hidromelioracije, je izboljšanje posestne in zemljiške strukture ter izboljšanje pogojev obdelave kmetijskih zemljišč.

Komasacije

Po podatkih upravnih enot je bilo v letu 2010 zaključenih 8 komasacij na skupno 2.140 ha kmetijskih zemljišč. V letu 2010 se je začelo 5 novih komasacijskih postopkov na skupno 703 ha kmetijskih površin.

Preglednica 57: Podatki o komasacijah za leto 2010

Upravna enota	Zaključeni komasacijski postopki		Novo uvedeni komasacijski postopki	
	Število	Površina (ha)	Število	Površina (ha)
Ajdovščina	2	240	0	0
Krško	0	0	1	121
Ljubljana	0	0	1	188
Murska Sobota	4	1.284	0	0
Ptuj	2	616	2	380
Sevnica	0	0	1	14
Slovenska Bistrica	0	0	0	0
Skupaj	8	2.140	5	703

Vir: Upravne enote RS

Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja (ARSKTRP) je v letu 2010 v okviru javnega razpisa PRP 2007-2013 za podukrep komasacije in agromelioracije prejela 4 vloge za skupno 420 ha kmetijskih zemljišč. V letu 2010 je skupno vodila postopke 15 vlog za pridobitev sredstev iz omenjenega ukrepa in odobrila vloge za 3.457 ha kmetijskih površin.

V program dokončanja komasacijskih postopkov je bilo leta 2010 vključeni 44 komasacijskih območij, uspešno zaključenih pa 12 komasacijskih območij, od tega po eno območje v upravnih enotah Krško (Račna), Ljutomer (Ljutomer Cezanjevci) in Metlika (Vinomer Vidošiči), dve območji v upravni enoti Ajdovščina (Lokavec, Selo), tri v upravni enoti Ptuj (Hveletinci MO 4, Sestrže MO 28, Dravsko polje II) ter štiri komasacijske območja v upravni enoti Murska Sobota (Adrijanci, Moščanci, Vaneča I, Motvarjevci).

Ključni problemi pri izvajanju komasacij so še vedno dolgotrajni komasacijski postopki. Predlog za uvedbo komasacijskega postopka se lahko vloži, če se s komasacijo strinjajo lastniki kmetijskih zemljišč, ki imajo v lasti več kot 80% kmetijskih zemljišč na predvidenem komasacijskem območju. Dolgotrajni so tudi pritožbeni postopki, ki se rešujejo na MKGP. Poleg tega problem predstavlja tudi finančni vložek občine, ki mora kriti stroške DDV (20%).

Agromelioracije

V letu 2010 je bilo odobrenih 12 vlog za izvedbo agromelioracij na kmetijskih zemljiščih v skupni površini 11,35 ha, kar je primerljivo z letom 2009, ko je bilo izdanih 15 pozitivnih odločb o uvedbi agromelioracij. V letu 2010 so se v okviru agromelioracij izvajala predvsem nasipavanja kmetijskih zemljišč, odstranitev kamnitih osamelcev ter čiščenje zarasti, kar je prispevalo k izboljšanju zemljišč. Ob tem je bil ugotovljen povečan obseg zlorab agromelioracij, saj so se na kmetijska zemljišča pod pretvezo agromelioracij odlagali gradbeni izkopi. Iz tega naslova je bilo v letu 2010 izdanih 7 negativnih odločb o uvedbi agromelioracij.

Hidromelioracije

Hidromelioracije, med katere spadajo namakalni in osuševalni sistemi, so ukrep, ki omogoča usposobitev kmetijskih zemljišč v ekstenzivni rabi na območjih neugodnega vodnega režima z regulacijo vlage v tleh. Ti ukrepi so usmerjeni v gradnjo novih velikih namakalnih sistemov in gospodarjenje z obstoječimi velikimi hidromelioracijskimi sistemi. K tem vsebinam spadajo tudi storitve upravljanja s hidromelioracijskimi sistemi, storitve izdelave in vzdrževanja katastrov in evidenc hidromelioracij ter druge storitve, povezane s temi vsebinami.

V letu 2010 so se izvajale naloge v okviru programov upravljanja in vzdrževanja hidromelioracijskih sistemov po posameznih sklopih za leto 2010, na podlagi okvirnih sporazumov za obdobje 2008-2011. Izvedle so se nekatere nadgradnje evidence in katastra melioracijskih sistemov in naprav v Sloveniji.

Veliki namakalni sistemi se uvajajo na podlagi pravilnika o uvedbi velikega namakalnega sistema. V letu 2010 so bili uvedeni trije **veliki namakalni sistemi** na skupni površini 932,91 ha. Izgradnja velikih namakalnih sistemov se podpira v okviru PRP 2007-2013 (ukrep 125, podukrep: izgradnja velikih namakalnih sistemov in tehnološke posodobitve namakalnih sistemov). ARSKTRP je v letu 2010 prejela štiri vloge, od katerih sta bili dve vlogi za izgradnjo velikih namakalnih sistemov v skupni površini 523,9 ha kmetijskih zemljišč in dve vlogi za tehnološko prenovo velikih namakalnih sistemov v skupni površini 199,3 ha kmetijskih zemljišč. Finančna sredstva so namenjena gradnji odzemnih objektov za vodo ter primarnega in sekundarnega omrežja s pripadajočo opremo. V letu 2010 so se reševale določene težave, kot na primer težava z investiranjem v izgradnjo namakalnih sistemov, financiranje stroška DDV, postopek izdaje vodnih in gradbenih dovoljenj.

V letu 2010 je MKGP prejelo 18 vlog za uvedbo **malega namakalnega sistema**. Pozitivno rešenih je bilo 17 vlog v skupni površini nekaj več kot 9 ha kmetijskih zemljišč. MKGP ugotavlja, da je trend uvedbe namakalnih sistemov še vedno izpostavljen v vzhodni Sloveniji, medtem ko je v zahodnem delu države želja po uvedbi malega namakalnega sistema bistveno manjša.

Sredstva za **vzdrževanje melioracijskih sistemov** se zbirajo v skladu z določbami Zakona o kmetijskih zemljiščih. Izbrani upravljavci hidromelioracijskih sistemov poskrbijo za izvedbo vzdrževanja v skladu s potrjenimi letnimi programi, ki so usklajeni z razpoložljivimi zbranimi sredstvi za ta namen. V letu 2010 se je na podlagi sprejete odredbe izvedla vsakoletna odmera nadomestila za vzdrževanje hidromelioracij. V odmero za leto 2010 je bilo vključenih 212 hidromelioracijskih sistemov. Zakonski postopek zbiranja sredstev za vzdrževanje in redno delovanje hidromelioracijskih sistemov se je prvič izvedel leta 2003. V letih 2005 in 2006 se odmera zaradi predvidenih zakonskih sprememb ni izvajala. Od leta 2007 odmera vsako leto poteka nemoteno.

Preglednica 58: Odmera nadomestila za vzdrževanje hidromelioracijskih sistemov (HMS)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Število HMS v odmeri	207	345	/	/	247	205	216	212
Zbrana sredstva (000 EUR)	277	490	/	/	640	535	554	591*

* ocena
Vir: MKGP

V letu 2010 so se vzdrževalna dela izvajala glede na zbrana sredstva iz odmere za leto 2009 in preostanka sredstev iz odmere 2008. Vzdrževalna dela so se izvedla po programih vzdrževanja za leto 2010 na 137 HMS od 184 predvidenih (v letu 2009 na 182 HMS). Obseg vzdrževalnih del je bil manjši od predvidenega zaradi obilnih jesenskih padavin, ki so onemogočile izvajanje vzdrževanja po predvideni dinamiki. Preostanek vzdrževalnih del je potekal še v letu 2011 do meseca marca. Vzdrževalna dela so se izvedla na okoli 30.000 ha kmetijskih zemljišč. V največjem obsegu se je izvajala košnja trave na brežinah jarkov, v manjšem obsegu pa posek zarasti na brežinah, poglobljanje jarkov in popravilo poti.

Preglednica 59: Izvedena vzdrževalna dela na hidromelioracijskih sistemih v letu 2010

Vrsta nalog	Obseg del
Košnja trave na brežinah jarkov	471.850 m
Posek zarasti na brežinah jarkov (grmovje in drevesa do premera 20 cm)	227.770 m ²
Popravilo obstoječih poljskih poti z navozom gramoznega materiala in utrditvijo	6.370 m
Čiščenje jarkov (zakoličba, določitev nivelete, strojni izkop in odvoz v mikrodreprese na melioracijskem območju)	38.930 m ³

Vir: MKGP

Akumulacija Vogršček je največja akumulacija in namakalni razvod v državi. Velikost akumulacije, ki znaša okrog 8 milijonov m³ vodnega zajetja, predstavlja pomembno strateško ter varnostno (glede stabilnosti pregrade) nalogo, zato država redno zagotavlja sredstva za vzdrževanje tega namakalnega sistema in akumulacije.

6.3 Varstvo kmetijskih zemljišč pred spreminjanjem namenske rabe

V Sloveniji rabo kmetijskih zemljišč, njihov promet in zakup, agrarne operacije in skupne pašnike ureja Zakon o kmetijskih zemljiščih, medtem ko od leta 2003 režim poseganja na najboljša kmetijska zemljišča ureja Zakon o prostorskem načrtovanju. Načrtovanje posegov v prostor na kmetijska zemljišča je tako v naši zakonodaji, podobno kot v drugih primerljivih državah, sistemsko urejeno s predpisi o prostorskem načrtovanju.

Pritisk urbanizacije in s tem pozidava najkakovostnejših kmetijskih zemljišč je z nastankom številnih novih občin v Sloveniji močno narasla, saj so interesi in težnje po spremembi namenske rabe kmetijskih zemljišč v urbane namene najbolj izrazite na ravninskih predelih ob naseljih, kjer so najboljša kmetijska zemljišča.

Velik problem predstavlja tudi razmeroma ekstenzivna in razpršena gradnja stanovanjskih objektov ter načrtovanje večjih novih trgovskih centrov in obrtnih oziroma industrijskih con v odprtem kmetijskem prostoru.

Sedanje varstvo kmetijskih zemljišč je neučinkovito, kar je na eni strani posledica pomanjkljive zakonodaje, ki kmetijskih zemljišč ne varuje v zadostni meri pred pozidavo, dodatno pa predstavlja problem nezaveščenost ljudi, pa tudi lokalnih skupnosti o tem, da je kmetijsko zemljišče naravna dobrina, ki je nujna za pridelavo hrane in zato predlagajo spreminjanje namenske rabe tudi kadar to ni utemeljeno (npr. niso izkazane in utemeljene razvojne potrebe lokalne skupnosti).

Prav tako omejitve prometa s kmetijskimi zemljišč, ki so določene zaradi posebnega varstva kmetijskih zemljišč, ne dosegajo svojega namena, to je, da kmetijska zemljišča ostanejo v obdelovalni funkciji, saj se v praksi pogosto pojavljajo primeri nakupov kmetijskih zemljišč z namenom spreminjanja njihove namenske rabe oziroma prodaje kot stavbnih zemljišč po bistveno višjih cenah.

Poleg tega sta se postopek prometa s kmetijskimi zemljišči, gozdovi in kmetijami ter postopek zakupa kmetijskih zemljišč, kot ju ureja Zakon o kmetijskih zemljiščih, izkazala za zelo dolgotrajna in postopkovno zapletena, kar izkazujejo posamezne faze v postopku in opravila, ki jih morajo stranke opraviti, da pridejo do zelenega, t.j. prodaje oziroma zakupa kmetijskega zemljišča.

MKGP je v letu 2010 prejelo 24 vlog občin za izdajo smernic k osnutku občinskega prostorskega načrta (OPN). Od tega 4 vloge niso vsebovale gradiva s podatki, na podlagi katerih bi lahko določili površine predlogov sprememb namenske rabe kmetijskih zemljišč (digitalni podatki o veljavni in o predlagani namenski rabi prostora).

MKGP je tako v letu 2010 obravnavalo 20 vlog, v okviru katerih so občine predlagale spremembe namenske rabe na skupaj 2.215,1 ha kmetijskih zemljišč, od tega na 1.142,5 ha najboljših kmetijskih zemljišč.

Kljub temu, da se podatki nanašajo šele na predloge sprememb namenske rabe kmetijskih zemljišč in ne na že sprejeti prostorski akt, je mogoče zaznati negativen odnos do varstva kmetijskih zemljišč. Varstvo kmetijskih zemljišč pred njihovim trajnim spreminjanjem je vse prej kot zadovoljivo.

Preglednica 60: Predlogi sprememb namenske rabe kmetijskih zemljišč po občinah, katerih vlogo za izdajo smernic k osnutku OPN je MKGP prejelo v letu 2010 (ha)

Občina	Najboljša kmetijska zemljišča	Druga kmetijska zemljišča	Skupaj vsa kmetijska zemljišča
Brezovica	61,7	-	61,7
Cirkulane	18,1	35,4	53,5
Dravograd	:	:	:
Gorišnica	40,3	-	40,3
Grad	2,7	51,0	53,7
Hrpelje - Kozina	85,4	:	:
Ilirska Bistrica	:	:	:
Komen	15,9	17,0	32,9
Kostel	7,7	11,7	19,3
Krško	:	:	368,9
Luče	31,1	67,5	98,6
Moravče	85,2	52,2	137,4
Oplotnica	:	:	:
Osilnica	7,9	6,9	14,8
Podvelka	5,3	5,1	10,4
Sežana	79,5	300,2	379,7
Slovenska Bistrica	308,9	152,5	461,4
Slovenske Konjice	163,6	22,7	186,3
Starše	48,5	2,3	50,8
Sveta Trojica v Slovenskih goricah*	57,2	12,7	69,9
Sveti Andraž v Slovenskih goricah	17,2	5,5	22,7
Veržej	14,5	0,2	14,7
Videm**	84,7	24,5	113,2
Žetale	7,1	17,8	24,9
Skupaj	1 142,5	785,2	2 215,1

* od tega 30 ha najboljših kmetijskih zemljišč po državnem prostorskem načrtu

** od tega 47,7 ha najboljših kmetijskih zemljišč po državnem prostorskem načrtu

Vir: MKGP

Po podatkih MKGP je v letu 2010 stopilo v veljavo 12 občinskih prostorskih načrtov. MKGP je v analizo vključilo 11 občin, katerih podatki so bili objavljeni na strežniku Ministrstva za okolje in prostor.

Preglednica 61: Predlogi in spremembe namenske rabe kmetijskih zemljišč po občinah po OPN, ki so stopili v veljavo v letu 2010 ter skupne površine kmetijskih zemljišč po uveljavitvi OPN (ha)

Občina	Predlog (smernice)			Spremembe (veljavni OPN)			Površine (po uveljavitvi OPN 2010)		
	Najboljša	Druga	Skupaj	Najboljša	Druga	Skupaj	Najboljša	Druga	Skupaj
Gorenja vas-Poljane	29,2	33,3	62,5	26,7	32,0	58,7	2.169,0	2.398,0	4.567,0
Ljubljana	1.051,6	183,0	1234,6	583,0	183,0	766,0	6.607,0	1.404,0	8.011,0
Loški Potok	4,0	5,7	9,7	0,3	5,7	6,0	523,0	2.597,0	3.120,0
Naklo	10,0	2,0	12	8,0	2,0	10,0	742,0	137,0	879,0
Pivka	22,0	230,0	252	18,0	230,0	248,0	1.923,0	4.665,0	6.588,0
Postojna	:	:	:	31,8	760,2*	792	3.597,7	3.140,6	6.738,3
Prebold	13,5	19,5	33	13,5	19,5	33,0	639,0	557,0	1.196,0
Ruše	19,7	95,2	114,9	19,7	87,0	106,7	434,0	174,0	608,0
Šentjernej	:	:	:	246	31,2	277,2	4.087,0	348,0	4.435,0
Tišina	8,0	1,0	9	7,0	0,0	7,0	2.612,0	159,0	2.771,0
Trzin	18,8	0,0	18,8	16,0	0,0	16,0	311,0	19,6	330,6
Skupaj 9 občin	1.176,8	569,7	1.746,5	692,2	559,2	1.251,4	15.960,0	12.110,6	28.070,6
Skupaj 11 občin	:	:	:	970,0	1.350,6	2.320,6	23.644,7	15.599,2	39.243,9

* od tega 660,8 ha vadišče Počec

Vir: MKGP

Popolni podatki o površinah predlogov sprememb namenske rabe najboljših ter drugih kmetijskih zemljišč v vlogi za izdajo prvih smernic k osnutku OPN, kot tudi o površinah spremenjene namenske rabe teh zemljišč glede na novo uveljavljeni OPN so na voljo le za 9 občin. Te občine so s prvo vlogo za izdajo smernic k osnutku OPN skupno predlagale spremembe namenske rabe 1.746,5 ha kmetijskih zemljišč, od tega 1.176,8 ha najboljših kmetijskih zemljišč, z uveljavitvijo OPN pa se je namenska raba spremenila na 1.251,4 ha kmetijskih zemljišč, od tega 692,2 ha najboljših kmetijskih zemljišč in sicer v stavbno ali drugo zemljišče.

Po podatkih MKGP je bilo v letu 2010 sprejetih 16 državnih prostorskih načrtov, od katerih je 9 načrtovanih tudi na kmetijskih zemljiščih in sicer v skupni površini 371,2 ha.

Preglednica 62: Površine kmetijskih zemljišč (ha), na katerih se načrtujejo spremembe rabe po državnih prostorskih načrtih, sprejetih v letu 2010

DPN	Ime DPN	Površine (ha)
Avtoceste	AC Draženci - MMP Gruškovje	221
	AC Ljubljana - Vrhnika, priključek Brezovica	18,6
	AC Slivnica - Pesnica, oskrbni center	12,4
Golf	Šmartinsko jezero*	102
Železnice	Križanje glavne in regionalne proge s cesto Šentjur - Mestinje v Grobelnem	7,2
Ceste	Preložitev glavne ceste G2-108 ob naselju Zgornji Log pri Litiji	3,9
Plinovodi	R45 za oskrbo Bele krajine	0,8
	Razširitev kompresorske postaje Kidričevo	4,9
Daljinovodi	Grosuplje - Trebnje	0,4
Vode	Ureditve Savinje za zagotavljanje poplavne varnosti (23,5 ha)**	0,0
Skupaj		371,2

* ima predvideno vzpostavitev nadomeščanja

**namenska raba ostaja kmetijska (so določene omejitve)

Vir: MKGP

6.4 Ukrepi kmetijske zemljiške politike

Ker se obseg kmetijskih zemljišč zaradi intenzivne pozidave vztrajno zmanjšuje, je z vidika zagotavljanja zadostne preskrbe z varno hrano in stabilnosti, predvsem v kriznih razmerah, glavni cilj kmetijskega resorja zagotoviti obdelanost kmetijskih zemljišč ter njihovo varstvo pred trajnim spreminjanjem. Varovanje kmetijskih zemljišč in njihovega proizvodnega potenciala mora biti nedvomen interes javnosti, ki so ga dolžni spoštovati vsi, zato je nujno, da se pri ljudeh ponovno obudi spoštljiv odnos do kmetijske zemlje.

Ohranjanje in izboljševanje pridelovalnega potenciala ter povečevanje obsega kmetijskih zemljišč za pridelavo hrane so tudi glavne vsebine predloga sprememb in dopolnitev Zakona o kmetijskih zemljiščih. Glavne spremembe se nanašajo predvsem na področje načrtovanja in varovanja kmetijskih zemljišč ter področje agrarnih operacij. Za uresničevanje zastavljenih ciljev novela zakona predvideva ukrepe za odpravljanje zaraščanja in izvajanje agrarnih operacij. Spremembe zakona bodo pripomogle k obdelanosti kmetijskih zemljišč ter ustreznemu varstvu kmetijskih zemljišč pred pozidavo in drugimi oblikami degradacije, resorju, odgovornemu za kmetijska zemljišča, pa bodo omogočile aktivno vlogo v postopkih prostorskega načrtovanja. Z novelo se poenostavljajo in opravljajo postopki za uvedbo melioracij oziroma komasacij. Na novo se ureja področje agromelioracij, predvsem v smislu izboljšanja kontrole nad izvedbami agromelioracijskih del oziroma nad nezakonitim odlaganjem najrazličnejših materialov na kmetijska zemljišča. Z novelo se ponovno vpeljuje mehanizem plačila odškodnine zaradi spremembe namembnosti kmetijskega zemljišča, ki se bo plačala v postopku izdaje gradbenega dovoljenja. Sredstva, zbrana z odškodninami zaradi spremembe namembnosti kmetijskega zemljišča, bodo namenjena pripravi in izvedbi ukrepov kmetijske zemljiške politike ter financiranju izdelave strokovnih podlag s področja kmetijstva.

6.5 Gospodarjenje z zemljišči v okviru Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije

Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS (Sklad) je leta 1993 ustanovila država z namenom, da upravlja in razpolaga s kmetijskimi zemljišči, kmetijami in gozdovi v lasti Republike Slovenije. Po podatkih registra osnovnih sredstev in zemljiškega katastra Sklad gospodari na 89.025 ha kmetijskih zemljišč, medtem ko so po evidenci o dejanski rabi, kot jo vodi MKGP, te površine manjše za skoraj 30% in obsegajo 63.470 ha oziroma 9,5% vseh kmetijskih zemljišč. Pri gozdovih je odstopanje podatkov nekaj manjše in nasprotnosmerno. Po podatkih registra osnovnih sredstev in zemljiškega katastra Sklad gospodari z 218.011 ha gozdov, po podatkih popisa gozdnih površin, v katerem je zajeto dejansko stanje v naravi, pa z 244.918 ha gozdov, kar je 12% več.

Preglednica 63: Stanje registra osnovnih sredstev Sklada po vrstah rabe po podatkih zemljiškega katastra (ha); 2006-2010

Vrsta rabe	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010
Njive	27.827	27.171	26.769	26.746	26.734
Vrtovi	21	21	20	15	15
Plantažni sadovnjaki	1.247	1.214	1.160	1.103	1.101
Sadovnjaki	2.406	2.302	2.248	2.234	2.212
Vinogradi	3.319	3.206	3.180	3.225	3.234
Hmeljišča	896	874	856	843	836
Travniki	30.839	30.218	29.752	29.442	29.357
Barjanski travniki	1.402	1.315	1.322	1.314	1.249
Pašniki	33.438	27.194	24.849	23.807	23.642
Trstičja	102	103	98	97	96
Gozdne plantaže	563	554	550	549	549
Kmetijska zemljišča skupaj	102.060	94.172	90.805	89.377	89.025
Gozdovi	247.339	224.717	221.944	217.512	218.011
Drugo	23.299	16.808	14.182	14.091	13.489
SKUPAJ	372.699	335.697	326.932	320.981	320.525

Gospodarjenje s kmetijskimi zemljišči in gozdovi je v letu 2010 potekalo v skladu z zastavljenimi cilji. Delež prostih zemljišč, ki niso oddana v zakup, se iz leta v leto zmanjšuje in je ob koncu leta 2010 znašal 1.598 ha, kar je 12% manj kot v letu poprej.

Velika večina gozdov, s katerimi upravlja Sklad (okoli 91%), je oddana v dolgoročno koncesijo pravnim naslednikom nekdanjih gozdnih gospodarstev in zadrugam. V letu 2010 je skupni posek v gozdovih, oddanih v koncesijo znašal 1.008.850 m³, v ostalih pa 24.105 m³.

V primerjavi s prejšnjimi leti je opazen bistven upad opravil na področju denacionalizacije, kar je glede na to, da je postopek v zaključni fazi, razumljivo. Za razliko od preteklih let, ko je Sklad upravičencem, ki jim ni bilo mogoče vrniti odvzetih zemljišč, dodeljeval nadomestna zemljišča, je po sklepu Sveta Sklada v letu 2010 Sklad s to prakso prenehal. Še vedno pa Sklad plačuje upravičencem odškodnino za nezmožnost uporabe kmetijskih zemljišč, ki je enaka višini zakupnine in sicer do pravnomočne odločbe o vračilu kmetijskega zemljišča. Postopki vračanja zemljišč so še vedno med poglavitnimi razlogi za nenehno usklajevanje predmeta zakupnih pogodb. Navedeno otežuje vpise zakupnih razmerij v zemljiško knjigo, predvsem pa otežuje spremembo teh vpisov.

Prenosi in promet z zemljišči

Sklad je v letu 2010:

- prenesel na občine in druge pravne osebe 553,88 ha zemljišč od tega na občine 508,90 ha, z občin in drugih pravnih oseb na Sklad pa 3.825,84 ha zemljišč, od tega z občin na Sklad 1.086,88 ha zemljišč;

- prodal 29,8 ha kmetijskih in stavbnih zemljišč in sicer kmetijska zemljišča po povprečni ceni 5,23 EUR/m², stavbna zemljišča po povprečni ceni 27,17 EUR/m²;
- odkupil 50,7 ha kmetijskih zemljišč po povprečni ceni 0,81 EUR/m²;
- v menjave vložil 37,6 ha kmetijskih zemljišč, iz njih pa pridobil 30,3 ha kmetijskih zemljišč;
- v postopkih razdružitve solastnine odtujil 15,1 ha, hkrati pa iz njih pridobil 16,9 ha kmetijskih zemljišč;
- v komasacijske postopke vložil 78,7 ha kmetijskih zemljišč, iz postopkov pa pridobil 75,4 ha zemljišč;
- kupil 139 ha gospodarskih gozdov po povprečni ceni 0,33 EUR/m² in 31,6 ha varovalnih gozdov po povprečni ceni 0,35 EUR/m²;
- prodal 71,8 ha gospodarskih gozdov po povprečni ceni 0,92 EUR/m², poleg tega pa 0,1 ha stavbnih zemljišč ter 2,3 ha infrastrukturnih zemljišč.

Zakup kmetijskih zemljišč

Sklad je imel konec leta 2010 sklenjenih skupaj 16.912 pogodb (zakupnih, brezplačnih in najemnih) za 55.564 ha kmetijskih zemljišč. V povprečju je imela ena oseba v zakupu 3,29 ha zemljišč. V pogodbe je bilo vključenih 174.337 parcelnih delov.

V letu 2010 je bilo obnovljenih oziroma na novo sklenjenih 2.015 pogodb oziroma 12% vseh veljavnih pogodb. Glede na preteklo leto je bilo obnovljenih 127 zakupnih pogodb manj.

S 347 ponodbami za zakup kmetijskih zemljišč je bilo z javnimi objavami ponujenih 1.434 ha kmetijskih zemljišč oziroma 7.106 parcelnih delov.

Preglednica 64: Pregled pogodb Sklada po vrstah (stanje konec leta); 2006-2010

Vrsta pogodb	Število pogodb					Površina v ha				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
Zakupne pogodbe	15.661	15.827	16.586	16.730	16.760	50.963	50.926	52.826	52.752	52.295
Od tega: Pravne osebe					40					20.707
Fizične osebe					16.720					31.589
Brezplačne pogodbe	17	17	20	21	21	3.012	2.723	3.176	3.191	3.169
Najemne pogodbe	105	100	101	129	131	211	213	167	187	200
SKUPAJ	15.783	15.944	16.707	16.880	16.912	54.186	53.862	56.169	56.130	55.664
Povprečno na pogodbo						3,43	3,38	3,36	3,33	3,29

V letu 2010 se je zakupnina povišala za 1,6%, kolikor je znašal letni indeks inflacije v obdobju november 2008 - november 2009, za vrtove vseh katastrskih razredov, za hmeljišča vseh katastrskih razredov in za njive od 1. do vključno 3. katastrskega razreda, pa poleg tega še za dodatnih 20%, za njive od 4. do vključno 6. katastrskega razreda pa za dodatnih 10%. Ukinjen je bil 10-odstotni popust zakupnikom, ki imajo v zakupu več kot 3 ha zemljišč. Hkrati se je minimalna pogodbeni vrednost povišala od 38 EUR na 50 EUR.

Osnovna zakupnina se izračuna na podlagi katastrskih podatkov o parceli. Za izračun končne zakupnine se upoštevajo odstopanja izražena v faktorjih. Na območjih z ugodno prometno lego in večjim povpraševanjem po zemljiščih se zakupnina obračunava s faktorjem 1,20, na območjih, ki so kmetijsko ogrožena, pa s faktorjem 0,80. Seznam katastrskih občin s pripadajočimi faktorji je sestavni del cenika zakupnin. Upoštevajo se tudi faktorji, za katere je predhodno potreben sklep komisije, izhajajo pa iz ugotovljene razlike med katastrskim in dejanskim stanjem zemljišč, predhodno neuspešnih ponudb za zakup, izlicitiranih zakupnin in drugih utemeljenih razlogov. V primeru, da je ugotovljena drugačna raba in drugačna proizvodna sposobnost zemljišč kot je navedena v katastru, komisija določi višino zakupnine na podlagi dejanskega stanja.

Preglednica 65: Cenik zakupnin za kmetijsko rabo zemljišč; 2006-2010

Katastrska kultura	Katastrski razred	Letna zakupnina (EUR/ha)				
		2006	2007	2008	2009	2010
Vrt	1-8	170,36	174,28	184,21	189,92	212,25
Njiva	1-3	124,85	127,73	135,01	139,20	155,57
	4-6	113,75	116,37	123,00	126,81	141,72
	7-8	96,29	98,50	104,11	107,34	109,06
Travnik	1-2	107,93	110,41	116,70	120,32	122,25
	3-4	90,47	92,55	97,83	100,86	102,47
	5-6	74,07	75,77	80,09	82,57	83,89
	7-8	56,61	57,91	61,21	63,11	64,12
Barjanski travnik	1-4	56,61	57,91	61,21	63,11	64,12
Pašnik	1-2	45,50	46,55	49,20	50,73	51,54
	3-4	33,86	34,64	36,61	37,74	38,34
	5-6	22,75	23,27	24,60	25,36	25,77
	7-8	11,11	11,37	12,02	12,39	12,59
Planinski pašnik		11,11	11,37	12,02	12,39	12,59
Pašnik porasel z gozdnim drevjem		11,11	11,37	12,02	12,39	12,59
Trstičje		11,11	11,37	12,02	12,39	12,59
Sadovnjak	1-4	141,79	145,05	153,32	158,07	160,60
	5-8	113,75	116,37	123,00	126,81	128,84
Vinograd	1-3	113,75	116,37	123,00	126,81	128,84
	4-6	102,11	104,46	110,41	113,83	115,65
	7-8	85,18	87,14	92,11	94,97	96,49
Hmeljišče	1-8	124,85	127,73	135,01	139,20	155,57
Plantaža gozdnega drevja	1-8	11,11	11,37	12,02	12,39	12,59
Obore za živali		11,11	11,37	12,02	12,39	12,59
Ostalo (gozdni robovi, brežine...)		5,29	5,41	5,72	5,90	5,99
Povprečna zakupnina (brez brezplačnih pogodb)		:	81,48	87,40	92,51	108,41

Zemljišča se oddajajo v zakup na podlagi javne ponudbe za zakup zemljišč. Prva ponudba se objavi po ceni, določeni v ceniku. V primeru neuspešne ponudbe za zakup se lahko zakupnina na ponovljeni ponudbi zniža do 30% glede na prvotno ponudbo. Vsa odstopanja od višine zakupnine po ceniku, kot tudi odobritev obročnega odplačevanja zakupnine, odobri komisija za zakup.

Zakupniki, ki na zemljiščih s soglasjem Sklada obnovijo trajne nasade ali usposobijo zemljišče za kmetijsko rabo, imajo za določen čas, ki je neposredno povezan z dobo do začetka rodnosti, pravico do plačevanja zmanjšane zakupnine. Zmanjšana zakupnina je v letu 2010 znašala 33,99 EUR/ha, ne glede na katastrsko kulturo in razred. Doba, ko se obračunava zmanjšana zakupnina je odvisna od vrste nasada in znaša za oljčnike in nasade oreha 5 let, za nasade jablan, hrušk in breskev 4 leta, za vinograde 3 leta, za hmeljišča 2 leti, in za ostalo glede na začetek rodnosti.

Svet Sklada je v letu 2010, v okviru državnih aktivnosti za odpravo posledic škode po poplavih, sprejel sklep o oprostitvi oziroma znižanju zakupnine za leto 2010 glede na delež utrpele škode. Zakupnikom, katerih škoda na pridelkih, napravah, ali nasadih je bila ocenjena v višini več kot 80% se za prizadete parcele odpiše zakupnina v celoti, pri škodi med 50 in 80% pa se zakupnina zniža v sorazmerju z ugotovljeno škodo.

7 JAVNE SLUŽBE IN DRUGE STORITVE ZA KMETIJSTVO

7.1 Javna kmetijska svetovalna služba

Javna kmetijska svetovalna služba, ki deluje v okviru Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije svetuje vsem, ki se ukvarjajo s kmetovanjem in drugimi aktivnostmi v podeželskem prostoru. Pomen njenega dela se kaže na vseh področjih, ki so neposredno ali posredno povezana s kmetijstvom in podeželjem, učinki pa v napredku na posameznih kmetijah in podeželju.

Prispevek javne kmetijske svetovalne službe k razvoju kmetijstva in podeželja temelji na več desetletnih izkušnjah in delovanju na celotnem območju Slovenije. Kmetom nudi strokovno pomoč pri izvajanju osnovne kmetijske dejavnosti ter dopolnilnih dejavnosti. Kmetijski svetovalci s svojim delom izobražujejo in usposablajo ljudi na podeželju, omogočajo pretok informacij ter prenos znanja in znanstvenih dognanj v prakso. Kmetom nudijo tudi pomoč pri poslovnih odločitvah.

Temeljne naloge javne kmetijske svetovalne službe so opredeljene v Zakonu o kmetijstvu in Zakonu o Kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije, ki opredeljujeta delovanje te službe, podrobneje pa so naloge opredeljene s programom dela, ki ga vsako leto potrdi vlada RS. Naloge so predvsem svetovanje v zvezi s tehnoloških, gospodarskim in okoljevarstvenim področjem opravljanja kmetijske dejavnosti, izobraževanje in usposabljanje kmetov, svetovanje in pomoč pri izdelavi razvojnih načrtov za kmetijska gospodarstva, pomoč pri črpanju sredstev ukrepov kmetijske politike, organizacija strokovnih prireditev ter spodbujanje in pomoč pri povezovanju in združevanju kmetov, svetovanje na področju kmetijskih in s kmetijstvom povezanih predpisov, usmerjanje razvoja gospodarjenja na kmetijah in drugo.

Organiziranost kmetijske svetovalne službe

Kmetijska svetovalna služba deluje v 8 oddelkih za kmetijsko svetovanje pri Kmetijsko gozdarskih zavodih. Njeno delo vodi, usmerja in nadzoruje Sektor za kmetijstvo in gozdarstvo v okviru Zborničnega urada Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije.

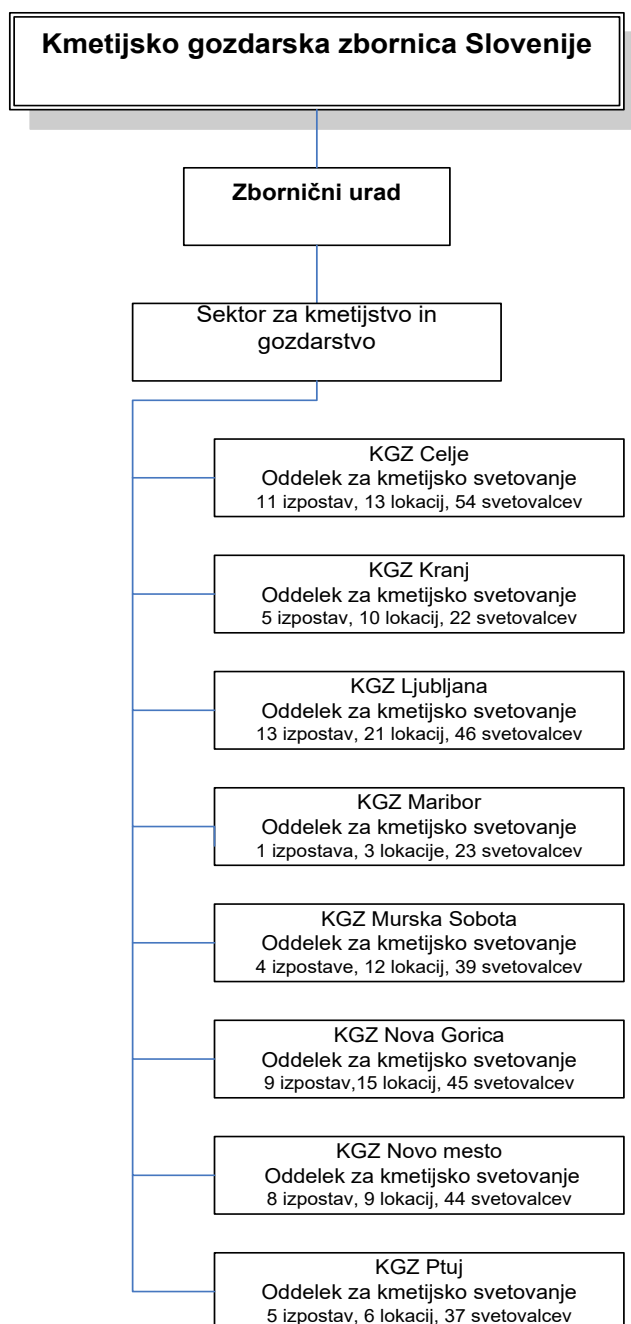
Sektor za kmetijstvo in gozdarstvo od 1. septembra 2010 pokriva tri javne službe: javno službo kmetijskega svetovanja, službo za kontrolo in selekcijo v živinoreji in službo za gozdarsko svetovanje. Glavne naloge Sektorja za kmetijstvo in gozdarstvo v letu 2010 so bile:

- načrtovanje, usmerjanje, vrednotenje in nadzor dela javne kmetijske svetovalne službe,
- načrtovanje in usklajevanje letnih programov dela te službe,
- priprava meril, normativov in standardov za izvajanje svetovalnega dela,
- usmerjanje in usklajevanje prenosa znanja v prakso do kmetov in obratno,
- priprava in tiskanje svetovalnih listov, brošur, katalogov in ostalih strokovnih podlag,
- priprava, izvajanje, organiziranje in usmerjanje izobraževanja in usposabljanja kmetijskih svetovalcev,
- načrtovanje in usklajevanje svetovalnega dela s strokovnimi službami v kmetijstvu,
- sodelovanje s svetovalnimi službami ter znanstvenimi, raziskovalnimi, strokovnimi in izobraževalnimi institucijami v kmetijstvu doma in v tujini,
- sodelovanje pri načrtovanju in izvajanju kmetijske politike,
- sodelovanje na področju kmetijske in s kmetijstvom povezane zakonodaje in predpisov,
- sodelovanje in pomoč pri izdelavi razvojnih programov in projektov.

V **oddelkih za kmetijsko svetovanje pri kmetijsko gozdarskih zavodih** delujejo kmetijski svetovalci specialisti in terenski svetovalci, vodijo pa jih vodje oddelkov.

Kmetijski svetovalci specialisti strokovno delujejo po panogah ali strokovnih področjih na celotnem območju oddelka (v regiji), izjemoma pa tudi na večjih območjih. V 8 oddelkih za kmetijsko svetovanje deluje 78 kmetijskih svetovalcev specialistov.

Terenski svetovalci in svetovalke za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti na kmetijah delujejo na izpostavah za kmetijsko svetovanje, praviloma na območju upravne enote, kot sestavni deli oddelkov za kmetijsko svetovanje. Na vsaki izpostavi deluje glede na kriterije (število kmetij, velikost enote, razvitost ipd.) določeno število terenskih svetovalcev. Delo izpostave koordinira vodja izpostave. Na izpostavah za kmetijsko svetovanje deluje 179 terenskih svetovalcev in 45 svetovalcev za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti na kmetijah.

Aktivnosti kmetijske svetovalne službe v letu 2010

Delo javne kmetijske svetovalne službe je tudi v letu 2010 temeljilo na letnem programu dela, potrjenem s strani Vlade RS. Vsebinsko se delo vsako leto nadgrajuje, glavni okvir pa

predstavlja zakonodaja, ki opredeljuje javno službo kmetijskega svetovanja. Poleg ustaljenih nalog, so bile v programu za leto 2010 opredeljene tudi številne nove naloge.

Javna kmetijska svetovalna služba je veliko pozornosti namenila ciljnemu izobraževanju kmetov in članov njihovih družin, strokovni pomoči posameznim kmetijam pri prestrukturiranju, sodelovanju pri izvajanju programov razvoja podeželja, strokovni pomoči oblikam združevanja kmetov in kmetic ter mladih na podeželju, svetovanju in pomoči pri uveljavljanju ukrepov kmetijske politike, sodelovanju z drugimi institucijami na področju kmetijstva in promociji slovenskega kmetijstva. S tem je uresničevala temeljne cilje dela javne kmetijske svetovalne službe, ki so skladni s cilji kmetijske politike v Sloveniji (konkurenčnost agroživilstva in gozdarstva, ohranjanje proizvodnih potencialov kmetijstva in kulturne krajine, izboljšanje kakovosti življenja v podeželskih območjih in spodbujanje diverzifikacije).

Program dela Kmetijske svetovalne službe se je v letu 2010 izvajal v okviru naslednjih nalog:

1. Izvajanje tehnoloških ukrepov za dvig konkurenčne sposobnosti kmetij
2. Spodbujanje pridobivanja dopolnilnega in dodatnega dohodka
3. Izvajanje ukrepov kmetijske politike
4. Združevanje in povezovanje na podeželju
Drugi projekti in aktivnosti

Program dela je bil realiziran v celoti. Pri posameznih aktivnostih je prišlo do manjših odstopanj od programa, vendar so bili cilji doseženi preko drugih aktivnosti. V letu 2010 se je zaradi zmanjšanja obsega dela na 3. nalogi (izvajanje ukrepov kmetijske politike) povečal obseg dela na 1. nalogi (izvajanje tehnoloških ukrepov za dvig konkurenčne sposobnosti kmetij). Obe navedeni nalogi se med seboj močno prepletata.

Preglednica 66: Prikaz časa, porabljenega za posamezne projektne naloge v letu 2010

Naloga	Struktura ur po programu (%)	Realizacija		V tem navzkrižna skladnost	
		Ure	Struktura ur (%)	Ure	Delež (%)
1. Izvajanje tehnoloških ukrepov za dvig konkurenčne sposobnosti kmetij	24,4	189.390	28,6	20.153	10,6
2. Spodbujanje pridobivanja dopolnilnega in dodatnega dohodka	7,5	45.953	6,9	2.144	4,7
3. Izvajanje ukrepov kmetijske politike	56,7	339.012	51,3	49.988	14,7
4. Združevanje in povezovanje na podeželju	6,2	43.880	6,6	616	1,4
Drugi projekti in aktivnosti	5,2	43.236	6,5	1.320	3,1
Skupaj	100,0	661.471	100,0	74.221	11,2

Pri nalogi **Izvajanje tehnoloških ukrepov za dvig konkurenčne sposobnosti kmetij** je bil časovni plan presežen. Načrtovani cilji pri prenosu novosti na tehnoloških področjih kmetijam so bili doseženi z izvedbo predavanj, tečajev, krožkov, seminarjev, delavnic, pripravo člankov, prispevkov, tehnoloških navodil ter osebnimi svetovanji. V letu 2010 je bilo izdelano večje število tehnoloških listov, brošur ter objavljenih člankov in prispevkov od načrtovanih. Deloma je razlog v hitrem odzivu in pomoči kmetom ob jesenskih poplavah, deloma pa v usmeritvi podajanja nasvetov v pisni obliki.

Zelo veliko je bilo povečanje števila nasvetov pri vodenju knjigovodstva FADN, kar je bilo povezano s spreminjanjem vzorca kmetij na zahtevo MKGP in pojasnili kmetom v zvezi z nedelovanjem aplikacije za vodenje tega knjigovodstva.

Več je bilo izdelanih gnojilnih načrtov, bilanc gnojil, pisnih navodil za gnojenje in načrtov kolobarja zaradi spremenjene zakonodaje in vedno večjega zavedanja, da z uporabo gnojil v pravem času in pravih odmerkih vplivamo na večjo donosnost pridelave.

Svetovalci so se udeležili nekaj več izobraževanj v tujini ter strokovnih posvetov, seminarjev in delavnic. Večji poudarek od načrtovanega je bil dan tudi sodelovanju z znanstvenimi,

raziskovalnimi, strokovnimi in izobraževalnimi institucijami doma in v tujini (krepitev sodelovanja z zamejci in strokovnimi službami sosednjih držav).

Pri nalogi **Spodbujanje pridobivanja dopolnilnega in dodatnega dohodka** so bili najpomembnejši cilji doseženi kljub nekoliko nižji realizaciji ur. Veliko je bilo izdanih brošur, knjig, zbornikov, nekoliko manj pa je bilo izvedenih predavanj in tečajev, ki pa se jih je udeležilo večje število kmetov. Zaradi povečanega zanimanja kmetov, ki je bilo v veliki meri posledica nizkih odkupnih cen kmetijskih pridelkov in gospodarske krize, je bilo večje tudi število osebnih svetovanj in izdelanih poslovnih načrtov. Z večjim obsegom izvedenih aktivnosti se je služba prilagodila dejanskim potrebam na terenu in večjemu povpraševanju kmetov po nasvetih s področja razvoja predelovalnih in storitvenih dejavnosti na kmetijah.

Delež porabljenega časa na nalogi **Izvajanje ukrepov kmetijske politike** je bil nekaj manjši od načrtovanega, se je pa zato povečal obseg dela na področju izvajanja tehnoloških ukrepov za dvig konkurenčne sposobnosti kmetij. Kmete so svetovalci seznanjali s spremembami na področju ukrepov kmetijske politike s predavanji, tečaji in krožki, na katerih so predstavili teme s področja ukrepov kmetijske politike za leto 2010, navzkrižne skladnosti, in okoljskih plačil ter svetovali v zvezi z razpisi v okviru PRP 2007-2013 in drugimi razpisi. S tega področja je služba nudila tudi veliko število osebnih nasvetov.

Prav osebno svetovanje se je izkazalo za dober način posredovanja informacij. Program je bil tu presežen. Razlog je bil v svetovanju ob vlogah *de minimis*. Zaradi povečanega zanimanja kmetovalcev so bile presežene tudi aktivnosti na področju informiranja in osebnega svetovanja v zvezi z 1. in 3. osjo PRP. Pred izvedbo kampanje za vlaganje zahtevkov za ukrepe kmetijske politike, pa tudi razpisov, so svetovalci z namenom, da bi informirali čim širši krog ljudi, organizirali sicer manjše število predavanj, vendar za večje število ljudi.

Preko različnih oblik informiranja so bili zajeti praktično vsi nosilci kmetijskih gospodarstev. Najpogostejši obliki informiranja sta bili izobraževanje in osebno svetovanje, ki sta najučinkovitejša načina prenosa informacij do kmetov. 85.668 osebnih svetovanj in 728 predavanj je omogočilo, da je sleherni uporabnik javne službe imel možnost pridobitve ustreznih informacij.

V letu 2010 so kmetijski svetovalci izpolnili 59.943 zbirnih vlog ter 42.663 vlog za živalske premije. Sočasno z izpolnjevanjem vloge za neposredna in izravnalna plačila, se vzpostavlja tudi osebni stik med kmetom in kmetijskim svetovalcem, ki se ob tej priložnosti v mnogih primerih tudi dogovorita za nadaljnjo strokovno pomoč kmetijskemu gospodarstvu med letom ali pa kmetijski svetovalec strokovno svetuje že ob samem vnosu vloge. Zato je dobro izvedeno delo na tej nalogi temelj za učinkovito izvedbo vseh ostalih nalog, še posebej pa nalog, povezanih z izvajanjem tehnoloških ukrepov za dvig konkurenčne sposobnosti kmetij.

Izvedenih je bilo tudi 3.974 obiskov kmetij na poziv kmeta v zvezi z izvajanjem zahtev navzkrižne skladnosti.

Naloga **Združevanje in povezovanje na podeželju** je bila izvedena v nekoliko večjem obsegu kot je bilo načrtovano. Tako svetovalci, kot tudi prebivalci podeželja se zavedajo velikega pomena povezovanja kmetov in prebivalcev na podeželju ter povezovanja vseh organizacijskih struktur razvoja podeželja. Povečuje se povpraševanje po strokovni pomoči pri organiziranju različnih oblik združevanja, zato je delež ur precej višji od načrtovanih.

Pri nalogi **Drugi projekti in aktivnosti** so bili najpomembnejši cilji doseženi. Več od načrtovanega je bilo izvedenih predavanj iz varnosti in zdravja pri delu ter tečajev za uporabnike fitofarmaceutskih sredstev.

Posebni poudarki dela javne kmetijske svetovalne službe v letu 2010

Del programa na nalogi, ki se nanaša na izvajanje tehnoloških ukrepov za dvig konkurenčne sposobnosti kmetij, je bilo v letu 2010 tudi **poročanje o uvedbi tehnoloških novosti** na 3% kmetij, ki imajo več kot 10 ha KZU. V poročanje je zajeto 347 kmetij, ki so jih po posameznih

kmetijsko gozdarskih zavodih naključno izbrali kmetijski svetovalci. Pri uvedbi novih tehnologij na kmetijah je v vseh primerih sodelovala javna kmetijska svetovalna služba. Glede na to, da so bile izbrane predvsem vitalne, razvojno usmerjene kmetije, večina poročil o uvedenih tehnoloških novostih predstavlja primere dobrih praks pri razvoju kmetij, ki dajejo dragocene informacije o tem kdo so, kako razmišljajo in kakšno strokovno svetovanje potrebujejo najbolj napredne slovenske kmetije. Iz posameznih poročil je možno razbrati splošne značilnosti kmetije, vrsto in uvedbo tehnološke novosti ter način financiranja, rezultate uvedbe tehnološke novosti in pričakovanja v zvezi z uvedbo nove tehnologije. V Sektorju za kmetijstvo in gozdarstvo je bila v naprej pripravljena enotna metodologija za pripravo poročil in izdelavo IT orodja, zato je bilo mogoče poročila vseh 347 kmetij združiti na ravni Slovenije in izdelati različne analize.

Rezultati analiz kažejo, da se za uvedbo novih tehnologij odločajo kmetje, ki so mlajši od 50 let, bolj izobraženi od slovenskega povprečja in so večinoma že pridobili nepovratna investicijska sredstva (največ na podlagi razpisov PRP 2007-2013). Gre za tržno usmerjene kmetije, ki v večini primerov vodijo tudi poslovne evidence s ciljem boljšega gospodarjenja na kmetiji. Največ uvedenih tehnologij je bilo na področju živinoreje, največ sredstev pa je bilo namenjeno nakupu kmetijske mehanizacije. Kar nekaj uvedenih tehnoloških novosti je bilo tudi na področju pridelave sadja in zelenjave, pri čemer gre za inovativne in razvojno naravnane kmetije, ki vlagajo v razvoj novih tehnologij in izvajajo tudi ukrepe, povezane s podnebnimi spremembami.

Pričakovati je bilo, da bo imelo večji delež kmetij pred uvedbo novih tehnologij izdelan poslovni načrt. Primerno bi bilo, da se tudi tiste uvedene tehnologije, za katere predhodno ni bil narejen poslovni načrt, ekonomsko ovrednoti. Ugotovljeno je bilo, da je za večino kmetij glavni cilj dvig konkurenčnosti in izboljšanje delovnih pogojev ter varnosti pri delu. Iz analiz je razvidno, da si kmetje zelo prizadevajo z različnimi ukrepi dvigniti produktivnost dela, žal pa pridelave oziroma prireje ne povečajo do takega obsega, da bi se na kmetijah ustvarjala nova delovna mesta.

V letu 2010 je bil večji poudarek dan tudi **aktivnostim svetovalcev na področju dopolnilnih dejavnosti**. Na področju osmih Kmetijsko gozdarskih zavodov deluje 43 svetovalk in svetovalcev, ki delujejo na področju dopolnilnih dejavnosti na kmetijah. Njihove naloge so sledeče: svetovanje za razvoj in registracijo dopolnilnih dejavnosti, svetovanje za razvoj primerne ponudbe kmetije, skrb za napredek glede kakovosti in sledljivosti ponudbe iz kmetij, izdelovanje investicijskih načrtov pri pridobivanju evropskih, državnih in lokalnih sredstev, usposabljanje in izobraževanje, zagotavljanje pridobivanja nacionalnih poklicnih kvalifikacij, organizacija promocijskih prireditvev, pomoč pri razvijanju blagovnih znamk, zaščita porekla, ustanavljanje kmečkih tržnic, priprava izobraževalnega in promocijskega gradiva, pomoč pri predstavitvah v medijih, internetu, podpora povezovanju, pomoč pri uveljavljanju podpore na področju zakonodaje s pomočjo predlogov, organizacija ogledov in izmenjav, motivacija za sodelovanje na prireditvah in tekmovanjih, skrb za zagotavljanje tradicionalnih izdelkov in pogojev pridelave in pridelave, kontinuirano sodelovanje z objavami v medijih, sodelovanje z društvi žena, mladih, strokovnih skupin, kontinuirano sodelovanje v projektih doma in v tujini.

Na vseh osmih Kmetijsko gozdarskih zavodih Slovenije so bili s pomočjo navedenih svetovalcev zbrani in evidentirani **podatki o številu in vrsti registriranih dopolnilnih dejavnosti**. Ti podatki kažejo, da je bilo v letu 2010 registriranih več dopolnilnih dejavnosti kot v preteklih letih, zato je bilo izvedenih tudi več usposabljanj v te namene. Največ dopolnilnih dejavnosti je bilo registriranih na področju storitev s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, orodji in živalmi ter oddajo le-teh v najem in sicer 26%. Turistične kmetije so predstavljale 14% vseh dopolnilnih dejavnosti, proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov pa 10%. Pridelava sadja, zelenjave in lesa zajemajo vsaka po 7% vseh dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, pridelava mesa 6%, dejavnosti povezane s tradicionalnimi znanji na kmetijah 4%, izobraževanje, pridelava mleka in pridelava zelišč vsaka po 3%, prodaja izdelkov na kmetiji in izdelkov iz drugih kmetij 2% in ribogojstvo 1%.

Obseg aktivnosti po posameznih ukrepih za vse naloge je prikazan v prilogi 59.

Aktivnosti in ukrepi za izboljšanje delovanja javne kmetijske svetovalne službe

V programu dela za leto 2011 je bistveno večji poudarek na tehnološkem svetovanju. Naloge so vsebinsko nadgrajene in sledijo temeljnim dolgoročnim ciljem. Večji poudarek je dan ekonomskim vsebinam, ekološkemu kmetovanju, pridelavi vrtnin ter okoljsko sprejemljivi pridelavi poljščin in kmetijskih rastlin. Vzpostavlja se učinkovitejša metoda kmetijskega svetovanja – panožni krožki, s katerimi se nadgrajuje delo svetovalcev specialistov. Služba stremi po enakomernem pokrivanju specialističnega svetovanja tako strokovno kot organizacijsko (vzpostavitev več specialistov za področje cele Slovenije, lokacijsko povezovanje specialistov ter približanje specialistov uporabnikom). Program predvideva ciljno usmerjeno izobraževanje in strokovno usposobljenost kmetijskih svetovalcev. Z namenom izboljšanja metod svetovanja je dan večji poudarek na izdelavi in uporabi svetovalnih orodij. Uveljavlja se spremljanje osebnih svetovanj na podlagi zapisnikov, večja kontrola in nadzor dela, vse z namenom racionalnejše porabe sredstev in večje učinkovitosti dela.

7.2 Javne službe in strokovne naloge s področja rastlinske pridelave

7.2.1 Strokovne naloge v pridelavi kmetijskih rastlin

V skladu z Zakonom o kmetijstvu se kot javna služba v kmetijstvu izvajajo strokovne naloge, v okviru katerih se na različnih lokacijah v Sloveniji preverjajo genetske lastnosti in uporabna vrednost sort v sortnih in tehnoloških poskusih ter izvaja selekcija in ekološka rajonizacija sort ter preizkušanje sort v različnih agroklimatskih razmerah ob uporabi različnih tehnologij pridelovanja. Te naloge se izvajajo s ciljem, da bi slovenskim pridelovalcem zagotovili kakovostno seme in sadilni material sort, ki v naših pridelovalnih razmerah dajejo kakovostne in stabilne pridelke ob čim manjši uporabi fitofarmaceutskih sredstev in mineralnih gnojil, kakor tudi zagotovili čim hitrejši prenos novih tehnologij pridelave v prakso.

Strokovno delo v hmeljarstvu

Javno službo v hmeljarstvu izvaja Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije na podlagi zakonodaje, ki ureja delo javnih služb ter ureditev trga s hmeljem. Obsega strokovne naloge s področja žlahtnjenja ter tehnologije pridelave in predelave hmelja ter ocenjevanje letnika hmelja. Poleg tega je Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije kot pooblaščen izvajalec za preizkušanje sort in uradno potrjevanje semenskega materiala izvaja tudi preizkušanje uporabne vrednosti ter razločljivosti, izenačenosti in nespremenljivosti (RIN) sort hmelja, ki so v postopku vpisa v sortno listo, certificiranje sadik hmelja ter vzgojo osnovnega genetskega materiala hmelja.

Osnovni namen **žlahtnjenja hmelja** je vzgoja novih sort hmelja, ki ustrezajo zahtevam trga in pogojem pridelovanja v Sloveniji, s poudarkom na izboljšani kakovosti ter odpornosti proti pomembnejšim boleznim in škodljivcem. S pomočjo kontinuiranega procesa žlahtnjenja hmelja in različnih genotipov je bilo v Sloveniji vzgojenih 13 novih sort hmelja. V letu 2010 je delo, ki obsega oskrbo nasadov posajenih s križanci hmelja, selekcijo križancev na biotske dejavnike, vzgojo novih križancev, evalvacijo križancev ter informiranje in izobraževanje uporabnikov potekalo v skladu z letnim programom dela.

Dolgoročni cilj strokovnega dela na področju **tehnologije pridelave in predelave hmelja** je na osnovi tehnoloških poskusov s področja pridelave in predelave hmelja in izboljšav agrotehničnih ukrepov v hmeljarstvu omogočiti obstoj in nadaljnji razvoj panoge ob upoštevanju vse ostrejših okoljskih zahtev, klimatskih sprememb ter specifičnosti trga. V rastni sezoni 2010 je bilo opravljenih 11 tehnoloških poskusov. Zaradi slabih ekonomskih razmer je bil poudarek na racionalizaciji stroškov pridelave ter na sajenju hmelja na večje medvrstne razdalje, izvedeni pa so bili tudi tehnološki poskusi na področju gnojenja hmelja z

dušikom. Omeniti velja tudi preizkušanje različnih vodil iz naravnih materialov, ki bi služila kot alternativa polipropilenski vrvtici. Med redne naloge sodijo tudi napovedi agrotehničnih ukrepov v hmeljarstvu, ki zajemajo opazovanje in napovedovanje pomembnejših bolezni in škodljivcev ter določitev optimalnega časa uporabe fitofarmacevtskih sredstev, determinacijo in kvantifikacija bolezni, škodljivcev in plevelov na dostavljenih vzorcih, spremljanje novih bolezni in škodljivcev v hmeljarstvu kakor tudi obdelavo meteoroloških podatkov za namen spremljanja rasti in razvoja hmelja, napovedi namakanja, gnojenja, tehnološke zrelosti in pridelka posameznih sort hmelja. Izdelani so bili tudi modelni izračuni stroškov pridelave hmelja in analiza svetovnega hmeljarskega trga. O aktualnih ukrepih so bili pridelovalci hmelja obveščeni preko Hmeljarskih informacij (izdanih 11 števil), avtomatskega telefonskega odzivnika in na tehnoloških sestankih, ki so potekali v okviru Celjske enote Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije.

Namen **ocene letnika hmelja** je določitev kakovosti reprezentativnih vzorcev pridelka hmelja po posameznih sortah z analizami na vsebnost vlage, delež listov in pecljev, hmeljskega odpada, vsebnost semena in vsebnost alfa-kislin. Reprezentativni vzorci, kakor tudi dobljeni rezultati opravljenih analiz, omogočajo spremljanje vpliva dejavnikov okolja na kakovost pridelka v posameznih letih in prilagajanje tehnoloških ukrepov tem vplivom. Na podlagi analize površin pod hmeljem in zastopanosti posameznih sort, je bilo v letu 2010 pobranih, analiziranih in statistično obdelanih 150 vzorcev hmelja. Povprečne vrednosti alfa-kislin, preračunanih na 11% vlage so bile naslednje: Aurora 8,3%, Savinjski Golding 2,7%, Bobek 4,7%, Celeia 4,0%, Hallertauer Magnum 12,0% in Dana 11,9%. Povprečno so vzorci vsebovali 2% do 4% primesi, 1% do 2% odpada, ter 0% do 0,5% semena. Ocene kažejo, da je bil letnik hmelja 2010 po kakovostnih parametrih malo boljši od večletnega povprečja.

Naloge sadjarskih centrov Maribor in Bilje

Osnovna naloge sadjarskih centrov je proizvodnja in oskrba domačih drevesnic z brezvirusnimi (certificiranimi) in standardnimi (C.A.C.) cepiči različnih sadnih vrst in sort ter izhodiščnimi podlagami za sajenje novih zarodišč, kakor tudi preizkušanje novih sort in podlag ter preverjanje in uvajanje novih tehnologij pridelovanja sadja.

V letu 2010 je **pridelava cepičev in podlag**, kakor tudi prodaja, tekla v skladu z načrti. V Sadjarskem centru Maribor je bilo pridelano 350.000 certificiranih cepičev jablan in 50.000 C.A.C. cepičev. Vsi ukrepi za vzdrževanje nasadov so bili izvedeni pravočasno in kakovostno, nadzori pa so potrdili pravilnost postopka pridelave. Zaradi težavnih vremenskih razmer je bilo izvedeno nekaj več ukrepov za varstvo rastlin. Posajen je bil nasad za pomološko kontrolo certificiranih matičnih dreves z 1.200 drevesi (Zlati delišes Reinders, Granny smith, Couflight).

Preglednica 67: Obseg pridelave in prodaje cepičev in podlag v Sadjarskih centrih Maribor in Bilje v letu 2010

	Prijavljena pridelava	Prodaja		
		Na domačem trgu	Na tujih trgih	Skupaj
Jablane (Sadjarski center Maribor)				
Brezvirusni (certificirani) cepiči	350.000	104.100	74.600	178.700
Standardni (C.A.C.) cepiči	50.000	26.815	0	26.815
Izhodiščne podlage	52.000			48.900
Koščičarji (Sadjarski center Bilje)				
Brezvirusni (certificirani) cepiči				32.770
Standardni (C.A.C.) cepiči		30.955	27.000	57.955

V sadjarskem centru Bilje so bili v matičnih nasadih koščičarjev na Vogrskem in v Biljah po programu opravljeni zdravstveni pregledi dreves in odvzeti vzorci za analize na virus šarke (PPV) in fitoplazmo koščičarjev (ESFY). V letu 2010 se je na matičnih drevesih na Vogrskem ponovno številčnejše pojavil karantenski škodljivi organizem – virus šarke, zato je bilo po potrjenih pozitivnih rezultatih listnih analiz zaradi nje potrebno izkrciti 46 matičnih dreves

breskev, nato pa še 3 matična drevesa breskev zaradi fitoplazme ESFY. Skupno je bilo v zimskem in poletnem času narezanih 90.725 očes standardnega in certificiranega materiala vseh koščičastih sadnih vrst, kar je dobrih 2.500 očes več kot v letu 2009. Za poletno sezono cepljenja je bilo z matičnih dreves v mrežniku narezanih okoli trikrat več certificiranih cepičev (očes) breskev, nektarin, marelic in sliv kot v letu 2009, ki je bilo prvo leto rezi cepičev iz mrežnika.

V okviru **posebnega preskušanja novih sort**, katerega namen je uvajati v slovenski prostor nove oziroma novejšje sorte in podlage različnih sadnih vrst, se je v letu 2010 v Sadjarskem centru Maribor in Sadjarskem centru Bilje nadaljevalo spremljanje fenoloških faz razvoja in količine pridelka na drevo pri novejših sortah in klonih jablan, breskev, sliv in marelic, opravljene pa so bile tudi fizikalno-kemijske analize in degustacije vzorcev posameznih sort. Pri češnjah in kakijih so bile opravljene meritve premera debel kot merila bujnosti. Z vidika vpliva na bujnost dreves in rodnost so bile v proučevanje vključene tudi različne podlage breskev, češenj, marelic in hrušk. Pridobljeni podatki služijo za oceno primernosti novih sort za gojenje v naših pedoklimatskih razmerah, ki se upošteva pri izboru sort v revizijah sadnega izbora. Zadnji je bil sprejet v decembru 2010. V preskušanje je vključen tudi nasad, v katerem so zbrane najzanimivejše na škrup odporne sorte jablan, ki služi za proučevanje proizvodnih potencialov teh sort in oblikovanje priporočil za gojenje v ekoloških sadovnjakih.

Na področju **preverjanja tehnologij pridelave** je strokovno delo usmerjeno v iskanje in preskušanje primernih tehnologij pridelave v poskusnih nasadih z večjim številom dreves pri odbranih sortah in podlagah iz prve faze introdukcije (specifične zahteve glede gostote sajenja, gojitvene oblike, časa in načina rezi in drugih agrotehničnih ukrepov), kakor tudi v preverjanje, soustvarjanje in uvajanje novih, okolju in potrošnikom prijaznejših tehnologij pridelovanja sadja. V letu 2010 so bila v tem okviru v mladem ekološko oskrbovanem nasadu jablan izvedena testiranja stroja za obdelavo pasov pod drevesi, delo pa je potekalo tudi na drugih področjih razvoja integriranega in ekološkega pridelovanja. Rezultati lahko pripomorejo k racionalizaciji in optimizaciji tehnologije pridelave.

Naloge selekcijsko trsničarskih središč Ivanjkovci in Vrhopolje

Naloga selekcijsko trsničarskih središč je izvajanje selekcijskih programov ter pridelava certificiranih brezvirusnih trsnih cepljenk in korenjakov za potrebe slovenskih trsničarjev in s tem zagotavljanje kakovostnega sadilnega materiala za obnovo vinogradov.

V letu 2010 se je končal prvi cikel klonske selekcije, ki je trajal od leta 1991 in katerega rezultat je uradna potrditev 29 klonov vinske trte ter pričel nov cikel odbire klonov gospodarsko pomembnih vinskih sort vinorodne dežele Podravje in Posavje. Selekcijski cilj je odbrati take nove slovenske klone, ki bodo kar najbolj prilagojeni spremenjenim klimatskim razmeram (toleranca na sušni stres) ter sorte, ki bodo dajale zmerne pridelke in bodo odpornejše na grozdno gnilobo. Pri novem ciklusu bo dana prednost elitam sort Laški rizling, Renski rizling, Šipon, Rumeni muškat, Sivi pinot, Muškat ottonel, Kraljevina, Ranfol, Modra frankinja in podlagam Stanka Matekoviča 5M, 6M in 8BČ. V vinorodni deželi Podravje je bilo odbrano 50 klonskih linij in vinorodni deželi Posavje 35 klonskih linij.

V letu 2010 je bilo v Selekcijsko trsničarskem središču Ivanjkovci cepljenih 19.000 trsnih cepljenk in vloženi v trsnico 4.000 korenjakov. Rezultat pridelave je 70% prvorazrednih cepljenk in korenjakov. Pri prodaji trsnega materiala se pričakujejo težave na slovenskem trgu, ker so že vsi registrirani pridelovalci certificiranih trsnih cepljenk v letih 2001-2008 posadili matične nasade z baznim materialom, zato bo trg v bodoče Hrvaška, Srbija, Makedonija in članice EU.

V Selekcijsko trsničarskem središču Vrhopolje je bilo iz kolekcijskega nasada na Slapu, kjer je posajeno 2.300 trsov različnih sort, pozimi porezanih in pripravljenih okoli 70.000 cepičev klonov različnih sort. V vzgajališče je bilo vloženi 10.000 baznih trsnih cepljenk, predvsem klonov sorte Rebula SI-30, SI-31, SI-32 in Malvazije klon SI-37, poleg tega pa še Refoš SI-35, Barbera SI-36, Pinela SI-28, ter Zelen SI-26. Pridelano je bilo 5.000 prvorazrednih baznih

trsnih cepljenk (51% vseh vloženih). V vzgajališče so bile vložene tudi v selekcijo vključene cepljenke starih sort, predvsem iz Slovenske Istre, pridelanih pa je bilo 1.400 cepljenk (vloženo 2.800 cepljenk). V letu 2010 je bil na Slapu dokončno urejen nov bazni vinograd s površino 8.600 m² in s protitočnim sistemom, v katerem je posajenih 3.265 trt.

Naloge poskusnega centra za oljkarstvo

Na področju oljkarstva se strokovno delo nanaša tako na pridelavo oljk, kot na predelavo v oljčno olje. V letu 2010 se je na področju pridelave oljk izvajala introdukcija ter odkrivanje in ohranjanje neznanih sort in klonov z namenom uvajanja novih in neraziskanih sort (sort, ki so prisotne v Sloveniji, vendar zapuščene), oskrba matičnega nasada sorte Istrska belica za potrebe razmnoževanja, preizkušanje podlag z namenom ugotavljanja vpliva podlage na rodnost oljk in občutljivost na nizke temperature, ugotavljanje vzrokov slabše rasti in rodnosti v neizenačenih nasadih s preverjanjem povezave med založenostjo tal s hranili in prehranjenostjo ter rastjo in rodnostjo. Potekalo je tudi spremljanje dozorevanja pri dveh sortah oljk (Istrska belica, Leccino) za določanje primerne časa obiranja za doseganje primerne kakovosti ob primerni oljevitosti. Na področju predelave oljk je bilo delo usmerjeno v proučevanje vpliva časa shranjevanja oljčnega olja na kakovost ter ugotavljanje najprimernejšega načina predelave oljk za doseganje najboljšega izločanja olja in dobre kakovosti.

Selekcija in vzgoja novih sort sadnih rastlin in vinske trte ter selekcija in ekološka rajonizacija zdravih zelišč

Glavni namen selekcije in vzgoje novih sort sadnih rastlin in vinske trte je vzgoja novih domačih sort in klonov, ki v naših podnebnih in talnih razmerah dajejo stalne in kakovostne pridelke ter povečujejo gospodarnost pridelave, poleg tega pa tudi zagotavljanje genetsko in zdravstveno neoporečnih izvornih matičnih rastlin za nadaljnje razmnoževanje in pridelavo kakovostnih sadik ter nadzorovano uvajanje novih domačih sort in klonov v redno pridelavo.

Delo pri ***vzgoji novih sort sadnih rastlin*** trenutno poteka pri oljki, orehu in kostanju. Pridobivanje novih domačih sort, klonov in tipov je pri teh sadnih vrstah pri nas v glavnem vezano na odbiro ustreznih genotipov iz avtohtone populacije. Odrani, perspektivni genotipi so nato vključeni v ustrezna preizkušanja, ki vključujejo podrobnejše opazovanje in primerjavo s standardnimi, že uveljavljenimi sortami. Skupno je bilo v letu 2010 v postopku vzgoje novih sort sadnih rastlin analiziranih 163 odranih genotipov oljke, 388 genotipov oreha ter 63 iz domače populacije odranih tipov kostanja. Različni genotipi oljke ter različni tipi oreha in kostanja so bili odrani na raznih lokacijah po Sloveniji.

Klonska selekcija vinske trte se izvaja na podlagi selekcijskih knjig in rezultatov pozitivne množične selekcije v standardnih matičnih vinogradih. Trsi, ki so bili v postopku množične selekcije ocenjeni z najvišjimi ocenami, se kot "elitni trsi" vključijo v podrobnejše opazovanje še za nadaljnja 3-4 leta. To je faza predklonske selekcije, ki se konča z odbiro najboljših trsov 'klonskih kandidatov'. Nadaljnji postopek klonske selekcije obsega spremljanje fenofaz, ampelografsko obdelavo, tehnološke meritve, preverjanje zdravstvenega stanja (ELISA, indeksiranje) ter mikroviniifikacije s kemijsko analizo in organoleptično oceno vina. Zbrane ugotovitve služijo za odbiro končnih klonskih linij, ki so nato vključene v pripravo vloge za postopek uradne potrditve novih klonov oziroma njihovih baznih matičnih trsov. Rezultati selekcijskega dela so tudi ena od podlag za spremembe ter dopolnitve zakonsko določenega izbora vinskih sort (trsní izbor), katerih gojenje je priporočeno oziroma dovoljeno v posameznih rajonizacijskih enotah, kot tudi slovenskega sadnega izbora.

V letu 2010 je delo potekalo pri vseh klonih, ki so bili vključeni v sprejeti program dela, v vseh treh vinorodnih deželah Slovenije. V vinorodni deželi Primorska je bilo na 12 različnih lokacijah v selekcijski obdelavi 7 vinskih sort pri katerih je uspelo odbrati 86 potencialnih klonskih kandidatov od več kot 5.300 pregledanih trsov. Delo se bo nadaljevalo v letu 2011. V vinorodni deželi Posavje je bilo v postopke klonske selekcije vključenih 34 klonskih linij 4 sort s 1.900 trsi na 3 lokacijah. Narejenih je bilo skupno 1.060 seroloških testov. V vinorodni

deželi Podravje je bilo v klonsko selekcijo vključenih 58 klonskih kandidatov, izbranih izmed več kot 13.000 trsov na 8 lokacijah.

Namen **selekcije in ekološke rajonizacije zdravilnih zelišč**, ki jo izvaja Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije, je ponudba pravilnega izbora ekotipov klonov semena in sadik slovenskim pridelovalcem, ki bi zagotavljali uspešno pridelovanje zdravilnih zelišč in ki bi tudi pridelovalcem zelišč in industriji (farmacevtska in prehranska) zagotovil kakovostno domačo surovinsko bazo. Naloga vključuje proučevanje različnih tehnologij pridelave posameznih zelišč, določanje količine pridelane droge in kakovosti pridelka. V letu 2010 so poskusi potekali na žajblju (*Salvia officinalis* L.), vrtnem timijanu (*Thymus vulgaris* L.), slezenovcu (*Malva silvestris* L. ssp. *Mauritiana*), visokostebelnem jegliču (*Primula elatior* L.), angeliki (*Angelica archangelica* L.) in citronki (*Lippia citriodora* Kunth.).

Posebno preizkušanja sort poljščin, sadnih rastlin, vinske trte in zelenjadnic za opisno sortno listo

Posebno preizkušanje sort poljščin, sadnih rastlin, vinske trte in zelenjadnic za opisno sortno listo se izvaja na podlagi Programa posebnega preizkušanja sort 2007-2013, ki ga je sprejel minister, pristojen za kmetijstvo.

V **posebno preizkušanje sort poljščin**, so vključene sorte, ki uspešno zaključijo uradno preizkušanje in so vpisane v slovensko sortno listo ter sorte, ki se vključijo v posebno preizkušanje sort poljščin neposredno iz skupnega kataloga sort poljščin. Namen posebnega preizkušanja sort poljščin je pridobiti nevtralne in strokovno utemeljene podatke o sortah, preizkušenih na različnih lokacijah, pri različnih načinih pridelovanja in za različne namene uporabe sort. Temeljni cilj je na podlagi predhodno pridobljenih rezultatov preizkušanja sort v postopku vpisa v slovensko sortno listo in rezultatov preizkušanja, pridobljenih s posebno preizkušanje sort poljščin, pripraviti opisno sortno listo v kateri so za posamezne sorte na pregleden način prikazani podatki o pridelku, o kakovosti pridelka, odpornosti proti boleznim in škodljivcem, odpornosti proti abiotičnim stresnim razmeram, primernosti za pridelovanje v posameznih ekoloških območjih Slovenije, dolžini rastne dobe in primernosti za različne namene pridelovanja in uporabe pridelka. V poskuse posebnega preizkušanja sort poljščin so bile v letu 2010 vključene naslednje vrste kmetijskih rastlin: strna žita (krmni ječmen, pšenica, tritikala), koruza za zrnje in silažo, krompir, trave, metuljnice, zrnate stročnice in ozimna oljna ogrščica. Do sedaj sta bili izdelani dve opisni sortni listi in sicer za koruzo in ozimno pšenico.

Glavni cilj **posebnega preizkušanja sort sadnih rastlin**, ki ga izvaja in koordinira Kmetijski inštitut Slovenije v sodelovanju z Biotehniško fakulteto, Sadjarskima centroma Bilje in Gačnik ter s Poskusnim centrom za oljkarstvo iz Kopra, je preizkušanje tržno zanimivih novih tujih sort, ki bi lahko izboljšale ponudbo sadja glede na tiste tehnološke značilnosti, ki so pomembne za gospodarno pridelavo kakovostnega sadja v naših agro-ekoloških razmerah, usklajevanje sadnega izbora sort s tržnimi usmeritvami doma in v tujini ter preizkušanje sort, ki so odpornejše proti različnim škodljivim organizmom v skladu z usmeritvijo k okolju prijaznim načinom pridelave.

Skupno je bilo v letu 2010 v posebno preizkušanje sort sadnih rastlin, ki je zajemalo spremljanje fenoloških faz razvoja, določitev optimalnega časa obiranja, meritve količine pridelka ter ugotavljanje odpornosti sort na bolezni, pri posameznih sortah pa tudi fizikalno-kemijske analize in degustacije vzorcev, vključenih 194 sort in podlag 15 sadnih vrst (jablana, hruška, breskev, nektarina, češnja, marelica, sliva, oljka, kaki, oreh, leska, kostanj, jagoda, malina, ameriška borovnica) s skupno 2.863 drevesi (grmi) na 16 lokacijah v vseh sadnih okoliših Slovenije.

Na podlagi rezultatov posebnega preizkušanja Fitosanitarna uprava RS skupaj z izvajalci preizkušanja sort vsaka 4 leta pripravi opisno sortno listo (Sadni izbor), v katero so pri najpomembnejših vrstah sadnih rastlin vključeni tudi podatki o tehnologiji pridelovanja sort. Zadnji sadni izbor za Slovenijo je bil oblikovan in predstavljen decembra 2010 v Mariboru,

publikacija z naslovom "Sadni izbor za Slovenijo 2010" pa je izšla maja 2011. V njej so podani opisi vseh 315 v sadni izbor vključenih sort sadnih rastlin.

Pri **vinski trti** sta **posebno preizkušanje** vrednosti sort za pridelavo in vpis v sortno listo obvezna. Posebno preizkušanje se izvaja pri novo introduciranih sortah vinske trte in podlagah (rod *Vitis* L.) ter pri novo selekcioniranih klonih sort trte in predstavlja podlago za pripravo opisne sortne liste. Nalogo na podlagi letnega programa dela izvaja in koordinira Kmetijski inštitut Slovenije v sodelovanju s podizvajalcema Biotehniško fakulteto, Oddelkom za agronomijo in Fakulteto za kmetijstvo in biosistemske vede Maribor, obsega pa preizkušanje novih sort za nadomeščanje ali dopolnitev izbora vinskih sort, preizkušanje novih doma vzgojenih in tujih klonov že rajoniziranih vinskih sort s ciljem doseganja boljše kakovosti in izenačene rodnosti, večje vsebnosti nekaterih snovi v vinu (npr. polifenoli) ali večje odpornosti proti boleznim in škodljivcem trte (npr. proti grozdni gnilobi) ter preizkušanje podlag, ki so odpornejše proti boleznim in škodljivcem (npr. trsno uš, nematode, bakterijske bolezni in fitoplazme), tolerantnejše na stresne rastne razmere (npr. sušo) ali, ki fiziološko bolj ustrezajo našim sortam vinske trte. Glavni namen je izboljšanje trsnega izbora glede na tiste tehnološke značilnosti sort, ki so pomembne za gospodarno pridelavo kakovostnega grozdja in vina.

V letu 2010 so se nadaljevali postopki posebnega preizkušanja uvoženih ter doma selekcioniranih sort vinske trte v vseh treh vinorodnih deželah Slovenije. V vinorodni deželi Posavje je bilo v postopek posebnega preizkušanja vključenih 14 klonov Modre frankinje in novih uvoženih vinskih sort s skupno okrog 1.050 trsi na 2 lokacijah. Narejene so bile 4 mikroviniifikacije. V vinorodni deželi Primorska je bilo v postopek posebnega preizkušanja vključenih skupno 10 uvoženih vinskih sort in standardov s skupno okrog 750 trsi na 2 lokacijah. Narejenih je bilo 8 mikroviniifikacij. V vinorodni deželi Podravje je bilo v postopek posebnega preizkušanja vključenih 6 klonov in standard bele vinske sorte Beli pinot s skupno 450 trsi na 1 lokaciji. Narejeni sta bili 2 mikroviniifikaciji.

Vpis sort zelenjadnic v sortno listo je sicer obvezen, vendar brez obveznega preverjanja njihovih agronomskih lastnosti oziroma vrednosti za pridelovanje in uporabo. **Posebno preizkušanje sort zelenjadnic** temelji na odločitvi, da je zaradi ugotavljanja prilagojenosti na naše rastne razmere potrebno preverjanje sort zelenjadnic v naših pridelovalnih razmerah. Namen in cilj naloge, ki jo izvajata vrtnarska centra v okviru Biotehniške fakultete v Ljubljani in Kmetijskega inštituta Slovenije ter vrtnarske postaje v okviru srednjih kmetijskih šol, je pridobiti nevtralne in strokovno relevantne podatke o sortah, preizkušanih na različnih lokacijah, pri različnih načinih pridelovanja in za različne namene uporabe v naših pridelovalnih razmerah. Ugotavljanje agro-ekološke prilagojenosti in tehnološke vrednosti sort iz drugih geografskih območij, ki bi bile lahko pridelovalno in tržno zanimive tudi v naših pridelovalnih razmerah, predstavlja podlago za pripravo opisne sortne liste, ki je namenjena dobaviteljem semenskega materiala, strokovnjakom kmetijske svetovalne službe, predvsem pa pridelovalcem zelenjadnic. V letu 2010 so se tehnološki poskusi izvajali na endiviji, radiču, kumarah, zelju in česnu. Vrtnarske postaje in centra vsako leto prirejajo dneve odprtih vrat, na katerih omogočijo ogled svojih poskusnih polj in predstavijo svoje delo kmetijskim svetovalcem in pridelovalcem iz različnih območij Slovenije. Naloga vrtnarskih centrov in postaj je tudi uvajanje gojenja manj razširjenih vrst zelenjadnic ter širjenje znanja na nove pridelovalce z namenom popestriti ponudbo na trgu s presnimi vrtninami.

7.2.2 Varstvo in registracija sort rastlin

Ključne naloge strokovnega dela na področju varstva in registracije sort rastlin ter semenarstva, za katerega je pristojna Fitosanitarna uprava RS (FURS), so uradno preizkušanje sort v postopku varstva sort, vpisa sort v sortno listo, hramba standardnih vzorcev in preverjanje vzdrževanja sorte in drugih pogojev, ki jih mora izpolnjevati sorta v obdobju vpisa v sortno listo ter zagotavljanje skladnosti semenskega materiala s standardi in

predpisi o kakovosti. Del nalog z delovnega področja FURS se izvaja tudi v okviru programa posebnega preizkušanja sort za pripravo opisne sortne liste.

Z vpisom sort kmetijskih rastlin v sortno listo se preverijo vsi pogoji, s katerimi se zagotavlja trženje semenskega materiala sorte, ki je razločljiva, izenačena, nespremenljiva, ki ima primerno vrednost za pridelavo in uporabo ter ima ustrezno ime. Zlasti rezultati preverjanja vrednosti sorte za pridelavo in uporabo, ki se dopolnjujejo s programom posebnega preizkušanja sort, nudijo pridelovalcem in kmetijskim svetovalcem strokovne informacije o lastnostih, ki so pomembne za odločitev o primernosti sort.

V letu 2010 je FURS Evropski Komisiji poslal 6 notifikacij za vključitev sort, ki so zaključile postopek vpisa v sortno listo, v skupni katalog sort poljščin in zelenjadnic. Pripravljena in objavljena je bila tudi Sortna lista poljščin, zelenjadnic in trte za leto 2010.

V okviru **preizkušanja sort poljščin v postopku vpisa sort v sortno listo**, ki se izvaja z namenom, da se pred vpisom sort kmetijskih rastlin v sortno listo preveri različnost, izenačenost in nespremenljivost (RIN) sorte ter vrednost sorte za pridelavo in uporabo (VPU), je bilo v preizkušanje VPU v letu 2010 vključenih 80 hibridov koruze, 35 sort strnih žit, 7 sort krompirja, 11 sort trav in metuljnic, 2 sorti zrnatih stročnic, 10 sort oljnic in 5 sort hmelja. Navedenih 5 sort hmelja je bilo vključenih tudi v preizkušanje RIN. Glavni namen in cilj preizkušanja VPU je ugotoviti, ali dajejo sorte, ki kandidirajo za vpis v sortno listo v Sloveniji, v naših pridelovalnih razmerah pridelek, ki po količini in kakovosti ustreza zahtevam pridelovalcev ali predelave.

Cilj **uradnega potrjevanja semena ter razmnoževalnega in sadilnega materiala** poljščin, zelenjadnic, vinske trte in sadnih rastlin je izvajanje uradne potrditve skladno z obstoječo zakonodajo za posamezno vrsto ali skupino vrst kmetijskih rastlin na podlagi prijav dobaviteljev. V postopek uradnega potrjevanja semena poljščin in vrtnin je bilo v letu 2010 vključenih 1.560 ha posevkov, od tega največ žit (1.327 ha), sledijo krmne rastline (115 ha), oljnice (52 ha), krompir (40 ha) in vrtnine (6 ha). Skupaj z uvozom je bilo uradno potrjeno 9.910 t semena sort poljščin in zelenjadnic.

V postopku uradne potrditve razmnoževalnega materiala in sadik hmelja je bilo pri 26 hmeljarjih uradno potrjenih skupaj 28 ha certificiranih matičnih hmeljišč, kot standardna hmeljišča pa je bilo potrjenih 2,4 ha nasadov hmelja. Za 9,9 ha prijavljenih hmeljišč je bila uradna potrditev zavrnjena zaradi neizpolnjevanja pogojev. Za sajenje proizvodnih hmeljišč je bilo v teh hmeljiščih pridelanih in uradno potrjenih 101.314 certificiranih sadik B. Za sajenje novih matičnih hmeljišč je bilo uradno potrjeno tudi 10.936 certificiranih sadik A, razmnoženih iz uradno potrjenih osnovnih matičnih rastlin.

V postopku uradnega potrjevanja razmnoževalnega in sadilnega materiala pri sadnih vrstah je bilo vključenih 5 dobaviteljev. Prijavljenih in potrjenih je bilo 1.740 matičnih dreves jablane in skupno 78 dreves koščičarjev za pridelovanje cepičev. Prijava matičnih grmov za pridelovanje certificiranih podlag je bila v letu 2010 za okoli 5% manjša kot v letu 2009. Prijavljenih in potrjenih je bilo skupno 52.180 matičnih grmov podlag, od tega 50.780 matičnih grmov jablanovih podlag in 1.400 matičnih grmov podlage kutine. Prijavljeno in potrjeno je bilo 2.500 sadik jablan, kar je približno enako kot v letu 2009.

V okviru uradnega potrjevanja sadilnega in razmnoževalnega materiala trte je bilo vključeno 38 dobaviteljev. Od tega jih je 24 prijavilo pridelavo uradno potrjenih trsnih cepljenk, 29 pridelavo trsnih podlag, 23 pa pridelavo uradno potrjenih cepičev vinskih sort. Trenutno je uradno potrjenih 45,4 ha matičnih podlag (okoli 158.000 trsov) in 21,5 ha matičnih vinogradov (okoli 86 000 trsov). V matičnih nasadih so dobavitelji v letu 2010 pridelali in prijavili 2,830 milijona uradno potrjenih cepičev ter 4,527 milijona uradno potrjenih ključev podlag. Ostali manjkajoči cepilni material pridelovalci kupujejo v drugih državah članicah EU. Pri 24 pridelovalcih, ki so bili vključeni v pridelavo uradno pregledanih trsnih cepljenk, je bilo v letu 2010 pridelano 2.812.187 uradno potrjenih trsnih cepljenk.

Naknadna kontrola uradno potrjenega semenskega materiala kmetijskih rastlin zajema izvajanje vegetacijskih poskusov in laboratorijskih testov z namenom ugotavljanja sortne in vrstne pristnosti ter čistosti, zdravstvenega stanja in izpolnjevanja drugih zahtev glede kakovosti semenskega materiala rastlin. Naknadna kontrola semenskega materiala se izvaja na vzorcih semenskega materiala, odvzetih v postopku uradne potrditve in na trgu v skladu s predpisi o trženju semenskega materiala kmetijskih rastlin. V letu 2010 je bilo v naknadno kontrolo vključenih 293 vzorcev semena, od tega 270 vzorcev semena poljščin in 23 vzorcev semena zelenjadnic.

Zaradi spremembe standarda kakovosti tretiranja semena koruze je bila spremenjena metoda naknadne kontrole semenskega materiala strnih žit. Zaradi potreb, ki so bile zaznane pri vpisu sort koruze za pridelavo silaže, je bila v letu 2010 pripravljena metoda za preverjanje vrednosti za pridelavo in uporabo sort koruze za silažo, ki je bila dokončno sprejeta leta 2011.

Cilj **nadzora nad vzdrževanjem ohranjevalnih sort in vrtičarskih sort zelenjadnic** je preveriti razločljivost, nespremenljivost in izenačenost ter pripraviti opise sort, ki jih prijavitelji želijo vpisati kot ohranjevalne sorte ali vrtičarske sorte. Opis sort je podlaga za izvajanje nadzora nad vzdrževanjem sorte v času, ko je vpisana v sortno listo in skupaj s standardnim vzorcem za ugotavljanje sortne pristnosti in čistosti pri naknadni kontroli semenskega materiala kmetijskih rastlin. V poskuse za pripravo opisa ohranjevalnih sort so bile v letu 2010 vključene po ena sorta podzemne kolerabe, solate, paprike in zelja. Ponovljeni so bili tudi poskusi z dvema sortama solate in eno sorto česna. Ohranjevalne sorte in vrtičarske sorte je možno pridelovati oziroma tržiti samo, če so kot take vpisane v sortno listo oziroma skupni katalog sort poljščin ali v skupni katalog sort zelenjadnic.

V letu 2010 so bili s spremembo pravilnikov o postopku vpisa sort v sortno listo in o pridelavi in trženju semena ohranjevalnih sort in sort, razvitih za pridelavo v posebnih pogojih (vrtičarske sorte) določeni posebni, manj strogi pogoji za vpis in trženje vrtičarskih sort. Na ta način se bodo v pridelavi ohranile številne stare slovenske sorte zelenjadnic, ki sicer ne izpolnjujejo pogojev za vpis v sortno listo po rednem postopku.

7.2.3 Rastlinski genski viri

Pri rastlinskih genskih virih je bilo težišče v letu 2010 usmerjeno v pripravo večletnega programa dela slovenske rastlinske genske banke in pravnih podlag za imenovanje javne službe slovenske rastlinske genske banke. V izvajanje programa Slovenske rastlinske genske banke so bili vključeni Kmetijski inštitut Slovenije, Biotehniška fakulteta Oddelek za agronomijo Univerze v Ljubljani, Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije in Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru. Pri posameznih institucijah je potekala je priprava vzorcev za hranjenje, pri nekaterih akcijah so bili opravljeni podrobnejši morfološki opisi (evaluacija in karakterizacija) in razmnožitev vzorcev za obnovo. Za obeležitev mednarodnega leta biodiverzitete je Kmetijski inštitut Slovenije skupaj s FURS organiziral strokovni posvet na temo »Slovenska rastlinska genska banka v mednarodnem letu biodiverzitete«. Posvet je bil namenjen seznanitvi strokovne javnosti z delovanjem in poslanstvom genske banke pri ohranjanju rastlinskih genskih virov za prehrano in kmetijstvo in pomenom, ki ga ima izvajanje programa za slovensko družbo.

7.3 Strokovne naloge v živinoreji

Javna služba strokovnih nalog v živinoreji se izvaja v skladu s potrjenimi rejskimi programi za posamezne vrste in pasme domačih živali. Posamezne naloge iz potrjenega rejskega programa izvajajo rejske organizacije, ki so za to pridobile odločbo Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Preglednica 68: Število rejskih organizacij v letu 2010

Vrsta živali	Priznane rejske organizacije	Odobrene organizacije	Druge priznane organizacije	Skupaj
Govedo	2	8	13	23
Drobnica	1	2	10	13
Prašiči	1	2	11	14
Konji	7	3	3	13
Kunci	1	0	0	1
Perutnina	1	0	0	1
Čebele	1	32	1	34
Skupaj	14	47	38	99

Vir: MKGP

V okviru potrjenih rejskih programov se izvajajo naslednje strokovne naloge: vodenje rodovniških knjig za čistopasemske plemenske živali in registrov za hibridne plemenske živali, vodenje izvornih rodovniških knjig za slovenske avtohtone pasme živali, registracija in preverjanje porekla, naloge na področju razmnoževanja in plodnosti plemenskih živali, meritve in obdelava proizvodnih lastnosti živali, vodenje in vzdrževanje informacijskih sistemov, preizkušanje, ocenjevanje in odbiranje plemenskih živali, opravljanje bioloških in genskih testov, napovedovanje genetskih vrednosti, obdelave zbranih podatkov in objave rezultatov, izdajanje zootehniških dokumentov, kontrola prireje mleka in mesa, spremljanje proizvodnosti domačih živali, interpretacija rezultatov, opravljanje meritev pri preizkusu v pogojih reje, opravljanje laboratorijskih analiz, spremljanje velikosti populacije in strukture plemenske črede, vodenje in vzdrževanje podatkovnih zbirk, vzdrževanje genetskih rezerv domačih živali, izdaja publikacij, označevanje plemenskih živali, izvajanje uradnih preizkušanj plemenskih živali oziroma njihovih potomcev, obdelava podatkov merjenj in testiranj, opravljanje laboratorijskih analiz mesa, mleka, disekcij klavnih trupov, vodenje katastra čebelje paše, napoved medenja v čebelarstvu, izvajanje sistema identifikacije in registracije kopitarjev, zbiranje rezultatov na tekmovanjih s kopitarji za potrebe selekcijskega dela ter razvojno raziskovalne naloge s področja izvajanja rejskih programov.

Z izvajanjem strokovnih nalog v živinoreji se zagotavlja genetski napredek pri domačih živalih, ohranitev biotske raznovrstnosti, zadostno število plemenskega materiala, povečevanje števila plemenskih živali, ki so vpisane v rodovniške knjige in registre ter doseganje boljše kakovosti živinorejskih proizvodov oziroma višje kakovosti hrane za potrošnika.

Govedoreja

V Sloveniji so na področju govedoreje potrjeni rejski programi za naslednje pasme goveda: lisasta pasma, rjava pasma, črno-bela pasma, limuzin pasma, šarole pasma in cikasto govedo. Proizvodni rezultati živali se ugotavljajo s kontrolo proizvodnje mleka in mesa.

Konec leta 2010 je bilo na 4.561 kmetijskih gospodarstvih v **kontroli prireje mleka** 83.172 krav molznic (78,7% vseh krav molznic).

Preglednica 69: Mlečnosti kontroliranih krav (standardna laktacija) po pasmah; 2009 in 2010

Pasma	2009						2010					
	Število zaključkov	Mleko kg	Maščobe		Beljakovine		Število zaključkov	Mleko kg	Maščobe		Beljakovine	
			kg	%	kg	%			kg	%	kg	%
ČB	30.293	7.185	282,4	3,93	233,5	3,25	30.985	7.191	281,4	3,91	233,6	3,25
RJ	12.640	5.478	222,3	4,06	184,9	3,38	12.359	5.509	222,3	4,03	185,2	3,36
LS	22.257	4.961	201,7	4,07	166,9	3,36	22.420	5.031	202,4	4,02	168,7	3,35
CK	8	2.819	120,6	4,28	96,2	3,41	9	2.753	110,9	4,03	89,6	3,25
LSX	10.386	5.570	226,7	4,07	185,9	3,34	10.412	5.681	229,2	4,03	188,7	3,32
Druge	4.816	5.827	232,6	3,99	192,5	3,30	5.201	5.858	231,7	3,96	193,3	3,30
SKUPAJ	80.400	6.010	240,4	4,00	198,8	3,31	81.386	6.062	240,8	3,97	200,0	3,30

Vir: KIS

Prevladujejo krave črno-bele, lisaste in rjave pasme. Kontrolirana kmetijska gospodarstva so v povprečju redila 18,2 krave molznice (leta 2009: 17,6; leta 2008: 17,0; leta 2007: 16,5). Povprečna mlečnost se je v primerjavi z letom 2009 povečala za 52 kg in je v letu 2010 znašala 6.062 kg mleka s 3,97% maščobe in 3,30% beljakovin. Povprečni vsebnosti maščobe in beljakovin v mleku sta bili nekaj nižji kot v letu prej (za 0,03 oziroma 0,01 odstotne točke). Mlečnost se je povečala pri vseh pasmah, medtem ko sta bili vsebnost maščob in beljakovin pri vseh pasmah nižji ali blizu ravni leta 2009.

Leta 2010 je bilo v **kontrolno prireje mesa** vključenih 3.262 živali, od tega 1.849 telet. Število rej je ostalo enako, bistveno pa se je povečalo število meritev rojstne teže, predvsem pri lisasti pasmi, kjer pa večina rej ni v kontroli prireje mesa, saj se spremlja le rojstna teža. Prirasti od starosti 90 do 210 dni se gibljejo od 1.008 g/dan pri limuzin pasmi do 1.094 g/dan pri lisasti pasmi. Zbrani podatki kontrole prireje mesa se uporabljajo pri odbiru plemenskih živali v mesnih čredah, pri načrtovanju tehnologije reje krav dojilj in pri gospodarskem križanju.

Poleg priprave podatkov za nacionalne obračune plemenskih vrednosti, različne raziskave, poročila in razstave živali, ima selekcija eno najpomembnejših vlog pri odbiru bikovskih mater, saj so njihovi potomci kandidati za bodoče plemenske bike. V letu 2010 je bilo registriranih 825 bikovskih mater, največ za lisasto pasmo (305) in najmanj za cikasto pasmo (38). S predpisi in potrjenimi rejskimi programi je natančno določeno, katera plemenska žival je čistopasemska in s tem primerna za **vpis v rodovniško knjigo**. Pogoje za vpis v rodovniško knjigo izpolnjuje 80.209 krav, kar je 96,4% vseh krav, vključenih v kontrolno prireje mleka. V letu 2010 je 67,9% vseh krav, ki so vpisane v rodovniško knjigo in vključene v kontrolno prireje mleka izpolnjevalo pogoje za vpis v glavni del rodovniške knjige (čistopasemske plemenske živali). Največ čistopasemskih krav je pri črno-beli (86,7%) in rjavi pasmi (82,2%), najmanj pa pri lisasti pasmi (48,1%).

Na vzrejalščih se vzreja potomce načrtnega parjenja bikovskih mater in elitnih bikov. Na testnih postajah za **testiranje** potomcev plemenskih bikov na rastnost se testira potomce mladih bikov, vključenih v osemenjevanje. Teleta po posameznem biku se izbere na terenu in vhljevi v testno postajo, kjer se pitajo pod enakimi pogoji, s čimer se močno zmanjša vpliv okolja in so zato genetske razlike med njimi natančneje ocenjene. Po zaključenem testu se vsi podatki o masah ob posameznem tehtanju in podatki, ki so bili zbrani v klavnici, vpišejo v podatkovno bazo. Na podlagi pridobljenih podatkov se izračunavajo različni parametri klavne kakovosti, končni cilj pa je izračun plemenske vrednosti posameznih bikov.

Z razrezom klavnih polovic se pridobi najbolj objektivne podatke o njihovi sestavi, kar je najboljši kazalec klavne kakovosti. Pri bikih mesnih pasem je preizkušnja sorodnikov izredno pomembna, saj se najboljše živali uporablja za gospodarsko križanje.

Prašičereja

V Sloveniji potrjen rejski program SloHibrid vključuje naslednje pasme prašičev: Slovenska landrace (linija 11), Large white (linija 22), Duroc (33), Pietrain (44), Slovenska landrace (linija 55), Large white (linija 66) in Krškopoljski prašič ter naslednje linije prašičev: Hibrid 12, Hibrid 21, Hibrid 53, Hibrid 45 in Hibrid 54.

Rodovniška knjiga je seznam čistopasemskih plemenskih živali z osnovnimi podatki o identifikaciji, poreklu in izvoru. V rodovniško knjigo so vpisane plemenske živali, ki izpolnjujejo z rejskim programom določene pogoje in so odbrane za razmnoževanje. Rodovniška knjiga se vodi za vse pasme čistopasemskih plemenskih živali in je glede na njihove značilnosti razdeljena na glavni del z razdelki in dodatni del z razdelki. Na selekcijskih in razmnoževalnih farmah, vzrejnih središčih in pri ostalih rejcih, selekcionerji podeljujejo rodovniške številke. V letu 2010 je bilo skupno podeljenih 1.450 rodovniških števil. Obnova plemenskih čred s kakovostnim plemenskim materialom je dolgoletni pospeševalni ukrep. Kakovost plemenskih prašičev se preverja na osnovi podatkov o plemenski vrednosti, proizvodnih podatkov in podatkov o poreklu.

Označevanje prašičev poteka enkrat tedensko. Označujejo se pujski v starosti do sedem dni. Pujski, namenjeni vzreji plemenski mladici in merjascev, so označeni individualno, ostali pujski pa dobijo skupinsko oznako. Leta 2010 je bilo na farmah in pri rejcih označeno 25.998 gnezd, kar je 6.419 manj kot leta 2009 in 11.776 manj kot leta 2008. Na farmah se je v letu 2010 število živorojenih pujskov na gnezdo v primerjavi z letom 2009 povečalo za 0,63 in znaša 12,43. Na kmetijah se je število živorojenih pujskov na gnezdo zmanjšalo za 0,18 in znaša 10,21, kar je predvsem posledica vključitve v kontrolo nekaterih vzorčnih kmetij, ki dosegajo slabše rezultate.

Preizkus mladice v proizvodnih razmerah se izvaja na farmah in vzrejnih središčih. Preizkus zajema identifikacijo, oceno zunanosti, tehtanje živali ter meritev debeline hrbtna slanina z ultrazvokom. Podatki se vnašajo v informacijski sistem.

V okvir molekularno genetskih metod sodijo testi na sindrom maligne hipertermije, preverjanje porekla, določanje mikrosatelitov, itd. Rejcem se posredujejo analize za njihove živali, rezultat za posamezno žival pa je vpisan v zootehniškem spričevalu.

Rezultate analiz plodnosti svinj pri svojem delu uporablja komisija za odbiro, ocenjevanje in priznavanje merjascev v selekcijskih središčih in merjascev za osemenje. Na osemenjevalnih središčih je bilo v letu 2010 prodanih 27.485 doz merjaščevega semena, kar je malenkost manj kot v letu 2009, ko je bilo prodanih 27.611, vendar 3.906 doz več kot v letu 2008. Pri odvzemu semena se ocenjuje libido merjascev in opravlja pregled semena. Pri živalih se preverja poreklo in načrtuje parjenja ter s tem zagotavlja genetske povezave in preprečuje parjenje v sorodu.

Reja drobnice

Na področju reje drobnice potrjeni rejski programi vključujejo naslednje pasme ovc: jezersko solčavska ovca, oplemenjena jezersko solčavska ovca, belokranjska pramenka, istrska pramenka, bovška ovca in oplemenjena bovška ovca ter naslednje pasme koz: drežniška koza, burska, slovenska srnasta in slovenska sanska.

Osnova selekcije pri reji drobnice je aktivna populacija ovc in koz, ki se redijo v tropih, vključenih v **kontrolo porekla in proizvodnje**. Opravlja se biološki test ter ocenjevanje in razvrščanje živali v kakovostne razrede glede na lastnosti zunanosti in lastnosti proizvodnosti sorodnikov. V letu 2010 je bilo v rejski program vključenih 17.760 ovc (5% več kot v letu 2009) in 5.649 koz (1% manj kot v letu 2009). Na novo se je v kontrolo porekla in proizvodnje vključilo 11 tropov ovc in 9 tropov koz.

Preglednica 70: Število rejcev in število ovc in koz v kontroli; 2009 in 2010

	2009				2010			
	ŠTEVILO REJCEV		ŠTEVILO ŽIVALI		ŠTEVILO REJCEV		ŠTEVILO ŽIVALI	
	za mleko	za meso	za mleko	za meso	za mleko	za meso	za mleko	za meso
OVCE	43	224	4.022	12.855	42	225	4.462	13.298
KOZE	46	197	2.566	3.133	43	194	2.516	3.133

Vir: BF

Pri ovcah je najpogostejše zastopana pasma v kontroli porekla in proizvodnje jezersko solčavska pasma (36%), sledi oplemenjena jezersko solčavska (33%) ter bovška ovca (14%). Ostale pasme so zastopane v manjšem odstotku. Pri kozah je najbolj zastopana pasma v kontroli burska (51%), na drugem mestu je slovenska srnasta (29%), sledi pa slovenska sanska pasma (11%).

V letu 2010 je bilo v mlečno kontrolo vključenih 4.462 ovc v 42 tropih. Povprečna dolžina laktacije je znašala 202 dni, skupna količina mleka v laktaciji pa je bila v povprečju 208 kg. Mleko ovc je v letu 2010 v povprečju vsebovalo 6,2% maščobe, 5,4% beljakovin in 4,6% laktoze. Povprečna vsebnost suhe snovi je bila 16,3%. V primerjavi z letom 2009 se je

povprečna količina mleka zmanjšala za 17 kg, kar je predvsem posledica 11 dni krajše laktacije kot leta 2009.

V mlečno kontrolo je bilo v letu 2010 vključenih 2.516 koz v 43 tropih. Obračunanih je bilo 979 laktacijskih zaključkov. Povprečna količina mleka se je v primerjavi z letom 2009 zmanjšala za 48 kg in dosegla 419 kg. V povprečju je kozje mleko vsebovalo 3,3% maščobe in 3,0% beljakovin. Vsebnost beljakovin v kozjem mleku se je v primerjavi z letom 2009 zmanjšala za 0,2 odstotni točki, medtem ko vsebnost maščob že tretje leto ostaja nespremenjena. Med vsemi pasmami koz je imela največjo mlečnost v letu 2010 slovenska sanska pasma (459 kg mleka), največjo vsebnost maščobe pa drežniška (4,3%). Mlečnost koz v zadnjih desetih letih niha. Vzrokov je več, velik vpliv pa lahko pripišemo okoliškim dejavnikom, vplivu rejca, sezone, prehrane ter zdravstvenemu stanju živali.

Kontrola porekla in proizvodnje v tropih, ki redijo mesne pasme ovc in koz se opravlja po A metodi. V kontrolo porekla in proizvodnje je bilo leta 2010 vključenih 13.298 ovc mesnih pasem v 225 tropih in 3.133 koz mesnih pasem v 194 tropih. Plodnost se izračuna za živali v tistih tropih, ki so bili v obravnavanem obdobju v kontroli (v poskusni dobi in redni kontroli). Izračuni temeljijo na zbranih podatkih o jagnjtvah in jaritvah v določeni sezoni.

Testiranje ovnov je potekalo na testni postaji v Logatcu in testni postaji na Jezerskem. Mladi ovni izvirajo iz kontroliranih rej. Rojstni podatki in proizvodni rezultati se vnesejo v centralno bazo podatkov. Pri mesnih pasmah se živali predhodno odbere na podlagi prirastov in podatkov o plodnosti matere. V času testiranja so ovni trikrat stehtani (interval 30 ± 5 dni). Krmljeni so s senom po volji in kilogramom krmil na dan. Postopek testiranja in meritev je enak tudi na testni postaji Jezersko, kjer so ovni v času testa na paši, brez dodajanja krmil.

Test na testni postaji Logatec je v letu 2010 končalo 417 ovnov od tega največ ovnov pasme jezersko solčavska ovca (180) in oplemenjena jezersko solčavska ovca (159), medtem ko je bilo na tesni postaji Jezersko testiranih 25 moških jagnjet pasme jezersko solčavska ovca.

V skladu s potrjenim rejским programom se plemenske ovne in kozle obvezno odbira, ocenjuje in priznava. V letu 2010 je bilo odbranih in vpisanih v rodovniške knjige 5.284 ovc in 2.185 koz.

Konjereja

V Sloveniji se vodijo rodovniške knjige za pasme: lipicanski konj, slovenski hladnokrvni konj, posavski konj, haflinški konj, ljutomerski kasač, kasaški konj, slovenski toplokrvni konj, angleški polnokrvni konj, arabski polnokrvni konj, arabski konj in islandski konj.

Za vse živali naštetih pasem, ki so vpisane v rodovniške knjige, se vodi in izdaja zootehniška dokumentacija. Konec leta 2010 je bilo v register kopitarjev vpisanih skupno 21.178 oziroma 5.383 kopitarjev več kot leta 2009. Od tega je 11.876 čistopasemskih registriranih kopitarjev, ali 4.956 več kot v predhodnem letu. Na vzrejnih pregledih se opravlja identifikacijski in registracijski pregled žrebet. Skupno je bilo registriranih 1.655 žrebet vseh pasem.

Preglednica 71: Število kobil vpisanih v rodovniške knjige po pasmah; 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Slovenske hladnokrvne kobile	216	180	227	217	198
Posavske kobile	89	65	75	94	92
Haflinške kobile	40	30	47	41	43
Kasaške kobile	24	40	15	44	31
Slovenske toplokrvne kobile	32	38	23	15	19
Angleške polnokrvne kobile	3	8	4	6	2
Arabske polnokrvne in arabske kobile	15	12	7	10	7
Islandske kobile	9	9	9	4	11
Lipicanske kobile	24	42	27	22	16
Skupno sprejete v rodovnik	452	442	434	453	430

Vir: VF

Letni pregled rodovniških kobil in naraščaja ter žrebic za sprejem v rodovnik, je v letu 2010 potekal na vnaprej določenih preglednih mestih za vse pasme konj in naknadno določenih preglednih mestih za živali slovenske toplokrvne, kasaške in arabske pasme.

V letu 2010 je prišlo do spremembe zakonodaje na področju identifikacije in registracije kopitarjev. Podanih je bilo preko 5.000 prijav za označitev doslej še neidentificiranih kopitarjev. Izdanih je bilo 3.200 identifikacijskih dokumentov. V plemenilni sezoni 2010 je plemenilo 381 plemenjakov vseh pasem. Strokovna komisija za odbiro, ocenjevanje in priznavanje plemenjakov je za plemenilno sezono 2011 odbrala 381 plemenjakov. Na žrebetišču Briga je bilo odbranih 13 žrebcev slovenske hladnokrvne pasme, 4 žrebci posavske pasme in 3 haflinški žrebci.

Čebelarstvo

V Sloveniji čebelarimo s kranjsko čebelo, ki je avtohtona pasma čebel in je zakonsko zaščitena. Delovna skupina za pregled vzrejališč čebeljih matic je opravila pregled vzrejališč za vzrejo matic v letu 2010. V vzrejališčih čebeljih matic je bilo za potrebe odbire matičarjev zbranih in pregledanih 142 vzorcev čebel. V vzorcu iz vsake družine, ki je potencialni matičar, je bilo okoli 30 čebel delavk.

V letu 2010 je bilo opravljeno progno testiranje na 937 maticah, test pa je uspešno zaključilo 820 matic. Rezultati so zanesljivi, saj je imela vsaka matica dovolj testiranih potomk. Povprečna ocena mirnosti v letu 2010 je bila 3,22, kar je nekoliko slabše kot v predhodnih dveh letih, vendar pa je dolgoletni trend postal praktično vodoraven. Matice so bile v letu 2010 nekoliko bolj rojive. Donosnost medu je bila v letu 2010 25,1 kg na družino. Pri 661 testiranih družinah se je ocenjevala tudi obarvanost čebel. Poprečna ocena obarvanosti je bila 3,7, kar je ena najboljših ocen v zadnjih letih testiranja.

Preglednica 72: Število matic v rodovniški knjigi kranjske čebele, 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Število matic	12.872	12.826	16.281	17.212	26.265
<i>Od tega rodovniških</i>	<i>128</i>	<i>187</i>	<i>379</i>	<i>289</i>	<i>423</i>
Prodaja matic: Doma	9.486	8.263	10.195	12.062	14.160
EU	2.906	3.853	5.417	4.373	10.744
Izven EU	480	710	669	777	1.361

Vir: KIS

Čebelarški pregledniki delajo nadzor nad izvajanjem osnovne odbire, lastno vzrejo matic in čebeljih družin in ugotavljajo doseganje ciljev. Delo opazovalno napovedovalne službe medenja je v letu 2010 obsegalo zbiranje vzorcev za umetno fenološko pospeševanje, terenske preglede zarodnih oblik proizvajalcev mane, kontrolo razvoja proizvajalcev mane in stanja medečih virov, lovljenje ličink kaparja na plošče ter ugotavljanje paritvenega in zalegalnega uspeha proizvajalcev mane.

Kunčjereja

Selekcijski program v kunčjereji se izvaja v dveh selekcijskih centrih in sicer pri maternalni liniji A in pri očetovski liniji C. V letu 2010 je bilo v rodovniško knjigo vpisanih 16 samcev in 484 samic maternalne linije A ter 25 samcev in 81 samic terminalne C linije.

V maternalni liniji A se redno izvaja nadzor nad splošnim stanjem populacije. Na odbiro vplivajo potrebe centrov in prodaja plemenskih živali na trgu. Zaradi krize v kunčjereji, ki je posledica zdravstvenih težav, uporaba plemenskih samic linije A v praksi še vedno ne dosega pričakovanj. Plodnost pri kunkah linije A je zelo dobra. V letu 2010 je bilo v gnezdu povprečno 8,65 živorojenih mladičev oziroma 0,2 več kot v predhodnem letu.

V očetovski liniji C se je v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 število živorojenih mladičev zmanjšalo in sicer od 7,83 na 7,44. Število mladičev v gnezdu je bilo dovolj veliko, saj gre za selekcijo očetovske linije, kjer so lastnosti plodnosti drugotnega pomena.

Plemenske vrednosti so bile v letu 2010 napovedane za velikost gnezda pri obeh linijah in za telesno maso pri liniji C.

Perutninarstvo

Selekcija in odbira živali je potekala na domačih linijah kokoši, namenjenih predvsem za kmečke reje, ob dobri nesnosti, manjši zahtevnosti za rejo ter še vedno dobrih klavnih lastnostih izločenih kokoši. Na področju perutninarstva se izvaja selekcija za kokoši lahkega tipa in kokoši težkega tipa. V selekcijsko delo lahkega tipa kokoši so bile v letu 2010 vključene pasme slovenska rjava kokoš, slovenska srebrna kokoš, slovenska grahasta kokoš ter avtohtona štajerska kokoš in križanci prelux-R, prelux-G ter prelux-Č. Uspešnost se ocenjuje predvsem na križankah, ki so rezultat selekcijskega dela na posameznih pasmah.

Za potrebe selekcije se zbirajo podatki o:

- nesnosti od 20. do 72. tedna starosti (število znesenih jajc po kokoši na dan in na teden),
- fizikalnih lastnostih jajc (širina in višina jajca, indeks oblike jajca, masa jajc, barva lupine, višina gostega beljaka, barva rumenjaka, prisotnost mesnih in krvnih peg) od 20. do 72. tedna starosti,
- spolni zrelosti (ugotavljanje sposobnosti razmnoževanja in starosti),
- krivulji nesnosti, optimalnem času koriščenja za proizvodnjo jajc, izenačenosti v jatah kokoši lahkega in težkega tipa,
- drugih parametroh za namen odbire (pasemska čistost, odbira po zunanosti).

V selekcijo težkega tipa kokoši so vključene tri pasme (slovenska pitovna kokoš, slovenska zgodaj operjena kokoš in slovenska pozno operjena kokoš), ki se uporabljajo za pridobivanje končnega križanca, namenjenega za pitanje, prelux-bro. V letu 2010 se je ugotavljala izenačenost v jatah kokoši težkega in lahkega tipa. Med vsemi težkimi pasmami kokoši sta pri 8. tednih starosti najtežji slovenska pitovna (2.130 g) in slovenska zgodaj operjena kokoš (2.056 g). Med lahkimi pasmami so pri 10. tednih starosti največjo telesno maso dosegle slovenska grahasta kokoš (1.016 g), sledila je slovenska srebrna kokoš (881 g), nato slovenska rjava kokoš (868 g) in najlažja štajerska kokoš (640 g).

V letu 2010 se je bilo zaključeno delo na oblikovanju pasme šentjernejski petelin ter oblikovan predlog protokola preverjanja nove pasme po Pravilniku o ohranjanju biotske raznovrstnosti.

7.4 Raziskovalna dejavnost in kmetijsko šolstvo

7.4.1 Raziskovalna dejavnost

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je tako kot v preteklih letih tudi v letu 2010 na področju raziskovalne dejavnosti sodelovalo kot sofinancer v aplikativnih, razvojnih in ciljnih raziskovalnih programih ministrstva, pristojnega za znanost in sicer pri raziskovalnih projektih, katerih predlog in izvedba izkazuje strateško pomembnost in uporabnost projekta za razvoj resornih področij ministrstva.

Aplikativni raziskovalni projekti, ki predstavljajo izvirno raziskovanje, s katerim naj bi pridobili nova znanja ter so usmerjeni v določene praktične cilje ali namene, pomembne za področje kmetijstva, MKGP podpira v višini do 25%. Ta delež sofinanciranja s strani MKGP prijavitelj predstavlja kot sredstva zainteresiranih uporabnikov. Po razpisih za zbiranje predlogov za financiranje projektov temeljnega in aplikativnega raziskovanja na področju matematičnih, tehničnih, biotehničnih, medicinskih, družboslovnih in humanističnih ved (Ministrstvo za

visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS) iz preteklih let, je MKGP kot interesent v letu 2010 sofinanciralo dva aplikativna projekta. Eden od podprtih aplikativnih projektov se je uvrstil v financiranje po razpisu iz leta 2007, z začetkom financiranja v letu 2008, eden pa po javnem razpisu za leto 2008, z začetkom financiranja v letu 2009.

Skupna prevzeta obveznost za podporo izvajanja aplikativnih projektov je v letu 2010 predstavljala 3,3% razpoložljivih sredstev oziroma izplačil za raziskovalno dejavnost na področju kmetijstva. Aplikativni raziskovalni projekti so koristno dopolnilo in korektor drugim programskim strukturam raziskovanja, predvsem ciljnim raziskovalnim programom, zlasti z vidika načina pridobivanja idej in rešitev.

V okviru raziskovalne dejavnosti ima ministrstvo najpomembnejšo vlogo pri projektih ciljnega raziskovalnega programa (CRP), kjer nastopa kot naročnik raziskav in sofinancira projekte CRP v povprečju z okrog 50%. Ciljni raziskovalni programi so bili oblikovani kot posebna programska struktura Nacionalnega raziskovalnega programa kot podpora sektorskemu razvojnemu načrtovanju.

Težišča v letu 2006 oblikovanega CRP »Konkurenčnost Slovenije 2006–2013« temeljijo na ciljnih Strategije razvoja Slovenije, ki odgovarjajo petim razvojnim prioritetam države, ki so:

1. Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast
2. Družba znanja: izobraževanje, vzgoja, raziskave in razvoj
3. Učinkovita in cenejša država
4. Moderna socialna država in večja zaposlenost
5. Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

V skladu s cilji in prednostnimi nalogami v Strategiji razvoja Slovenije in drugih državnih razvojnih dokumentih, vsebine raziskav za spremljanje in oblikovanje celostnega in trajnostnega razvoja kmetijstva ter podeželja z zagotavljanjem pridelave in predelave varne in zdrave hrane v največjem delu pokriva težišče 5 in delno težišče 1. V letu 2010 je bil v okviru CRP »Konkurenčnost Slovenije 2006–2013« objavljen nov javni razpis na podlagi katerega je bilo v financiranje uvrščenih 39 projektov s pričetkom financiranja v oktobru 2010, nadaljevalo pa se je tudi financiranje 53 projektov, izbranih na razpisu v letu 2008.

Preglednica 73: Sofinanciranje raziskav v kmetijstvu s strani MKGP; 2009 in 2010

	Število projektov		Prevzete obveznosti v letu 2010 (EUR)	Izplačano (EUR)		Indeks 2010/09
	2009	2010		2009	2010	
Aplikativni in razvojni programi	8	2	32.136	85.383	32.136	37,6
CRP Konkurenčnost Slovenije	67	92	936.374	844.054	936.374	110,9
ERA-NET EUPHRESCO	5	5	14.999	60.000	14.999	25,0
Raziskovalno delo skupaj	80	99	983.509	989.437	983.509	99,4

Vir: MKGP

Za sofinanciranje projektov CRP je bilo v letu 2010 prevzetih 10,9% več obveznosti kot v letu 2009. Naraščanje deleža sredstev za sofinanciranje CRP projektov v primerjavi s predhodnim letom, je posledica prerazporeditve zaradi izpada sofinanciranja aplikativnih projektov s področja kmetijskih ved, ki so iz razpisa v razpis manj konkurenčni.

Rezultati raziskovalnih projektov pomembno pripomorejo k prilagajanju kmetijske politike, oblikovanju strategij, razvoju novih tehnologij v kmetijstvu v povezavi z varstvom okolja in ohranjanjem kulturne krajine, prilagajanju in razvoju na področju živilsko predelovalne industrije, pridelavi zdrave hrane in varovanju in zaščiti potrošnika, razvoju podeželja in večnamenskosti kmetijstva, vzpostavitvam monitoringov v kmetijstvu in informacijskih sistemov. Dosedanje izkušnje kažejo, da je ob pomoči ciljnega raziskovalnega programa mogoče v veliko večjem obsegu podpreti izvajanje nacionalnih strategij po posameznih področjih dela ministrstva, rezultati raziskav pa se tudi uspešno prenašajo v kmetijsko prakso. Za prenos rezultatov v kmetijsko prakso raziskovalne skupine organizirajo javne predstavitve tako za svetovalce, kot za kmete in dosežke raziskav tudi uspešno publicirajo.

V letu 2010 smo financirali zaključne faze pilotnih projektov ERA-NET EUPHRESKO, ki so se začeli izvajati v letu 2008. Krovni projekt ERA NET EUPHRESKO je namenjen koordinaciji raziskovalne politike držav članic oziroma regij na področju varstva rastlin. V letu 2010 se je projekt zaključil. Njegove aktivnosti so bile usmerjene na področje sistematičnega evidentiranja in analize obstoječih raziskav s področja varstva rastlin, popisa vseh institucij in njihove usposobljenosti in opremljenosti za raziskovalno delo na področju varstva rastlin, razvoja instrumentov in priprave pilotnih projektov, testiranja, evalvacije in predlogov za izboljšanje ter razvoj transnacionalnih podlag, programov za raziskave in trajnostne koordinacije mreže sodelujočih. V projektu je sodelovalo 24 partnerjev iz 17 držav članic. V okviru enega od delovnih paketov (WP4) so bili preko pilotnih projektov preizkušeni trije različni mehanizmi financiranja projektov iz nacionalnih sredstev (*real common pot*, *virtual common pot*, *non competition mechanism*). Glede na možnosti, ki jih dopuščajo nacionalni predpisi, se je Slovenija uspešno vključila v mehanizem »*virtual common pot*«. To pomeni, da vsaka organizacija, ki je vključena v financiranje raziskovalnega projekta, zagotovi finančna sredstva samo za svoj nacionalni del nadnacionalnega raziskovalnega projekta, ki ga izvaja konzorcij z najmanj tremi vključenimi državami.

Za preizkus v okviru ERA NET EUPHRESKO razvitega celotnega mehanizem od izbire tem (prioritet po državah), celotnega postopka od priprave vlog, do evalvacij, spremljanja in poročanja, je bilo po mehanizmu »*virtual common pot*« razpisanih 5 tem (Razvoj in validacija inovativnih diagnostičnih orodij za določanje bakterijskega hruševega ožiga, Detekcija in epidemiologija pospiviroidov; Zlata trsna rumenica; Strategija zatiranja pelinolistne ambrozije; Fitosanitarna učinkovitost sušenja lesa v komori). V vseh predlaganih temah so v konzorcijih sodelovali tudi slovenski raziskovalci. Za celotno izvajanje pilotnih projektov, s trajanjem enega leta, je Slovenija prevzela obveznosti v skupni višini 125.000 evrov.

Slovenija je v letu 2010 aktivno sodelovala tudi pri pripravi nove pobude mreže ERA NET CORE Organic II. CORE Organic je akronim za koordinacijo evropskega nadnacionalnega raziskovanja na področju ekološkega kmetijstva in prehranskih sistemov, ustanovljene s ciljem izboljšati sodelovanje med nacionalnimi raziskovalnimi dejavnostmi na področju ekološkega kmetijstva.

CORE Organic II se je iz 11 evropskih partnerskih držav, ki so sodelovale v CORE Organic I, doslej razširil na 22 partnerskih držav. Posebna cilja mreže CORE Organic II sta izboljšati izmenjavo informacij in strokovnega znanja ter usklajevati obstoječe raziskave. Ozadje teh ciljev je, da so za javna evropska raziskovalna in razvojna prizadevanja na področju ekološko pridelane hrane in kmetovanja značilne majhne raziskovalne skupnosti, ki so pogosto razpršene in porazdeljene tako geografsko, kot tudi institucionalno. To ustvarja potrebo po zbiranju razpršenega strokovnega znanja in izkušenj v kritično maso za ohranjanje in izboljšanje konkurenčne kakovosti in relevantnosti raziskovanja. Sodelujoče države smo v letu 2010 pričele s pripravo podlag in izborom prednostnih tem za prvi (dvostopenjski) javni razpis s ciljem izboljšati kakovost, relevantnost in uporabo virov v evropskem raziskovanju ekološko pridelane hrane in ekološkega kmetovanja ter te vire združiti za financiranje nadnacionalnega raziskovanja ekološko pridelane hrane in ekološkega kmetijstva. Razpis je bil objavljen septembra 2010. Do konca leta je bila izvedena prva faza javnega razpisa, to je izbor predprijav predlogov raziskav, ki so se uvrstile v nadaljnji postopek.

Podroben pregled raziskovalnih projektov, sofinanciranih s strani MKGP, je podan v prilogi 60.

7.4.2 Kmetijsko izobraževanje

Skrb in odgovornost za načrtovanje in izvajanje izobraževanja v državi je v pristojnosti Ministrstva za šolstvo znanost in šport, področje usposabljanja odraslih pa v pristojnosti Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano v sodelovanju s Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije in ostalimi socialnimi

partnerji nastopa kot enakopraven partner pri vseh tistih vprašanjih, ki so vezana na izobraževanje s področja kmetijstva, gozdarstva in živilstva.

Uspešno prilagajanje kmetijstva je v veliki meri odvisno od tega, kako bo znalo naše kmetijstvo pokazati, uveljaviti in izkoristiti svoje posebnosti in prednosti ter preseči svoje pomanjkljivosti. To lahko uspe le z visoko usposobljenimi strokovnimi službami in izobraženimi kmetovalci. Za doseg ciljev Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano sodeluje pri oblikovanju poklicnega in strokovnega izobraževanja. MKGP ima kot socialni partner v Področnem odboru za poklicne standarde kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, prehrano in veterino v Strokovnem svetu RS za poklicno in strokovno izobraževanje svojega predstavnika.

MKGP del sredstev namenjena tudi sofinanciranju opremljanja šolskih posestev in učnih delavnic šol za izvajanje praktičnega pouka, pri katerem se učenci usposablajo za delo in uspešen ter kakovosten prenos znanja v prakso. Tako je ministrstvo v letu 2010 podprlo nakup nove opreme in usposobitev zgradb biotehniških, kmetijskih, vrtnarskih, gozdarskih, živilskih in veterinarskih šol in fakultet.

V letu 2010 je v Sloveniji delovalo 15 izobraževalnih ustanov s področja kmetijstva, vrtnarstva, gozdarstva, živilstva in veterine, na katere je bilo skupaj vpisanih 3.926 dijakov in 3.516 študentov. Največ dijakov je bilo vpisanih na Biotehniški izobraževalni center Ljubljana (19%), Center biotehnike in turizma Grm Novo mesto (16%), Biotehniški center Naklo (12%) in Biotehniško šolo Maribor (9%), medtem ko je po številu študentov na prvem mestu Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani (24%), sledijo pa Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru (16%) ter Veterinarska fakulteta Univerze v Ljubljani (13%).

Preglednica 74: Število dijakov in študentov po izobraževalnih ustanovah s področja kmetijstva, vrtnarstva, gozdarstva, živilstva in veterine; 2009 in 2010

	Število dijakov		Število študentov	
	2009	2010	2009	2010
Biotehniški center Naklo	481	468	145	154
Biotehniški izobraževalni center Ljubljana	643	759	298	304
Biotehniška šola Maribor	336	359	-	-
Biotehniška šola Rakičan	152	141	-	-
Grm Novo mesto, Center biotehnike in turizma	658	630	163	159
Izobraževalni center Piramida Maribor	365	320	223	266
Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna	278	299	-	-
Šolski center Ptuj, Biotehniška šola	200	198	93	85
Šolski center Šentjur	310	308	286	318
Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje	158	141	196	190
Tehniški šolski center Nova Gorica, Biotehniška šola	301	303	120	123
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta	-	-	870	843
Univerza v Ljubljani, Veterinarska fakulteta	-	-	457	452
Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede	-	-	497	559
Univerza v Novi Gorici, Visoka šola za vinogradništvo in vinarstvo	-	-	72	63
Skupaj	3.882	3.926	3.420	3.516

V letu 2010 je bilo število dijakov večje kot v letu 2009 za dober odstotek. Močno se je povečalo zlasti število dijakov na proqramih naravovarstva in veterine, nadpovprečno pa tudi na področju živilstva in gozdarstva. Na programe kmetijstva je bilo vpisano podobno število dijakov kot v letu prej, na izobraževalnih programih s področja hortikulture pa se je število dijakov precej zmanjšalo.

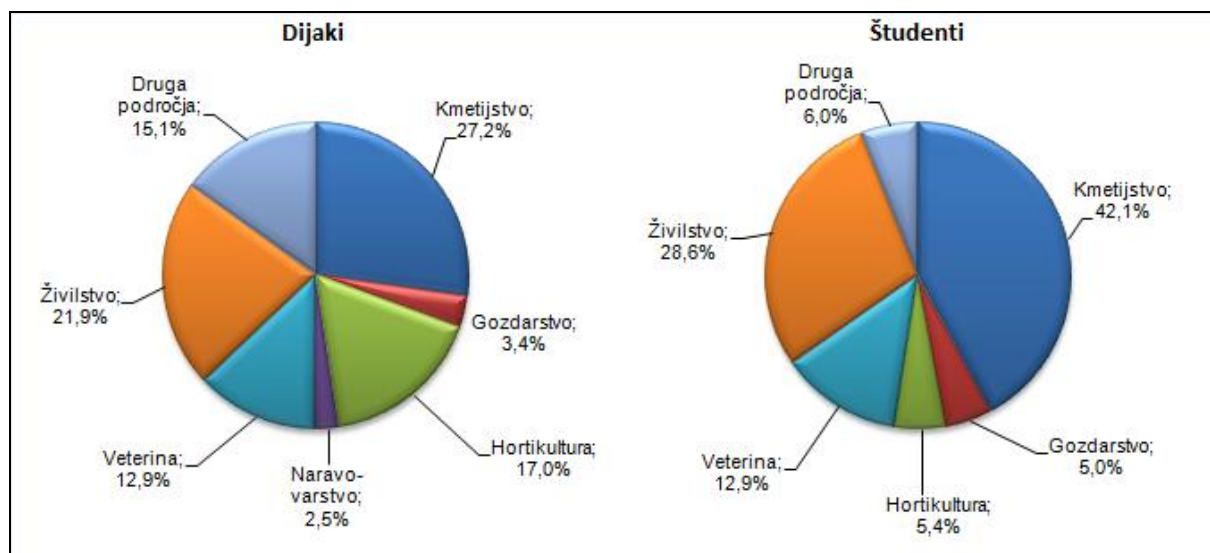
Število študentov se je v letu 2010 glede na leto prej povečalo za skoraj 3% in to predvsem zaradi za četrtno večjega števila na drugih programih, nekaj večje pa je bil tudi število študentov na področjih kmetijstva in živilstva.

Preglednica 75: Število dijakov in študentov po področjih izobraževanja; 2009 in 2010

	Število dijakov		Indeks 2010/09	Število študentov		Indeks 2010/09
	2009	2010		2009	2010	
Kmetijstvo	1.070	1.066	99,6	1.421	1.480	104,2
Gozdarstvo	132	134	101,5	184	175	95,1
Hortikultura	809	668	82,6	196	190	96,9
Naravovarstvo	23	99	430,4	-	-	-
Veterina	430	507	117,9	457	452	98,9
Živilstvo	830	861	103,7	993	1.007	101,4
Druga področja	588	591	100,5	169	212	125,4
Skupaj	3.882	3.926	101,1	3.420	3.516	102,8

Največ dijakov je bilo tudi v letu 2010 na izobraževalnih programih s področja kmetijstva, živilstva in hortikulture (skupaj okoli dve tretjini), pomemben delež pa je poleg drugih programov predstavlja tudi veterina.

Slika 32: Delež dijakov in študentov po področjih izobraževanja v letu 2010

Kmetijstvo in živilstvo predstavljata največje deleže tudi pri višje in visokošolskem izobraževanju, na tretjem mestu po številu študentov pa je veterina. Delež študentov na izobraževalnih programih s področja hortikulture je precej manjši kot pri dijakih, nekaj večji pa je njihov delež na področju gozdarstva.

8 Stanje na fitosanitarnem področju ter varnost in kakovost hrane in krme

8.1 Zdravstveno varstvo rastlin, fitofarmacevtska sredstva in mineralna gnojila

Zdravstveno varstvo rastlin

V Sloveniji je osrednji odgovorni organ za zdravstveno varstvo rastlin Fitosanitarna uprava RS, ki zagotavlja izvajanje stalnega in posebnega nadzora škodljivih organizmov in skrbi za koordinacijo in izmenjavo informacij med organi in izvajalci javnih služb. Težišče dejavnosti je bilo v letu 2010 usmerjeno v obvladovanje pojava karantenskih in drugih nadzorovanih škodljivih organizmov, zlasti v pripravljanje ukrepov v zvezi s preprečevanjem njihovega vnosa in širjenja, v organiziranje izvedbe terenskih pregledov, vzorčenja in laboratorijskega testiranja, v izplačevanje odškodnin, seznanjanje javnosti s sprejetimi ukrepi in poročanje Evropski komisiji. V letu 2010 je bilo zagotovljeno delovanje sistema fitosanitarnega nadzora, ki še omogoča ustrezno varovanje rastlin v Sloveniji, vendar se je v zadnjih letih zaradi globalizacije, povečane mednarodne izmenjave blaga in negativnih učinkov podnebnih sprememb, ki omogočajo naselitev novih organizmov, povečal tudi vnos tujerodnih škodljivih organizmov, za katere je bilo potrebno pripraviti strokovne in pravne podlage za ukrepanje.

Na podlagi rezultatov posebnih nadzorov v letu 2010 je bilo ugotovljeno, da je Slovenija še vedno prosta nekaterih izjemno nevarnih škodljivih organizmov, kot so borova ogorčica (*Bursaphelenchus xylophilus*), kitajski in azijski kozliček (*Anoplophora chinensis* in *A. glabripennis*), krompirjeva bela ogorčica (*Globodera pallida*), krompirjeva obročkasta gniloba (*Clavibacter michiganensis* spp. *sepedonicus*), virus Pepino Mosaic in borov smolasti rak (*Gibberella circinata*), medtem ko sta se fitoftorna sušica vejic (*Phytophthora ramorum* in *P. kernoviae*) ter viroid vretenatosti krompirjevih gomoljev (Potato spindle tuber viroid) odkrila le v vrtnih centrih v prestreženih pošiljkah okrasnih rastlin iz drugih držav članic EU. Tudi palmov rilčkar (*Rhynchophorus ferrugineus*), ki se je na Primorskem pojavil v letu 2009, v letu 2010 ni bil več odkrit. Plodova monilija (*Monilinia fructicola*), katere prvi pojav je bil zabeležen leta 2009, se je v letu 2010 pojavljala v zelo omejenem obsegu.

Po drugi strani so rezultati posebnega nadzora opozorili na povečan pojav oziroma širjenje kostanjeve šiškarice (*Dryocosmus kuriphilus*), hmeljeve uvelosti (*Verticillium albo-atrum* in *V. dahliae*) ter zlate trsne rumenice (fitoplazma Grapevine flavescence dorée) in njenega prenašalca ameriškega škržatka (*Scaphoideus titanus*), proti katerim so se ukrepi nadzora in zatiranja posledično okrepili.

Nadzor je potrdil, da so določeni škodljivi organizmi, kot so koruzni hrošč (*Diabrotica virgifera virgifera*), hrušev ožig (*Erwinia amylovora*), rumena krompirjeva ogorčica (*Globodera rostochiensis*) in šarka (Plum pox potyvirus), v Sloveniji že precej razširjeni, vendar do večjih izbruhov v letu 2010 ni prišlo zaradi že uvedenih učinkovitih ukrepov nadzora in zatiranja. Težave v pridelavi koščičarjev delata zlasti šarka in fitoplazemska leptonekroza. Tudi nadzor nad paradižnikovim moljem (*Tuta absoluta*) je potrdil precejšnjo razširjenost škodljivca, ki pa še ne dela večje gospodarske škode. Poleg tega je bil v letu 2010 odkrit izoliran pojav krompirjeve rjave gnilobe (*Ralstonia solanacearum*), proti kateri so bili uvedeni ukrepi izkoreninjenja. Leta 2010 je bila na več lokacijah prvič ugotovljena plodova vinska mušica (*Drosophila suzukii*), ki se je v Slovenijo razširila iz mediteranskih držav, gospodarske škode pa še ni povzročila.

Skladno s pojavom novih in širjenjem obstoječih škodljivih organizmov je v letu 2010 potekalo tudi izdajanje odločb o novih žariščih karantenskih škodljivih organizmov, vključno z določitvijo mej okuženih območij ter ukrepov za preprečevanje njihovega širjenja in zatiranja (hrušev ožig, zlata trsna rumenica, paradižnikov molj, krompirjeva rjava gniloba in kostanjeva šiškarica). Zaradi povečanega pojava določenih škodljivih organizmov v letu 2010 je bilo pridelovalcem iz naslova odškodnin izplačalo skoraj petkrat več sredstev (137.800 EUR) kot

v prejšnjih letih. Največ odškodnin se je za odrejeno uničene rastline izplačalo hmeljarjem in vinogradnikom.

Poleg sistematičnega nadzora karantenskih škodljivih organizmov je tudi v letu 2010 potekalo redno spremljanje in napovedovanje nevarnosti pojava gospodarskih škodljivih organizmov pri varstvu vinske trte, sadnega drevja, vrtnin, hmelja, žita, krompirja in drugih poljščin. Na podlagi podatkov o vremenskih razmerah, razvoju rastlin in boleznih ter na podlagi izkušenj in drugih podatkov so izvajalci javne službe zdravstvenega varstva rastlin tekom celega leta objavljali napovedi o nevarnosti pojava in širjenja škodljivih organizmov ter nasvete o načinu varstva pred njimi. Poleg klasičnega načina obveščanja preko tiska in avtomatskih telefonskih odzivnikov je potekalo tudi elektronsko obveščanje s pomočjo informacijskega prognostičnega sistema, dostopnega v okviru FITO-INFO spletne strani.

Večje težišče dela je v letu 2010 predstavljala priprava nove zakonodaje. Sprejeta je bila novela Zakona o zdravstvenem varstvu rastlin, ki je omogočila nadzor nad tistimi škodljivimi rastlinami, ki imajo nesprejemljiv gospodarski, okoljski ali družbeni vpliv. Posledično je bila sprejeta odredba ministra glede zatiranja ambrozije, ki zaradi svoje invazivnosti in alergenosti povzroča škodo kmetijstvu, okolju in zdravju ljudi. Na podlagi evropske zakonodaje je bil sprejet tudi nov Pravilnik o ukrepih za preprečevanje širjenja in zatiranje krompirjevih ogorčic.

Nadaljevalo se je tudi z vodenjem t.i. FITO registra (register pridelovalcev, predelovalcev, distributerjev in uvoznikov določenih rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov) ter centralnim vnosom letne prijave pridelave. Z vodenjem ažurnega registra se zagotavlja celovit nadzor nad pridelavo, distribucijo in uvozom rastlin ter preko sistema rastlinskih potnih listov omogoča zdravstveno neoporečnost sadilnega in semenskega materiala rastlin ter njihovo sledenje na notranjem trgu. Za tiste imetnike rastlin, ki izdajajo rastlinske potne liste, je bilo v juniju 2010 organizirano tudi obvezno dvodnevno usposabljanje odgovornih oseb.

Fitofarmacevtska sredstva in mineralna gnojila

Upravne, strokovne in razvojne naloge na področju registracije, prometa ter uporabe fitofarmacevtskih sredstev in mineralnih gnojil v Sloveniji opravlja FURS, ki tudi strokovno sodeluje pri nadzoru navedenih področij. V letu 2010 je potekalo tekoče delo pri koordinaciji in izdaji različnih odločb in dovoljenj s področja fitofarmacevtskih sredstev ter vpisa pravnih in fizičnih oseb za promet s fitofarmacevtskimi sredstvi. Preglede naprav je opravljalo 9 pooblaščenih izvajalcev, certificiranje naprav za nanašanje 2 pooblaščenih izvajalca ter usposabljanje iz fitomedicine za odgovorne osebe za promet s fitofarmacevtskimi sredstvi, predavatelje, prodajalce in izvajalce ukrepov varstva rastlin 17 pooblaščenih izvajalcev. Konec leta 2010 je bilo registriranih 360 fitofarmacevtskih sredstev, v register pravnih in fizičnih oseb za promet s temi sredstvi je bilo vpisanih 409 podjetij, v registru naprav za pregled naprav za nanašanje fitofarmacevtskih sredstev je bilo vpisanih 23.058 aktivnih naprav, veljavno potrdilo o znanju iz fitomedicine pa je imelo 64.808 oseb. Potekalo je intenzivno delo na izboljšavah aplikacij in preverjanju podatkov z navedenih področij. Podatki o fitofarmacevtskih sredstvih bodo na spletu na razpolago tudi v angleškem jeziku. Ponovno je bilo izdano gradivo za usposabljanja iz fitomedicine.

V okviru strokovnih nalog na področju fitofarmacevtskih sredstev je bilo v letu 2010 delo usmerjeno v tekoče ocenjevanje primernosti fitofarmacevtskih sredstev v postopku registracije, oceno njihove nevarnosti za okolje in ljudi ter vrednotenje bioloških testov učinkovitosti v skladu z mednarodnimi standardi.

Na področju mineralnih gnojil so bile opravljene kemijske analize za potrebe inšpekcijskega nadzora nad prometom. V letu 2010 so bila izdana dovoljenja za promet za mineralna gnojila, ki niso izpolnjevala pogojev za oznako »EC fertilizer«. Poleg vodenja upravnega postopka oziroma izdajanja dovoljenj, je delo potekalo tudi na področju spremljanja EU zakonodaje in sodelovanja z drugimi organi. Evropska komisija je pričela pripravljati

zakonodajne dokumente za sprejem harmoniziranih pravil na področju substratov in organskih gnojil.

8.2 Varnost in kakovost živil in krme neživalskega izvora

Proizvodnje varne in kakovostne hrane ter krme je ena od ključnih usmeritev in prednostna naloga politike, ki je v pristojnosti Direktorata za varno hrano pri Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in katere osnovni namen je zagotavljanje varstva potrošnikov, varovanje okolja ter zaščita zdravja ljudi in živali. Politika na področju varnosti in kakovosti hrane je med drugim usmerjena k dobremu sodelovanju s pridelovalci, predelovalci, trgovci, nevladnimi potrošniškimi organizacijami, panožnimi organizacijami/združenji ter drugimi zainteresiranimi subjekti. V letu 2010 so bile z Ministrstva za zdravje na MKGP prenesene nove pristojnosti s področja varnosti živil, s tem pa so se intenzivirale tudi aktivnosti za zagotavljanje osnovnih pravic potrošnikov do varnosti, obveščenosti in izbire. Prizadevanja gredo tudi v smeri hitrejšega sprejemanja zakonodaje s tega področja in zagotavljanja funkcionalnosti uporabe predpisov, tako za izvajalce kot za uradne inšpekcijske organe.

V Direktoratu za varno hrano deluje informacijska točka Evropske agencije za varno hrano (EFSA), kot center za partnersko sodelovanje in učinkovito komunikacijo med EFSA in ustreznimi organi v Sloveniji, ki vključuje odgovorne osebe za obvladovanje tveganja, nacionalne organe, deležnike in raziskovalne inštitute, ki delujejo na področjih ocene tveganja za varnost hrane in krme, zdravstvenega varstva živali in rastlin ter dobrega počutja in prehrane živali. Osnovne naloge informacijske točke so zagotavljanje podpore slovenskemu predstavniku svetovalnega foruma, izmenjava informacij in svetovanje.

V letu 2010 so bile izdelane analize tveganja in načrt usmerjenega nadzora, izveden pa je bil tudi monitoring na področjih radioaktivnosti krme ter na področju prisotnosti gensko spremenjenih (GS) kmetijskih pridelkov in gensko spremenjenih organizmov (GSO). Aktivno je bilo tudi sodelovanje v delovnih telesih EU (Evropska Komisija, Svet EU) ter v projektnih skupinah znotraj in izven ministrstva, medresorskih delovnih skupinah, različnih panelih in svetih ter medresorskem odboru za neharmonizirano področje in notifikacijo.

Ena od pomembnejših nalog je tudi vodenje, razvoj in nadgradnja evidenc in registrov s področja varne hrane, ki obsega evidenco subjektov, evidenco imetnikov rejnih živali s podatki o imetnikih po vrstah dejavnosti (rejci drobnice, čebelarji, nosilci vodne pravice, govedorejci, prašičerejci, rejci kopitarjev, ribogojci, trgovci z živalmi), centralne registre živali po vrstah živali, register primarnih proizvajalcev krme in živil rastlinskega porekla, od leta 2010 dalje pa tudi register živilskih obratov.

Preglednica 76: Stanje v registrih s področja varne hrane

	Datum	Število subjektov	Število živali
Evidenca subjektov (ESUB)	22.06.2011	421.721	
Centralni register govedi (CRG)	31.12.2010	36.161	465.067
Centralni register drobnice (CRD)	31.12.2010	7.683	164.647
Centralni register prašičev (CRPš)	31.12.2010	21.519	354.230
Centralni register kopitarjev (REKO)	01.12.2010		5.813
Centralni register objektov akvakulture in komercialnih ribnikov	31.12.2010	284	
Register čebelnjakov (RČ)	31.12.2010	8.985	156.487*
Register primarnih proizvajalcev živil in krme rastlinskega izvora (RPP)	22.06.2011	59.186	
Register živilskih obratov (RŽO)	03.03.2011	4.916	

* število čebeljih družin

V okviru upravljanja z evidencami in registri med stalne naloge med drugim sodi tudi zagotavljanje trajnega dostopa do baz podatkov o identifikaciji in registraciji živali za Veterinarsko upravo RS in druge pooblašene veterinarske in živinorejske organizacije ter za Agencijo RS za kmetijske trge in razvoj podeželja za namen izvajanja ukrepov kmetijske

politike. Podatki se zagotavljajo tudi drugim institucijam, zlasti Statističnemu uradu RS za namen vodenja državne statistike, pooblaščenim rejским organizacijam za namen izvajanja rejskih programov ter drugim organom z zakonsko podlago za obdelavo podatkov iz navedenih podatkovnih zbirk.

Na področju kakovosti hrane so poleg sodelovanja pri pripravi zakonodaje (tržni standardi, vertikalni predpisi za posamezne vrste živil ipd.) pomembne zlasti aktivnosti, povezane s spodbujanjem razvoja proizvodov visoke kakovosti oziroma njihovo zaščito.

Na nacionalni ravni je do sedaj zaščiteno 39 proizvodov, od katerih je 25 tudi certificiranih. Med njimi je 5 proizvodov registriranih tudi pri Evropski komisiji, kar pomeni, da so zaščiteni tudi na ravni EU.

Preglednica 77: Število in vrsta zaščiteno proizvodov iz shem kakovosti

	Zaščiteni	Od tega certificirani	Registrirani tudi v EU
Zaščiteni označba porekla	12	7 Nanoški sir Prekmurska šunka Ekstra deviško oljčno olje Slovenske Istre Kraški med Piranska sol Mohant Kočevski gozdni med	1
Zaščiteni geografska označba	15	9 Kraški pršut Štajersko prekmursko bučno olje Prleška tunka Jajca izpod Kamniških planin Kraški zašink Kraška panceta Ptujski lük Kranjska klobasa Slovenski med	1
Zajamčena tradicionalna posebnost	3	3 Idrijski žlikrofi Prekmurska gibanica Belokranjska pogača	1 1 1
Višja kakovost	9	6 Kokošja jajca omega plus, blagovna znamka prašičev Pigi blagovna znamka Domači gorički piščanec med Zlati panj Pivški piščanec in izdelki z Omega 3 Poltrdi siri Zelene doline	
Skupaj	39	25	5

Tudi v letu 2010 se je kazal interes nosilcev živilske dejavnosti za zaščito kmetijskih pridelkov in živil, za ustanovitev skupin proizvajalcev ter za dodelitev zaščitnih znakov. V tej zvezi so bili izvedeni postopki registracije živil iz shem kakovosti na nacionalni ravni ter posredovane vloge na Evropsko komisijo za priznavanje na ravni EU. Proizvajalcem različnih živil iz shem kakovosti, ki so pridobili tudi certifikat neodvisne kontrolne organizacije, so bili na osnovi njihove vloge podeljeni znaki kakovosti.

Nadzor varnosti in kakovosti živil

Inšpekcija za kakovost živil je v prvi četrtini leta dobila nove pristojnosti. Od Zdravstvenega inšpektorata RS je prevzela del uradnega nadzora nad varnostjo živil. Od 15.4.2010 dalje je tako postala pristojna tudi za izvajanje uradnega nadzora nad varnostjo živil neživalskega izvora, razen prehranskih dopolnil, živil za posebne prehranske oziroma zdravstvene namene ter živil oziroma hrane v gostinski dejavnosti, institucionalnih obratih prehrane in obratih za prehrano na delu.

Zaradi novih pristojnosti so bili inšpekcijski postopki usmerjeni v preverjanje upoštevanja pravil s ciljem preprečevanja, odprave ali zmanjševanja tveganja na sprejemljivo raven za ljudi, neposredno ali prek okolja in jamčiti pošteno ravnanje v trgovini z živilom ter zaščititi interese potrošnikov, vključno z označevanjem živil ter drugimi oblikami obveščanja potrošnikov.

Inšpekcija za kakovost živil je uradni nadzor izvajala redno, na podlagi tveganja in z ustrezno pogostnostjo. Uradni nadzor se je izvajal v obliki inšpekcijskih pregledov in vzorčenja živil pri nosilcih živilske dejavnosti.

V letu 2010 je bilo skupaj odvzetih 1.813 vzorcev, ki so bili analizirani na enega ali več parametrov varnosti oziroma kakovosti. Parametri, ki se jih je preverjalo v posamezni skupini živil, so bili določeni na podlagi ocene tveganja. V primeru ugotovljenih neskladnosti so inšpektorji nosilce živilske dejavnosti seznani z rezultati, zahtevali odpravo nepravilnosti ter v primeru, ko se je nevarno živilo nahajalo v prometu, zahtevali izvedbo umika oziroma odpoklica, v kolikor nosilec živilske dejavnosti ni sam začel z omenjenima aktivnostma.

Na področju **varnosti živil** je Inšpekcija za kakovost živil v okviru rednega programa preverjala skladnost s kriteriji, predpisanimi v zakonodaji oziroma preverjala prisotnost tudi ne reguliranih dejavnikov tveganja. Pri ostankih pesticidov v živilih so bile v primeru ugotovljenih presežkov zgornjih dovoljenih koncentracij izvedene ocene tveganja, ki so pokazale, ali živilo zaradi presežka ni varno. Ocene tveganja so bile izvedene tudi v primeru ugotovljene prisotnosti dejavnikov tveganja, za katere ne obstajajo predpisani kriteriji.

Preglednica 78: Število odvzetih vzorcev in rezultati po skupinah analiz na področju varnosti živil

Skupina parametrov	Število vzorcev	Število neskladnih	Število nevarnih	Vrsta živila	Poreklo (število vzorcev)
Ostanki pesticidov	866	12	2	razno sadje in zelenjava (rdeča redkvice, kumare)	RS (1), EU (10), tretje države (1)
Onesnaževala	568	6	6	olje, moka, muesli, kosmiči, špinača, blitva	RS (2), EU (4)
Kakovost in označevanje	365				
Biološka varnost	310	1	1	začimbe	RS
Aditivi	155				
Alergeni	70	12	4	sojini izdelki (gluten), suho sadje (SO ₂)	EU (3), RS (1)
GSO	65				
Izredni vzorci	64				
Skupaj	1.813	31	13		

Rezultati kažejo različne stopnje neskladnosti. Pri ostankih pesticidov je bilo neskladnih 1,4% vzorcev, od tega zdravju škodljivih 0,2%, pri onesnaževalih 1% vzorcev, pri biološki varnosti 0,3%, pri alergenih pa je bilo neskladnih 17% vzorcev, od tega zdravju škodljivih 5,7%. Visok odstotek neskladnosti na področju alergenov zahteva aktivnosti tudi v naslednjem letu.

Kakovost živil se je spremljala predvsem v okviru akcij. Pri nekaterih vzorcih se je preverjalo tudi skladnost deklaracij z zahtevami, predpisanimi v pravilniku o splošnem označevanju živil. V 3% odvzetih vzorcev so bile ugotovljene manjše nepravilnosti, za katere so inšpektorji odredili njihovo odpravo.

Preglednica 79: Rezultati analiz vzorcev na področju kakovosti živil

Parameter kakovosti	Št. neskladnih	Vrsta živila
Tujki (pesek)	5	moka
Kislinska stopnja	1	moka
Organoleptika	20	oljčno olje
Neustrezna KE-sestava	7	oljčno olje, med, mleko
Potvorbe	7	med
Skupaj	40	

Nadzor krme

Krma, ki je v prometu, mora biti označena na predpisan način. Označbe morajo biti natisnjene na embalaži ali trajno pritrjene na embalažo oziroma kot spremni dokument dodane krmi v razsutem stanju. Označbe lahko poleg predpisanih navedb vsebujejo tudi druge navedbe, ki ne smejo biti zavajajoče glede označene vsebine. Krma, namenjena

končnemu porabniku v Sloveniji, mora biti označena v slovenskem jeziku. Če krma vsebuje gensko spremenjene organizme (GSO) ali izdelke iz GSO v deležu, ki je večji od 0,9% oziroma 0,5%, mora biti označena v skladu s predpisi, ki urejajo označevanje GSO.

Preglednica 80: Število pregledov in rezultati na področju označenosti krme v letu 2010

Vrsta krme	Proizvedeno v Sloveniji		Uvoženo iz tretjih držav		Dobavljeno iz drugih članic EU		SKUPAJ	
	Skupaj	Ne ustreza	Skupaj	Ne ustreza	Skupaj	Ne ustreza	Skupaj	Ne ustreza
Posamično krmilo	126	5	26	0	78	0	230	5
Krmni dodatki	1						1	
Premiksi	3						3	
Krmne mešanice	196	54	0	0	96	16	292	70
Ostalo	0							
SKUPAJ	326	59	26	0	174	16	526	75

Z izjemo varnosti krme v primarni pridelavi in gensko spremenjene krme, je nadzor nad varnostjo krme v pristojnosti veterinarske inšpekcije. Varnost se preverja izključno z odvzemom vzorcev za laboratorijsko analizo in primerjanjem dobljenih rezultatov z registrom dovoljenih GSO, navedenih na spletni strani Evropske komisije. Če se v krmi ugotovi GSO, ki ni registriran pri Evropski komisiji, se tako krmo obravnava kot nevarno. Noben vzorec ni presegel predpisanih mejnih vrednosti. Nadzor z vidika varnosti v primarni pridelavi je bil izveden le kot monitoring.

Preglednica 81: Število odvzetih vzorcev in rezultati na področju varnosti krme v letu 2010

	Št. odvzetih vzorcev	Št. neskladnih vzorcev
Varnost krme - ostanki fitofarmacevtskih sredstev in nezaželene snovi	24	0
Gensko spremenjena krma	31	6
Kakovost krme	48	17
Glede na poreklo		
Proizvedeno v Sloveniji	69	12
Iz drugih držav članic EU	29	11
Uvoženo iz tretjih držav	5	0

Nadzor sledljivosti se izvaja v proizvodnji in prometu s krmo, ki vsebuje, je sestavljena ali proizvedena iz GSO.

Rok uporabe je časovno obdobje, v katerem morajo krma, premiksi in dodatki obdržati predpisane lastnosti oziroma kakovost. Rok uporabnosti je obvezna navedba pri označevanju krmnih mešanic, ne pa tudi pri posamičnih krmilih. Nadzor se običajno izvaja ob kontroli označenosti krme. Tovrstni nadzor je bil izveden v 79 primerih, v 33 primerih pa so bile ugotovljene nepravilnosti.

Nadzor varnosti živil rastlinskega porekla

Delo kmetijske inšpekcije na področju kakovosti in varnosti hrane je sledilo zahtevam zakonodaje EU. Poudarek dela je na zagotavljanju varne in zdrave hrane, ki ji mora uradni nadzor slediti z ugotavljanjem stanja in obveščanjem javnosti (potrošnikov, pridelovalcev, predelovalcev in trgovcev) v celotni verigi ter spremljanju, ugotavljanju in preprečevanju negativnih vplivov kmetijske proizvodnje na okolje. V ta sklop sodi vsa kmetijska kemija (fitofarmacevtska sredstva), nevarne snovi (ostanki fitofarmacevtskih sredstev, embalaža, težke kovine, negativni vpliv prekomernega gnojenja) in omejitve pri kmetijski proizvodnji na varovanih območjih (npr. varstvo podtalnice).

Namen **monitoringa varne hrane** je določanje ostankov fitofarmacevtskih sredstev (pesticidov) in ostalih onesnaževal v sadju in zelenjavi ter ugotavljanje pravilne uporabe fitofarmacevtskih sredstev na sadju ter pregled stanja onesnaževal (kovin) na sadju in zelenjavi. Vzorci so bili analizirani na 214 aktivnih snovi, od tega je v Sloveniji registriranih

107. V letu 2010 rezultati s preseženo maksimalno dovoljeno vrednostjo ostankov pesticidov niso bili zabeleženi, razen v enem primeru solate. Naknadno vzorčenje je bilo opravljeno v 9 primerih. Neskladni so bili trije vzorci. V enem primeru je bila presežena vsebnost pesticida, v dveh pa vsebnost težkih kovin (kadmij). Vzorci so bili odvzeti pri pridelovalcih ob in po spravilu pridelka ter ob prvem dajanju v promet. Po načinu pridelave so bili vzorci vzeti iz konvencionalne pridelave (101 vzorec), integrirane (122 vzorcev) in iz ekološke pridelave (9 vzorcev).

Kmetijska inšpekcija je konec septembra in v začetku oktobra 2010 (poplave v Sloveniji), opravila tudi **nadzor nad kmetijskimi pridelki rastlinskega izvora iz poplavnih območij**. V poplavah so bili namreč na nekaterih območjih prizadeti tudi kmetijski pridelki na njivah ter krma, saj so jih poplavne vode lahko uničile ali kontaminirale mikrobiološko ali kemično.

Inšpektorji so bili pri nadzoru živil v prometu pozorni predvsem na zelenjavo in sadje, pridelano v Sloveniji. Na prvem prodajnem mestu (na tržnici ali na odkupnih mestih) so preverili poreklo sadja in zelenjave v prometu oziroma ugotavljali ali je iz poplavnega območja. Preverili so 117 slovenskih pridelovalcev sadja in zelenjave, tako na kmetijskih gospodarstvih kot tudi na tržnicah v vseh večjih slovenskih mestih.

Kjer so kmetijski inšpektorji na podlagi sledljivosti nedvomno dokazali stik poplavne vode s pridelki, so izrekli tudi ustno odločbo in opozorilo o prepovedi prometa s temi pridelki, ki jih je potrebno uničiti ali neškodljivo predelati. Inšpektorji so izdali 6 odločb o prepovedi prometa s potencialno kontaminiranimi pridelki. Tako je bila prepoved prometa izrečena v enem primeru na območju Nove Gorice in Ljubljane ter v 4 primerih na območju Novega mesta.

Pregled **primarne pridelave na kmetijskem gospodarstvu** zajema administrativni nadzor registracije nosilcev dejavnosti s hrano in krmo, nadzor sledljivosti kmetijskih pridelkov ob prvem dajanju v promet na lokalne trge ter nadzor higienskih standardov (24 standardov) na kmetijskem gospodarstvu.

Preglednica 82: Število zapisnikov in ugotovljenih kršitev na področju primarne pridelave živil rastlinskega izvora po vsebinskih sklopih v letu 2010

Vrsta nadzora po vsebinskih sklopih	Število zapisnikov	Ugotovljene kršitve
Registracija in evidence kmetijskih gospodarstev	372	13
Sledljivost prodaje živil	176	9
Higienski standardi		
- namakanje pridelkov	4	0
- vir vode za namakanje na podlagi analiz	30	26
- pranje pridelkov (vrtin, sadja)	0	-
- obdelanost kmetijskih zemljišč, deponije	372	4
- gnojilni načrt	287	53
- druga organska gnojila (živalski stranski proizvodi)	372	0
- urejenost skladišč za živalska gnojila	295	26
- evidenca rabe fitofarmacevtskih sredstev	274	26
- opravljen izpit iz fitomedicine	275	17
- znak o pregledu naprave	269	6
- neprimerno skladiščenje fitofarmacevtskih sredstev	275	11
- neprimerna skladišča za kmetijske pridelke	176	7

Nadzor nad varnostjo in kakovostjo vina v prometu

Skladno s svojo pristojnostjo je vinarska inšpekcija opravljala nadzor po vseh vsebinskih področjih Zakona o vinu in po vsej pridelovalno-prodajni verigi od pridelovalca grozdja in vina do ponudbe končnemu potrošniku. V povezavi s kakovostjo in varnostjo živil so bila obravnavana predvsem področja pridelave mošta, vina in drugih proizvodov (predvsem kontrola kletarske evidence), prometa z moštom, vinom in drugimi proizvodi (zlasti nadzor prometa vin, za katere je ocenitev obvezna in nadzor izpolnjevanja pogojev za točenje neustekleničenih vin ter nadzor spremnih dokumentov za ta vina v prometu), kakovosti vin v prometu (z odvzemom vzorcev) in označevanja vin v prometu (kontrola obveznih oznak,

uporabe tradicionalnih izrazov, geografskih označb, uporaba označbe vino PTP in geografskih označb za vina PTP).

Poleg kontrole uporabe enoloških postopkov in sredstev zajema nadzor na področju pridelave mošta, vina in drugih proizvodov tudi kontrolo obveznosti vodenja kletarske evidence. Inšpektorji ugotavljajo, da to obveznost zadovoljivo izpolnjujejo večji pridelovalci, pri manjših pa opažajo pomanjkljivosti, predvsem pri evidentiranju prodaje vina. Kletarska evidenca zagotavlja sledljivost tudi po Smernicah dobre higienske prakse za predelavo grozdja v vino.

Na področju prometa z vinom ocene kažejo, da se v gostinskih obratih prodaja neustekleničenega vina zmanjšuje. Ta oblika ponudbe se zmanjšuje tudi v gostinskih obratih na vinorodnih območjih, kjer se sicer, ob izpolnjevanju predpisanih pogojev in dovoljenju upravne enote, lahko nudi neustekleničeno deželno vino PGO istega pridelovalnega območja (vinorodne dežele). Posledično se kaže napredek v kakovosti vin pri ponudbi končnemu potrošniku. Vedno bolj se uveljavlja točenje vin iz originalnih polnitev, tako iz steklenic, kot iz originalnih polnitev večjega volumna (inox sodčkov), ki prevladujejo tudi pri ponudbi vin na dodatnih lokacijah vinskih kleti. Nosilci gostinske dejavnosti, zlasti novo registrirani, pogosto nimajo dovoljenja upravne enote za točenje neustekleničenih vin, kar je v veliki meri tudi posledica poenostavljenega postopka registracije dejavnosti. Tako niso pravočasno seznanjeni, da si morajo za točenje neustekleničenega vina pridobiti dovoljenje, ki ga izda upravna enota na podlagi zapisnika vinarskega inšpektorja o izpolnjevanju pogojev gostinskega obrata tudi za to dejavnost.

Preglednica 83: Pregledi po kriterijih varnosti vina v letu 2010

	Število obravnavanj vsebin v zapisnikih	Število neskladnosti	Odstotek neskladnosti	Število obravnavanj vsebin v odločbah
Pridelava in predelava grozdja	11	1	9,1	0
Pridelava mošta, vina in drugih proizvodov	281	53	18,9	32
Promet z grozdom, moštom in vinom	2.199	342	15,6	154
Enološki postopki in sredstva	25	3	12,0	2
Enološka sredstva v prometu	5	0	0,0	0
Register pridelovalcev grozdja in vina	2.361	1.149	48,7	692
Pridelovalna območja in trsni izbor	35	2	5,7	1
Tehnološka zrelost in kakovost grozdja	30	1	3,3	0
Kakovost mošta in vina v prometu	1.050	110	10,5	109
Označevanje mošta, vina in drugih proizvodov	2.436	178	7,3	73
Kontrola pooblaščenih organizacij	21	7	33,3	0
Drugo	10	2	20	1

Kontrola kakovosti vina z odvzemom vzorcev v prometu poteka vse leto kot del rednega nadzora in v okviru t.i. koordiniranih poostrenih nadzorov prometa z vinom. pregledi so usmerjeni v kontrolo primernosti vina za promet glede ustreznosti organoleptičnih lastnosti, na kontrolo istovetnosti vina v prometu z analiznim izvidom iz odločbe o oceni, na podlagi katere je vino dano v promet in na kontrolo vsebnosti snovi v vinu, ki so v njem naravno prisotne ali dodane v tehnološkem postopku pridelave in za katere so predpisane najvišje oziroma najnižje vrednosti pri posameznih kategorijah vin. V okviru kontrole po navedenih vsebinah je bilo odvzeto 363 vzorcev vina (318 iz RS, 24 iz tretjih držav in 21 iz Evropske skupnosti), neskladnih je bilo 95 vzorcev (91 iz RS, 4 iz Evropske skupnosti). Struktura neskladnosti je naslednja: neistovetnost (45), organoleptika (34), previsoka vsebnost žveplovega dioksida (12), previsoka vsebnost bakra (4).

Kot novost pri kontroli kakovosti vina je bilo v letu 2010 odvzeto 12 vzorcev vrhunskih vin ZGP zaradi preverjanja avtentičnosti vrhunskih vin v smislu izvora alkohola. V dveh primerih je bilo ugotovljeno, da rezultati izotopskih analiz nakazujejo na obogatitev mošta, ki ni dovoljena za vina s to oznako kakovosti.

V splošnem se pri označevanju vin opaža napredek, vendar inšpektorji še vedno ugotavljajo nepravilnosti v zvezi z uporabo geografskih označb in tradicionalnih izrazov in navedbo nekaterih obveznih oznak na vinski etiketi. To velja predvsem za oznako serijske številke polnitve in navedbo »vsebuje sulfite«. Inšpektorji ugotavljajo pomanjkljive deklaracije tudi na originalnih polnitvah večjega volumna (inox sodčkah), ki jih nekateri pridelovalci očitno še vedno štejejo za ponudbo odprtega vina, saj se številka odločbe o oceni, ki je navedena na deklaraciji, pogosto nanaša na oceno neustekleničenega vina.

Skladno z Zakonom o javni rabi slovenščine mora biti tudi vino, pridelano izven Slovenije pri prodaji na območju Slovenije, na etiketi označeno v slovenskem jeziku. Pri tem se na prodajnih policah opaža nepravilna navedba oznake kakovosti tujih vin, saj distributerji tradicionalne izraze, ki so zaščiteni za vina, pridelana v Sloveniji, uporabljajo tudi za tuja vina oziroma tradicionalne izraze na etiketah tujih vin neposredno prevajajo v slovenski jezik. Tako na primer za tradicionalni izraz francoskih vin z zaščiteno geografsko označbo »Vin de Pays« na slovenski deklaraciji in promocijskem materialu pogosto uporabljajo izraz »Deželno vino«, ki je del tradicionalnega izraza za vina z zaščiteno geografsko označbo, pridelana v Sloveniji (Deželno vino PGO). Tako kot geografskih označb se tudi tradicionalnih izrazov ne prevaja, saj so, skladno z zakonodajo, te oznake navedene na etiketi v jeziku ali jezikih, za katere velja zaščita. Zato je potrebno na deklaracijah v slovenskem jeziku navesti kot vrsto proizvoda eno od naslednjih kategorij (vrst kakovosti): »vino« ali »vino z zaščiteno geografsko označbo« ali »vino z zaščiteno označbo porekla«.

Nadzor živil ob uvozu

Na področju **nadzora živil neživalskega izvora ob uvozu** je bilo v letu 2010 (od 15.4.2010) opravljeno 11.225 pregledov, od tega največ na MP Obrežje, kjer je bilo opravljenih 6.501 dokumentacijskih pregledov. Sledi Luka Koper s 1.965 pregledi, MP Gruškovje z 941 pregledi, Ljubljana s 547 pregledi in ostale enote, ki so imele pod 400 pregledov. Predvsem je šlo za t.i. nerizične pošiljke, ki so bile pregledane zlasti dokumentacijsko v okviru splošnega nadzora. Večjih nepravilnosti oziroma neskladnosti v okviru splošnega nadzora ni bilo. Podobno velja tudi za rezultate poostrenega nadzora.

Preglednica 84: Število pregledov in rezultati v okviru poostrenega uradnega nadzora pri uvozu v letu 2010

	Število pregledov	Število vzorcev	Število neskladnih	Vrsta neskladnega blaga	Izvor
Aflatoksini	50	19	6	4x fige, 2x pistacije	Turčija
Melamin (kitajska)	7	4	0		
Guma guar (Indija)	1	1	0		
Poostren nadzor	14	5	0		
Radioaktivnost	183	211	0		
Skupaj	255	240	6		

Kakovost sadja in vrtnin predpisuje 10 posebnih tržnih standardov, ki veljajo za večino sadja in zelenjave, ki se pretovarja v Luki Koper, kjer je obseg prometa in nadzora največji. V Luki Koper je bila kakovost sadja in zelenjave v letu 2010 preverjena pri 1.085 pošiljkah. Večina pošiljk prihaja iz Izraela in Egipta, sledijo Ekvador, Kolumbija, Kostarika, Argentina in Kitajska. Največ je bilo plodov paprike, paradižnika, banan, citrusov (pomaranče, mandarine, limone in hibridi), pa tudi jagod in grozdja. Neskladnost s standardi trženja je bila v Luki Koper v letu 2010 ugotovljena v dveh primerih. Odločba o zavrnitvi izdaje potrdila o skladnosti s standardi trženja je bila izdana za banane s Filipinov (41.400 kg) ter limone z Egipta (1.100 kg). Za večino pošiljk svežega sadja in zelenjave iz Izraela se v Luki Koper izvaja t.i. poenostavljen postopek kontrole kakovosti. Pregled kakovosti je za navedene pošiljke opravljen že v državi pridelave in jih ob uvozu spremlja izraelsko potrdilo o skladnosti. Zastopniki (špedicije) pisno prijavijo celotno količino, pregled kakovosti pa se opravi za 10% skupne količine prijavljenega blaga, po dogovorjenem protokolu.

Na mejnem prehodu Obrežje so pri nadzoru kakovosti v letu 2010 prevladoval mandarine iz Hrvaške. Zavrnitev zaradi neustrezne kakovosti ni bilo. Pregledanih je bilo 662 pošilk. Na ostalih mejnih prehodih je bil uvoz sadja in vrtnin manjši, ob nadzoru kakovosti pa neskladja niso bila ugotovljena.

8.3 Varnost na področju živil živalskega izvora

Preverjanje varnosti živil živalskega izvora v celotni prehranski verigi razen varnosti prehranskih dopolnil, živil za posebne prehranske oziroma zdravstvene namene ter hrane oziroma živil v gostinski dejavnosti, institucionalnih obratih prehrane in obratih za prehrano na delu, je v pristojnosti Veterinarske uprave RS (VURS). Prehranska veriga predstavlja vse stopnje od primarne pridelave živil, predelave do shranjevanja, prevoza, prodaje ali dobave končnemu potrošniku ("from stable to table" / "from farm to fork").

V letu 2010 so bili pripravljeni in izvedeni Nacionalni načrt monitoringa na rezidua in Načrt monitoringa na mejnih veterinarskih postajah, Program nadzora toksičnih vrst fitoplanktona v morju ter izvajanje preiskav na prisotnost morskih biotoksinov v živih školjkah in Program nadzora in monitoringa krme v okviru katerega se izvaja tudi vzorčenje krme po programu, ki ga je pripravil VURS. S tem je bil zagotovljen ustrezen nadzor nad živilom živalskega izvora, kar je pozitivno vplivalo na doseganje cilja prostega trgovanja ter zagotavljanja zdravstvenega varstva ljudi.

Opravljen so bile tudi preiskave v okviru načrta mikrobiološkega monitoringa na mejnih veterinarskih postajah (MVP), preiskave vzorcev odvzetih v jatah perutnine v okviru uradnega rutinskega nadzora ali zaradi suma okužbe jate s salmonelo, preiskave vzorcev odvzetih na podlagi določb posameznih predpisov in preiskave vzorcev, ki jih odvzamejo uradni veterinarji pri izvajanju strokovnih nalog in pooblastil ter uradnega veterinarskega nadzora zaradi ugotavljanja skladnosti. Z izvedenimi aktivnostmi je bilo zagotovljeno zdravstveno varstvo ljudi in živali ter zdravstvena ustreznost oziroma varnost živil.

Izvaja se nadzor nad upoštevanjem predpisov glede uporabe zdravil za uporabo v veterinarski medicini, nadzor nad upoštevanjem predpisov glede nedovoljenih in prepovedanih substanc, nadzor nad varnostjo živil živalskega izvora in krme med proizvodnjo, na trgu ter pri uvozu, nadzor nad zdravstvenim stanjem živali zaradi preprečevanja prenosa okužb s salmonelo na ljudi in nadzor nad upoštevanjem določb drugih predpisov s področja pristojnosti VURS. Izvajanje vseh teh aktivnosti v okviru uradnega veterinarskega nadzora omogoča Sloveniji prosto trgovanje na območju Evropske unije.

Nadzor na področju krme

V letu 2010 je bilo v okviru uradnega vzorčenja krme opravljeno 299 pregledov. Neustreznih vzorcev je bilo 15. Neskladni vzorci so vsebovali presežene vrednosti kokcidiostatikov v krmnih mešanica za pisanje perutnine (navzkrižna kontaminacija).

Preglednica 85: Rezultati uradnega vzorčenja na področju krme v letu 2010

	Število vzorcev	Število neskladnih
Proizvajalci posamičnih krmil	38	
Proizvajalci krmnih mešanic	132	10
Proizvajalci krmnih dodatkov	5	
Proizvajalci predmešanic	7	
Uvozniki in zastopniki	19	
Posredniki	59	2
Kmetijska gospodarstva	28	3
Kmetijska gospodarstva s posebnim dovoljenjem	11	
Skupaj	299	15

Sistematični nadzor zdravstvenega stanja živali

Izvajanje predpisanega in preventivnega zdravstvenega varstva živali ter ukrepov v veterini zajema sistematično spremljanje stanja živalskih bolezni (diagnostične terenske, laboratorijske in pato-anatomske preiskave), cepljenja živali, pripravo načrtov ukrepov ob pojavih bolezni živali, pripravo epidemioloških študij, pripravo analiz tveganja ter oceno finančnih posledic uvedenih ukrepov pri pojavu živalskih bolezni. Učinek diagnostičnih ukrepov in preventivnega cepljenja je bil pozitiven, saj je Slovenija s tem ohranila status države, proste določenih bolezni, vzpostavljen pa je bil tudi nadzor nad boleznimi živali. Z izvajanjem najmanjšega obsega zdravstvenega varstva in z beleženjem rezultatov v centralnem informacijskem sistemu so vsak trenutek na voljo informacije o stanju bolezni živali na območju države. V letu 2010 je bilo pregledanih 18.492 gospodarstev s skupno 228.626 živalmi. V primerih neskladnih rezultatov je VURS odredil prepoved vstopa v prehransko verigo, dokler se neskladnost ni razjasnila (z nadaljnjim testiranjem).

Preglednica 86: Število gospodarstev in število živali pregledanih na povzročitelja tuberkuloze (TBC) in bruceloze (BRU) v letu 2010

	Število pregledanih gospodarstev	Število pregledanih živali	Število neskladnih rezultatov
TBC	11.593	166.907	460
BRU	6.899	61.719	99

Nadzor nad prisotnostjo salmonel pri perutnini

Monitoring salmonel pri perutnini se izvaja z namenom spremljanja in zmanjšanja razširjenosti določenih serovarov salmonel pri perutnini in s tem posledično zmanjšanja števila okužb s salmonelo pri ljudeh. Vzorčenje na prisotnost salmonel opravljajo nosilci dejavnosti in VURS. Izvaja se v matičnih jatah, jatah nesnic, jatah brojlerjev in jatah puranov. Pri ljudeh večino okužb povzroči *S. Enteritidis*, na drugem mestu pa je *S. Typhimurium*. Prisotnost *S. Enteritidis* je bila ugotovljena pri eni jati nesnic. Izdana je bila prepoved dajanja konzumnih jajc na trg ter odrejena izločitev jate. *S. Typhimurium* je bila ugotovljena pri eni jati brojlerjev, kjer je bil odrejen zakol pod posebnimi pogoji in termična obdelava mesa.

Preglednica 87: Rezultati uradnega vzorčenja salmonele v jatah perutnine v letu 2010

	Število vzorčenih jat	Število preiskanih vzorcev	Število jat s salmonelo
Matične jate	165	613	1
Jate nesnic	76	185	6
Jate brojlerjev	39	39	8
Jate puranov	30	30	0

Nadzor na področju primarne pridelave živil

Preglednica 88: Rezultati uradnega nadzora na področju primarne pridelave živil v letu 2010

	Št. registriranih obratov	Št. opravljenih pregledov	Št. odločb o odpravi nepravilnosti/prepovedi	Prekrškovni postopki
Obrati, ki pridelujejo surovo mleko	8.719	1.480	151	92
Obrati, ki pridelujejo konzumna jajca	242	58	20	8
Čebeljki pridelki	497	45	8	0
Ribogojnice za konzumno ribo	49	29	12	3
Zbiralnice mleka za oddajo organizatorju odkupa	818	177	18	3
Zbiralnice uplenjene divjadi	398	328	14	0
Plovila za gospodarski ribolov	42	0	0	0
Ostali registrirani obrati primarne pridelave živil	17	122	0	3
Skupaj	10.782	2.239	223	109

Nadzor v klavnicah

Preglednica 89: Rezultati uradnega nadzora v klavnicah v letu 2010

	Št. opravljenih pregledov	Št. odločb o odpravi nepravilnosti/prepovedi	Prekrškovni postopki
Splošno	206.041	12	709
Nadzor higienske prakse in HACCP	7.227	7	6
Vodenje evidenc nosilca dejavnosti	2.041	1	2
Kontrola sledljivosti in identifikacijskih oznak	4.186	2	0
Postopki z ŽSP	10.928	0	70
Ukrepi ob sumu ali pojavu bolezni živali	3	0	1
Nadzor nad zaščito živali pri klanju	17.696	2	1
Zaračunavanje in plačevanje pristojbin v obratu	412	0	0
Skupaj	248.534	24	789

Testiranja na BSE

V letu 2010 je bilo opravljenih skupaj 26 903 preiskav na BSE. Vsi rezultati so bili negativni.

Nadzor v odobrenih obratih

Na ravni Skupnosti predstavljajo določene dejavnosti v proizvodnji živil živalskega izvora takšno tveganje, da morajo prostori, oprema in postopki proizvodnje potekati pod predpisanimi pogoji. Te pogoje morajo pred pričetkom proizvodnje preveriti uradni veterinarji.

Preglednica 90: Rezultati uradnega nadzora v odobrenih obratih v letu 2010

	Št. opravljenih pregledov	Št. ugotovljenih neskladij	Delež neskladij (%)
Nadzor sprejete surovine in vodenja evidenc	2.609	10	0,4
Nadzor higienske prakse in HACCP	6.192	214	3,5
Nadzor vodenja evidenc nosilca dejavnosti	949	36	3,8
Kontrola sledljivosti in identifikacijskih oznak	909	54	5,9
Nadzor izvajanja ukrepov ob sumu ali pojavu južnih bolezni	34	1	2,9
Nadzor nad odstranjevanjem SRM	112	1	0,9
Nadzor nad ravnanjem z ŽSP	676	23	3,4
Nadzor nad izpolnjevanjem pogojev za sprejem surovega mleka	234	9	3,8
Zaračunavanje in plačevanje pristojbin v obratu	417	0	0,0
Skupaj	12.132	348	2,9

Nadzor v registriranih obratih

Skupno je bilo ugotovljenih 8,2% neskladij glede na preglede, z največjim odstotkom ugotovljenih neskladij pri prodajalcih na tržnicah. V vseh nadziranih obratih je VURS zaplenil 71.183,60 kg zdravstveno neustreznih živil.

Preglednica 91: Rezultati uradnega nadzora v registriranih obratih v letu 2010

	Št. opravljenih pregledov	Št. ugotovljenih neskladij	Delež neskladij (%)
Nadzor v mesnicah in ribarnicah	1.678	192	11,4
Nadzor v obratih, ki prodajajo živila predelana na mestu izvora, vključno s klanjem živali na turističnih kmetijah	1.650	51	3,0
Nadzor nad prodajalci na tržnicah	46	30	66,5
Nadzor nad obrati, ki opravljajo dejavnost skladiščenja živil., za katera niso predpisani temperaturno nadzorovani pogoji skladiščenja	42	2	4,8
Nadzor nad registriranimi prevoznimi sredstvi za živila	112	14	12,5
Skupaj	3.528	289	8,2

Nadzor na mejnih veterinarskih postajah

Na šestih mejnih veterinarskih postajah (VMP) je 14 uradnih veterinarjev pregledalo pri vstopu v EU skupaj 10.094 pošiljk živalskih proizvodov in živih živali. Od tega je bilo 24 pošiljk zavrnjenih zaradi neustrezne veterinarske dokumentacije. Na MVP Koper je bilo pregledanih tudi 33 ladijskih pošiljk živali pri izvozu iz EU (33.385 živali, največ govedi in drobnice).

Za mejne veterinarske postaje (MVP) VURS vsako leto pripravi mikrobiološki monitoring in monitoring na rezidua. V okviru mikrobiološkega monitoringa se je v letu 2010 vzorčilo 37 pošiljk. Vzorčila so se živila živalskega izvora (proizvodi ribištva, mlečni izdelki, jajčni izdelki). Izvajale so se analize na prisotnost bakterije *Listeria monocytogenes*, salmonelo in stafilokokni enterotoksin. Vsi analizirani vzorci so bili skladni.

V okviru monitoringa na rezidua se je v letu 2010 vzorčilo 36 pošiljk. Vzorčila so se živila živalskega izvora (proizvodi ribištva, meso, med). Izvajale so se analize na prepovedane oziroma nedovoljene substance (npr. kloramfenikol, malahitno zelenilo, hormoni), na prisotnost substanc, ki so dovoljena za uporabo za določene živalske vrste ob upoštevanju karence (npr. antibiotiki, kinoloni) ter okoljska onesnaževala (npr. dioksini, težke kovine). Rezultati analiz so pokazali neskladnost pri dveh vzorcih in sicer presežene vrednosti živega srebra pri ribi in ugotovljena prisotnost sulfonamidov v medu.

Kemijska varnost – rezidualni monitoring

VURS izvaja monitoring rezidua pri živalih za proizvodnjo živil in v živalskih proizvodih z namenom, da se odkrije navzočnost substanc z anaboličnim učinkom, nedovoljenih substanc, zdravil za uporabo v veterinarski medicini in onesnaževal (kontaminantov) iz okolja. V letu 2010 je bilo v okviru monitoringa reziduov odvzeto 1.836 vzorcev, na katerih je bilo opravljeno 14. 829 analiz po posameznih substancah. Neskladnih vzorcev je bilo skupno 8 (0,4% vseh), in sicer 4 vzorci jajc zaradi kokcidiostatikov (3 krat maduramicin, 1 krat lasalocid) in 1 vzorec jajc zaradi kinolonov (enrofloksacin) ter 2 vzorca konjskih ledvic in 1 vzorec govejih ledvic zaradi ostankov težkih kovin (svinec, kadmij).

Mikrobiološka varnost - monitoring zoonoz

VURS izvaja monitoring zoonoz pri živalih in v živilih z namenom sistematičnega zbiranja, spremljanja, analiziranja in posredovanja podatkov o pojavu zoonoz in njihovih povzročiteljev v živilski verigi. Vzorčenje se izvaja v odobrenih obratih za proizvodnjo živil živalskega izvora (klavnice in razsekovalnice).

V letu 2010 je bilo v okviru monitoringa določenih zoonoz odvzetih 2.491 vzorcev na katerih je bilo opravljenih 2.788 analiz. Neskladnih vzorcev je bilo skupaj 417 (16,7% vseh) in sicer zaradi prisotnosti *Salmonelle* (2 vzorca svežega mesa perutnine, 7 vzorcev kože perutnine, 52 serološko pozitivnih testov pri prašičih, 18 vzorcev bezgavk prašičev, 21 vzorcev fecesa prašičev), *Campylobacter* (84 vzorcev svežega perutninskega mesa, 106 vzorcev kože perutnine, 114 vzorcev fecesa perutnine), VTEC (verotoksična *E.coli*: 3 vzorci fecesa govedi) in *Echinococcus* (5 vzorcev pri govedu, 5 vzorcev pri prašičih).

Mikrobiološka varnost - mikrobiološki monitoringi živil

V letu 2010 je bilo v okviru mikrobiološkega monitoringa odvzeto skupaj 354 vzorcev na katerih je bilo opravljeno 4.941 analiz. Neskladnih vzorcev je bilo skupaj 44 (12,4% vseh), vsi zaradi prisotnosti *Listeria monocytogenes* (2 vzorca mlečnih izdelkov, 1 vzorec ribiških proizvodov, 39 vzorcev mesnih izdelkov).

Preglednica 92: Rezultati mikrobiološkega monitoringa v letu 2010

	Št. opravljenih pregledov	Št. ugotovljenih neskladij	Delež neskladij (%)
Surovo mleko (<i>L. monocytogenes</i>)	29	2	6,9
Mesni izdelki (<i>L. monocytogenes</i> , salmonela)	196	39	19,9
Ribiški proizvodi (<i>L. monocytogenes</i>)	6	1	2,8
Kuhani rakci (salmonela)	2	0	-
Školjke (salmonela)	3	0	-
Ribe (histamin)	24	0	-
Mlečni izdelki (<i>L. monocytogenes</i> , salmonela, stafilokokni enterotoksin)	94	2	0,6
Skupaj	354	44	12,4

Mikrobiološka varnost - monitoring školjk

Monitoring školjk se izvaja z namenom spremljanja mikrobiološke kontaminacije školjk in ugotavljanja prisotnosti biotoksinov v školjkah. Uradno vzorčenje se opravlja v proizvodnih območjih (gojiščih školjk). Preiskave se opravljajo na *E.coli* in na prisotnost lipofilnih toksinov (DSP), paralitičnih toksinov (PSP) in anamnezjskih toksinov (ASP). V primeru ugotovitve toksinov VURS izvede zaporo školjčišča.

Preglednica 93: Rezultati monitoringa školjk v proizvodnih območjih v letu 2010

	Št. preiskanih vzorcev	Št. ugotovljenih neskladij
DSP toksini (lipofilni toksini)	71	39
PSP toksin	25	0
ASP toksin (domoična kislina)	35	0
<i>E. Coli</i>	175	1
Skupaj	306	40

9 GOZDARSTVO IN LOVSTVO

9.1 Gozdarstvo

9.1.1 Površina gozdov, lesna zaloga in posek lesa

Površina gozdov

Po podatkih iz na novo izdelanih načrtov gozdnogospodarskih enot za leto 2010 se je površina gozdov v Sloveniji po več kot 130 letih zmanjšala. V primerjavi z letom 2009 je bila manjša za 935 ha in tako obsegala 1.185.169 ha ali 58,5% površine Slovenije. Pri teh podatkih pa je potrebno upoštevati, da izhajajo iz desetletnih gozdnogospodarskih načrtov, zato so v povprečju stari pet let. Najbolj ažuren podatek o skupni površini gozdov (na kateri je dejanska raba gozd) je iz evidence rabe zemljišč, ki je ob koncu leta 2010 izkazovala 1.211.840 ha gozdov oziroma 59,8% površine Slovenije.

Največji pritiski na gozd je še vedno v primestnih območjih in v območjih intenzivnega kmetijstva. V letu 2010 je bilo 2.552 posegov v gozdove na skupni površini 723,6 ha, kar je znatno več kot v letu 2009 (2.315 posegov), ko so, upoštevajoč tudi projektne pogoje, posegi v gozdove skupaj znašali 676 ha. V strukturi posegov v gozd in gozdni prostor je na prvem mestu kmetijstvo (68%), sledijo pa infrastruktura (13%), rudarstvo (9%) in urbanizacija (8%).

Preglednica 94: Krčitve gozdov po vzrokih ter nezakoniti posegi v gozd (ha); 2001-2010

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Krčitve gozdov skupaj	240	278	182	211	114	240	163	433	676	724
Od tega Infrastruktura	47	63	38	85	40	129	58	41	33	97
Urbanizacija	103	27	28	27	33	40	51	131	25	57
Kmetijstvo	71	82	51	22	12	7	30	196	577	496
Drugo	19	106	65	77	29	64	25	65	41	74
Nezakoniti posegi v gozd				6	7	8	23	33	221	89

Vir: ZGS

Nezakonitih posegov v gozd in gozdni prostor je bilo v letu 2010 284, njihova skupna površina pa je znašala 89 ha, kar je skoraj dva in pol krat manj kot v predhodnem letu.

Lastništvo gozdov

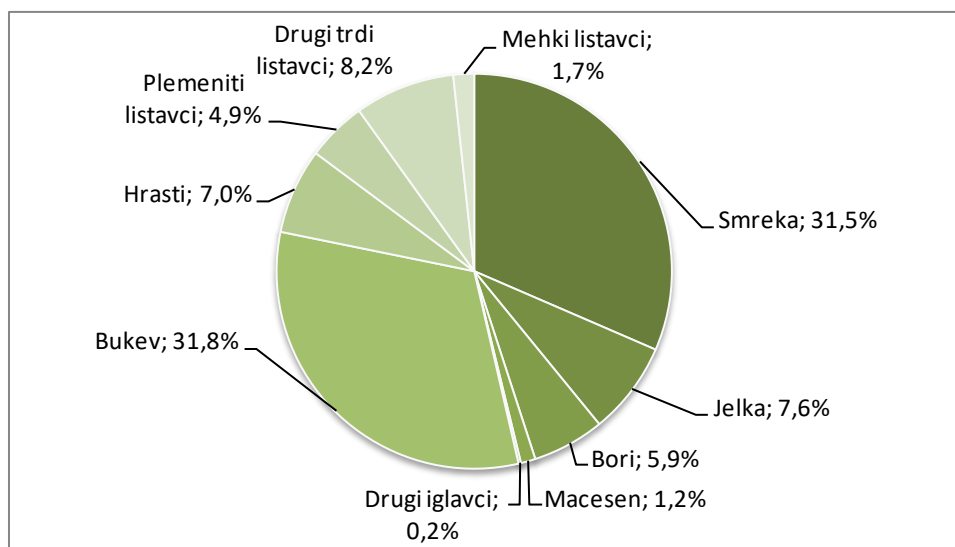
Lastništvo gozdov, ki izhaja iz gozdnogospodarskih načrtov območij za obdobje 2001-2010 in je korigirano s stanjem ob izdelavi načrtov gozdnogospodarskih enot, kaže, da zasebni gozdovi predstavljajo 76,6%, državni gozdovi pa 23,4%.

Lesna zaloga

Ob upoštevanju podatkov iz gozdnogospodarskih načrtov gozdnogospodarskih enot, ki jih je izdelal Zavod za gozdove Slovenije v letu 2010, se je lesna zaloga v skupnem obsegu povečala za 1% in znaša 330.982.374 m³ oziroma 279 m³ na hektar. Razmerje med iglavci in listavci v lesni zalogi je 46,4 : 53,6.

Letni prirastek je znašal 8,1 milijona m³, od tega 3,6 milijona m³ pri iglavcih in 4,5 milijona m³ pri listavcih oziroma skupaj 6,85 m³ na ha. V primerjavi z letom 2009 se je povečal za 1,65%.

Slika 33: Struktura lesne zaloge po drevesnih vrstah v letu 2010

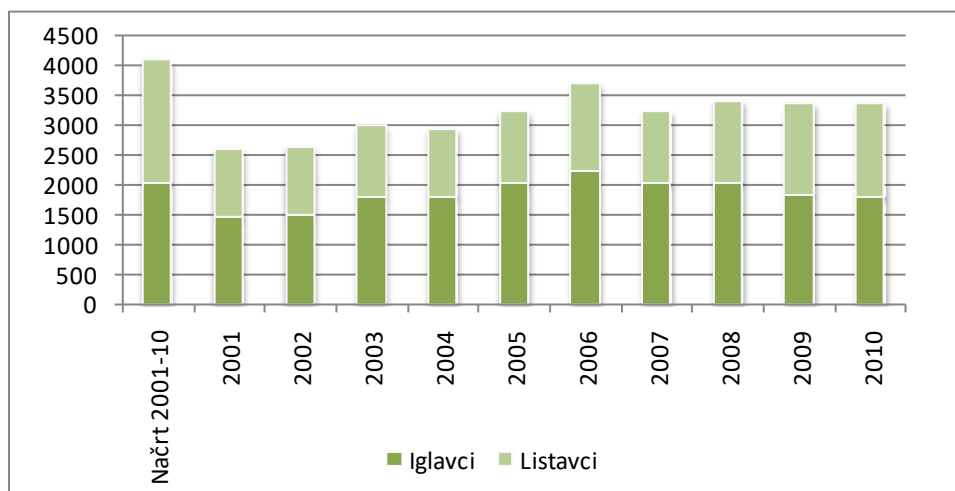

Vir: ZGS

Posek lesa v gozdovih

V slovenskih gozdovih je bilo v letu 2010 posekanega 3.374.137 m³ lesa, od tega 1.808.066 m³ iglavcev (2,5% manj kot v letu 2009) in 1.566.071 m³ listavcev (2,9% več kot v letu 2009). Skupni posek je v primerjavi z letom 2009 ostal na enaki ravni in zaostaja za možnim posekom po gozdnogospodarskih načrtih gozdnogospodarskih enot (posek je dosegel 63% možnega poseka). Nadaljuje se trend nerealiziranega poseka v zasebnih gozdovih, predvsem v mlajših razvojnih fazah. Glavna vzroka sta neekonomičnost pridobivanja tanjših sortimentov in razdrobljenost zasebne gozdne posesti.

Slika 34: Gibanje poseka v gozdovih (tisoč m³); 2001-2010

Vir: ZGS

Struktura poseka po debelini dreves je bila v letu 2010 podobna kot v letu 2009. V letu 2010 je bilo zabeleženih 12 nedovoljenih posekov na golo, skupno na površini 15 ha.

9.1.2 Varstvo, obnova in nega gozdov

Varstvo gozdov

Sanitarni posek, skupaj s posekom med sečnjo prizadetega drevja, je v letu 2010 znašal 0,7 milijona m³ in predstavljal 21% celotnega poseka (77% iglavcev in 23% listavcev). Delež sanitarnega poseka od celotnega poseka je v letu 2010 znašal pri iglavcih 30% in pri listavcih 10%. Obseg sanitarne sečnje je bil med najnižjimi v zadnjih 15 letih. Naravnih ujm, ki bi poškodovale sestoje, ni bilo (jesensko deževje s poplavami je sicer poškodovalo veliko gozdnih cest), podlubniki pa so v večjem obsegu ogrožali gozdove le še na Gorenjskem in na tistih predelih, kjer so naravne ujme v preteklih letih huje poškodovale iglaste gozdove (območje Črničca). Žuželke so bile s 33% najpogostejši vzrok za sanitarni posek, sledijo poseki zaradi bolezni gozdnega drevja z 20% in posek zaradi vetra z 18% od celotnega sanitarnega poseka.

Preglednica 95: Sanitarni posek (tisoč m³); 2001-2010

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Iglavci	386	455	853	922	1.078	990	945	905	698	539
Listavci	119	110	123	134	134	207	135	223	231	159
Skupaj	505	565	976	1.055	1.212	1.197	1.080	1.128	929	698
Delež celotnega poseka (%)	19	21	32	36	37	33	33	33	28	21

Vir: ZGS

Največji delež porabljenega časa za izvajanje varstvenih del v gozdovih je bil namenjen varstvu pred rastlinojedo parkljasto divjadjo (42%), ukrepom za zatiranje škodljivih žuželk, predvsem podlubnikov (33%) ter ukrepom požarnega varstva gozdov (22%).

Preglednica 96: Obseg opravljenih varstvenih del v gozdovih (število dni); 2001-2010

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Varstvo pred divjadjo	8.154	6.492	6.694	5.484	8.666	12.903	10.095	8.333	7.342	7.076
Varstvo pred podlubniki	2.749	3.732	10.943	10.756	14.761	10.285	6.772	6.388	6.209	5.543
Varstvo pred požari	1.092	1.901	2.130	1.949	1.396	645	5.535	2.457	2.493	3.731
Drugo varstvo	0	0	0	1.414	564	526	2.060	1.015	714	541

Vir: ZGS

V letu 2010 je bilo skupaj 32 gozdnih požarov, skupna opožarjena površina pa je znašala 120 ha, kar je precej manj kot v letu 2009 (201 ha). Poglavitni vzrok za nastanek požarov še naprej ostaja človeški faktor oziroma nepazljivost.

Preglednica 97: Število gozdnih požarov in površina pogorišč; 2001-2010

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2009	2009	2010
Število požarov	65	60	224	51	73	112	133	74	122	32
Površina pogorišč (ha)	340	161	2.100	138	280	1.401	124	75	201	120

Vir: ZGS

Obnova in nega gozdov

V letu 2010 so bila skupno v gozdovih vseh lastništev opravljena negovalna dela na površini 6.033 ha. Glede na letni program je to 79% negovalnih del, v odnosu do načrtovane nege v gozdnogospodarskih načrtih pa 39%, kar je malo več kot v predhodnem letu.

V zasebnih gozdovih so bila negovalna dela opravljena na 2.628 ha, kar je 90% v primerjavi s programom in 25% od obsega negovalnih del, predvidenih z gozdnogospodarskimi načrti. Na obseg opravljenih negovalnih del še vedno negativno vplivata predvsem pomanjkanje proračunskih sredstev za sofinanciranje nege v zasebnih gozdovih in nezadostna pripravljenost lastnikov gozdov za izvajanje teh del. Stanje je bistveno boljše v državnih

gozdovih, kjer so bila negovalna dela opravljena na 3.373 ha, kar je 72% v primerjavi s programom del.

Dela za obnovo gozda, skupaj s pripravo sestoja za naravno nasemenitev in s sanacijo v ujmah poškodovanih gozdov, so bila v letu 2010 opravljena na površini 1.686 ha in so dosegla 49% del, načrtovanih v gozdnogospodarskih načrtih. Stopnja realizacije letnega programa naravne obnove gozdov je bila 66% pri pripravi sestoja in tal za obnovo gozda, 90% pri obnovi s sadnjo in 54% pri setvi.

Preglednica 98: Opravljena gojitvena dela (ha); 2001-2010

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Obnova	2.257	1.958	2.031	2.123	2.018	1.963	2.080	1.723	1.953	1.686
- od tega umetna	840	678	767	972	743	707	653	501	458	412
Nega	11.078	8.587	8.905	8.581	8.814	9.142	7.962	7.275	5.938	6.033

Vir: ZGS

Preglednica 99: Struktura obnove in nege gozdov; 2007-2010

Vrsta dela	Program (ha)				Realizacija (ha)				Indeks (program = 100)			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Priprava sestoja	1.979	1.936	2.632	1.932	1.427	1.222	1.495	1.273	72	63	57	66
Priprava tal	559	407	286	230	405	312	211	208	72	77	74	90
Saditev in setev	891	617	572	493	653	501	458	413	73	81	80	84
Skupaj obnova	3.429	2.960	3.490	2.655	2.485	2.035	2.164	1.894	72	69	62	71
Obžetev	2.133	1.997	3.120	1.556	1.527	1.507	1.497	1.540	72	75	48	99
Nega mladja	1.776	1.706	1.722	1.157	1.035	945	789	797	58	55	46	69
Nega gošče	3.641	3.406	3.454	2.238	2.159	1.830	1.466	1.496	59	54	42	67
Redčenja (I. in II.)	5.963	5.817	5.486	2.680	3.217	2.992	2.186	2.200	54	51	40	82
Skupaj negovalna dela	13.513	12.925	13.782	7.631	7.938	7.275	5.938	6.033	59	56	43	79
Skupaj gojitvena dela	16.942	15.885	17.272	10.286	10.423	9.310	8.102	7.927	61	59	47	77

Vir: ZGS

9.1.3 Dela na gozdnih prometnicah

V evidenci o gozdnih cestah, ki jo vodi Zavod za gozdove Slovenije, je bilo v letu 2010 evidentiranih skupaj 12.367 km gozdnih cest (8.400 km v zasebnih gozdovih in 3.967 km v državnih gozdovih). V letu 2010 je bilo zgrajenih 12,3 km gozdnih cest, kar je 15,1 km manj kot v letu 2009. Rekonstruiranih je bilo 15 km gozdnih cest, kar je 11,0 km manj kot v letu 2009.

V letu 2010 je Zavod za gozdove Slovenije strasiral več kot 600 km gozdnih vlak. Pripravljenih in novo zgrajenih je bilo 522,5 km, rekonstruiranih pa 202,7 km gozdnih vlak.

Preglednica 100: Gradnja in rekonstrukcija gozdnih vlak (km); 2001-2010

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Zasebni gozdovi - novogradnje	163,5	148,2	153,2	145,8	138,4	147,8	144,5	185,2	295,3	174,4
- rekonstrukcije	126,6	108,2	128,3	101,5	96,6	98,2	110,6	152,2	148,4	90,0
Gozdovi v denacionalizaciji - novogradnje	0,7	0,2	0,6	-	-	-	-	-	-	-
- rekonstrukcije	2,7	0,5	0,0	-	-	-	-	-	-	-
Državni gozdovi - novogradnje	247,6	225,6	219,5	220,3	182,9	198,6	190,8	180,2	168,6	348,1
- rekonstrukcije	162,5	142,0	176,1	204,4	196,7	219,3	242,0	182,3	169,5	112,7
Skupaj - novogradnje	411,7	374,1	373,3	366,1	321,3	346,4	335,3	365,4	463,9	522,5
- rekonstrukcije	291,8	250,8	304,4	305,9	293,3	317,5	352,6	334,5	317,9	202,7

Vir: ZGS

Skupna sredstva za vzdrževanje gozdnih cest so v letu 2010 znašala 5,6 milijona EUR. Najpomembnejši vir za vzdrževanje gozdnih cest ostajajo pristojbine, ki jim sledijo

proračunska sredstva države in občin, v državnih gozdovih pa Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov prispeva še dodatna sredstva. Sredstva občin so po območjih porazdeljena zelo neenakomerno. Največji prispevek občin je na območjih, kjer gozdne ceste služijo tudi v javne namene (npr. območna enota Slovenj Gradec), medtem ko je na drugih območjih bistveno nižji ali ga sploh ni.

Preglednica 101: Struktura virov financiranja za vzdrževanje gozdnih cest; 2001-2010

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Skupaj (000 EUR)*	4.135	3.925	3.919	3.881	4.281	4.787	4.221	6.296	5.801	5.619
Struktura (%):										
Proračun RS	31	29	26	26	25	24	31	21	22	23
Lastniki gozdov	51	51	50	49	45	49	36	40	38	35
Sklad KZGRS	5	4	6	5	3	4	10	20	14	16
Občine	11	15	18	20	27	23	23	17	22	26
Ostalo	2	1	0	0	0	0	-	-	3	-

* preračunano po povprečnem letnem tečaju Banke Slovenije (tekoči tečaji)

Vir: ZGS

Že vrsto let sredstva za vzdrževanje gozdnih cest ne pokrivajo dejanskih potreb, ki so po ocenah Zavoda za gozdove Slovenije v letu 2010 znašale 10,3 milijona EUR.

9.1.4 Gozdni lesni sortimenti in druge gozdne dobrine

Gozdni lesni sortimenti

Obseg in struktura pridobljenih gozdnih lesnih sortimentov sta bila v letu 2010 podobna kot v letu 2009. Proizvodnja sortimentov iglavcev je bila 2% manjša, proizvodnja sortimentov listavcev pa 3% večja kot v letu 2009 in sicer predvsem na račun povečane proizvodnje lesa za kurjavo. Proizvodnja v državnih gozdovih se je v letu 2010 (1.029.807 m³) v primerjavi z letom 2009 (1.069.894 m³) zmanjšala za 4%, pri čemer se je proizvodnja sortimentov listavcev (507.278 m³) zmanjšala za 3%, proizvodnja sortimentov iglavcev (522.529 m³) pa za 5%.

Preglednica 102: Gozdni lesni sortimenti, pridobljeni v Sloveniji (000 m³); 2008-2010

	2008			2009			2010		
	Iglavci	Listavci	Skupaj	Iglavci	Listavci	Skupaj	Iglavci	Listavci	Skupaj
Hlodovina	1.386	300	1.686	1.213	301	1.514	1.180	272	1.452
Les za celulozo in plošče	204	112	316	211	159	370	187	129	316
Drug okrogel industrijski les	26	34	60	44	19	63	52	21	73
Les za kurjavo	130	798	928	114	869	983	136	968	1.104
Skupaj	1.746	1.244	2.990	1.582	1.348	2.930	1.555	1.390	2.945

Vir: SURS

Znatne spremembe v obsegu zunanje trgovine z okroglim lesom v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 nakazujejo, da se poraba okroglega lesa v Sloveniji znižuje. Trend zmanjševanja porabe je še posebej izrazit pri okroglem industrijskem lesu, ki od leta 2007 strmo pada.

Po hitri rasti izvoza po vstopu v Evropsko unijo, strukturnih spremembah v lesni industriji (prenehanje proizvodnje kemične celuloze) in v veliki meri globalnih gibanj, se je izvoz v letu 2010 bistveno povečal v vseh kategorijah gozdnih lesnih sortimentov. Dvig proizvodnje v Evropi po recesiji se je odražal tudi na zunanji trgovini z gozdnimi lesnimi sortimenti. Slovenija je že nekaj let izrazit neto izvoznik okroglega (nepredelanega) lesa. Glavni smeri izvoza sta Avstrija in Italija. Izvoz v ti dve državi se razlikuje po strukturi, saj se v Italijo izvažata predvsem les slabše kakovosti listavcev, v Avstrijo pa hlodovina in les za celulozo in plošče iglavcev.

Preglednica 103: Zunanja trgovina z gozdnimi lesnimi sortimenti; 2009 in 2010

	Izvoz 2009		Uvoz 2009		Izvoz 2010		Uvoz 2010	
	m ³	000 EUR	m ³	000 EUR	m ³	000 EUR	m ³	000 EUR
Okrogel industrijski les	505.704	28.572	163.389	15.466	565.501	38.493	193.502	17.933
Od tega - Iglavci	304.929	17.599	58.632	3.097	337.412	24.030	59.238	3.626
- Listavci	200.776	10.973	104.758	12.369	228.089	14.463	134.265	14.307
Les za kurjavo	260.009	15.270	97.838	6.017	278.343	18.613	113.346	7.452
Skupaj	765.713	43.842	261.227	21.483	843.844	57.106	306.848	25.385

Vir: SURS, preračuni GIS

Izvoz okroglega lesa je v letu 2010 znašal 843.844 m³. Izvoz okroglega industrijskega lesa iglavcev je bil v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 višji za 11%, pri listavcih pa se je povečal za 14%. Uvoz je bil v letu 2010 za 17% višji kot v letu 2009.

Podrobna analiza blagovnih tokov v letu 2010 v primerjavi s predhodnim letom kaže 26% povečanje izvoza hlodovine iglavcev. Izvoz okroglega industrijskega lesa listavcev je bil glede na leto 2009 višji za 14%, izvoz hlodovine listavcev je ostal okoli ravni iz leta 2009, izvoz lesa za kurjavo pa se je povečal za 7%. Uvozní trendi so pri lesu za kurjavo podobni. Količine se povečujejo, vendar ne kažejo, da bi povečanje nastalo zaradi kompenzacije morebitnega primanjkljaja na domačem trgu. Največji odstotek povečanja glede na leto 2009 je opazen v kategoriji hlodovine, ki zajema hlodovino za proizvodnjo žaganega lesa in hlodovino za proizvodnjo rezanega in luščenega furnirja.

Izvoz hlodovine je v letu 2010 predstavljal 24% proizvedene količine teh sortimentov, izvoz lesa za celulozo in plošče ter drugega okroglega industrijskega lesa 55% in izvoz lesa za kurjavo 25% proizvedenega lesa te kakovosti. Celoten izvoz gozdnih lesnih sortimentov v letu 2010 tako pomeni 29%, za potrebe v Sloveniji pa ostaja 71% pridobljenega okroglega lesa iglavcev in listavcev.

Preglednica 104: Zunanja trgovina s posameznimi kategorijami okroglega lesa; 2007-2010

		IZVOZ (m ³)				UVOZ (m ³)			
		2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Hlodovina za žago in furnir	Iglavci	180.241	171.465	203.189	257.300	5.764	7.981	6.460	10.245
	Listavci	88.992	94.581	90.393	92.658	43.882	27.493	27.424	35.323
Les za celulozo in plošče ter drug okrogel industrijski les	Iglavci	128.976	102.683	101.740	80.112	68.682	40.379	52.172	48.993
	Listavci	108.279	106.794	110.383	135.431	77.746	84.429	77.334	98.941
Les za kurjavo	Listavci	213.618	248.844	260.009	278.343	63.651	80.822	97.838	113.346
Skupaj		720.106	724.367	765.713	843.844	259.725	241.103	261.227	306.848

Vir: SURS, preračuni GIS

Vzrokov za povečan izvoz hlodovine iglavcev in lesa za kurjavo je več. V trendih izvoza nepredelanega okroglega lesa v Avstrijo se kažejo problemi slovenske lesnopredelovalne industrije, predvsem na področju žagarstva in predelave manj kakovostnega lesa. Zagotovo je pomemben razlog tudi v visoko razviti predelovalni industriji v Avstriji, ki je enostavno sposobna ponuditi višjo ceno za les. Visoko integriranim žagarskim obratom, ki poleg ekonomije obsega dodatno oplemenitijo tudi lesne ostanke, je težko konkurirati. Lesne ostanke predelajo v pelete, prav tako pa proizvajajo tudi "zeleno" elektriko, ki jo po zagotovljenih (visokih) odkupnih cenah prodajajo v omrežje.

Čeprav so razlike med odkupnimi cenami na domačem trgu in izvoznimi cenam (v splošnem) iz leta v leto manjše, razlike v ceni za podobno kakovost na domačem trgu in v izvozu že same po sebi povzročajo odliv okroglega lesa na trge, ki ponujajo več. V letu 2010 je bil to za hlodovino iglavcev avstrijski trg, za les za kurjavo pa italijanski trg. V zadnjih letih se krepi tudi izvoz lesa za kurjavo in lesa za celulozo in plošče listavcev v Avstrijo. Na drugi strani je Slovenija v letu 2010 les listavcev za kurjavo uvažala predvsem iz Bosne in Hercegovine ter Hrvaške, hlodovino listavcev, ki je večinoma namenjena za proizvodnjo furnirja, pa s Hrvaške in Madžarske.

Preglednica 105: Izvozno-uvozne cene ter odkupne cene gozdnih lesnih sortimentov na domačem trgu v letu 2010 (EUR/m³ brez DDV)*

	Izvoz 2010	Uvoz 2010	Domači trg		
			2010	I. 2010	XII. 2010
Hlodovina - iglavci	83,28	83,36	61,34	61,42	64,45
- bukev	69,11	115,86	57,30	59,67	56,89
- hrast	222,95	257,57	89,86	98,87	99,44
Celulozni les in drug industrijski les iglavcev	32,49	56,58	25,57	26,15	28,79
Drug industrijski les listavcev	56,61	79,15	31,08	28,66	33,35
Les za kurjavo - listavci	66,87	65,75	33,38	40,76	37,41

* Izvozno-uvozne cene so preračunane na pariteto franko slovenska meja in sicer so jim prišteti ali odšteti stroški natovarjanja, prevoza in zavarovanja; cene niso povsem primerljive zaradi različnih paritet in strukture v okviru združenih kategorij sortimentov (http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/24-017-MP.htm).

Vir: SURS, GIS

Povprečna cena za hlodovino iglavcev je v letu 2010 tako pri izvozu, kot pri uvozu znašala 83 EUR/m³, kar je pri izvozu 15% več, pri uvozu pa 10% manj kot v letu 2009. Povprečna dosežena cena izvoženega lesa za kurjavo je bila v letu 2010 67 EUR/m³ (26% več kot v letu 2009), uvoženega pa 66 EUR/m³ (8% višja kot leta 2009). Dosežene odkupne cene na domačem trgu (franko kamionska cesta) so v povprečju dosegle za hlodovino iglavcev 61 EUR/m³ (11% več kot v letu 2009) ter za les za kurjavo 33 EUR/m³ (enako kot v letu 2009).

Velike razlike med uvoznimi cenami hlodovine listavcev na eni strani ter izvoznimi in odkupnimi cenami na drugi strani so predvsem posledica strukture uvoza, kjer je v letu 2010 prevladovala hlodovina višje kakovosti (za proizvodnjo rezanega in luščenega furnirja). Cene v kategoriji celulozni les in drug industrijski les listavcev so v uvozu višje zaradi metodoloških posebnosti sistema kombinirane nomenklature, saj zajemajo tudi visokokakovostno hlodovino drevesnih vrst, ki v nomenklaturi niso zajete posamično (npr. jesen, češnja, oreh).

V zapletenem gospodarskem okolju je ključno prepoznati, še bolj pa pospeševati materialno, finančno in informacijsko integracijo med členi v gozdno-lesni verigi.

Gobe

V letu 2010 je bil odkup gob iz gozdov v primerjavi s predhodnim letom bistveno večji. Večino odkupljenih svežih gliv predstavljajo štorovke.

Preglednica 106: Odkup svežih gob po vrstah (t); 2001-2010

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Jurčki	111	17	5	7	8	2	1	0,4	0,4	1,7
Štorovke	190	80	140	18	53	29	86	29,4	7,4	23,7
Črne trobente	1	1	0	5	4	0	1	0,0	0,0	0,8
Ježki	2	3	0	1	2	0	0	0,6	0,0	0,3
Lisičke	9	3	1	1	3	0	0	0,8	0,0	0,2
Druge vrste gob	4	1	2	3	5	1	0	0,5	0,1	0
Skupaj sveže gobe	317	104	148	35	75	32	88	31,7	8,0	26,7

Vir: MOP ARSO

Gozdno semenarstvo in drevesničarstvo

Na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je bilo v letu 2010 v register dobaviteljev gozdnega reprodukcijskega materiala vpisanih devet dobaviteljev (Semesadike Mengeš, Semesadike HGP, Drevesnica Omorika, G2J – družba za hortikulturno dejavnost, Gozdno in lesno gospodarstvo Murska Sobota, Drevesnica Štivan, Hortikultura, plantaže in gradnje Brežice, Vrtnarstvo in Zavod za gozdove Slovenije), ki se ukvarjajo s pridelovanjem, trženjem in uporabo gozdnega reprodukcijskega materiala. Ta obsega semenski material, dele rastlin in sadilni material tistih drevesnih vrst in umetnih križancev, ki se v skladu s predpisi uporabljajo za obnovo gozdov s sadnjo in setvijo, pogozdovanje, snovanje in vzdrževanje trajnih zaščitnih ali protierozijskih pasov gozdnega drevja ter snovanje in vzdrževanje plantaž

gozdnega drevja. V letu 2010 je bilo za obnovo gozdov in za sanacijo po ujmah in v požarih poškodovanih gozdov uporabljenih 824.081 sadik, od tega 40% iglavcev in 60% listavcev ter 1.134 kg semena.

Preglednica 107: Poraba sadik in semena za obnovo gozdov v letu 2010

Lastništvo	SADIKE (kosi)			SEME (kg)		
	Iglavci	Listavci	Skupaj	Iglavci	Listavci	Skupaj
Zasebni gozdovi	232.298	320.888	553.186	68,2	1.036,2	1.104,4
Državni gozdovi	96.560	163.310	259.870	30,0	0,0	30,0
Občinski gozdovi	0	11.025	11.025	0,0	0,0	0,0
SKUPAJ	328.858	495.223	824.081	98,2	1.036,2	1.134,40

V skladu z Zakonom o gozdnem reprodukcijskem materialu je Zavod za gozdove Slovenije pripravil, minister pa sprejel program oblikovanja rezerv semenskega materiala za leto 2010, ki pa zaradi slabega obroda semena v letu 2010 ni bil realiziran.

9.1.5 Proračunski izdatki za naloge na področju gozdarstva

V letu 2010 je bilo za financiranje in sofinanciranje nalog, ki jih določa zakon o gozdovih, porabljen 27,1 milijona EUR. Glede na potrebe in načrtovana vlaganja v gozdove po gozdnogospodarskih načrtih se primanjkljaj razpoložljivih sredstvih izkazuje zlasti za sofinanciranje vlaganj v gozdove ter vzdrževanje gozdnih cest.

Preglednica 108: Poraba proračunskih sredstev za naloge na področju gozdarstva (000 EUR); 2008-2010

	2008	2009	2010	Indeks 2010/09
JAVNA GOZDARSKA SLUŽBA	20.341,5	22.656,9	22.654,5	100,0
PROGRAM OBNOVE, NEGE IN VARSTVA GOZDOV	2.904,4	2.723,4	2.476,8	90,9
Obnova gozdov	422,9	423,8	381,2	89,9
Obnova gozdov na pogoriščih in od ujm poškodovanih gozdov	1.171,2	772,2	441,7	57,2
Nega gozdov	352,6	390,4	570,0	146,0
Varstvo gozdov	852,7	1.055,7	1.007,0	95,4
Semenarska in drevesničarska dejavnost	7,8	7,3	2,6	36,1
Vzdrževanje življenjskega okolja prostoživečih živali	97,1	73,9	74,3	100,6
VZDRŽEVANJE IN GRADNJA GOZDNIH CEST	1.335,9	1.268,3	1.257,1	99,1
SPREMLJAJOČI UKREPI V GOZDARSTVU	548,6	680,4	691,4	101,6
Nakup varovalnih gozdov in gozdov s posebnim namenom	0,0	3,4	76,0	2220,3
Izvršba odločb ZZG Slovenije	0,3	3,5	4,3	120,0
Odškodnine zaradi razglasitve gozdov s posebnim namenom	0,5	8,0	2,0	25,0
Nevladne organizacije, strokovne prireditve, publicistika	52,0	4,7	18,5	396,1
Znanstveno raziskovalno delo	449,2	504,1	458,8	91,0
Odškodnine za škodo od divjadi	46,6	156,6	131,9	84,2
SKUPAJ NALOGE PO ZAKONU O GOZDOVIH	25.130,3	27.329,0	27.079,8	99,1
Intenzivni monitoring gozdov (Forest focus)*	-	141,8	-	-
Ukrepi v okviru kmetijske politike**	4.909,3	5.391,3	5.169,2	95,9

* EU projekt, sofinanciran iz evropskih sredstev

** ukrepi za gozdarstvo v okviru Programa razvoja podeželja 2007-2013

Vir: MKGP

Največ sredstev je bilo tudi v letu 2010 namenjeno javni gozdarski službi, ki jo izvajata Zavod za gozdove Slovenije in Gozdarski inštitut Slovenije v skladu s programom dela in finančnim načrtom, ki ga potrdi Vlade RS oziroma ministrstvo. Za izvedbo programa nalog javne gozdarske službe je bilo v letu 2010 Zavodu za gozdove Slovenije zagotovljeno 22,1 milijona EUR (od tega 0,4 milijona EUR za investicijske transfere), Gozdarskemu inštitutu Slovenije pa 0,6 milijona EUR. Naloge javne gozdarske službe je na Zavodu za gozdove Slovenije

izvajalo 711 zaposlenih in na Gozdarskem inštitutu Slovenije 13 zaposlenih (stanje konec leta).

V letu 2010 je bil program vlaganj v gozdove, ki je bil prilagojen razpoložljivim sredstvom, realiziran na ravni 92%. Iz sredstev proračuna RS je bilo za financiranje in sofinanciranje obnove, nege in varstva gozdov skupno izplačano 2,5 milijona EUR. Proračunska sredstva za te namene so se v primerjavi s predhodnim letom zmanjšala za 9,1% in sicer predvsem na račun sredstev za sofinanciranje obnove gozdov na pogoriščih in obnove gozdov, poškodovanih v naravnih ujmah.

Programi vzdrževanja gozdnih cest v občinah, ki so bili prilagojeni razpoložljivim sredstvom, so bili v letu 2010 v povprečju realizirani na ravni 99%. V primerjavi s preteklimi leti so občine dosledno porabile sredstva pristojbin za vzdrževanje gozdnih cest, kar je predvsem posledica spremenjenega Zakona o gozdovih. Zakon določa, da morajo občine sredstva pristojbin nameniti izključno za vzdrževanje gozdnih cest. Razpoložljiva sredstva so v letu 2010 kljub navedenemu dosegla le okoli 54% potrebnih.

9.1.6 Znanstveno raziskovalno delo in izobraževanje

V letu 2010 je bilo sofinancirano 17 ciljnih raziskovalnih projektov s področja gozdarstva. Projekti so bili izbrani v okviru razpisov »Konkurenčnost Slovenije 2006-2013« in sicer 15 projektov po razpisu za leto 2008 ter 2 projekta po razpisu za leto 2010.

V letu 2010 se je nadaljevalo sofinanciranje štirih aplikativnih projektov iz razpisa v letu 2009, en projekt pa se je v tem letu zaključil. Novih aplikativnih projektov s področja gozdarstva v letu 2010 ni bilo. Financirana je bila le ena ekspertiza s področja ocene proizvodne spodobnosti bukovih rastišč, ki je bila namenjena dopolnitvi podatkov za potrebe priprave novih gozdnogospodarskih načrtov območij za obdobje 2011-2020.

Raziskovalno delo v gozdarstvu, ki ga je financiralo ali sofinanciralo MKGP, sta tudi v letu 2010 večinoma opravila Gozdarski inštitut Slovenije in Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta (glej prilogo 69). V izvajanje projektov s področja lovstva in gozdarstva sta bila vključena še Inštitut Erico Velenje in Znanstvenoraziskovalni center SAZU.

Na Srednji gozdarski in lesarski šoli v Postojni se je v letu 2010 v program gozdarski tehnik in program gozdar vpisalo 36 kandidatov. Skupno je bilo na šolo v začetku šolskega leta vpisanih 134 dijakov.

Na področju izobraževanja odraslih v okviru Nacionalne poklicne kvalifikacije s področja gozdarstva (gozdar sekač, gozdar traktorist, gozdar gojitelj) je uspešno zaključilo izobraževanje 319 kandidatov in za to prejelo certifikat.

V sodelovanju z Zavodom za gozdove Slovenije je šola pripravila 170 tečajev za lastnike gozdov s področja varnega dela z motorno žago in z gojitvenimi orodji, traktorskega spravila in varnega dela s traktorsko prikolico in dvigalom. Na tečajih je skupno sodelovalo 3.027 tečajnikov.

Na Biotehniški fakulteti je na Oddelku za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire diplomiralo skupno 56 študentov. Na univerzitetnem študijskem programu prve stopnje Gozdarstvo in obnovljivi viri je diplomiralo 10 študentov, na visokošolskem strokovnem študiju program prve stopnje Gozdarstvo 2 študenta, na visokošolskem strokovnem študiju program Gozdarstvo in gospodarjenje z gozdnimi viri 27 študentov, na univerzitetnem študijskem programu Gozdarstvo pa 17 študentov.

9.1.7 Gozdarstvo v EU in v svetu

V letu 2010 je Evropska komisija dala v javno razpravo Zeleno knjigo o varstvu gozdov in informacijah v EU. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je ob tej priložnosti organiziralo javno razpravo, iz katere izhaja, da Slovenija v splošnem podpira vsebino zelene knjige, ki poudarja večnamensko vlogo gozdov in spoznanje, da podnebne spremembe lahko ogrozijo tako okoljske kot družbeno-gospodarske funkcije gozdov. V razmerah podnebnih sprememb je večnamensko vlogo gozdov mogoče zagotavljati s trajnostnim in sonaravnim gospodarjenjem z gozdovi. Varstvo gozdov je najučinkovitejše, če je integrirano v sistem gospodarjenja z gozdovi. Za odpravljanje posledic čedalje pogostejših neurij v gozdovih bi bila koristna pomoč iz EU skladov, ki bi se lahko uporabila tudi za sanacijo srednje velikih prizadetih površin. Potrebna je izmenjava uspešnih pristopov med državami članicami, da bi se hkrati ohranjali in krepili prožnost in biotska raznovrstnost gozdnih ekosistemov. Slovenija meni, da se produktivne in varovalne funkcije gozdov ter splošna ekonomska upravičenost gozdarstva najučinkovitejše ohranjajo s sonaravnim gospodarjenjem z gozdovi.

Vlada je ob razpravi o zeleni knjigi Evropski komisiji sporočila, da je v splošnem zadovoljna s sedanjo politiko EU v zvezi z gozdovi, ki temelji na Gozdarski strategiji EU, Akcijskem načrtu EU za gozdove in usklajevanju politik v okviru Stalnega odbora za gozdarstvo. Hkrati je opozorila na potrebo po reviziji gozdarske strategije EU, v kateri bi načrtali temeljne cilje razvoja gozdov in gozdarstva EU in določili mehanizme za njihovo doseganje ter predlagala preučitev možnosti za okvirno direktivo o trajnostnem gospodarjenju z gozdovi, ki bi temeljila na zavezah glede trajnostnega gospodarjenja z gozdovi, sprejetih na globalni in vseevropski ravni.

Pomembno je bilo tudi sodelovanje na ekspertnih sestankih vseevropskega procesa Gozdovi Evrope, in sicer pri pripravi dokumentov, ki naj bi jih podpisali ministri na konferenci v Oslu v letu 2011. Najpomembnejši je bil dokument o začetku pogajanj za Pravno zavezujoči sporazum o gozdovih, zasnovani pa so bili tudi vizija in cilji za evropske gozdove.

Gozdarski sektor je bil zelo aktiven tudi pri pripravi izhodišč za pogajanja v okviru Okvirne konvencije Združenih narodov o podnebnih spremembah (UNFCCC) v času pred konferenco pogodbenic in na njej decembra 2010 v Cancunu. Stališče Slovenije je bilo, da želimo, da se učinki gospodarjenja z gozdovi v obdobju po letu 2012 upoštevajo pri obračunavanju izpustov in odvzemov toplogrednih plinov in da se pri tem uporablja metoda, ki bo čim bližje dejanskim učinkom na atmosfero. Odklanjali smo pretirano upoštevanje zgodovinskih podatkov pri določitvi referenčne vrednosti, saj bi to lahko pomenilo podoben učinek kot metoda neto-neto, ki vsako povečanje poseka, ne glede na dejanski ponor, šteje za emisijo CO₂.

9.2 Lovstvo

Organiziranost slovenskega lovstva ter upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem temelji v pretežni meri na Zakonu o divjadi in lovstvu, ki je začel veljati sredi leta 2004. Zakon je prinesel novo, posodobljeno ureditev na področju upravljanja, načrtovanja, ohranjanja in trajnostnega gospodarjenja z divjadjo, v nekaterih delih pa ohranja že uveljavljeni pravni red na tem področju. Tako je divjad še naprej državna lastnina in tudi lovska pravica pripada državi, ki pa jo lahko prenese na usposobljeno pravno osebo. Bistvena posebnost zakona je tudi koncesija, ki jo državi plačujejo upravljavci lovišč - lovske družine ter stroga ločitev prosto živečih živali na divjad (lovne vrste) in zavarovane vrste. Med divjad tako niso več uvrščene velike zveri (rjavi medved, volk in ris), ki so zavarovane s posebno uredbo. Pristojno ministrstvo za upravljanje z zavarovanimi vrstami je Ministrstvo za okolje in prostor.

V Sloveniji je ustanovljeno 411 lovišč in 12 lovišč s posebnim namenom. Upravljavca v 10 loviščih s posebnim namenom je Zavod za gozdove Slovenije, v enem lovišču Triglavski narodni park, v lovišču s posebnim namenom Brdo pri Kranju pa Javni gospodarski zavod protokolarne storitve RS. Sicer z divjadjo v loviščih trajnostno gospodarijo lovske družine.

Zaradi zakonskega pogoja, da mora biti lovišče veliko vsaj 2.000 ha, je bilo potrebno nekatera manjša lovišča združiti oziroma na novo določiti meje med lovišči.

Trenutno na območju Slovenije deluje 416 lovskih družin (411 lovskih družin je pridobilo koncesijo za trajnostno gospodarjenje z divjadjo), ki so v veliki večini združena v 18 območnih zvez lovskih družin oz. lovskih zvez, te pa naprej v Lovsko zvezo Slovenijo. Lovska zveza Slovenije združuje okrog 22.000 lovcev.

Zakon o divjadi in lovstvu med lovske organizacije uvršča tudi območna združenja upravljavcev lovišč in lovišč s posebnim namenom, kamor se morajo združevati vsi upravljavci lovišč in lovišč s posebnim namenom v določenem lovsko upravljavskem območju. Njihova glavna naloga je urejanje in usklajevanje nalog pri upravljanju z divjadjo in njenim življenjskim okoljem, v sodelovanju z Zavodom za gozdove Slovenije pa v javnem interesu opravljajo tudi letne preglede odstrela in izgub za presojo pravilnosti izvedenega načrta odvzema divjadi.

Usmerjanje razvoja populacij prosto živečih živali

Zavod za gozdove Slovenije je tudi v letu 2010 pripravil in izdelal predloge letnih lovsko upravljavskih načrtov območij v sodelovanju z lovskimi organizacijami, območnimi enotami Zavoda RS za varstvo narave, območnimi enotami Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije, lokalnimi skupnostmi in drugimi, katerih dejavnost je povezana z divjadjo in njenim okoljem. Osnovna usmeritev vseh predloženih letnih lovsko upravljavskih načrtov območij, ki jih je kasneje s pravilnikom sprejelo ministrstvo, pristojno za lovstvo, je ohranjanje vrstne pestrosti avtohtonih vrst divjadi, ob sprejemljivem vplivu na njihovo življenjsko okolje (škode). Usmeritve, ki jih določajo načrti, so napisane na podlagi smernic dolgoročnih lovsko upravljavskih načrtov lovsko upravljavskih območij za obdobje 2007-2016, ki sta jih izdelala Zavod za gozdove Slovenije in Lovska zveza Slovenije ter jih uskladila z Zavodom RS za varstvo narave.

Cilj trajnostnega gospodarjenja z rastlinojedimi parkljarji (jelenjad, srnjad, muflon, gams in damjak) in divjim prašičem so zdrave populacije divjadi s stabilno spolno in starostno strukturo, ki so usklajene tudi s populacijami drugih vrst in njihovim okoljem. Stanje male poljske divjadi ostaja enako kot prejšnja leta. Stanje se je izboljšalo na tistih območjih, kjer se je zaradi garij in povečanega lova znižala številčnost plenilcev male divjadi (lisice, kune belice in zlatice). V letu 2010 so posamezne lovske organizacije in celo skupine lovišč na podlagi ocene stanja poročale o povečanju številčnosti divjega prašiča. Uresničevanje določil letnih lovsko upravljavskih načrtov območij pri oblikovanju primerne okolja za te vrste divjadi iz preteklih let ter zadržanost pri poseganju v populacije se bodo v nadaljnjih letih gotovo še obrestovali.

Pregled odstrela in ugotovljenih izgub

Podatki o odstrelu in izgubah v letu 2010 niso bistveno drugačni kot leto pred tem. Odstrel in izgube parkljaste vrste rastlinojede divjadi, ki najbolj pomembno vplivajo za svoje življenjsko okolje, je bil podoben kot leta 2009.

Pregled odstrela, izgub, načrta odstrela, realizacije načrta in izločeno število štirih najpomembnejših vrst divjadi na 100 ha skupne površine v štirih najbolj reprezentativnih lovsko upravljavskih območjih v Sloveniji kaže, da je bil načrt odstrela srnjadi v nižinskem Slovensko-goriškem lovsko upravljavskem območju v celoti realiziran. V Kočevsko-belokranjskem lovsko upravljavskem območju je bil načrt odstrela jelenjadi realiziran 100%, delež na 100 ha pa se je nekoliko povečal. V Triglavskem lovsko upravljavskem območju se je izločeno število gamsov na 100 ha nekoliko povečalo. V Primorskem lovsko upravljavskem območju se je odstrel divjega prašiča povečal.

Preglednica 109: Pregled odstrela in ugotovljenih izgub divjadi; 2001-2010

Divjad	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Srna	38.660	41.874	43.249	43.404	44.733	42.675	42.123	43.067	42.844	41.830
Navadni jelen	4.468	5.203	5.034	4.784	5.125	5.066	4.716	5.099	5.198	5.369
Damjak	135	180	143	135	106	123	163	140	174	244
Muflon	580	773	734	715	788	670	673	649	628	713
Gams	2.323	2.453	2.634	2.604	2.517	2.679	2.638	2.685	2.675	2.516
Divji prašič	5.865	7.223	6.280	6.440	7.038	5.359	6.267	9.347	7.908	8.958
Medved	47	116	72	80	95	126	108	92	85	108
Ris	3	3	1	0	0	0	0	0	0	0
Volk	4	5	11	4	6	11	6	0	9	10
Poljski zajec	3.006	2.863	3.353	3.463	3.654	3.724	4.107	3.834	3.619	3.240
Fazan	36.202	33.327	35.541	36.909	30.474	27.183	26.574	26.853	23.636	21.095
Poljska jerebica	2.375	2.174	2.446	2.266	2.176	1.914	1.504	1.379	1.517	1.515
Raca mlakarica	6.452	6.134	5.888	6.073	4.609	4.059	4.075	3.914	4.289	3.811

Vir: ZGS (podatki lovskih organizacij)

Preglednica 110: Odstrel in ugotovljene izgube na 100 ha površine

Vrsta divjadi	Leto 2010			Izločeno število na 100 ha lovne površine LUO		
	Odstrel in ugotovljene izgube	Načrt odstrela	Realizacija načrta (%)	Povpr. LUO	Max. LUO	Lovsko upravljavsko območje (LUO)
Srna	2.660	2.705	98	2,22	4,10	Slovensko - goriško
Navadni jelen	1.898	1.907	100	0,29	0,93	Kočevsko - belokranjsko
Gams	624	6,53	96	0,13	0,54	Triglavsko
Divji prašič	1.937	1,410	137	0,48	1,54	Primorsko

Vir: ZGS

Odškodnine za povzročeno škodo od divjadi

Škode, ki jih povzroča divjad, so eden od najpomembnejših bioindikatorjev, na osnovi katerega lahko posredno sklepamo o številčnosti teh vrst in njihovem vplivu na okolje. Škode, ki jih povzročata rastlinojeda divjad in divji prašič, so v obdobju 1998-2004 naraščale, v letih 2005-2007 padale, v letu 2008 pa ponovno močno narasle. V zadnjih treh letih so škode ponovno upadle. Povprečni delež škod, ki jih povzroča divji prašič, je v letu 2010 znašal 28%, delež škod zaradi parkljaste divjadi pa 11%.

Preglednica 111: Škode, ki jih povzročata rastlinojeda divjad in divji prašič ter ocena strukture škode po vrstah divjadi; 2001-2010

Vrsta divjadi	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Škode, ki jih povzročata rastlinojeda divjad in divji prašič (000 EUR)	345,3	430,8	434,8	562,0	402,0	364,6	369,3	658,7	463,0	391,1
Struktura škode po divjadi (%)										
Divji prašič	44	40	50	40	44	35	41	64	39	28
Ostala parkljasta divjad	23	18	22	28	17	23	14	12	13	11
Zveri	30	40	26	30	36	40	44	22	47	60
Ostala divjad	3	2	2	2	3	2	2	2	1	1
SKUPAJ vsa divjad	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Odškodnino za škode, ki jih povzročajo zavarovane živali, je tudi v letu 2010 izplačevalo Ministrstvo za okolje in prostor iz sredstev proračuna RS, medtem ko je odškodnino za škodo na kmetijskih kulturah, pridelkih in domačih živalih, ki jo povzročajo vrste divjadi na nelovnih površinah, izplačevalo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Biotehniška dela

Biotehniški ukrepi so pomemben del zmanjševanja negativnega vpliva divjadi na njeno življenjsko okolje, predvsem na obseg škod. Zimsko in preprečevalno krmljenje je v večini povezano s divjim prašičem in jelenjadjo. Manjši delež zavzemata gams, muflon in damjak. Čeprav ima zimsko krmljenje tudi negativne učinke, še posebej takrat kadar krma ni primerna, pa je zimsko krmljenje v večini primerov koristno. Gre za to, da se divjad odvrča od kmetijskih in gozdnih površin, kjer bi lahko nastale večje škode. Podoben učinek kot krmljenje imajo tudi krmne njive, razlika je v tem, da so lahko krmne njive za poljsko divjad tudi remize, kjer najdejo mesto za kritje, parjenje, valjenje in vzrejo mladičev.

Preglednica 112: Prikaz opravljenih biotehniških del; 2001-2010

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Zimsko in preprečevalno krmljenje (t)	4.440	4.601	4.594	4.207	3.889	2.850	3.404	3.191	3.484	3.419
Krmne njive (ha)	507,3	513,2	524,4	472,3	450,1	459,2	480,2	433,3	458,2	459,0
Pridelovalne njive (ha)	145,8	163,7	151,8	140,8	92,3	115,1	102,8	107,6	94,3	98,5

Vir: ZGS (podatki lovskih organizacij)

Prikaz posegov v populacije divjadi, izvedenih biotehniških del ter škod v okolju, ki jih povzroča divjad kažejo na umirjanje problemov in da se ukrepi med seboj usklajujejo. V usmerjanju in izvajanju upravljanja populacij divjadi je potrebno te odnose oziroma ukrepe usklajevati in odpravljati nevarnosti za ustvarjanje prevelikih konfliktov, ki praviloma onemogočajo racionalno strokovno ravnanje.

Vzdrževanje življenjskega okolja prosto živečih živali

Za vzdrževanje življenjskega okolja prosto živečih živali državni proračun vsako leto namenja določena sredstva, ki so v veliki meri odvisna od motivacije lastnikov gozdnih parcel. Lastniki gozdov so v letu 2010 izkoristili pretežni del teh sredstev, ostalo pa so prejeli izvajalci del, zlasti lovske organizacije. V kolikor lastniki gozdov nimajo interesa, da bi delo opravili sami, lahko s pooblastilom in odstopno izjavo odstopijo delo in pravico do prejema subvencije izvajalcu del (upravljavcu lovišča oziroma lovski družini). Večji del dela za izboljšanje življenjskega okolja prosto živečih živali izvedejo lovske organizacije, ki od lastnika pridobijo objekt za delo (zemljišče), medtem ko lastniki zadržijo subvencijo kot obliko medsebojne poravnave za najem zemljišča. Pomemben delež pri zagotavljanju primernih pogojev za prosto živeče živali so prispevali tudi delavci Zavoda za gozdove Slovenije s strokovnim delom ter lastniki gozdov z delom v gozdovih skladno z nasveti in gozdno gojitvenimi načrti. S strokovno pravilnimi in ob pravem času izvedenimi deli v gozdovih se lahko namreč znatno prispeva k izboljšanju življenjskega okolja prosto živečih živali. Upoštevanje usmeritev za prilagojeno gospodarjenje z gozdom je še posebej pomembno za ohranitev redkih in ogroženih vrst.

10 RIBIŠTVO

10.1 Morsko ribištvo in ribogojstvo

Vzreja in ulov v morskem ribištvu

V letu 2010 so slovenski gospodarski morski ribiči iztovorili okoli 764 ton svežih ribiških proizvodov. Skupna masa morskih organizmov, ki so bili v letu 2010 iztovorjeni v slovenskih ribiških pristaniščih, je bila v primerjavi z letom 2009 manjša za 11,8%. Na to zmanjšanje je vplivalo zmanjšanje iztovora rib, ki predstavlja večino iztovora slovenskih ribičev in ki je bil za 13,3% manjši kot v letu 2009. Iztovor glavonožcev se je glede na leto 2009 povečal za 3,9%, iztovor rakov za 27,9%, iztovor školjk in polžev pa za 32,7%. V iztovoru rib je v letu 2010 prevladoval iztovor pelagičnih rib, ki je znašal 77,1% celotnega iztovora, medtem ko je delež iztovora pridenih rib znašal 14,5%.

Vzreja morskih rib in mehkužcev (marikultura skupaj) se je v letu 2010 glede na leto pred tem močno zmanjšala in sicer za 68,5%. Na to zmanjšanje je vplivalo predvsem zmanjšanje vzreje mehkužcev, ki se je zmanjšala za 75,3%. Razlog je pojav toksičnega fitoplanktona, zaradi katerega slovenski školjkarji niso mogli prodajati školjk skoraj eno leto. Vzreja morskih rib se je v letu 2010 zmanjšala za 36,1%.

Preglednica 113: Ulov, iztovor in vzreja morskih rib, glavonožcev, rakov in školjk (t); 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010	Indeks 2010/09
Morski iztovor skupaj	933,4	913,7	686,5	866,8	764,1	88,2
Ribe	870,5	817,8	636,7	808,2	700,7	86,7
Glavonožci	60,0	86,5	37,3	49,1	51	103,9
Raki	2,7	8,0	6,4	4,3	5,5	127,9
Školjke in polži	0,2	1,5	6,1	5,2	6,9	132,7
Marikultura skupaj	192,9	316,0	274,5	376,7	118,5	31,5
Vzreja morskih rib	30,0	15,2	50,0	64,9	41,5	63,9
Vzreja mehkužcev	162,9	300,8	224,5	311,8	77	24,7
Prostočasni ribolov	12,0	18,7	28,3	26,6	5,1	19,2
Morski iztovor, marikultura in prostočasni ribolov skupaj	1.138,3	1.248,4	989,3	1.270,0	887,7	69,9

Vir: SURS (morski ulov do 2006; marikultura do 2008), MKGP (morski iztovor od 2006; marikultura od 2008), Zavod za ribištvo Slovenije (prostočasni ribolov)

Prostočasni ribolov, ki združuje športni in rekreacijski ribolov, je bil v letu 2010 80,8% manjši kot v letu prej. Skupno so se morski iztovor, marikultura in prostočasni ribolov v primerjavi z letom 2009 zmanjšali za okoli 30%.

Ribiška plovila in oprema v morskem ribištvu in ribogojstvu

Število vseh plovil z dovoljenjem za morski gospodarski ribolov, ki so bila na dan 31. december zabeležena v Registru ribiških plovil v informacijskem sistemu InfoRib pri Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, se je povečalo od 181 v letu 2008 na 185 v letu 2009, v letu 2010 pa ostalo nespremenjeno. Štiri ribiška plovila, ki so po letu 2008 na novo vstopila v slovensko ribiško floto, so imela kot prvo ribolovno orodje v dovoljenju za gospodarski ribolov zabeležene zabodne in zapletne mreže.

Tudi v 2010 so v slovenski ribiški floti, tako kot v preteklih letih, po številu prevladovala plovila celotne dolžine do 5,9 metra (45,9% plovil), ki so jim sledila plovila celotne dolžine med 6 in 11,9 metra (42,2%), najmanj pa je bilo plovil celotne dolžine nad 12 metrov (11,9%).

Glede na prvo ribolovno orodje so v slovenski ribiški floti tudi v letu 2010 po številu prevladovala plovila z zabodnimi in zapletnimi mrežami (slednje so bile kot prvo ribolovno

orodje v dovoljenju navedene pri 156 plovilih oziroma 84,3% plovil). Sledila so jim plovila, ki so imela kot prvo ribolovno orodje v dovoljenju navedene vlečne mreže (22 oziroma 11,9% plovil). Po številu je bilo najmanj plovil z obkroževalnimi mrežami (7 plovil oziroma 3,8% plovil). Ob tem kaže opozoriti, da pomemben delež celotnega ulova ujamejo plovila z vlečno mrežo, čeprav jih je po številu manj.

Preglednica 114: Vsa plovila v Registru ribiških plovil ter aktivna plovila po dolžini in opreми; 2007-2010

	Plovila v Registru ribiških plovil*				Aktivna plovila**			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Dolžina nad 12 m	25	22	22	22	20	20	19	20
Dolžina 6–11,9 m	70	75	78	78	38	40	40	41
Dolžina do 5,9 m	80	84	85	85	29	28	28	30
Plovila skupaj	175	181	185	185	87	88	87	91
Plovila glede na prvo ribolovno orodje***								
Zabodne in zapletne mreže	147	152	156	156	61	61	62	65
Vlečne mreže	21	22	22	22	19	20	19	20
Obkroževalne mreže	7	7	7	7	7	7	6	6

* stanje na dan 31. december posameznega leta

** vsaj en oddan ladijski dnevnik v posameznem letu

***segmentirana na podlagi prvega ribolovnega orodja v dovoljenju za gospodarski ribolov

Vir: MKGP (InfoRib, Register ribiških plovil, ribolovna dovoljenja, ladijski dnevniki)

Med aktivnimi plovili, to je tistimi, ki so oddala vsaj en ladijski dnevnik v posameznem letu (v ladijske dnevnike se beleži ulov), je bilo v letu 2010 po številu največ aktivnih ribiških plovil celotne dolžine med 6 in 11,9 metra (45%). Sledila so jim plovila celotne dolžine do 5,9 metra (32,9%), tem pa plovila celotne dolžine med 12 in 17,9 metra (19,8%).

Aktivna plovila so v posameznem letu segmentirana na podlagi tistega ribolovnega orodja, ki ga imajo vpisanega kot prvo ribolovno orodje v dovoljenju za gospodarski ribolov. To pomeni, da so lahko nekatera ribiška plovila v posameznem letu aktivna z ribolovnimi orodji, ki niso vpisana kot prvo ribolovno orodje v dovoljenjih za gospodarski ribolov oziroma, da so bila aktivna z ribolovnim orodjem (orodji), ki so v dovoljenjih za gospodarski ribolov navedena za prvim ribolovnim orodjem.

Glede na prvo ribolovno orodje, ki so ga imela aktivna plovila v letu 2010 vpisana v dovoljenju za gospodarski ribolov, so bila med aktivnimi plovili najbolj številna plovila, ki so uporabljala zabodne in zapletne mreže (71,4%), sledila so jim plovila z vlečnimi mrežami kot prvim ribolovnim orodjem (21,9% aktivnih plovil), zadnja pa so bila plovila z obkroževalnimi mrežami (6,6%).

Število plovil v marikulturi (morskem ribogojstvu) se od leta 2008 do 2010 ni spremenilo, prav tako se niso spremenili deleži plovil po različnih dolžinskih kategorijah. Tako je bilo v Sloveniji leta 2010 skupaj 13 plovil za marikulturo, od tega jih je bilo 5 (38,5%) celotne dolžine do 5,9 metra, 6 (46,2%) celotne dolžine od 6 do 11,9 metra ter 2 (15,4%) dolžine med 12 in 17,9 metra. Plovil za marikulturo nad 18 metrov celotne dolžine ni bilo.

10.2 Sladkovodno ribištvo

Vzreja in ulov v sladkovodnem ribištvu

V letu 2010 je bilo v ribogojnicah vzrejenih 603,9 ton sladkovodnih rib, kar je okoli 35% manj kot leto prej. Pri tem je prevladovala vzreja hladnovodnih rib, ki je znašala 430 ton in se je glede na predhodno leto zmanjšala za dobrih 41%. Vzreja toplovodnih rib se je zmanjšala za 12,8% in je znašala 173,9 ton. Ribe, vzrejene v ribnikih za trženje športnega ribolova, štejejo kot v ribogojstvu vzrejene ribe, zato so podatki o tovrstni vzreji vključeni v podatke o vzreji rib v ribogojnicah.

Ulov v športnem sladkovodnem ribolovu je v letu 2010 znašal 201,4 ton, kar je dobrih 23% več kot v letu 2009. Glede na leto 2009 se je ulov hladnovodnih rib povečal za manj kot odstotek, ulov toplovodnih rib pa se je povečal za dobrih 28%.

Preglednica 115: Ulov in vzreja sladkovodnih rib (t); 2006–2010

	2006	2007	2008	2009	2010	Indeks 2010/09
Vzreja v ribogojnicah	1.174,3	1.037,6	1.044,3	930,7	603,9	64,9
- hladnovodne ribe	901,0	822,3	863,3	731,2	430,0	58,8
- toplovodne ribe	273,3	215,3	181,0	199,5	173,9	87,2
Športni sladkovodni ribolov	199,6	196,0	183,0	162,7	201,4	123,8
- hladnovodne ribe	33,8	29,0	28,0	25,9	26,1	100,8
- toplovodne ribe	165,8	167,0	155,0	136,8	175,3	128,1
Skupaj sladkovodno ribištvo	1.373,9	1.233,6	1.227,3	1.093,4	805,3	73,7

Vir: SURS (do 2008), MKGP

Vzreja in ulov sladkovodnih rib skupaj sta se v letu 2010 glede na leto 2009 zmanjšala za 26,3%.

10.3 Finančni ukrepi v ribištvu

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je tudi v letu 2010 finančno podprlo razvoj ribištva.

Preglednica 116: Proračunska sredstva za ribištvo; 2006-2010

	Izplačano (000 EUR)					Indeks 2010/09
	2006*	2007	2008	2009	2010	
Informacijski sistem ribištva	-	-	2,7	178,2	61,6	34,6
Javni zavod za ribištvo Slovenije	523,3	703,9	882,3	565,1	565,2	100,0
Varstvo naravnih virov v ribištvu	41,7	128,6	100,5	12,7	32,6	256,7
Ukrepi v morskem ribištvu in ribogojstvu	87,6	-	127,3	-	-	-
Naložbe iz finančnega instrumenta za usmerjanje ribištva	270,3	1.517,1	466,9	-	-	-
Ukrepi v ribištvu	150,5	413,5	185,6	144,8	185,8	128,3
Evropski sklad za ribištvo 2007-13 (EU+SLO)	-	-	-	55,6	2.744,2	4935,6
Skupaj državni proračun	1.073,4	2.763,1	1.765,2	956,5	3.589,4	375,3
Evropski sklad za ribištvo 2007-13 (sredstva občin)					209,7	
Skupaj ribištvo	1.073,4	2.763,1	1.765,2	956,5	3.799,1	

* preračunano po povprečnem letnem tečaju Banke Slovenije (tekoči tečaji)

Vir: MKGP

V letu 2010 je bila v zvezi z sistemom nadzora ribištva financirana nadgradnja satelitskega sistema za spremljanje ribiških plovil (*Vessel Monitoring System* – VMS). Del sredstev je bil namenjen za mesečna plačila signala za VMS, financirana pa je bila tudi nadgradnja ribiškega katastra.

Zavodu za ribištvo Slovenije je bilo v letu 2010 zagotovljeno financiranje javne službe na področju ribištva, ki se izvaja na podlagi letnega programa dela ter finančnega načrta in zajema naslednje naloge: vodenje ribiškega katastra, priprava soglasij in strokovnih mnenj za poseg na vodah, izvajanje monitoringa rib in populacij rib, izdelava ribiško gojitvenih načrtov, priprava strokovnih podlag za podeljevanje koncesij po Zakonu o sladkovodnem ribištvu, upravljanje z izločenimi vodami, raziskovanje ribolovnih virov, spremljanje stanja za zagotavljanje trajnostne rabe rib ter poročanje državnim organom in organom EU.

V okviru varstva naravnih virov v ribištvu je bila v letu 2010 financirana izdelava in dobava značk za ribiške čuvaje ter študija z naslovom *Priprava podlag za ustanovitev organizacije proizvajalcev na področju morskega ribištva*.

Sredstva v okviru ukrepov v ribištvi 2007-2013 so bila skladno s predpisi EU namenjena za delovanje sistema zbiranja podatkov o ribištvi ter poročanja, kot tudi za nadzor ribiških plovil. V letu 2010 sta bila iz tega naslova financirana nadgradnja informacijskega sistema ribiške inšpekcije ter nakup opreme za ribiške inšpektorje. Del sredstev je bil namenjen za zbiranje podatkov o ribištvi v okviru Nacionalnega programa zbiranja podatkov.

Z izvajanjem operativnega programa za razvoj ribištva 2007-2013 je bilo iz Evropskega sklada za ribištvo v obdobju 2009-2010 skupaj izplačanih dobrih 3 milijone evrov javnih sredstev (od tega 55.624 evrov v letu 2009), in sicer v okviru prednostnih osi 2 in 3 ter iz naslova tehnične pomoči. V okviru prednostne osi 2 sta se izvajala ukrepa *produktivne naložbe v ribogojstvo* ter *predelava in trženje*. V okviru prednostne osi 3 sta se izvajala ukrepa *ribiška pristanišča, mesta iztovora in zavetja* ter *razvoj novih trgov in promocijske kampanje*. V okviru tehnične pomoči so se med drugim izvajale aktivnosti izobraževanja, izdelave promocijskega in informacijskega materiala ter prevajanja v povezavi z implementacijo operativnega programa ter financirala izvedba organizacij in zasedanj sej nadzornega odbora.

LITERATURA IN VIRI

1) Statistični in drugi podatki (razpoložljivi do 31.05.2011):

SURS, 2011:

SI-STAT podatkovni portal. Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije.

Različne objave s področja *Okolje in naravni viri, podpodročje Kmetijstvo in ribištvo* ter drugih področij (*Ekonomsko področje - podpodročje Nacionalni računi, Cene, Rudarstvo in predelovalne dejavnosti*).

<http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp>

SURS. Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije. Prve objave s področja *Okolje in naravni viri, podpodročje Kmetijstvo in ribištvo*.

Pomembnejši podatki Popisa kmetijstva: zemljišča, tržno vrtnarstvo, število živine, kmetijska mehanizacija, Slovenija, 2010 - začasni podatki. Prva objava, 30.03.2011.

http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3818

Rastlinska pridelava, Slovenija, 2010 - začasni podatki. Prva objava, 30.03.2011.

http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3819

Realni dohodek iz kmetijstva - druga ocena, Slovenija, 2010. Prva objava, 31.01.2011.

http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3703

Živinoreja, Slovenija, 2010 - začasni podatki. Prva objava, 13.05.2011.

http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3894

SURS. Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije. Osnovni podatki po naročilu:

- Celotni odkup kmetijskih pridelkov po skupinah in vrstah, Slovenija (mesečni in letni podatki),
- Količine in vrednosti prodanih pridelkov in proizvodov na živilskih trgih, Slovenija (letni podatki),
- Uvoz in izvoz živilskih proizvodov po državah (KN 1-24; 8-mestna) (mesečni podatki),
- Proizvodnja, zaloge, poraba in prodaja živilskih proizvodov, Slovenija (mesečni podatki).

Eurostat, 2011:

Eurostat, Database. Različne objave s področja *Kmetijstvo*.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/agriculture/data/database>

Eurostat, Main tables. Različne objave s področja *Kmetijstvo*.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/agriculture/data/main_tables

European Commission, 2011:

Agricultural Statistics - Agriculture in the European Union - Statistical and Economic Information 2010.

http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/index_en.htm

Agricultural Markets:

- General market issues – EU Market prices for representative products (monthly),
- Animal products (Sheepmeat and goatmeat; Pigmeat; Poultrymeat; Eggs).

http://ec.europa.eu/agriculture/markets/index_en.htm

Drugi podatki, 2011:

AJPES. Informacije o poslovanju gospodarskih družb s področja predelovalnih dejavnosti v Republiki Sloveniji.

Ljubljana, Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.

http://www.ajpes.si/Letna_porocila/Druzbe_in_zadruge/Informacije?md_id_menu=87

ARSKTRP. Ljubljana, Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja.

- Tržna poročila.

http://www.arsktrp.gov.si/si/storitve_ukrepi/trzni_ukrepi/trzno_informacijski_sistem_trzna_porocila

- Novice.

http://www.arsktrp.gov.si/nc/si/splosno/cns/arhiv_novic/

- Storitve (Ukrepi).

http://www.arsktrp.gov.si/si/storitve_ukrepi

Izplačana proračunska sredstva po posameznih skupinah, proračunskih postavkah in namenih (interni, neobjavljeni podatki).

FADN RICA-2. Individualni podatki za Slovenijo za obdobje 2004-2009.

http://ec.europa.eu/agriculture/rica/welcome_en.cfm

MKGP. Specifikacija proračuna po proračunskih postavkah in namenih (interni, neobjavljeni podatki). Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije.

Modelne kalkulacije. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije.

<http://www.kis.si/pls/kis/!kis.web?m=177&j=SI#nav>

Poročila strokovnih nalog, raziskovalnih in razvojnih projektov. Centralna podatkovna zbirka Govedo (CPZ

Govedo). Spletni portal Govedo. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije.

http://www.govedo.si/pls/qss/lportal_pkg.startup

Standardni rezultati FADN. Standardni rezultati FADN po državah članicah EU za obdobje 2004-2008.

https://circa.europa.eu/Public/irc/agri/Home/main?f=login&referer=http%3A%2F%2Fcirca.europa.eu%2FMembers%2Firc%2Fagri%2Frica%2Flibrary%3F1%3D%2Fmicro-economic_analyses%2Fstandard_results%26vm%3Ddetailed%26sb%3DTitle%26cookie%3D1

2) Drugi viri:

Javni razpisi MKGP. 2011. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije.

http://www.mkgp.gov.si/si/javne_objave/javni_razpisi

Obrazložitev zaključnega računa za leto 2010. 2011. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije.

Program razvoja podeželja Republike Slovenije 2007-2013. 2007. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije.

http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/saSSo/PRP_2007-2013/PRP30maj/prp3105/PRP19jun07/PRP16jul07/PRP25jul07/1PROGRAM_RAZVOJA_PODE.pdf

UMAR. 2011. Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2011. Ljubljana, Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

[http://www.umar.gov.si/napovedi/single/napoved/zapisi/pomladanska_napoved_gospodarskih_gibanj_2011-1/97/?tx_ttnews\[syear\]=2011&cHash=cab6dfa99d](http://www.umar.gov.si/napovedi/single/napoved/zapisi/pomladanska_napoved_gospodarskih_gibanj_2011-1/97/?tx_ttnews[syear]=2011&cHash=cab6dfa99d)